

การใช้สื่อเพื่อพัฒนาคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีอโศก

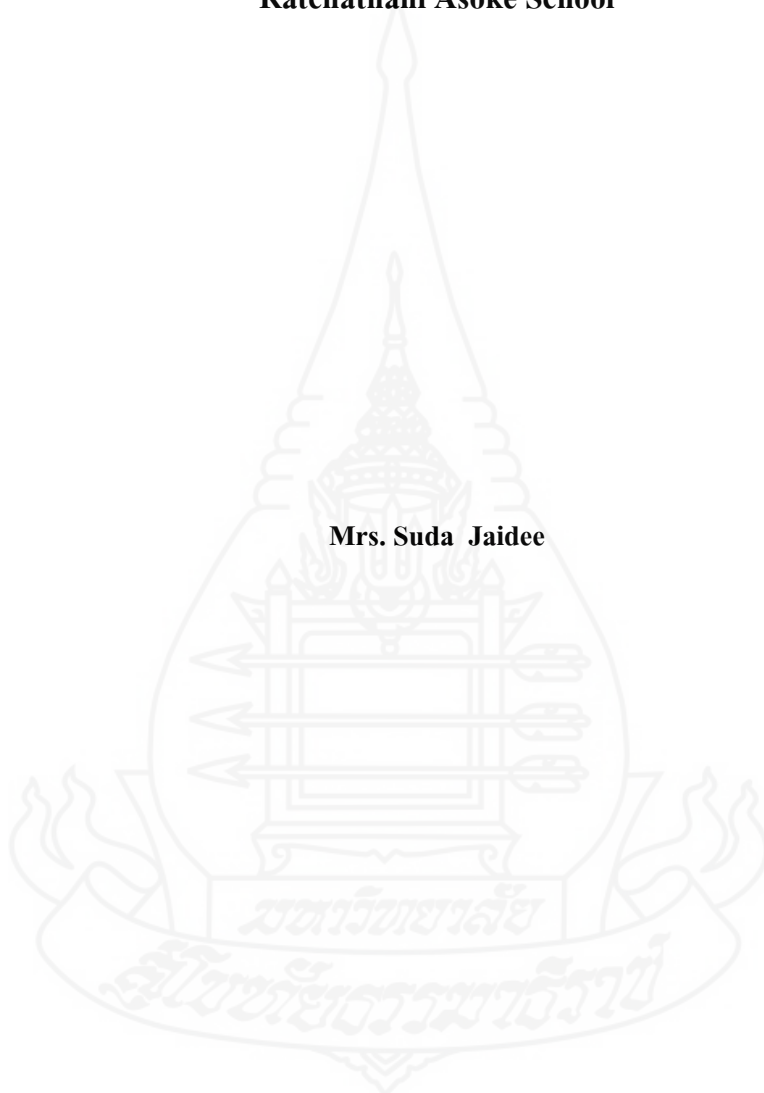
วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต
สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2562

Communication for Developing Moral among Students of Sammasikkha

Ratchathani Asoke School

Mrs. Suda Jaidee

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for

the Degree of Master of Communication Arts

School of Communication Arts

Sukhothai Thammathirat Open University

2019

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การใช้สื่อเพื่อพัฒนาคุณธรรมนักเรียน โรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีอโศก
ชื่อและนามสกุล นางสุดา ใจดี
สาขาวิชา นิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา 1. รองศาสตราจารย์ ดร.สันศักดิ์ ทองรินทร์
2. รองศาสตราจารย์ไพบูรณ์ คะเชนทร์พรรค

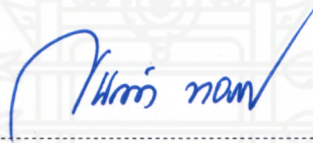
วิทยานิพนธ์นี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2562

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมาน งามสนิท)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สันศักดิ์ ทองรินทร์)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ไพบูรณ์ คะเชนทร์พรรค)

ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมพร พุทธาพิทักษ์ผล)

กน

ชื่องานวิจัย การใช้สื่อเพื่อพัฒนาคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีโอศก
ผู้วิจัย นางสุดา ใจดี รหัสนักศึกษา 2591500067 **ปริญญา** นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษา (1) รองศาสตราจารย์ ดร.สันทัต ทองรินทร์ (2) รองศาสตราจารย์ไพบูรณ์
คะเชนทรพรรค์ **ปีการศึกษา** 2562

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) รูปแบบและเนื้อหาการใช้สื่อในการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีโอศก 2) ผลการใช้สื่อในการพัฒนาคุณธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีโอศก

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเลือกแบบเจาะจงผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 23 คน ประกอบด้วย 1) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีโอศก จำนวน 18 คน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 1 คน 2) สมณะ จำนวน 1 รูป 3) ครู จำนวน 1 คน 4) ชาวชุมชน จำนวน 2 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการสร้างข้อสรุป

ผลการวิจัย พบว่า 1) โรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีโอศก มีรูปแบบการใช้สื่อพัฒนาคุณธรรมนักเรียน โดยการใช้สื่อบุคคล สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อเฉพาะกิจ และสื่อของจริงที่มีอยู่ตามธรรมชาติ โดยใช้เนื้อหาโลกุตรธรรม คือ การลดละกิเลสในระดับบุคคลและตั้งคัมภีร์การเข้าถึงสื่อ 2) ผลของการใช้สื่อเพื่อพัฒนาคุณธรรม พบว่า นักเรียนมีคุณธรรมตามเกณฑ์การประเมิน คือ เป็นคนดี ปฏิบัติดี และมีศีลธรรม เป็นที่พึงพอใจทั้งต่อตนเองและสมาชิกชุมชน

คำสำคัญ สื่อศีลปะโลกุตรธรรม การพัฒนาคุณธรรม นักเรียน พ่อครู

Research title: Communication for Developing Moral among Students of Sammasikkha Ratchathani Asoke School

Researcher: Mrs. Suda Jaidee; **ID:** 2591500067;

Degree: Master of Communication Arts; **Thesis advisors:** (1) Dr.Santat Thongrin, Associate Professor; (2) Paiboon Kachentaraphan, Associate Professor;

Academic year: 2019

Abstract

The objectives of this research were to study 1) patterns usage and content of media to develop morality among Mattayom 3 (equivalent to U.S. grade 9) lower secondary school students at Sammasikkha Ratchathani Asoke School; and 2) results of that media use.

This was a qualitative research based on interviews with twenty-three key informants, chosen through purposive sampling, consisting of 1) eighteen Mattayom 3rd students and a Mattayom 1st student at Sammasikkha Ratchathani Asoke School; 2) a monk seeker (śramaṇa); 3) a guru; and 4) two members of the community. The research tool was a semi-structured in-depth interview form. Data were analyzed deductively.

The results showed that 1) Sammasikkha Ratchathani Asoke School used personal media, electronic media, specialized media, and objects/phenomena in nature as media to teach morality. The content was *Lokutara* or how to reduce and extinguish deceit, craving and sin on a personal level and society level. The Buddhist teachings were integrated with the media to develop moral among the students. 2) the result of the communication and media use was that the students had good morals based on the evaluation standard; that is, they were good people, well behaved and ethical to a satisfying degree by their own assessment and the assessment of members of the community.

Keywords: Lokutara art media, Morality development, Student, Teacher monk

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณพ่อครูสมณะโพธิรักษ์ โพธิ์รักจิโต อย่างสูงยิ่ง ที่ถ่ายทอดองค์ความรู้ศิลปะโลกุตระตามแนวทางขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และนำพาปฏิบัติจนเกิดผลเป็นที่ประจักษ์แก่ชาวโศกรวมทั้งผู้วิจัยก็เป็นหนึ่งในนั้นด้วย อีกทั้งเป็นแรงกระตุ้นในการศึกษาการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนด้วยสื่อศิลปะโลกุตระ ขอกราบขอบพระคุณท่านสมณะท่านสิกขมาตุด้วยความเคารพอย่างยิ่ง ที่ร่วมขัดเกลาความคมชัดในเรื่องคุณธรรมธรรมกราบขอบพระคุณสมณะแสนดิน ภูมิพุทธโธ และทีมสื่อที่บันทึกข้อมูลการบรรยายธรรมของพ่อครูสมณะโพธิรักษ์ผ่านสื่อดิจิทัลในหลายรูปแบบ ขอขอบพระคุณ ดร.หนึ่งฟ้า นาวาบุญนิยม ผู้เป็นหนึ่งในคณะทำงานรวบรวมเรียบเรียงเนื้อหาคำสอนของพ่อครูสมณะโพธิรักษ์ที่ชี้แนะ ตรวจสอบความถูกต้องในเนื้อหาธรรมะพระอภิธรรมหมวดต่างๆ ในการนำมาเขียนรายงานวิจัยทางพุทธศาสนาที่เน้นในเรื่องของการสื่อสารธรรมะ ขอขอบพระคุณ ดร.ร้อยขวัญพุทธมุงมาจน (ถึงแก่กรรมแล้ว) ผู้ทรงคุณวุฒิของโรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีโศก คณะทำงานโครงการสื่อธรรมะและพิสูจน์อักษรหนังสือธรรมะของพ่อครูสมณะโพธิรักษ์ ที่ชี้แนะแนวทางการเขียนรายงานให้ครอบคลุมเนื้อหาของศิลปะโลกุตระที่ใช้พัฒนาคุณธรรมนักเรียน ขอขอบพระคุณพี่น้องชาวบรรพชาธิโศก ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ที่ให้ความช่วยเหลือในระหว่างการทำงานวิจัย ทั้งหมดที่กล่าวมาเป็นการเกื้อกูลอย่างยิ่งจนกระทั่งการทำวิจัยสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี และกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.สันศักดิ์ ทองรินทร์ รองศาสตราจารย์ไพบูรณ์ คะเชนทรพรรค และรองศาสตราจารย์ ดร.สมาน งามสนธิ ที่กรุณาตรวจแก้ไขข้อบกพร่อง และให้คำแนะนำด้านวิชาการที่เป็นประโยชน์ในการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง จนกระทั่งการเขียนรายงานการวิจัยสำเร็จสมบูรณ์เป็นรูปเล่ม ผู้วิจัยจะเก็บเกี่ยวความเป็นคุณค่ายิ่งนี้นำไปต่อยอดขยายให้เป็นประโยชน์ในกาลสืบไป

สุดา ใจดี

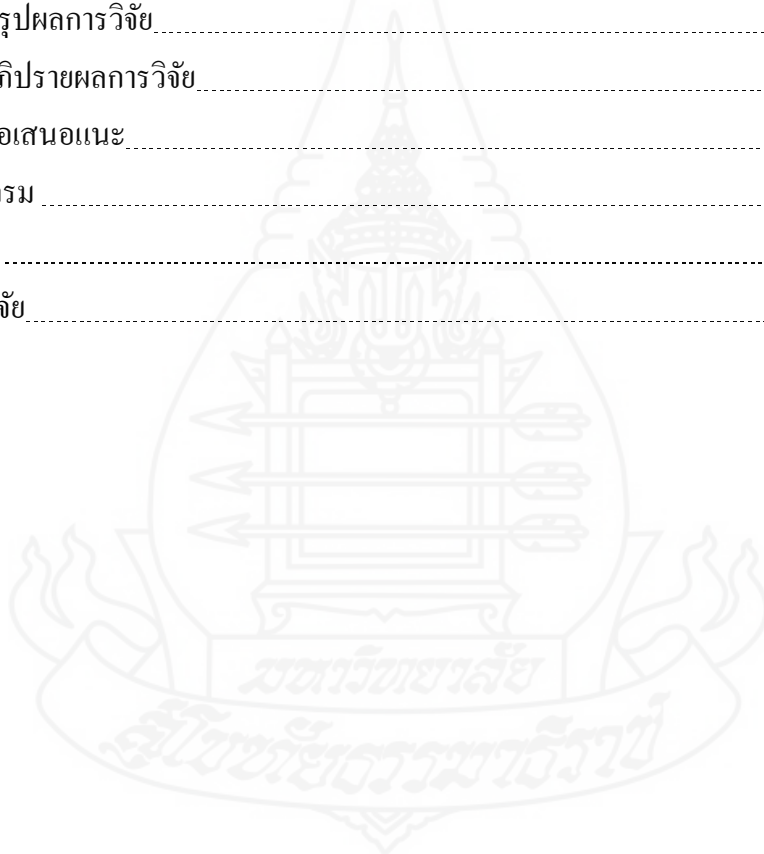
กุมภาพันธ์ 2562

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
ประเด็นปัญหาการวิจัย	4
ขอบเขตการวิจัย	4
นิยามศัพท์เฉพาะ	4
กรอบความคิดในการวิจัย	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรม	7
ทฤษฎีการสื่อสาร	7
แนวคิดทฤษฎีจิตวิทยาวัยรุ่น	13
แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนของชาวอโศก	15
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	39
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	41
รูปแบบการวิจัย	41
ผู้ให้ข้อมูลหลัก	41
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	42
การวิเคราะห์ข้อมูล	44

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	52
ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากรูปแบบและเนื้อหาการใช้สื่อศิลปะโลกุตระในการพัฒนา คุณธรรมนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีอโศก.....	45
การวิเคราะห์ผลการใช้สื่อศิลปะโลกุตระในการพัฒนาคุณธรรมของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีอโศก.....	86
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	92
สรุปผลการวิจัย.....	93
อภิปรายผลการวิจัย.....	103
ข้อเสนอแนะ.....	127
บรรณานุกรม.....	128
ภาคผนวก.....	133
ประวัติผู้วิจัย.....	147

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1 เปรียบเทียบการแบ่งเขตโลกนามธรรมในจิตใจของมนุษย์.....	18
ตารางที่ 4.1 ความหมายโดยนัยของเครื่องมือพัฒนาคุณธรรมนักเรียน.....	105

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 กรอบความคิดในการวิจัย.....	5
ภาพที่ 2.1 โลกนามธรรมในจิตใจของมนุษย์.....	18
ภาพที่ 2.2 แผนที่หมู่บ้านราชธานีอโศก.....	36
ภาพที่ 2.3 การศึกษาภายใต้บริบทสังคม บวร (บ้าน วัด โรงเรียน).....	38
ภาพที่ 4.1 แผนผังองค์ความรู้สู่ปฏิบัติการใช้สื่อศิลปะโลกุตระในการพัฒนาคุณธรรม นักเรียนของพ่อครูสมณะโพธิรักษ์ ที่บวรราชธานีอโศก.....	48
ภาพที่ 4.2 แผนผังเปรียบเทียบความแตกต่างของโลกียะ และ โลกุตระ ที่ปรากฏเป็นรูปธรรม.....	49
ภาพที่ 4.3 งานประติมากรรม สื่อความหมายของปุถุชนผู้ไม่มีศีล.....	61

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา

สภาพสังคมไทยปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงตามกระแสโลกาภิวัตน์ จากการไหลบ่าของวัฒนธรรมในระบบทุนนิยม ที่มาพร้อมกับสื่อดิจิทัล และเทคโนโลยีการสื่อสารไร้พรมแดน ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนจากการเสพติดสื่อ ในสถานการณ์ด้านการศึกษาของเด็กและเยาวชนปัจจุบัน ผลกระทบและปัญหาจากการสื่อสารยุคดิจิทัลต่อบุคคลเป็นการโน้มถ่วงด้านจิตใจลึกถึงระดับจิตไร้สำนึกซึ่งมีผลโดยเป็นการปลูกฝังอุดมการณ์ การสร้างอัตลักษณ์ ด้านอารมณ์ ด้านทัศนคติ และพฤติกรรม สร้างวัฒนธรรมบ่มเพาะประสบการณ์ อันไม่พึงประสงค์ เป็นเหตุให้ค่านิยม พฤติกรรมสังคม วิถีชีวิต โลกทัศน์ และความเป็นอยู่เปลี่ยนแปลง เกิดการเลียนแบบค่านิยมตะวันตก แบบบริโภคนิยมและวัตถุนิยม ยึดถือการแข่งขัน นิยมความฟุ้งเฟ้อ สนองความต้องการอย่างไร้ขีดจำกัด ไร้ศีลธรรมและจริยธรรม (สุทธิวรณ ต้นดิตรจนาวงศ์, ศศิกายจน์ ทวีสุวรรณ .2552)

จาก "เอกสารยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี" พบว่า กลุ่มเด็กวัยเรียน มีปัญหาด้าน IQ และ EQ ที่ต่ำกว่ามาตรฐาน กลุ่มวัยรุ่น มีปัญหา การตั้งครรภก่อนวัยอันควร และมีปัญหาหาเสพติด ขาดความคิดสร้างสรรค์ ไม่ค่อยใช้อินเทอร์เน็ตหาความรู้ ในเอกสารระบุว่า แม้มีการใช้อินเทอร์เน็ตเพิ่มสูงขึ้น แต่เป็นการใช้เพื่อหาความรู้เพียง 31.7% เท่านั้น และพบว่า คนไทยดูแลลูกหลานไม่มีการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบครอบครัวที่เล็กลง และหลากหลายมากขึ้น อาจส่งผลกระทบต่อ การขัดเกลาทางสังคม การอบรมเลี้ยงดู รวมถึงปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับคนรุ่นหลัง “คุณลักษณะของ บิดาและมารดา และวิธีการในการเลี้ยงดู เช่น การทะเลาะ ในการเลี้ยงดูบุตร การเลี้ยงดูโดยตามใจ ขาดการวางกรอบกติกาให้กับเด็ก ยังมีผลต่อพัฒนาการในการเติบโตเป็นคนดี ฉลาด รู้เท่าทัน มีทักษะชีวิตและจิตสำนึกที่ดี” (เอกสารยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี

<http://www.thaigov.go.th/ebook/contents/detail/72#book>)

สื่ออิเล็กทรอนิกส์และโทรคมนาคมในปัจจุบันหลอมรวมและพัฒนาสู่การเป็นสื่อใหม่ ซึ่งนิยมเรียกกันว่า สื่อดิจิทัล ที่พัฒนาการสื่อสารสู่สังคมโลกไร้พรมแดน แม้จะมีประโยชน์มาก แต่ก็สร้างผลกระทบที่เป็นปัญหาอย่างหนักหน่วง ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงทั้งทางร่างกาย จิตใจ

สติ ปัญญา ของเด็กและเยาวชนซึ่งเป็นวัยที่ยากรู้ยากเห็น แต่การสื่อสารควรป้อนสิ่งที่สร้างเสริมคุณธรรม เข้าไปในวิถีชีวิตของเด็กและเยาวชนให้เกิดศึกษานำไปใช้ เพื่อให้เป็นประโยชน์แต่ไม่ตกเป็นทาส อย่างเช่นทุกวันนี้

การศึกษาแนวใหม่ในศตวรรษที่ 21 เน้นกระบวนการ ฝึกปฏิบัติจริงอิงวิถีชุมชนบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมระหว่าง โรงเรียนกับชุมชน และครูต้องเป็นนักร้องออกแบบการเรียนรู้บูรณาการผ่านการปฏิบัติอย่างสร้างสรรค์ และแปลกใหม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก ครูไม่จำเจชีวิตครูเป็นชีวิตของการเปลี่ยนแปลงสิ่งใหม่ๆ เพื่อเด็ก ต้องสอนผ่านการปฏิบัติเรียนรู้จริง ปฏิบัติได้จริง เป็นรูปธรรมของการศึกษาที่นำพาเด็กพัฒนา และพึ่งตนเองให้ได้ เป็นการเตรียมพร้อมปัจเจกบุคคล เข้าสู่การมีส่วนร่วมในชีวิตของการอยู่เป็นกลุ่ม เป็นการเรียนรู้ถึงการเป็นสมาชิกในกลุ่มที่ตนเองเกี่ยวข้อง การเป็นสมาชิก ในสังคมและต้องเรียนรู้เกี่ยวกับตนเอง เพื่อเตรียมพร้อมที่จะเผชิญกับสถานการณ์ต่างๆ ในสังคม วัยรุ่นเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นหลายด้าน ทำให้ต้องมีการปรับตัวหลายด้านพร้อมๆกัน จึงเป็นวัยที่จะเกิดปัญหาได้มาก การปรับตัวได้สำเร็จจะช่วยให้วัยรุ่นพัฒนาตนเองเกิดบุคลิกภาพที่ดี ซึ่งจะเป็พื้นฐานสำคัญของการดำเนินชีวิตต่อไป และการเรียนรู้ทางสังคม (สมสุข หินวิมาน, 2557) ในการอบรมบ่มเพาะนักเรียนต้องอาศัยสื่อ เป็นต้นแบบของการเรียนรู้ที่เกิดจากการสังเกตพฤติกรรมของผู้อื่น เพื่อเป็นตัวแบบการเรียนรู้การอยู่ในสังคม และขัดเกลาให้เกิดคุณธรรมในตนเอง (จำรัส ช่วงชิง, 2560, น. 24)

จากแนวคิดของพ่อครูสมณะโพธิรักษ์ โพธิรักษ์โต ผู้นำชาวโศก ได้ให้คำจำกัดความว่า สื่อศิลปะโลกุตระ คือ ศิลปะที่มีความเป็นมงคลอันอุดม เพื่อความหลุดพ้นจากกิเลส ซึ่งต้องมีทั้งศาสตร์ และศิลป์ ซึ่งศาสตร์ เป็นเรื่องของความรู้ ศิลป์ เป็นเรื่องของสุนทรียะการสร้างสรรค์ ศาสตร์ และศิลป์ปรองดองให้เกิดความดีงาม ดำรงประโยชน์ คุณค่าต่อมวลมนุษยชาติ คุณสมบัตินี้จะเกิดขึ้นได้เบื้องต้นต้องมีศีล 5 ในระดับจิตใจที่สามารถชำระกิเลสจนเกิดผลในตน การจัดการศึกษาของอโศกใช้หลักปรัชญา ศีลเด่น เป็นงาน ชาวยุวิชา ภายใต้บริบท สังคม“บวร” (บ้าน วัด โรงเรียน) อันเป็นการจัดสถานการณ์สื่อและการสื่อสารสังคมตามหลักการของพระพุทธเจ้า เพื่อให้บุคคลทุกเพศทุกวัย และทุกฐานะ รวมทั้งนักเรียน เกิดการซึมซับการเรียนรู้ไม่ว่าจะโดยรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ตาม ด้วยความเป็นมิตรดี สหายดี สังคมสิ่งแวดล้อมดี มีทั้งปฏิสัมพันธ์ และปฏิสัมพันธ์กันอย่างเสมอสมานกลมกลืนกันเป็นสามเส้า บ้าน วัด โรงเรียน หลอมรวมในตัวบุคคลให้มีจิตใจที่มั่นคงเข้มแข็งด้วยปัญญาที่รู้เห็นความจริงตามความเป็นจริง รู้จักการแยกแยะ รู้จักประมาณ ระวางสังวรในพฤติกรรม กาย วาจา ใจ มีค่านิยมถูกต้องเหมาะสม สามารถดับทุกข์ แก้ปัญหาในชีวิต ปรับตัวอยู่ในสังคมได้ เป็นคุณสมบัติในบุคคลและในสังคมคุณธรรมที่โลกต้องการ (สมณะโพธิรักษ์, 2560)

ในการจัดการเรียนการสอนต้องอาศัยสื่อเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความรู้ ซึ่งสื่อแต่ละประเภทมีข้อดีต่างกัน ที่สำคัญควรคำนึงถึงการจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ในการจำแนกสื่ออาจจำแนกตามลักษณะได้ 4 ประเภท ได้แก่ สื่อบุคคล หมายถึงบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ และทักษะปฏิบัติงานต่างๆ สื่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ รวมทั้งชุมชน สังคม วัฒนธรรม สื่อกิจกรรม เช่น กิจกรรมพิเศษ ที่จัดทำขึ้นเพื่อให้เกิดความเข้าใจชัดเจนในเนื้อหาเฉพาะ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น ภาพยนตร์ โทรทัศน์ วิทยุทัศน์ และสื่อซึ่งนิยมในปัจจุบัน คือสื่อดิจิทัล ที่แพร่หลายอย่างรวดเร็วอยู่เหนือการควบคุมในโลกการสื่อสารไร้พรมแดน แม้จะมีประโยชน์มาก แต่ก็สร้างผลกระทบที่เป็นปัญหาอย่างหนักหน่วง รุนแรงต่อการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน

ศิลปะโลกุตระมีความเป็นมงคลอันอุดม พัฒนาบุคคลไปสู่ความเป็นผู้ที่มีคุณธรรม ปัญญา รู้จักแยกแยะผิด ถูก ควร ไม่ควร รู้จักรับผิดชอบในการกระทำของตนเอง รู้จักการให้การเสียสละ การปลูกฝังคุณธรรมในเด็กและเยาวชน เหมือนการฝังชิพไว้ เมื่อถึงวาระอันควรก็จะปรากฏเป็นพฤติกรรม ทางกาย วาจา ใจ อันเป็นการสร้างคุณธรรมให้เกิดขึ้นในจิตใจของเด็กและเยาวชนเป็นสิ่งสำคัญที่สุด เพราะใจเป็นประธานของสิ่งทั้งปวง จึงเป็นคุณสมบัติของทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าของสังคม ประเทศชาติ และของโลกในที่สุด องค์ความรู้ในเรื่องศิลปะโลกุตระเป็นสื่อที่ใช้เพื่อการพัฒนาคุณธรรมของมนุษย์ที่อาศัยหลักไตรสิกขาเมื่อนำมาปฏิบัติแล้วจะเกิดผลเป็นรูปธรรมจริง แต่ถ้าไม่ได้รับการนำมาใช้อาจจะสูญหายไปตามกาลเวลา ซึ่งจะเป็นสิ่งที่น่าเสียดายมาก ด้วยเหตุและปัจจัยดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนโดยการใช้สื่อศิลปะโลกุตระ จากการศึกษา นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสัมมาสิขาราชธานีอโศก เพื่อใช้เป็นข้อมูลและแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมเด็กและเยาวชน อื่นๆในลำดับต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษารูปแบบและเนื้อหาการใช้สื่อศิลปะโลกุตระ ในการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสัมมาสิขาราชธานีอโศก

2.2 เพื่อศึกษาผลการใช้สื่อศิลปะโลกุตระ ในการพัฒนาคุณธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสัมมาสิขาราชธานีอโศก

3. ประเด็นปัญหาการวิจัย

3.1 รูปแบบและเนื้อหาการใช้สื่อศิลปะ โลகுตระ ในการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีอโศกเป็นอย่างไร

3.2 ผลการใช้สื่อศิลปะ โลகுตระ ในการพัฒนาคุณธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีอโศกเป็นอย่างไร

4. ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาการใช้สื่อศิลปะ โลகுตระ เพื่อการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีอโศกในครั้งนี้ ได้กำหนดขอบเขตดังนี้

4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา เป็นการศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณธรรมของนักเรียน โดยใช้เนื้อหาสื่อศิลปะ โลகுตระ ผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีอโศก

4.2 ขอบเขตด้านเวลา ระยะเวลาระหว่าง เดือนพฤษภาคม พ.ศ.2562 ถึง กันยายน พ.ศ. 2562

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

การศึกษานี้ผู้วิจัยได้ให้คำจำกัดความของคำต่างๆ ดังนี้

5.1 การพัฒนาคุณธรรม หมายถึง การจัดการเรียนรู้ร่วมกันในรูปแบบบวร (บ้าน วัด โรงเรียน) ที่เน้นการใช้หลักธรรมของพุทธศาสนาเป็นหลัก เพื่อสร้างคุณธรรม ให้นักเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมกาย วาจา ใจ ให้มีความมั่นคง เข้มแข็ง มีวิจรรย์ญาณ สามารถแก้ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในชีวิต สามารถปรับตัวอยู่ในสังคมที่มีความเปลี่ยนแปลงได้อย่างผาสุก และมีชีวิตที่มีคุณค่าต่อมวลมนุษยชาติ โดยในการวิจัยนี้เป็นการพัฒนาคุณธรรมของนักเรียน โรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีอโศก โดยใช้สื่อศิลปะ โลகுตระ

5.2 โลகுตระ หมายถึง ความเหนือ หรือ ความไม่ยึดติดในความหมุน ความวนเวียนในโลก โกรธ หลง ตาก ยศ สรรเสริญ โลภียสุข (โลกธรรม 8)

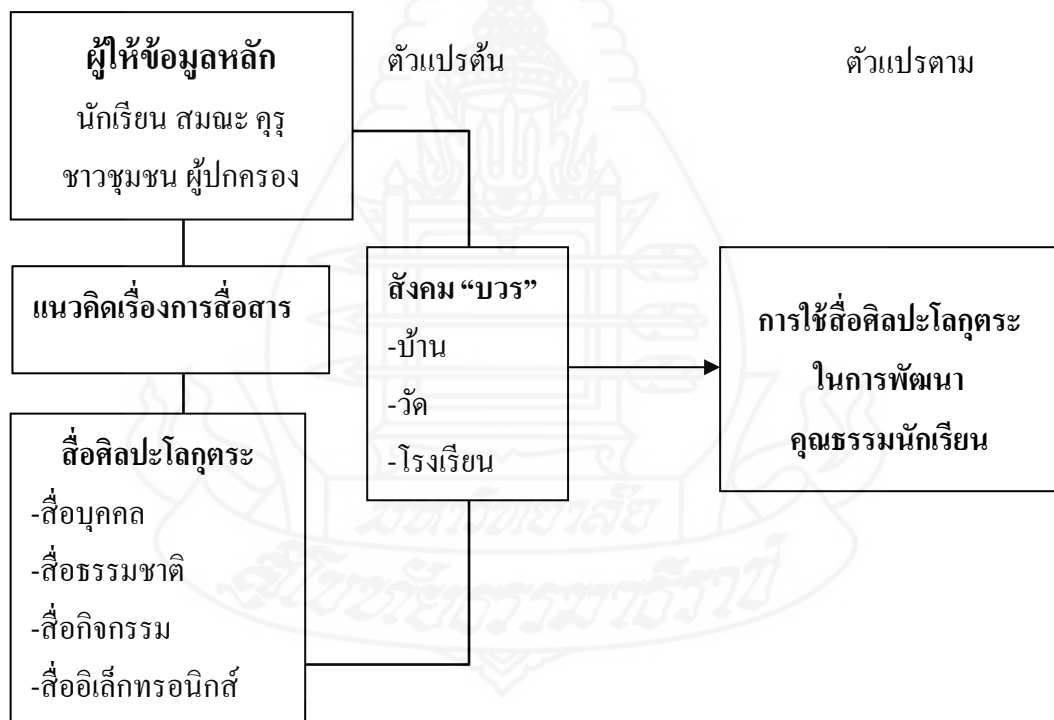
5.3 ศิลปะโลகுตระ หมายถึง ศิลปะที่มีความเป็นมงคลอันอุดม เพื่อพัฒนาไปสู่ความรู้ ฝึกฝนให้เป็นผู้มีจิตปลกัศสรสูงขึ้น ไปตามลำดับ เพื่อให้เกิดการนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตที่มีคุณธรรม มีความเหนือหรือไม่ยึดติดในความหมุนวนเวียนในโลกธรรม 8

5.4 สื่อศิลปะโลகுตระ หมายถึง กระบวนการใช้สื่อศิลปะ โลகுตระ 4 ประเภทได้แก่ สื่อบุคคล สื่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และสื่อกิจกรรม ประกอบกับหลักไตรสิกขา ในการพัฒนาคุณธรรมให้เกิดเป็นพฤติกรรมที่ถาวรในตัวนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่3 โรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีอโศก

5.5 นักเรียน หมายถึง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสัมมาสิกขา ราชธานีอโศก อุบลราชธานี ที่เรียนในภาคการศึกษาต้น ปีการศึกษา 2562

5.6 ผลการใช้สื่อศิลปะ โลகுตระ หมายถึง ผลการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จากการใช้สื่อศิลปะ โลகுตระในการพัฒนาคุณธรรม

6. กรอบความคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1.1 กรอบความคิดในการวิจัย

กรอบการวิจัยข้างต้นแสดงให้เห็นองค์ประกอบของสื่อศิลปะโลกุตระที่ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ผู้ให้ข้อมูลหลัก แนวคิดเรื่องการสื่อสาร และ ประเภทของสื่อศิลปะโลกุตระ ซึ่งเป็นตัวแปรต้นที่นำมาใช้ในการสอนในโรงเรียนร่วมกับบ้านและวัด หรือ ที่เรียกว่าสังคัม “บวร” เพื่อให้เกิดตัวแปรตามคือการพัฒนาคุณธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีอโศก อุบลราชธานี

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้รูปแบบและเนื้อหาการใช้สื่อศิลปะโลกุตระ การพัฒนาคุณธรรมนักเรียน

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรม

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับสื่อ

- 1.1 ประเภทของสื่อ
- 1.2 ลักษณะของสื่อ
- 1.3 ประโยชน์ที่เกิดจากสื่อ
- 1.4 ผลกระทบที่เกิดจากสื่อ
- 1.5 ทฤษฎีการใช้ประโยชน์และการตอบสนองความพึงพอใจ

2. แนวคิดทฤษฎีจิตวิทยาวัยรุ่น

- 2.1 พัฒนาการของวัยรุ่น
- 2.2 ทฤษฎีขีดเวลาทางสังคม
- 2.3 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม

3. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนของชาวโศก

- 3.1 แนวคิดเกี่ยวกับศิลปะโลกุตระของพ่อครูสมณะโพธิรักษ์
- 3.2 แนวคิด วิธีปฏิบัติ ที่มุ่งสู่การเกิดผลที่ประจักษ์จากเรื่องไตรสิกขา
- 3.3 แนวคิดระบบสาธารณ โภคี
- 3.4 แนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรม
- 3.5 ข้อมูลทางการศึกษาของโรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีโศก
- 3.6 ปรัชญาการศึกษา ศิลเด่น เป็นงาน ชาญวิชา
- 3.7 การศึกษาภายใต้บริบทสังคม บวร (บ้าน วัด โรงเรียน)

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ทฤษฎีการสื่อสาร

สื่อ หมายถึง ตัวกลางที่อยู่ระหว่างสารกับผู้รับสาร โดยทำหน้าที่ในการสื่อสาร หรือ เป็นพาหนะในการนำข้อมูล ข่าวสาร แนวคิด ที่อยู่ในรูปต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นข้อความ ภาพ เสียง

สื่อมีหลายลักษณะ ไม่ว่าจะเป็นวัสดุ โสตทัศนอุปกรณ์ กิจกรรม วิธีการ หรือแม้แต่มนุษย์ก็ถือว่าเป็นสื่ออย่างหนึ่ง (ตรีเศศ รังควัต และสันทัต ทองรินทร์, 2554)

1.1 ประเภทของสื่อ สื่อสามารถจำแนกได้ดังนี้

1.1.1 สื่อบุคคล หมายถึง บุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญในสาขาต่าง ๆ ซึ่งสามารถถ่ายทอด สารความรู้ แนวคิดและ ประสบการณ์ไปสู่บุคคลอื่น เช่น ครู ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน (แพทย์ พยาบาล นักกฎหมาย) ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์เฉพาะเรื่อง หรือผู้ที่ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพ เป็นต้น

1.1.2 สื่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งต่างๆที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น พืชผัก ผลไม้ สัตว์ชนิดต่างๆ ปรากฏการณ์ต่างๆ สภาพดินฟ้าอากาศ ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ แหล่งวิทยบริการ หรือแหล่งการเรียนรู้ ห้องสมุด ชุมชน สังคม วัฒนธรรม เป็นต้น

1.1.3 สื่อกิจกรรม/กระบวนการ หมายถึง กิจกรรมหรือกระบวนการที่ผู้สอนและผู้เรียนกำหนดขึ้นเพื่อสร้างเสริมประสบการณ์การเรียนรู้ ใช้ในการฝึกทักษะซึ่งต้องใช้กระบวนการคิด การปฏิบัติ การเผชิญสถานการณ์และ การประยุกต์ความรู้ของผู้เรียน เช่น บทบาทสมมติ การสาธิต การจัดนิทรรศการ การทำโครงการ เกม เพลง และ สื่อประเภทโสตทัศนอุปกรณ์ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเฉพาะกิจจัดว่ามีความสำคัญต่อการเผยแพร่ข่าวสารข้อมูล เพราะสื่อเฉพาะกิจเป็นสื่อที่จัดทำขึ้นเพื่อสนับสนุนกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ โดยมีกลุ่มเป้าหมาย ที่กำหนดไว้แน่นอน เช่น การจัดนิทรรศการ การสาธิต

1.1.4 สื่ออิเล็กทรอนิกส์โทรคมนาคม หมายถึง สื่อที่ผลิตหรือพัฒนาขึ้นเพื่อใช้ควบคู่กับเครื่องมืออุปกรณ์ทางเทคโนโลยี เช่น ภาพยนตร์ โทรทัศน์ วิทยุ แผ่นรายการเสียงหรือวีดิทัศน์รูปแบบ VCD/DVD แถบบันทึกเสียงหรือวีดิทัศน์ สื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ระบบการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมหรือผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ e-learning และ อินเทอร์เน็ต นอกจากนี้ยังรวมไปถึงโทรศัพท์ที่กำลังพัฒนาไปสู่การศึกษาผ่านโทรศัพท์ที่เรียกว่า M-learning เป็นต้น

1.2 ลักษณะของสื่อที่แบ่งตามโครงสร้างของความคิด

1.2.1 สื่อที่เป็นลักษณะของความคิดร้ายให้เกิดสื่อ หรือสิ่งแทนในกระแสด้านใดด้านหนึ่ง หรือหลายด้าน และการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้เมื่อผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งนำไปสู่การค้นพบคนจะเข้าใจสิ่งแวดล้อมได้จากสิ่งที่เป็นวัตถุ ปรากฏการณ์โดยที่การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมด้วยตนเอง และทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ และพื้นฐานความรู้ และการสร้างความสัมพันธ์กับสิ่งใหม่ผนวกกับความรู้เดิมแล้วเกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ และสื่อที่ก่อให้เกิดการนึกคิดเป็นสัญลักษณ์ ได้แก่ สื่อสัญลักษณ์ และภาษา สัมพันธ์

1.2.2 สื่อที่กระตุ้นความเจริญของปัญญา มนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีโครงสร้างทางปัญญา ในระยะการเจริญเติบโตจะเพิ่มความซับซ้อนมากขึ้นเรื่อยๆ เมื่อสัมผัสสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม การที่จะทำให้เกิดการพัฒนาทางสติปัญญานั้นต้องจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการขยายโครงสร้างทางสติปัญญา.(พีระ จิระ โสภณ, 2557)

เมื่อก้าวถึงสื่อที่เป็นลักษณะของความคิดเร้าให้เกิดสื่อ หรือสิ่งแทนในกระแสด้านความคิดด้านใดด้านหนึ่ง หรือหลายด้าน หรือกระตุ้นความเจริญของปัญญา ในพุทธศาสนานั้นปัญญามีความสำคัญยิ่งเปรียบเหมือนยาตำแยที่อยู่ในทุกหลักธรรมสู่การปฏิบัติที่สัมมาทิษฐิมีความเป็นสื่อเครื่องมือ อุปกรณ์ กระบวนการที่เป็นนามธรรมอันละเอียดลึกซึ้ง (คัมภีร์) เป็นสื่อมุ่งเน้นคุณธรรมระดับขัดเกลาลดละกิเลสเพื่อให้อยู่ในสังคมอย่างสันติที่เข้าใจความเป็นจริงสามารถเกื้อกูลโลกได้โดยไม่หวังผล ในการแสดงธรรมเรื่องปัญญาของสมณะ โคดมมีปรากฏในโศคนทศสูตร เรื่อง การมีปัญญาของบุคคลว่า การมีปัญญานั้นจะต้องเกิดจากการปฏิบัติศีล เพราะศีลเป็นสื่อหรือเครื่องชำระปัญญาให้บริสุทธิ์ และในปัญญาก็เป็นสื่อหรือเครื่องชำระศีลให้บริสุทธิ์ ทวนกลับไปกลับมา ปฏิบัติแล้วปฏิบัติอีก (ปฏินิสัคคะ) บุคคลใดมีศีล ในบุคคลนั้นก็จะมีปัญญา บุคคลใดมีปัญญา ในบุคคลนั้นก็จะมีศีล และสมณะ โคดมตรัสว่า ศีลกับปัญญาเป็นยอดในโลก เหมือนบุคคลล้างมือด้วยมือ ล้างเท้าด้วยเท้า ความรู้ที่เรียกว่าปัญญานั้นมีแต่ในพุทธศาสนาเท่านั้น จึงขอยกข้อความในโศคนทศสูตร ซึ่งเป็นการสนทนาธรรมระหว่างพระผู้มีพระภาคเจ้าสมณะ โคดมกับพราหมณ์โศคนทศ (สมณะ โพธิรัถย์, 2560)

1.3 ประโยชน์ที่เกิดจากสื่อ

การสื่อสารในสถานการณ์ต่างๆ ไม่ว่าจะการสื่อสารระหว่างเพื่อน การสื่อสารในครอบครัว การสื่อสารในองค์กร การสื่อสารการตลาด การสื่อสารการเมือง ฯลฯ จะมีการคิดหรือออกแบบสาร พิจารณาถึงความเหมาะสมว่าจะสื่อสารผ่านช่องทางใด หรือสื่อใดมีประสิทธิภาพมากที่สุด เช่น พูดคุยต่อหน้าโดยตรง หรือผ่านระบบออนไลน์ การสื่อสารไปยังกลุ่มเป้าหมายทางใดถึงจะได้ผลดีที่สุด ให้ผู้รับสารได้รับรู้อย่างมีประสิทธิภาพหรือประโยชน์สูงสุด เป็นศักยภาพในการนำเสนอสารสนเทศของสื่อ ด้านความเร็วของการสื่อสาร มีความเหมาะสมต่อบุคคลเหมาะสมต่อกลุ่ม สามารถใช้รหัสในการสื่อสาร ได้หลากหลายรูปแบบ ทั้งวัจนและอวัจนสารสามารถใช้ภาษาได้หลากหลาย ทั้งภาษาถิ่น ภาษากลาง ภาษาไทยภาษาต่างประเทศหรือภาษาวัฒนธรรมย่อยต่างๆ การเลือกใช้สื่อให้เหมาะสมกับสารเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับทักษะของผู้สื่อสารการออกแบบสาร การวิเคราะห์ผู้รับสาร และวัฒนธรรมองค์กรและขึ้นอยู่กับเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการสื่อสาร.เมื่อก้าวถึงความมีประโยชน์ของสื่ออาจกล่าวได้ดังนี้

1.3.1 เป็นตัวกลางในการถ่ายทอดเนื้อหาสาระ จากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสารที่ป็นกลุ่มเป้าหมายในรูปแบบต่างๆ

1.3.2 เป็นส่วนช่วยขยายหรือเสริมเนื้อหาให้เกิดความชัดเจนตามวัตถุประสงค์และมีประสิทธิภาพ ในการพูด หรือการแสดงขั้นตอน หรือกระบวนการต่างๆที่ซับซ้อน การมีสื่อช่วยขยายหรือเสริมเนื้อหาจะทำให้เข้าใจชัดเจนมากยิ่งขึ้น

1.3.3 เป็นแนวทางในการสื่อสารให้ราบรื่นและต่อเนื่อง ลดความกังวลโดยเฉพาะกรณีกับผู้ส่งสารเริ่มฝึกนำเสนอเป็นครั้งแรก อาจจะไม่มีความประหม่าไม่มั่นใจ นอกจากจะทำให้โครงสร้างลำดับการพูดนำเสนอแล้ว การเรียงลำดับหรือขั้นตอนการใช้สื่อจะช่วยผู้นำเสนอทราบว่า จะนำเสนอหัวข้อใดเป็นลำดับก่อนหลัง หรือจะใช้เพื่อสลับหรือค้นรายการ เพื่อให้ผู้นำเสนอได้พักเตรียมเนื้อหาต่อไป

1.3.4 เป็นเครื่องมือกระตุ้นเร้าความสนใจ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความสนใจหรือตื่นตัวในการติดตาม การนำเสนอการกระตุ้น หรือเร้าความสนใจ อาจใช้ตั้งแต่ขั้นตอนการเตรียมความพร้อมกลุ่มเป้าหมาย การนำเข้าสู่การ นำเสนอระหว่างการนำเสนอ ไปจนถึงขั้นตอนการสรุป

1.3.5 ทำให้เกิดการรับรู้ของกลุ่มเป้าหมายดีขึ้น หลักการรับรู้ความหมาย นั้นจะจำแนกเป็นการรับรู้จากประสาทสัมผัสทั้ง 5 โดยใน 2 อันแรกคือการรับรู้ทางสายตาหรือการมองเห็นและการได้ยินเมื่อการรับรู้ทั้ง 2 ทางร่วมกันจะ จากการนำเสนอโดยการพูดร่วมกับสื่อที่จะทำให้กลุ่มเป้าหมายเกิดการรับรู้ ถึงร้อยละ 70 ส่งผลให้สามารถเข้าใจสิ่งที่นำเสนอได้อย่างดียิ่งขึ้นกว่าการรับรู้หรือสัมผัสเพียงอย่างเดียวอย่างใดอย่างหนึ่ง

1.3.6 เป็นตัวแทนของผู้ส่งสาร บางครั้งในการนำเสนอผลงานอาจไม่สะดวกในการปรากฏตัว ไม่พร้อมในการนำเสนอหรือสถานที่ไม่เอื้ออำนวยในการนำเสนอโดยการพูดผู้นำเสนออาจใช้ใบปิดประกาศโปสเตอร์ ในการนำเสนอเรื่องราวต่างๆให้กลุ่มเป้าหมายได้อ่านแทนส่วนมากใช้วิธีนี้ในการประชุมหรือสัมมนาในระดับใหญ่ อาจกล่าวได้ว่าการใช้สื่อในการสื่อสารนั้นมีข้อดีและมีจุดมุ่งหมายช่วยในให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพ และประสบความสำเร็จบรรลุตามวัตถุประสงค์ของผู้ส่งสาร (ตริกเนต ริงควัด และสันทัด ทองรินทร์, 2554; พิระ จิระโสภณ, 2557)

1.4 ผลกระทบที่เกิดจากสื่อ

สื่อ ก็คือการสื่อสาร หมายความว่ารวมถึง สื่อสารมวลชนซึ่งส่งผลกระทบต่อบุคคล ต่อสังคมชาติ ต่อสังคมโลก ผลกระทบต่อบุคคลสามารถพิจารณาได้จากองค์ประกอบสำคัญ 2 ประการคือ ด้านจิตใจและด้านโลกทัศน์ ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เน้นไปที่ผลกระทบ ที่มีต่อ

บุคคล หมายถึง การสื่อสารที่มีผลกระทบต่อปัจเจกบุคคลที่อยู่ในวัยเด็กและวัยรุ่น ที่เป็นผู้รับสาร หรือผู้ใช้สื่อในทางบวกและลบ โดยพิจารณาจากองค์ประกอบด้านจิตใจ ดังนี้

1.4.1 ผลกระทบต่อบุคคลด้านจิตใจ สภาพจิตใจเป็นองค์ประกอบที่มีอยู่ในตัวผู้รับสารแต่ละคน การสื่อสารมีผลกระทบโดยตรงต่อการรับข่าวสารและหรือโน้มน้าวใจ ส่วนใหญ่แล้ว การสื่อสารจะผลิตรายการหรือเนื้อหาเพื่อตอบสนองความพอใจ ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดหรือความต้องการทางจิตใจของผู้รับสารอยู่แล้วซึ่งการทำเช่นนี้มีผลต่อบุคคลดังต่อไปนี้

1) การปลูกฝังอุดมการณ์และการสร้างอัตลักษณ์ เช่น ชาตินิยมค่านิยมในระดับจิตสำนึก จิตใต้สำนึก จิตไร้สำนึก

2) ด้านอารมณ์ของผู้รับสาร การสื่อสารโดยเฉพาะโทรทัศน์มีความหลากหลายของรายการและแต่ละรายการมีอารมณ์แตกต่างกัน ดังนั้นคนที่ดูโทรทัศน์มากๆ จะสามารถเปลี่ยนอารมณ์ได้อย่างรวดเร็ว เช่นเมื่อชมรายการที่นำเสนอเรื่องเศร้าก็อาจจะมีรายการตลกทันทีดังนั้นสื่อมวลชนประเภทสื่อที่มีทั้งภาพและเสียง โทรทัศน์มักจะเป็นสื่อที่เน้นการนำเสนอด้านอารมณ์มากกว่าเหตุผลอาจมีผลกระทบให้คุณมีอารมณ์อ่อนไหวง่ายต่อการชักจูง

3) ด้านทัศนคติและพฤติกรรมของผู้รับสาร ทัศนคติเป็นตัวแปรที่อยู่ระหว่างการรับรู้และการตอบสนองข่าวสาร หรือสิ่งเร้า ด้วยการแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมของผู้รับสารที่มีต่อข่าวสารแต่ละประเภท ทัศนคติ แม้จะเปลี่ยนแปลงได้แต่ต้องใช้เวลา เมื่อทัศนคติเปลี่ยนไป การตอบสนองของผู้รับจะเปลี่ยนไปตามสิ่งเร้าหรือข่าวสารที่เปลี่ยนแปลง

4) การสร้างวัฒนธรรมบริโภคนิยม เพื่อตอบสนองความต้องการทางด้านร่างกายและจิตใจกลายเป็นความต้องการด้านสังคม เช่นการใช้สินค้าที่มียี่ห้อแพงๆเพื่อต้องการสถานภาพ ทางสังคมของผู้ใช้เป็นผลมาจากการสื่อสารในระบบทุนนิยมเป็นระบบเศรษฐกิจชนิดหนึ่งและทำให้วัฒนธรรมกลายเป็นสินค้า

1.4.2 ผลกระทบ ด้านโลกทัศน์ สิ่งที่มีการสื่อสารนำเสนอ หรือเผยแพร่สู่สาธารณชน นั้นส่งผลกระทบต่อระบบความคิดและทัศนคติของผู้รับสารหลายประการได้แก่

1) กระบวนการคิดและการเรียนรู้ การสื่อสารได้เข้ามาเปลี่ยนวิธีการเรียนของคนในสังคมที่แต่เดิมมักอยู่ในห้องเรียน สถาบันศาสนา สื่อพื้นบ้าน หรือสื่อประเพณี มาเป็นการเรียนรู้ในแนวใหม่ที่เป็นการผสมผสานแนวนับพันกับความรู้เข้าด้วยกัน

2) การสร้างประสบการณ์ การสื่อสารจึงกลายเป็นสถาบันหนึ่งในการอบรมบ่มเพาะความรู้และประสบการณ์อีกทั้งผลด้านโลกทัศน์ของบุคคล วิธีการรับรู้และจิตสำนึกของบุคคล ทั้งเชิงบวก พฤติกรรมปกติ เช่น เกิดเป็นคนต้องมีความใฝ่หา ความเป็นจริงของโลก เช่น

ทุกชีวิตเกิดมาแล้วต้องตายและเชิงลบ เช่น สร้างบรรทัดฐานของสังคม เช่น จากโฆษณาเหล่านี้ทำให้เด็กมองว่าการดื่มเหล้านั้นเป็นเรื่องของผู้ชายต้องทำ (สุทธิติ ชัดติยะ และวิไลลักษณ์ สุวจิตตานนท์, 2554)

1.5 ทฤษฎีการใช้ประโยชน์และการตอบสนองความพึงพอใจ

แคทซ์ และคณะ (Katz, et al., 1973) ได้สรุปหน้าที่เชิงสังคมและจิตวิทยา สรุปเป็นความต้องการใช้ประโยชน์จากสื่อหรือการรับสื่อของผู้รับสารในแง่ต่าง ๆ 5 ประการ ดังนี้

1.5.1 Cognitive Needs คือ ความต้องการด้านข่าวสารความรู้ ความคิด ความเข้าใจ

1.5.2 Affective Needs คือ ความต้องการด้านอารมณ์ บันเทิง และสุนทรียะ

1.5.3 Personal Integrative Needs คือ ความต้องการใน การสร้างความมั่นคงให้กับตนเอง ด้านความน่าเชื่อถือ ความสนใจ ความมั่นคง และสถานภาพของ ตนเอง

1.5.4 Social Integrative Needs คือ ความต้องการในการสร้างความเชื่อมั่นในการติดต่อสัมพันธ์ทางสังคมกับคนในครอบครัว เพื่อน และคนอื่นๆในสังคม

1.5.5 Tension Release Needs คือ ความต้องการหนีเห และหลีกเลี่ยงความกดดันและปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน โดยหันไปหาสิ่งบันเทิงใจในสื่อมวลชนเพื่อลดความเครียด ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึก หรือ เจตคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกพอใจ ความพึงพอใจเป็นนามธรรมไม่สามารถมองเห็นได้เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน แต่จะสังเกตได้จากการแสดงออกของบุคคลนั้นๆ ผู้รับสารจะเป็นผู้เลือกที่จะเลือกรับข้อมูลข่าวสาร สื่อเป็นเพียงตัวเลือกที่หลากหลาย สื่อที่ขัดเกล่าให้เกิดคุณธรรม หรือสื่อที่เป็นตัวแบบการเรียนรู้การอยู่ในสังคม สำหรับผู้รับสารจะเลือกใช้ประโยชน์จากสื่อใดนั้น จะขึ้นอยู่กับความต้องการส่วนบุคคล หรือ แรงจูงใจของตนเอง โดยในแต่ละบุคคลจะมีจุดมุ่งหมาย หรือความตั้งใจ เพื่อใช้ประโยชน์จากสื่อตามความพึงพอใจของตนเองเป็นหลัก ดังนั้นการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจจากสื่อ ของผู้รับสารนั้นแตกต่างกัน ซึ่งการรับสารของแต่ละบุคคล จะมีปัจจัยที่มาจากรแรงจูงใจ หรือความต้องการที่ต่างกัน ย่อมส่งผลให้มีการใช้ประโยชน์ และความพึงพอใจจากสื่อที่แตกต่างกัน

สรุป สื่อ คือ การสื่อสาร เป็นตัวกลางทำหน้าที่ในการสื่อสาร ไม่ว่าจะเป็นสื่อประเภทใด สื่อสมัยเก่า สื่อสมัยใหม่ก็มีหน้าที่เป็นเป็นพาหนะนำสาระ มีลักษณะที่เป็นรูปธรรม และนามธรรม มีทั้งคุณอนันต์ มีทั้งโทษมหันต์ ส่งผลกระทบต้อจิตใจของบุคคล ไม่ว่าจะเป็นด้านอารมณ์ การสร้างอุดมการณ์ สร้างทัศนคติ ตลอดจนกระทบถึงกระบวนการคิด อบรมบ่มเพาะพฤติกรรม3 (กาย วาจา ใจ) ดีหรือชั่ว ทางพุทธศาสนาปัญญาเป็นสื่อหรือเครื่องชำระศีล โดยนัยของการสื่อสารคือการสร้างปัญญา ซึ่งมีความเป็นสื่อ หรือกระบวนการที่เป็นนามธรรมอันละเอียด

ลึกซึ้ง มุ่งเน้นคุณธรรมขัดเกลาจิตใจเพื่อให้คนอยู่ในสังคมอย่างสันติที่เข้าใจความเป็นจริงตามความเป็นจริง สามารถแก้ปัญหาโลกได้โดยไม่หวังผล

2. แนวคิดทฤษฎีจิตวิทยาวัยรุ่น

2.1 พัฒนาการของวัยรุ่น

วัยรุ่นเป็นวัยหัวเลี้ยวหัวต่อ ระหว่างการเป็นเด็กที่ต้องเปลี่ยนแปลงไปเป็นผู้ใหญ่ ต้องปรับตัว ซึ่งวัยรุ่นต้องได้รับการขัดเกลาทางสังคม และเรียนรู้สังคม การปรับตัวได้สำเร็จ จะช่วยพัฒนาตนเองเป็นผู้ใหญ่ที่อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และทำประโยชน์ต่อสังคม

วัยรุ่น เป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นหลายด้าน ทำให้ต้องมีการปรับตัวหลายด้านพร้อมๆกัน จึงเป็นวัยที่จะเกิดปัญหาได้มาก การปรับตัวได้สำเร็จ จะช่วยให้วัยรุ่นพัฒนาตนเองเกิดบุคลิกภาพที่ดี ซึ่งจะเป็พื้นฐานสำคัญของการดำเนินชีวิตต่อไป การเรียนรู้พัฒนาการวัยรุ่นจึงมีประโยชน์ทั้งต่อการส่งเสริมให้วัยรุ่นเติบโต เป็นผู้ใหญ่อที่มีสุขภาพดี ทั้งทางร่างกายจิตใจสังคม และช่วยป้องกันปัญหาต่างๆในวัยรุ่น เช่น ปัญหาทางเพศ หรือปัญหาการใช้สารเสพติด มีการแบ่งช่วงการเป็นวัยรุ่น 3 ช่วงดังนี้

- 1) *วัยรุ่นตอนต้น (early adolescence)* เด็กหญิงมีอายุระหว่าง 13 – 15 ปี เด็กชายมีอายุระหว่าง 15 – 17 ปี
- 2) *วัยรุ่นตอนกลาง (middle adolescence)* เด็กหญิงมีอายุระหว่าง 15 – 18 ปี เด็กชายมีอายุระหว่าง 17 – 19 ปี
- 3) *วัยรุ่นตอนปลาย (late adolescence)* เด็กหญิงมีอายุระหว่าง 18 – 21 ปี เด็กชายมีอายุระหว่าง 19 – 21 ปี

พัฒนาการทางจิตใจ และการพัฒนาสติปัญญา วัยนี้สติปัญญาจะพัฒนาสูงขึ้น จนมีความคิดเป็นแบบรูปธรรม (**Jean Piaget** ใช้คำอธิบายว่า **Formal Operation** ซึ่งมีความหมายถึงความสามารถเรียนรู้ เข้าใจเหตุการณ์ต่างๆ ได้ลึกซึ้งขึ้นแบบ abstract thinking) มีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ และสังเคราะห์ สิ่งต่างๆได้มากขึ้นตามลำดับ จนเมื่อพ้นวัยรุ่นแล้ว จะมีความสามารถทางสติปัญญาได้เหมือนผู้ใหญ่ แต่ในช่วงระหว่างวัยรุ่นนี้ ยังอาจขาดความยังคิด มีความหุนหันพลันแล่น ขาดการไตร่ตรองให้ (พนม เกตุมาน, มปป สืบค้นจาก <http://www.familynetwork.or.th/content>)

2.2 ทฤษฎีการขัดเกลาทงสังคม

การขัดเกลาทงสังคม (socialization) เป็นกระบวนการที่ซับซ้อน ใช้เวลาในระยะยาว และหลากหลายมิติ ในการสื่อสารแลกเปลี่ยน ระหว่างปัจเจกบุคคล กับตัวแทนทงสังคมต่างๆ เพื่อนำไปสู่การเตรียมพร้อมของปัจเจกบุคคล ต่อการใช้ชีวิตในสภาวะแวดล้อม ทงสังคม และวัฒนธรรม (Clausen, 1968) การขัดเกลาทงสังคม จะช่วยให้สมาชิกใช้ชีวิตได้อย่างราบรื่นปกติสุข ถูกทำนองคลองธรรม และเป็นที่ยอมรับของสมาชิกอื่นในสังคม การขัดเกลาทงสังคมยังทำให้สังคมเป็นระเบียบเป็นเอกภาพ และดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่องมีเสถียรภาพ นักมานุษยวิทยา เรียกกระบวนการนี้ว่า การขัดเกลาลูกฟงทางวัฒนธรรม (enculturation) นักจิตวิทยา มองว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อควบคุมแรงขับ ที่มีติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิด ตามทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) วิเคราะห์บุคลิกภาพของคนว่าถูกควบคุมโดย 3 ส่วนดังนี้

1) **อิด (id)** เป็นจิตใต้สำนึกของมนุษย์ เช่น ความต้องการทางเพศ ความกลัว ความรุนแรง

2) **อีโก้ (ego)** เป็นจิตใต้สำนึกของมนุษย์ เกิดจากการเรียนรู้และขัดเกลาทงสังคม

3) **ซูเปอร์อีโก้ (superego)** เป็นจิตสำนึก ที่เป็นสติสัมปชัญญะคอยควบคุมการประพฤติปฏิบัติ ให้เป็นไปในทางที่ถูกต้อง และเป็นที่ยอมรับของสังคมตามตามที่เรียนรู้ผ่านมา superego (Defleur and Ball-Rokeach สืบค้นจาก http://www.baanjommyut.com/library_2/extension-1/concepts_of_developmental_psychology/02.html)

นักสังคมวิทยา เน้นความสำคัญของกระบวนการขัดเกลาทงสังคม ในประเด็นของการเตรียมพร้อมปัจเจกบุคคล เข้าสู่การมีส่วนร่วมในชีวิตของการอยู่เป็นกลุ่ม เป็นการเรียนรู้ถึงการเป็นสมาชิกในกลุ่มที่ตนเองเกี่ยวข้อง เช่น การเป็นสมาชิกในครอบครัว ในโรงเรียน ในชาติ และการเรียนรู้ถึงกลุ่มอื่นๆ ในสังคมที่ตนเองอาจเกี่ยวข้อง ทั้งในทางตรงหรือทางอ้อมในโอกาสต่างๆ และยังคงเรียนรู้เกี่ยวกับตนเอง เพื่อเตรียมพร้อมที่จะเผชิญกับสถานการณ์ต่างๆ ในสังคม (พีระ จิรโสภณ, 2557)

2.3 ทฤษฎีการเรียนรู้ทงสังคม

ทฤษฎีการเรียนรู้ทงสังคม (social learning theory) เป็นทฤษฎีที่เน้นบทบาทหน้าที่ของสื่อที่ไม่เพียงแค “อบรมบ่มเพาะ” (socialisation) หากแต่เป็น “ตัวแบบ” (model) ของการเรียนรู้ที่เกิดจากการสังเกตพฤติกรรมของผู้อื่น (observational learning) ทั้งนี้แม้ว่าการเรียนรู้ของมนุษย์เราอาจเกิดทั้งจากการเรียนรู้โดยตรงด้วยตัวเอง (เช่น เราจะรู้ว่าไฟนั้นร้อน ก็ต้องสัมผัสโดยตรงเอง) และจากการเรียนรู้โดยสังเกตผู้อื่นแต่ในชีวิตจริงนั้น สักส่วนของการเรียนรู้โดยตรงด้วยตัวเองอาจมีอยู่ไม่มากนัก เมื่อเทียบกับการเรียนรู้ของมนุษย์ อันเกิดจากการสังเกตสิ่งแวดล้อมรอบๆตัว

ซึ่งในที่นี้สื่อต่างๆถือเป็นสิ่งแวดล้อมรอบๆตัวที่เป็น “ตัวแบบ” ในการเรียนรู้ของเราอย่างนับไม่ถ้วน (สมสุข หินวิมาน, 2557)

3. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนของชาวโศก

ในยุคปัจจุบันที่สามารถสื่อสารกันได้ทั่วโลกเพียงเสี้ยววินาทีก็เช่นกัน และในทางกลับกัน ขณะที่การสื่อสารมีความสะดวกรวดเร็วนั้น ได้นำความรู้ ความเสื่อมทราม แพร่ขยายไปด้วยโดยควบคุมได้ยาก แม้ว่าจะมีผู้รู้จะตระหนักและเป็นห่วงสังคมโลกเพียงใดก็ตาม ปฏิเสธไม่ได้เลยว่าการศึกษาของโลกทุกๆไปในปัจจุบันเน้นการพัฒนาที่มุ่งไปสู่วัตถุนิยม ทุนนิยม จึงส่งผลเป็นพลวัตแห่งการแก่งแย่ง เอารัดเอาเปรียบ เช่นฆ่าทำลายกัน นัยของปลาใหญ่กินปลาเล็ก ยิ่งพัฒนายิ่งขาดความสันติสุขดังที่เห็นในทุกวันนี้ มีผู้ที่เป็นนักพัฒนาสังคมมนุษย์ มีทัศนะต่อพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยได้นำทัศนคติของท่าน คือ มหาตมะ คานธี และไอน์สไตน์ มากกล่าวอ้างอิงในงานวิจัยครั้งนี้ มหาตมะ คานธี มองว่า “พุทธศาสนาจะเป็นประโยชน์ไม่เฉพาะเอเชีย แต่แก่โลกทั่วไปด้วย เอเชียจะต้องศึกษาคำสอนของพระพุทธเจ้าใหม่ แล้วมอบคำสอนนี้ให้แก่โลกทั้งผอง” และทัศนะของไอน์สไตน์ที่มีต่อพระพุทธศาสนา ไอน์สไตน์ กล่าวว่า “ศาสนาในอนาคตจะต้องเป็นศาสนาแห่งสากล ซึ่งล่องพ้นจากความเชื่อในเรื่องพระเจ้า หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายโดยมีหลักการที่จะต้องตั้งอยู่บนรากฐานของความศรัทธาที่เกิดจากการสะสมประสบการณ์ในด้านต่างๆทุกๆด้าน ทั้งในด้านธรรมชาติและด้านจิตวิญญาณอย่างมีเหตุผล พุทธศาสนาเป็นคำตอบสำหรับหลักการนี้ดังกล่าว ถ้าจะมีศาสนาใดศาสนาหนึ่งที่จะสามารถตอบรับกับความต้องการ ทางวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ได้ ศาสนานั้นคือศาสนาพุทธ” (แรงรวม ชาวหินฟ้า, 2559)

3.1 แนวคิดเกี่ยวกับศิลปะโลกุตระของพ่อครูสมณะโพธิรักษ์

จากแนวคิดของสมณะ โพธิรักษ์ โพธิรักจิโต หรือชาวโศกเรียกว่า พ่อครูฯ ผู้ถ่ายทอดองค์ธรรมศาสนาพุทธสายอเทวนิยม ที่เป็นสัมมาทิฐิ ในการปฏิบัติ เพื่อความพ้นทุกข์ของมนุษย์ทุกเพศวัย และทุกฐานะ ได้ให้แนวคิด ไว้ดังนี้

3.1.1 ศิลปะโลกุตระ

ศิลปะ หมายถึง ศิลปะที่มีความเป็นมงคลอันอุดม เพื่อความหลุดพ้นจากกิเลสโลกุตระ มาจากคำว่า โลก สนธิกับ อุตระ หรือ อุดร
โลก หมายถึง ความหมุนวนเวียนในโลก โกรธ หลง ลาก ยศ สรรเสริญ โลภียสุข
อุตระ หรือ อุดร คือ เหนือ หมายถึง ความเหนือหรือ ความไม่ยึดติด

โลกุตระ หมายถึง ความเหนือ หรือ ความไม่ยึดติดในความหมุน ความวนเวียน ในโลก โกรธ หลง ลาก ยศ สรรเสริญ โลกียสุข (โลกธรรม 8) เพียงใช้อาศัยทำงาน เช่น การมีตำแหน่ง ที่ถูกแต่งตั้งขึ้น ก็ทำงานตามหน้าที่ในตำแหน่งนั้น โดยไม่ยึดว่าเป็นตัวเราของเรา

ศิลปะโลกุตระ หมายถึง ศิลปะที่มีความเป็นมงคลอันอุดม เพื่อความหลุดพ้น จากกิเลส ความเหนือ หรือ ความไม่ยึดติดในความหมุน ความวนเวียน ในโลก โกรธ หลง ลาก ยศ สรรเสริญ โลกียสุข (โลกธรรม 8) มีรายละเอียดดังนี้

1) **ศิลปะโลกุตระ**ต้องมีทั้งศาสตร์และศิลป์ ซึ่งศาสตร์ เป็นเรื่องของความรู้ ศิลป์ เป็นเรื่องของสุนทรียะ การปรุงแต่งให้เกิดความดีงาม ชื่นชอบ ชวนให้ชื่นใจ สื่อสาระให้เกิดเป็น ความจริงที่มีผู้อื่นร่วมรู้ เพื่อการนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตที่มีคุณธรรมและมีประโยชน์ต่อสังคม

2) **ศิลปะโลกุตระ**ต้องถึงขั้นชำระกิเลสได้ ถึงขั้นที่เรียกว่า บุญ (บุญ) เป็นการ ปรุงแต่งจิตอย่างยิ่ง เรียกว่าอภิสังขาร ซึ่งอภิสังขาร 3 มีลำดับดังนี้

(1) **บุญญาภิสังขาร** หมายถึง การปรุงแต่งจิตอย่างยิ่งที่เป็นบุญ

(2) **อบุญญาภิสังขาร** หมายถึง การปรุงแต่งจิตอย่างยิ่งที่สิ้นบุญแล้ว

(3) **อนนุชาภิสังขาร** หมายถึง การปรุงแต่งจิตอย่างยิ่งที่ไม่หวนไหวแล้ว

(พระไตรปิฎกเล่ม 11 “สังคีตสูตร” ข้อ 228)

สมณะโพธิรักษ์ ได้อธิบายแจกแจงเรื่อง“บุญ”เพื่อการนำไปปฏิบัติให้ บรรลุผลจริงว่า บุญจะถูกสร้างให้มีหน้าที่เพียงชำระกิเลส (กิเลส มีความหมายเดียวกันกับ อกุศลจิต บาบ กิเลส ความชั่ว ทุกข์อริยสัจ) หรือบาปเท่านั้น เมื่อบาปหมดบุญก็หมด บุญไม่ใช่กุศล บุญมี หน้าที่ทำให้บาปหมด แต่กุศลเป็นสิ่งสะสม การทำบุญเพื่อชำระกิเลสทำด้วยกระบวนการธรรมวิชัย เป็นการอภิสังขาร (การปรุงแต่งจิตอย่างยิ่ง) ที่เรียกว่า อภิสังขาร 3 ซึ่งมีลำดับดังนี้

1) **บุญญาภิสังขาร** มาจาก บุญญะ หรือบุญ สนธิกับอภิ สมาสกับสังขาร บุญญาภิสังขาร แปลว่า การปรุงแต่งจิตอย่างยิ่งในการชำระกิเลส หมายถึง การชำระกิเลสด้วยธรรม วิชัยตามขั้นตอนดังนี้ คือ เมื่อมีการกระทบผัสสะในปัจจุบัน แล้วเกิดอารมณ์ (เวทนา) แล้วอ่าน อาการให้รู้ว่าเป็นอารมณ์ที่มีอกุศลจิต แล้วใช้ธรรมวิชัยแยกแยะให้รู้ตัวกิเลส ขั้นตอนนี้ละเอียดล่อ มาก ต้องศึกษาวิธีการกำจัดกิเลสให้เข้าใจ และปฏิบัติอย่างสัมมาทิฐิ จะเกิดผลอย่างถูกต้องเป็น สัมมาทิฐิ กระบวนการกำจัดกิเลสได้นี้ เรียกว่าบุญ หรือบุญญาภิสังขาร พลังงานบุญเป็นพลังงาน จิตที่เหนือพลังงานกิเลส (กิเลส 3 ประเภท คือ โลภะ โทสะ โมหะ) สามารถดับพลังงานกิเลสได้ เงื่อนไขอยู่ที่การปฏิบัติอย่างสัมมาทิฐิ กำจัดกิเลสได้ถูกตัวขณะที่เกิดให้เห็นด้วยปัญญาที่เป็น สัมมา เป็นการวิปัสสนา เรียกว่า สัมมาสมาธิ เป็นสมาธิที่พระพุทธเจ้าสอนเพื่อการพ้นทุกข์ ผู้ที่ทำ ได้จะมีจิตใจที่สงบ มั่นคง เข้มแข็ง ผ่องแผ้ว ทำการงานคล่องแคล่ว และจะเป็นผู้ที่มีสมรรถนะสูง

มีคุณค่าอย่างยิ่ง เป็นที่ต้องการของสังคม ผู้ที่ทำบุญเป็น เริ่มตั้งแต่จิตโศดาบัน สกิทาคามี อนาคามี และอรหันต์ เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดจาก “บุญ”

ยกตัวอย่างการทำบุญ หรือการทำบุญญาภิสังขาร เช่น มีคนมาค่าเราว่า “เลว” แล้วเราเกิดอารมณ์ (เวทนา) จิตคนโดยทั่วไปจะรู้สึกโกรธมาก (โทสะ) ขึ้นมาทันที ต้องอ่านอาการทันทีให้รู้ว่าเป็นอารมณ์โกรธเป็นอกุศลจิต (โทสะ) ให้ดับก่อน โดยเบื้องต้นอาจใช้การกดข่มความโกรธ (ปหาน 5, พระไตรปิฎกเล่ม 31 “มหาวรรค ญาณกถา” ข้อ 65) ให้ดับเย็นลง แล้วอ่านใจว่าสิ่งที่เขามาเป็นจริงหรือไม่ ถ้าจริงก็ยอมรับ แต่ถ้าไม่จริงก็ให้ผ่านไป เพราะนั่นคือค่าเขา ค่าแต่ไม่ได้เป็นดังค่าไม่ควรแบกค่าไว้ให้เสียพลังงาน ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่าคนโกรธคือคนอวิชาทั้งนั้น

2) **อบุญญาภิสังขาร** การไม่ต้องปรุงแต่งจิตในการชำระกิเลส เพราะจิตสะอาดจากกิเลสแล้ว จากการได้ทำบุญญาภิสังขารมาจนกิเลสสิ้นเกลี้ยง จิตในระดับอบุญญาภิสังขารนี้เป็นจิตของอรหันต์

3) **อเนชชาภิสังขาร** เป็นการสังขารของจิตอรหันต์มีองค์คุณอุเบกขา 5 (อุเบกขา 5 คือ สภาวะจิตที่บริสุทธิ์จากกิเลสนิเวรน์ จิตมีความแคล่วคล่องแว่วไว ในเวทนา (หมวดเจตสิก) ในพฤติกรรมของกาย วาจา และใจ (พระไตรปิฎกเล่ม 14 “ชาดวิภังคสูตร” ข้อ 690)

3.1.2 โลกุตระเกิดจากบุญ

โลกุตระ คือ จิตใจที่มีความเหนือ หรือ ความไม่ยึดติดในโลก โกรธ หลง โลกธรรม 8.(ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข เสื่อมลาภ เสื่อมยศ นินทา ทุกข์) เป็นความสามารถชำระกิเลสจนอยู่เหนือไปตามลำดับ การชำระกิเลสนี้เรียกว่าบุญ มีอยู่ 2 นัย ได้แก่

1) **บุญในระดับเสขะบุคคล** เป็นบุญที่เกิดจากการชำระกิเลสได้เป็นส่วนๆ (บุญญาภาด หรือบุญญาภากิยา) เป็นส่วนแห่งบุญให้ผลแก่ขันธ (ขันธ 5) จะต้องปฏิบัติบุญญาภิสังขารเป็นอาริยะระดับเสขะบุคคล

2) **บุญในระดับอเสขะบุคคล** เป็นผู้ปฏิบัติอภิสังขาร จนสิ้นบาป เมื่อสิ้นบาปก็สิ้นบุญ (บุญญาปาปะปริจิงโน) เป็นอรหันต์ พันสังโยชน์ทั้ง 10 ข้อ เป็นผู้มีสิ่งยืนยันตามโอวาทปาฏิโมกข์ 3 ได้แก่ สัพปาปัสสะ อะกะระณัง กุสะลัสสุปสัมปะทา สะจิตตะปริโยทะปะนัง ในเรื่องบุญผู้วิจัยได้อาศัยความรู้ที่มาจากหลายแหล่ง

คำว่าศีลปะและโลกุตระ มีความหมายที่สัมพันธ์สอดคล้องกับคำว่า บุญ ซึ่งเป็นความหมายที่มีในศาสนาพุทธเท่านั้น เน้นย้ำคำว่า “บุญ” การชำระกิเลสจนเกิดผลลดกิเลสได้ จึงจะนับว่าเป็นโลกุตระจิต ดังในมงคล 38 ประการ ข้อ 8 ที่ว่า “ศีลปะเป็นมงคลอันอุดม (พระไตรปิฎกเล่ม 25 “มงคลสูตร” ข้อ 318)

ภาพที่ 2.1 โลกนามธรรมในจิตใจของมนุษย์

ที่มา : ภาพประกอบการเทศน์ของสมณะโพธิรักษ์ ในรายการวิทยุอิริยาธธรรม วันที่ 27 สิงหาคม 2560

ตารางที่ 2.1 เปรียบเทียบการแบ่งเขตโลกนามธรรมในจิตใจของมนุษย์

โลกนี้ (โลกีย์)	โลกหน้า (โลกุตระ)
โลกนี้ = โลภียะ โลภี้อยังโลภ นาลมรียา	โลกหน้า = โลภุตระ ปโรโลภ อลมรียา
จิตที่เป็นโลภียะ	จิตที่เป็นโลกุตระ
- จิตที่ซัดคิด วนเวียน ใน โลก โกรธ หลง ลาก ยศ สรรเสริญ กิเลสแบบคนทั่วไป	- จิตที่มีความเหนือ ไม่ซัดคิดวนเวียน ใน โลก โกรธ หลง ลาก ยศ สรรเสริญ จิตมุ่งสู่ อุเบกขา
- จิตที่หลงสวรรค์ หลงเสพสุข หลงความเป็น เทวดา สวรรค์กับนรกเป็นดังเหรียญ 2 ด้าน จิต หลงสวรรค์ คือจิตหลงในอบายภูมิ 4	- จิตที่พ้นการหลงสวรรค์ หรือเพียรออก จากการหลงสวรรค์ การเสพสุขทั้งปวง
- ยังไม่ปฏิบัติศีลเบื้องต้นแม้ศีล 5 แต่กล่าวคำ สมาทานไว้เท่านั้น แม้เป็นกัลยาณชน นักบวช แต่ ปฏิบัติยังไม่สัมมาทิฐิ เหล่านี้ถือเป็นปุถุชน	- ผู้ที่ปฏิบัติศีล 5 ปฏิบัติศีล 8 ปฏิบัติศีล 10 ปฏิบัติศีล จุลศีล มัชฌิมศีล มหาศีล และพระ ธรรมวินัยของพุทธ เหล่านี้ถือเป็น โลกุตระชน
- ไม่เข้าใจในเรื่องของบุญ จึงทำบุญไม่เป็น ไม่ สามารถชำระกิเลสของตนได้-	- เข้าใจในเรื่องของบุญ จึงทำบุญเป็น สามารถ ชำระกิเลสของตนได้ตามลำดับ

3.1.3 ประเภทของศิลปะโลกุตระ

ศิลปะโลกุตระ เป็นศิลปะที่มีความเป็นมงคลอันอุดม แบ่งระดับของงานศิลปะตามความมีคุณค่าต่อมนุษย์ไว้ 5 ระดับดังนี้

1) *ลามก* คือ งานศิลปะที่ชมหรือสัมผัสแล้ว ทำให้จิตใจมีความหยาบคาย อનાจาร กระตุ้นความรู้สึกทางเพศ นำจิตไปในทาง ก้าวร้าว รุนแรง อยากทำลาย เสพติด เช่น ภาพเสพกาม

2) *ราคะ* คือ งานศิลปะที่ชมหรือสัมผัสแล้วทำให้จิตใจฟุ้งซ่าน เคลิบเคลิ้ม หลงใหลในความงดงาม การปรุงแต่งเกินพอดี เช่น ภาพความรักใคร่ ภาพผู้หญิงโชว์ความงาม

3) *สภาวะ* คือ งานศิลปะที่ชมหรือสัมผัสแล้วทำให้จิตใจ มีความเพลิดเพลิน ผ่อนคลาย ให้ความรู้ เช่น ภาพทิวทัศน์ ภาพดอกไม้ ภาพธรรมชาติ

4) *ธรรมะ* คือ งานศิลปะที่ชมหรือสัมผัสแล้วทำให้จิตใจนึกถึงการทำความดี ลดความหยาบ ประารถนาในการประพฤติดี เช่น ภาพจิตรกรรมฝาผนังในวัด

5) *โลกุตระ* คือ งานศิลปะที่ชมหรือสัมผัสแล้วทำให้เกิดตระหนักในคุณค่าความดี จิตใจมุ่งมั่นในคุณธรรม กิเลสลด เช่น ภาพการปลงอสุภะ (สมณะโพธิรักษ์, 2560)

พ่อครูสมณะโพธิรักษ์ ได้ประพันธ์บทร้อยกรองเกี่ยวกับศิลปะโลกุตระไว้ดังนี้ (สมณะโพธิรักษ์, 2559)

เพชรพุทธ ที่เป็นศิลปะโลกุตระ

(1) “ศิลปะ” คำนี้เพื่อ	พรำนัก
มันอะไรใครรู้จัก	ชัดบ้าง
ใช้กันสุดคึกคัก	เต็มโลก
เพื่อรสเพื่อประโยชน์อ้าง	ต่างซ้องโลกันต์
(2) “วิมาน” ฟันเท็จแท้	คือใด
อากาศธาตุแต่ไหน	ไปแจ้ง
หลง“บุญ”นั้นอะไร	กันแน่
“บุญ-วิมาน” ลมแล้ง	ต่างข้ายเวียนวน
(3) “คน” ไทยใช้พจน์นี้	มานาน
หลงผิด“บุญ-วิมาน”	คลังเพื่อ
เชื่อเป็นสิ่งสำราญ	สุขสนุก อารมณ์แฮ
แท้แค่คำเพื่อเจ้อ	สิ่งนั้นอุปาทาน

(4) ก็“วิมาน”นั่นแล	ลอยลม
หลงว่า“มี”แล้วจม	เสพซ้อน
หลงเป็น“สุข”โง่งม	ความเปล่า นั่นแล
เพชรพุทธคุณกลับย้อน	ส่องให้เห็นธรรม
(5) เป็นวรรณกรรมนุดให้	ได้คิด
นี้แหละ“ศิลป์”วิศิษฐ์	วิเศษแท้
พุทธคือเพชรส่องผิด	ให้ถูก สว่างเลย
“ทำจิตในจิต”(มนสิกโรติ)แก่	กลับให้ตรงธรรม
(6) ศิลป์รู้สัมประสิทธิ์นั้น	ทุกเม็ด
“ศิลปะ”ใช้ศาสตร์เผด็จ	ศึกได้
ศิลป์จัดทฤษฎีเบ็ด-	เสร็จสุด สิ้นเฮย
นี้แหละ“ศิลป์”ที่ให้	ประโยชน์แท้เป็นธรรม
(7) ศิลป์นำประโยชน์ชี้	โลกุตระ
พุทธสั่งสอนสัจจะ	แจ่มแจ้ง
“โลกุตระ”ขจัดขยะ	คือกิเลส
ศิลป์ไขเหล่าแห่สร้าง	หลอกให้คนหลง

“สไมย์ จำปาแพง” 9 พฤษภาคม 2559

3.2 แนวคิด วิธีปฏิบัติ ที่มุ่งสู่การเกิดผลที่ประจักษ์จากรื่องไตรสิกขา

ไตรสิกขามาจาก 2 คำ คือ คำว่า “ไตร” แปลว่า สาม “สิกขา” แปลว่า การศึกษา เมื่อรวมกันแล้วแปลว่า ศึกษาสาม, หรือข้อที่จะต้องศึกษาสามประการ หรือข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับการศึกษา กล่าวคืออริสัจ อริสมาธิ และ อริปัญญา ซึ่งเรียกง่ายๆ ว่า ศิล สมาธิ ปัญญา ดังนั้น ไตรสิกขา หมายถึงข้อที่จะต้องศึกษา ข้อ ปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับศึกษา หลักสำหรับฝึกอบรมกาย วาจา ใจ และปัญญาให้เจริญ งอกงามยิ่งขึ้น ไปจนบรรลุจุดหมายสูงสุดคือพระ นิพพาน หลัก ไตรสิกขาคือหลักการพัฒนา ชีวิตเพื่อให้ประสบผลสำเร็จและเป็นคนสมบูรณ์ แบบตามแนวพุทธ (พระธรรมปิฎก, 2538, น. 105)

3.2.1 อริยมรรคมีองค์ 8 กับไตรสิกขา

ธรรมะเป็นเรื่องละเอียดลึกซึ้ง โดยเฉพาะหนทางการดับกิเลส ดังนั้น ในเรื่องของ ศิล สมาธิ และปัญญา มีการเรียงลำดับที่สลับซับซ้อน (คัมภีร์ราวภาโส) ใช้ศิลป์เป็นเครื่องกำหนด ขัดเกลาชำระกิเลสออกจากจิตใจให้เป็นสมาธิจิตตั้งมั่น มีความเป็นสัมมาทิฐิมากขึ้น ตั้งสมตคผลึก เป็นปัญญา ในที่นี้ได้ให้รายละเอียดของ ศิล สมาธิ และปัญญาในรายละเอียดของอริยมรรค 8 ดังนี้

1) มรรคมืองค์ 8 เป็นหนทางประเสริฐ ทำให้ผู้ปฏิบัติบรรลุถึงความเป็นอริยบุคคล พ้นจากปุถุชน และพ้นจากการเกิดในอบายภูมิ โดยเด็ดขาดตามลำดับ ได้แก่

(1) สัมมาทิฐิ หมายถึง ความรู้-ปัญญา หรือมุมมอง ที่ถูกต้องตรงกับความจริง ตามคำสอนของพระพุทธเจ้า คือการรู้แจ้งในอริยสัจ 4

(2) สัมมาสังกัปปะ หมายถึง ความคิดที่ต้องละเว้นจากความพอใจ ความพยาบาท และการเบียดเบียน

(3) สัมมาวาจา หมายถึง การพูดที่ต้องละเว้นจากการพูดเท็จ หยาดคาย ส่อเสียด และเพ้อเจ้อ

(4) สัมมากัมมันตะ คือ การปฏิบัติที่ต้องตั้งกายกรรม วชิกรรม มโนกรรม หมายถึง การกระทำที่ต้องละเว้นจากการฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์และประพฤติดีกในกาม

(5) สัมมาอาชีวะ หมายถึง การทำมาหากินอย่างซื่อสัตย์สุจริต ไม่มีการทุจริตและเอาเปรียบผู้อื่น

(6) สัมมาวายามะ หมายถึง ความอดสาหัสหรือความพยายามที่อยู่ในวิถิทางที่คิงาม คือการชำระบาปอกุศลทางใจ และเจริญกุศลให้ยิ่งขึ้นไป

(7) สัมมาสติ หมายถึง การระลึกผู้ตัวอยู่ตลอดเวลา โดยกำจัดความฟุ้งซ่าน รำคาญ สงสัย และลังเล คือการพิจารณา กายในกาย เวทนาในเวทนา จิตในจิต ธรรมในธรรม

(8) สัมมาสมาธิ หมายถึง จิตที่ตั้งมั่นไม่หวั่นไหวในกาม โทสะ พยาบาท สามารถดับทุกข์ได้ จิตมีความเจริญอันนำไปสู่การมีปัญญารู้แจ้งในแนวทางการชำระกิเลส. (วิงคสูตรพระไตรปิฎก ฉบับบาลีสยามรัฐ (ภาษาไทย) เล่มที่ 19พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ 11 สังยุตตนิกาย มหาวรรคหวัข้อที่ 33 – 41)

ไตรสิกขา แปลว่า สิกขา 3 หมายถึงข้อสำหรับศึกษา, การศึกษาข้อปฏิบัติที่พึงศึกษา, การฝึกฝนอบรมตนในเรื่องที่พึงศึกษา 3 อย่างคือ

อริสัสสิกขา คือ ศึกษาเรื่องศีล อบรมปฏิบัติให้ถูกต้องคิงาม ให้ถูกต้องตามหลักจุดศีล มัชฌิมศีล และมหาศีล ตลอดถึงปฏิบัติอยู่ในหลัก มัชฌิมศีล และมหาศีล ตลอดถึงปฏิบัติอยู่ในหลักอินทริยสังวรสติสัมปชัญญะ และสันโดษ

อริจิตตสิกขา คือ ศึกษาเรื่องจิต อบรมจิตให้สงบมั่นคงเป็นสมาธิ ได้แก่การบำเพ็ญสมถกรรมฐานของผู้สมบุรณ์ด้วยอริยศีลขั้นจันได้บรรลุฌาน 4

อริปัญญาสิกขา คือ ศึกษาเรื่องปัญญาอบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง ได้แก่การบำเพ็ญวิปัสสนากรรมฐานของผู้ได้ฌานแล้วจนได้บรรลุวิชชา 8 คือเป็นพระอรหันต์

" **ศีล** " เป็นการชำระกิเลส ศีล ทำให้เกิดการสำรวมระวัง ทำให้ไม่เดือดร้อน ทำให้จิตสงบตั้งมั่นเป็นสมาธิ เมื่อนั้นจิตย่อมมี " **ปัญญา** " เกิดขึ้นรู้เห็นสภาวธรรมตามความเป็นจริง ปัญญาเข้าไปเห็นความจริงว่าไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่มีตัวตนที่เป็นของเรา เมื่อปัญญาเห็นความจริงอย่างนี้แล้ว ความเบื่อหน่ายในรูป-นามขั้น ๕ ก็เกิดขึ้น จิตจะปล่อยวางการยึดมั่น ถ้อยมั่นในรูป-นาม เมื่อจิตปล่อยวางแล้ว ความหลุดพ้นย่อมเกิดขึ้น สรุปได้ว่า ศีล สมาธิ ปัญญา เกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน เมื่อทำศีลให้เกิดขึ้นได้ สมาธิและปัญญาย่อมเกิดตามมาเองโดยไม่ต้องสงสัย (พระไตรปิฎกฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย, พระสูตรตันตปิฎก ทีฆนิกาย สीलขันธวรรค เล่ม 1 ภาค 1 หน้า 5 – 7)

จากสื่อธรรมะพ่อครู ตอน ปฏิบัติศีลให้เกิดอานิสงส์ไปตามลำดับ เริ่มจากการศึกษาและกระทำไปตามลำดับ บรรลุไปตามลำดับ (มีต้น-กลาง-ปลาย) มี"กาย"กับใจ"เสมอทั้งขั้น โสดาบัน-สภิกาคามี-อนาคามี สุดท้ายถึงขั้นอรหันต์ การ"ศีล-สมาธิ-ปัญญา"จะแยกกันปฏิบัติไม่ได้ มันเป็น"กระบวนการ" (process) ที่ต้องปฏิบัติร่วมกัน ทำงานมีปฏิสัมพันธ์กัน พระพุทธเจ้าทรงสอนให้"ปฏิบัติศีล"เป็นหลักต้น แล้วจะเกิด"ผล"จาก"ศีล"แต่ละข้อได้"อธิจิต"ได้"สมาธิ"ได้"อธิปัญญา"ที่มี"กระบวนการ"เกิดการสังเคราะห์-อภิสังขารกัน มีสัมมาผลเป็น"ปัญญาภิสังขาร" เข้าขั้น"โลกุตระ"แท้ ไตรสิกขา คือ หลักการพัฒนาชีวิตเพื่อให้ประสบความสำเร็จเป็นคนสมบูรณ์แบบตามแนวพุทธ หมายถึง ข้อปฏิบัติที่ต้องศึกษา 3 อย่าง คือ

- 1) อธิศีลสิกขา สิกขา คือ ศีลอันยิ่ง
- 2) อธิจิตตสิกขา สิกขา คือจิตอันยิ่ง หมายถึง สมาธิ
- 3) อธิปัญญาสิกขา สิกขา คือ ปัญญาอันยิ่ง

ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นกระบวนการปฏิบัติ หรือกระบวนการพัฒนา 3 ด้าน คือ ศีล เป็นหลักการพัฒนาระดับความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคม สมาธิ เป็นหลักการพัฒนาจิตใจให้มีสมรรถภาพและประสิทธิภาพในการคิดพิจารณาตัดสินใจกระทำหรือไม่กระทำการใด ๆ ปัญญา เป็นหลักการพัฒนาความรู้ความเข้าใจ รู้จักสิ่งทั้งหลายตามที่มันเป็น และสามารถแยกแยะวิเคราะห์สืบหาสาเหตุของสิ่งทั้งหลายได้ชัดเจน ไตรสิกขาจึงเป็นกระบวนการพัฒนาแบบบูรณาการ (สมณะโพธิรักษ์, 2560)

3.2.2 ไตรสิกขา ถ้าแยกไตรสิกขาออกเป็น 3 หมวด ในมรรคมืองค์ 8 เมื่อปฏิบัติในองค์รวมอย่างเป็นสัมมาทิฐิ จะเกิดผลในตนเอง มีดังนี้

1) **หมวดศีล** สัมมาวาจา-ในศีลข้อ 4 เกี่ยวกับการพูด การพูดที่ต้องละเว้นจากการพูดเท็จสร้างความเข้าใจผิด หยาบคาย ต่อเสียด เพื่อเจ้า และพูดเพื่อเอาเปรียบ พูดสร้างความเสียหาย

สัมมากัมมันตะ-เป็นการปฏิบัติที่ถูกต้องทั้งกรรม 3 ได้แก่ กายกรรม
วจีกรรม มโนกรรม มีครบในศีลหลักของพุทธศาสนา ทั้งจุลศีล 26ข้อ มัชฌิมศีล 10ข้อ มหาศีล 7ข้อ
ดังนั้นสัมมากัมมันตะจึงครอบคลุมศีล5 (เป็นศีลที่อยู่ในจุลศีล) อันเป็นศีลเบื้องต้นของชาวพุทธ

สัมมาอาชีวะ การหาเลี้ยงชีพที่ถูกต้อง สุจริต ไม่เบียดเบียน ไม่เอาเปรียบ

2) *หมวดสมาธิ* สัมมาวายามะ-ความเพียรพยายาม ซึ่งครอบคลุมทั้งกรรม 3
(กายกรรม วจีกรรม มโนกรรม) .ในความเพียรพยายาม เมื่อสั่งสมจนจิตตั้งจะเป็นสมาธิ

สัมมาสติ-ความระลึกรู้เท่าทันจิต และรู้เท่าทันกิเลส โลภะ โทสะ โมหะ

สัมมาสมาธิ-ความมีจิตที่ตั้งใจมั่นไม่หวั่นไหวในกิเลส (โลภะ โทสะ โมหะ)
โลภะ เช่น กามอยากได้มาเสพ โทสะเช่น พยาบาท โกรธ โมหะ เช่น ความหลงมัวเมาในการเสพสิ่งต่างๆ

3) *หมวดปัญญา* สัมมาทิฐิ-ความรู้จริง ความเห็นจริง ตามความเป็นจริง

สัมมาสังกัปปะ-ความคิดใคร่ครวญ ความคิดที่ต้องละเว้นจากความพอใจใน
ความพยาบาทและการเบียดเบียน

สรุปได้ว่า ไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) เป็นองค์รวมในการศึกษาธรรมะ
การปฏิบัติอริศีลไปตามลำดับตั้งมั่นเป็นสมาธิ หรือ อริจิต และสั่งสมเป็นปัญญา อริปัญญาและ
ปฏิบัติจนเกิดผลในการชำระกิเลสจนสิ้นเกลี้ยงในแต่ละคน ในการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ที่ฝึก
ให้บุคคล มีจิตใจที่มั่นคงด้วยปัญญา ที่รู้เห็นความจริงตามความเป็นจริง โดยการฝึกคิด (โยนิโสม
นสิการ) ที่ถูกต้องตรงกับความเป็นจริง นำไปสู่การมีปัญญาลาดรอบรู้ ในพฤติกรรมกรรมการกระทำ
การพูด การคิด และมีค่านิยมถูกต้องเหมาะสม สามารถดับทุกข์ แก้ปัญหาในชีวิต สามารถปรับตัว
อยู่ในสังคมได้อย่างสงบสุข และมีชีวิตที่มีคุณค่าต่อสังคม อริยมรรค 8 เมื่อศึกษาและปฏิบัติกันจริงๆ
แล้วก็รวมลงที่ไตรสิกขาหรือแม้องค์ธรรมอื่นๆก็เช่นกัน

3.3 แนวคิดระบบสาธารณโภคี

ระบบสาธารณะ โภคี คือ ระบบการอุปโภคบริโภคร่วมกัน เป็นหลักเศรษฐกิจของ
พุทธในสมัยพุทธกาล ปัจจุบันสามารถทำได้ในระดับครัวเรือน เป็นเศรษฐกิจที่จะกอบกู้สังคมได้
เพราะทุกคนกิน อยู่อาศัย ทำงานฟรีโดยไม่รับเงินตอบแทน เต็มใจเสียภาษี 100% เป็นปรากฏการณ์
ที่ได้ประจักษ์ ทั้งในด้าน เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ที่มีอยู่แห่งเดียว คือที่ ชุมชนชาวอโศกทั่ว
ประเทศ ความเป็นสาธารณ โภคีมีดังนี้

3.3.1 *สาธารณะโภคี* พ่อครูสมณะโพธิรักษ์อธิบายว่า “สาธารณ โภคี”ไม่มีการเก็บ
กักตุนไว้เป็นของส่วนตัว อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม ทำงานต่างๆเป็นกิจของส่วนกลาง ส่วนตัวมีบ้าง
เล็กน้อย สร้างสรรการทำงานด้วยจิตใจที่พอเพียง ไม่โลภ เป็นสังคมหมู่กลุ่มที่ร่วมสร้างสรรค์วัตถุ ให้
พอเพียง และให้เหลือกินเหลือใช้ เมื่อมีเหลือก็เผื่อแผ่ไปถึงคนในสังคมอื่น ซึ่งเกิดจากจิตที่มี

คุณธรรมเป็นอัตโนมัติมีจิตสำนึกที่สร้างแต่สิ่งที่มีประโยชน์ ไม่มีอบายมุข ไม่สร้างสิ่งที่เป็นพิษ ไม่สร้างสิ่งที่มีอมเมมา เรียกว่า เศรษฐกิจในระดับสาธารณ โภคิ ได้แก่ ก) พอกิน สร้างสรรอย่างไม่เบียดเบียนใครไม่เป็นหนี้ ข) พึ่งพาตัวเองรอด ค) มีเหลือเพื่อ เกินกิน เกินใช้ ง) แจกจ่ายแก่ผู้อื่น

3.3.2 พุทธพจน์ 7 ในสังคมสาธารณ โภคินั้นเกิดการที่บุคคลในสังคมปฏิบัติตามหลักพุทธพจน์ 7 เป็นสังคมที่มีการระลึกถึงกัน มีความเอื้ออาทร มีความรักและปรารถนาดีต่อกัน เคารพกันตามฐานะตามคุณวุฒิ ช่วยเหลือเกื้อกูล ไม่วิวาทแตกแยกกัน มีความสามัคคีพร้อมเพรียงกัน มีความเป็นปึกแผ่น มีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ตามหลักพุทธพจน์ 7 ดังนี้

- 1) (สาราณียะ) รู้จักระลึกถึงกัน คำนึงถึงคนที่ควรเอื้อ
 - 2) (ปิยกรณะ) รักกันสัมพันธ์ดี-ปรารถนาดีต่อกัน
 - 3) (ครุกรณะ) เคารพกัน รู้จักฐานะ รู้จักคุณวุฒิ
 - 4) (สังคหะ) สงเคราะห์เกื้อกูลช่วยเหลือกัน
 - 5) (อวิวาทะ) ไม่วิวาทแตกแยกกัน
 - 6) (สามัคคียะ) พร้อมเพรียงกัน มีพลังรวมยิ่งใหญ่
 - 7) (เอกีภาวะ) เป็นปึกแผ่น มีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน
- (โกสัมพีสสูตร พระไตรปิฎก. เล่ม.22 ข้อ.282-283)

3.3.3 สาราณียธรรม 6 การปฏิบัติตามหลักพุทธพจน์ 7 จะส่งผลให้เกิดสาราณียธรรม 6 เป็นวิถีของคนมีความเมตตาที่แสดงออก ทั้งการกระทำ การพูด การคิด ด้วยความจริงใจ มีการแบ่งปันกัน และมีศีล มีทิวฐิที่เสมอสมานกัน หมายถึง ศีล 5 เสมอศีล 5 ศีล 8 เสมอศีล 8 ศีล 10 เสมอ ศีล 10 และโอวาทปาติโมกข์ศีล ถือเป็นปฏิบัติโดยเคร่งครัด ได้แก่

- 1) เมตตาทายกรรม เข้าไปตั้งกายกรรมประกอบด้วยเมตตา ทั้งลับ-แจ้ง
 - 2) เมตตาวจีกรรม เข้าไปตั้งวจีกรรมประกอบด้วยเมตตา ทั้งลับ-แจ้ง
 - 3) เมตตามโนกรรม เข้าไปตั้งมโนกรรมประกอบด้วยเมตตา ทั้งลับ-แจ้ง
 - 4) ลาภ ชัมมิกา มีลาภตามธรรม
 - 5) สีสสามัญญตา มีศีลเสมอสมานกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย
 - 6) ทิวฐิสามัญญตา มีความเห็นเสมอสมานกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย
- (โกสัมพีสสูตร พระไตรปิฎก. เล่ม.22 ข้อ. 282-283)

3.3.4 วรรณะ 9 การปฏิบัติตามหลักพุทธพจน์ 7 จะส่งผลให้เกิดสาราณียธรรม 6 ส่งผลให้เกิดจิตคนเป็นคนวรรณะ 9 มีลักษณะที่เป็นคนที่เลี้ยงง่าย บำรุงง่าย, ปรับให้เจริญได้ง่าย มกน้อย กล้าจน ใจพอหรือรู้จักพอ ไม่โลภมาก สันโดษหรือไม่คลุกคลีกับกิเลส มุ่งขัดเกลาชำระ

กิเลส มีศีลเครื่อง มีอาการนำเลื่อมใสสารวม ไม่สะสม ไม่กักตุนเอามาแต่เพื่อตนเอง มีความเพียรอยู่เสมอ วรรณะ 9 ได้แก่

- 1) (สุภระ) บำรุงง่าย, ปรับให้เจริญได้ง่าย
 - 2) (สุโปสะ) มั่นน้อย, กล้าจน
 - 3) (อัมปิจละ) ใจพอ
 - 4) (สันตุฎฐิ) สันโดษ
 - 5) (สัลลละ) ขัดเกลากิเลส
 - 6) (ฐตะ, ฐดงค์) เฟื่องทำลายกิเลส มีศีลสูงอยู่ปกติ
 - 7) (ปาสาทิกะ) มีอาการนำเลื่อมใส
 - 8) (อปยะ) ไม่สะสม ไม่กักตุน
 - 9) (วิริยารัมภะ) ขยันเสมอ ระดมความเพียร
- (ปฐมปราชิกกัณฑ์ พระไตรปิฎก. เล่ม.1 ข้อ. 20)

3.3.5 คนจนที่สุขสำราญเบิกบานใจ พ่อครูสมณะโพธิรักษ์ได้ให้โศลกธรรมไว้กับชาวอโศกว่า “คนจนที่สุขสำราญเบิกบานใจ” อันเป็นผลจากการปฏิบัติธรรมที่เป็นศิลปะโลกุตระจนสามารถเป็นคนจนที่สุขสำราญเบิกบานใจ และได้ปฏิบัติกันอยู่สืบเนื่องกันอย่างเป็นปัจจุบัน คนจนอย่างสุขสำราญเบิกบานใจ และมีปัญญาว่า ถ้ามีความจนอย่างบริสุทธิ์ ไม่แฝงไม่ยกยอก จนเป็นสุข ประจักษ์ในตนเองว่าอยู่ได้จริงอย่างสบายไม่เดือดร้อน โดยมีคุณปัญญาตรวจสอบตนเองได้อย่างชัดเจน มีความรู้ในความจน กินอยู่อาศัยส่วนกลาง ในสังคมสิ่งแวดล้อมดี มิตรดีสหายดี จึงเป็นคนจนที่สุขสำราญเบิกบานใจ อีกความหมายหนึ่งนั่นคือ ความเป็นศิลปะโลกุตระ อันมีคุณสมบัติได้แก่ 1) มีรายได้เป็นศูนย์ 2) เป็นคนไม่สะสมอะไรที่เป็นของตน 3) ไม่ทำเพื่อตัวเอง ทำงานเพื่อส่วนรวม ขอยกอ้างพระราชดำรัสที่ยิ่งใหญ่ของ ในหลวงรัชกาลที่ 9 “แบบคนจน” ที่เรียกว่า “ทำแบบคนจน” คือทำวิธีการแบบคนจน ไม่ได้มีการลงทุนมากมาย การปกครองแบบคนจนไม่ติดกับตำรามากเกินไป ทำอย่างมีสามัคคี เมตตา กัน จะอยู่ได้ตลอดไป ไม่เหมือนการทำตามวิชาการตามตำราจนสุดท้าย ซึ่งทิ้งท้ายว่า “อนาคตยังมี” แต่ไม่บอกเหตุผลว่าเป็นอย่างไร ที่สุดต้องเปิดหน้าแรกเริ่มต้นใหม่ “ถอยหลังเข้าคลอง” พระราชดำรัสในหลวงรัชกาลที่ 9 วันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ.2534 (<https://www.youtube.com/watch?v=18fpXmBydLc>)

ชาวอโศกเข้าใจปรัชญาการมีชีวิต การอยู่อย่างคนจนตามทฤษฎีของศาสนาพุทธ เข้าใจปรัชญา “แบบคนจน” ของในหลวง ซึ่งพ่อครูสมณะโพธิรักษ์บรรยายสอดคล้องอย่าง ไม่มีความขัดแย้งกันเลย และมีพุดิตตามทฤษฎีของพระพุทธเจ้าใน “เศรษฐกิจสาธารณ โภคิ” และตรงกับปรัชญาของในหลวงรัชกาลที่ 9 ที่ว่า “มาเอาแบบคนจน” “ขาดทุนของเราคือกำไรของเรา”

เพราะการมีพฤติ “แบบคนจน” จึงเกิดชุมชนชาวอโศกที่เป็นชุมชนคนจน มีการสำรวจหมู่บ้านคนจน ผลสำรวจบอกว่าราชธานีอโศกเป็นหมู่บ้านที่จนอันดับ 5 อันที่จริงน่าจะเป็นอันดับ 1 ถ้าคำนวณรายหัวชาวอโศก ซึ่งไม่มีรายได้เป็นส่วนคนเลย เท่ากับเสียภาษี 100% โดยนัยสำคัญนั้นชาวอโศกเท่ากับมีรายได้ 0% อยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่าอัตราที่กำหนดไว้ ของประเทศ การประพฤติแบบคนจนด้วยมีแกนจิตที่ปักมั่นในหลักไตรสิกขา มั่นใจจะเป็นสิ่งที่ช่วยอนุเคราะห์โลก ด้วยบริสุทธิ์ใจแนวทางดังกล่าวพ่อครูสมณะโพธิรักษ์นำพาทำและได้ให้โศลกธรรมกับชาวอโศกไว้ว่า “ความบริสุทธิ์เท่านั้นจะชนะทุกสิ่งทั้งโลกในที่สุด” จิตเป็นสำคัญ (มโนปุพพัง คมาธัมมา มโนเสฏฐา มโนมยา) ผู้ที่สามารถทำจิตให้บริสุทธิ์ อย่างมีปัญญาสามารถทำความเข้าใจการชำระกิเลสได้ จะมีประสิทธิภาพในการทำประโยชน์ต่อมวลมนุษยชาติ (พหูชนิตายะ) เพื่อสังคมส่วนรวม (พหูชนสุขายะ) เพื่อความสุขของสังคม (โลกานุกัมปายะ) เป็นการพัฒนาปัญญาไปสู่ความฉลาดที่สมบูรณ์แบบของพุทธศาสนา

3.3.6 สัปปายะ 4 ได้แก่ (สมณะโพธิรักษ์, 2555)

- 1) *เสนาสนสัปปายะ* หมายถึง สังคมสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติธรรมเพื่อการชำระกิเลสให้เกิดผลจริง คือ สื่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 2) *อาหารสัปปายะ* หมายถึง อาหารอุดมสมบูรณ์ปลอดภัยไร้สารพิษ เครื่องกินเครื่องใช้อันพอเหมาะ
- 3) *บุคคลสัปปายะ* บุคคลที่เป็นมิตรดี สหายดี ได้แก่ (1) *มิตรดี* หมายถึง พระพุทธเจ้า และพระอริยสงฆ์ผู้ชี้ทางเจริญ (2) *สหายดี* หมายถึง เพื่อน และบุคคลที่ร่วมประโยชน์
- 4) *ธรรมะสัปปายะ* พระสัจธรรม หรือธรรมะโลกุตระ

3.4 แนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรม

คุณธรรม หมายถึง ความดำรงในสิ่งที่มีค่ามีประโยชน์ มีค่าต่อมวลมนุษยชาติ และผู้ที่จะมีคุณสมบัตินี้ได้ต้องมีศีล 5 ในระดับที่สามารถชำระกิเลสออกจากจิตใจได้เป็นเบื้องต้น และการพัฒนาคุณธรรมเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาคุณภาพมนุษย์ คุณธรรมมี 2 นัย ดังนี้

3.3.1 คุณธรรมในระดับกัลยาณชน หรือปุถุชน หรือโลกียธรรม หมายถึง คนดีทั่วไปที่มีอาชีพการงาน มีความซื่อสัตย์ สุจริต ไม่คดโกง หรือแม้จะเป็นนักปฏิบัติธรรม ทำสมาธินั่งหลับตาจนจิตใจสงบ มีอาการภายนอกน่าเลื่อมใส ดูเหมือนไม่มีโทษภัยใดๆต่อใครต่อสิ่งใด แต่ชำระกิเลสในใจตนยังไม่เป็น แม้จะเรียนรู้อริยธรรมะ แต่ยังไม่สัมมาทิฐิ จึงเป็นคนดีมีคุณธรรมในระดับโลกียชน

3.3.2 คุณธรรมในระดับอาริยะชน หรือระดับโลกุตระ หมายถึง คนดีมีคุณธรรม ระดับโลกุตระ ผู้ที่ชำระกิเลสจนเกิดผลได้ ในตนเองจนเป็นที่ประจักษ์ ในอาริยะชนตามลำดับ ได้แก่ โสดาบัน สกิทาคามี อนาคามี อรหัตต์ พระโพธิสัตว์ ถึงที่สุดองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ผู้ที่มีคุณธรรมในระดับอาริยะชน หรือระดับโลกุตระได้ที่ประจักษ์ เห็นเป็นปรากฏการณ์กันทั่วโลกทุกวันนี้ ได้แก่ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชในหลวงรัชกาลที่ 9 ซึ่งท่านสร้างสรรค์คุณค่าประโยชน์ไม่ใช่เพียงต่อคนไทย แต่มีคุณค่าต่อคนทั้งโลก พระองค์มีพระมหากรุณาธิคุณสุดประมาณ ทรงดูแลทุกข์สุขของประชาชนในทุกด้าน ในด้านการศึกษาท่าน พระราชทานพระราชดำรัสแก่คณะบุคคลต่างๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายชัยมงคล เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิตความว่า “เทคโนโลยี ขั้นสูงนี้ คนส่วนมากเข้าใจว่ามีโทรทัศน์ มีดาวเทียม มีเครื่องคอมพิวเตอร์ แต่ว่าเครื่องเหล่านี้ แต่ว่าที่จะอบรมโดยใช้สื่อที่ก้าวหน้าที่มีเทคโนโลยีสูงนี้ยากที่สุดที่จะอบรมบ่มนิสัยด้วยเครื่องเหล่านี้ ฉะนั้นไม่มีอะไรแทนคน สอนคน.”

“เทคโนโลยีสอนคนได้เป็นพันเป็นหมื่นแต่ยากจะสอนคนให้เป็นคนดีได้ การมีความก้าวหน้าเปลี่ยนแปลงในประเทศในสังคมไทย ก็ไม่ได้หมายความว่าเปลี่ยนแปลงในทางดี นอกจากต้องหาวิธีทำการถ่ายทอดโดยหาวิธี ดำรง หรือหลักสูตรที่ทำให้คนเป็นคน อันนี้ก็ขอฝากความคิดนี้ไว้เพราะเป็นสิ่งที่สำคัญ”

“แม้จะมีสื่อเทคโนโลยีสูง แต่ก็ไม่มีอะไรแทน คนสอนคน” วันพุธที่ 4 ธันวาคม 2539 (สืบค้นจาก <http://morning-news.bectero.com/royal/17-Oct-2016/89346>)

จากแนวพระราชดำรัสนี้ การที่คนจะเป็นคนดีมีคุณธรรม ต้องได้รับการสอนโดยผู้ที่มีคุณธรรม ไม่ใช่เทคโนโลยี ดังนั้นในการพัฒนาคุณธรรม สื่อที่ดีที่สุด คือบุคคลที่มีคุณธรรม และเป็นคุณธรรมระดับโลกุตระ

ผู้วิจัยได้นำหนังสือ “สันติอโศก : สามทศวรรษที่ท้าทาย”งานเขียนของ สุรเชียร จักรธรานนท์ เขียนแสดงทัศนะต่อสังคมอโศกที่ใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือในการตอบทุกๆ ปัญหาในทุกแง่ที่เป็นทางเลือกของสังคมปัจจุบัน ในการนี้ สุรเชียร จักรธรานนท์ ได้เข้าไปฝังตัวศึกษาในสังคมอโศกเป็นเวลาประมาณ 2 ปี เพื่อเป็นการหาข้อมูลในการเขียนที่ปราศจากอคติ และผู้วิจัยเห็นว่าหนังสือเล่มนี้เป็นงานเขียนของผู้ที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางของสังคม รวมทั้งนักเขียน นักวิชาการ และสำนักพิมพ์ที่มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับของสังคม เพื่อความชัดเจนในทิศทางของการมองอโศกผู้วิจัยจึงได้นำคำนำของทั้งสำนักพิมพ์ ทัศนะของผู้เขียนคำนิยม เนื้อหาการวิเคราะห์ความเป็นอโศกของ ของ สุรเชียร จักรธรานนท์ มาใช้ในการสนับสนุนในเนื้อหาการเขียนงานวิจัยตามความเหมาะสม ดังจะได้กล่าวอ้างในลำดับต่อไป

สำนักพิมพ์มติชน (2550) ได้เขียนคำนำในหนังสือ “สันตือ โศก : สามทศวรรษที่ท้าทาย” ความเป็นนักวิเคราะห์สถานการณ์ มีการเสนองานที่เป็นความรู้เชิงวิชาการ ที่ก่อประโยชน์กับการศึกษาและวงวิชาการ ในเรื่องการเสนอแย้งหรือการแสดงความรู้ใหม่แก่สังคม โดยยึดหลักความหลากหลายทางความคิด เพื่อกระตุ้นให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้อย่างแท้จริง หนังสือ “สันตือ โศก : สามทศวรรษที่ท้าทาย” นับเป็นหนังสืออีกเล่มหนึ่งที่แสดงความหลากหลายทางวิชาการ และความคิด เป็นข้อมูลเชิงลึก วิเคราะห์ถึงแก่นแกนการดำเนินชีวิตในรอยธรรม ตามแบบของนักล่าฝันสังคม ที่เรียกตนเองว่า “ชาวโศก” หนังสือเล่มนี้จึงเสนอผ่านมุมมองแบบไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด ยึดหลัก “ข้อเท็จจริงมาก่อนความเชื่อ ปัญญามาก่อนความศรัทธา” ในการนำเสนอเพราะผู้เขียนเองไปฝังตัวเก็บข้อมูลในฐานะผู้สังเกตการณ์ แล้วนำเสนออย่างตรงไปตรงมาปราศจากอคติ

การนำเสนอเรื่องราวของสันตือ โศก ก่อนข้างเป็นเรื่องละเอียดอ่อนสำหรับสังคมแห่งความบ้ำกั้งความเชื่อ หลงลืมการคิดวิเคราะห์ ล่องลอยไปตามโฆษณาชวนเชื่อ และมมงายกับสิ่งที่ไม่เห็น สิ่งที สุระเชียร จักรธรานนท์ เสนอมานัน นั้น จึงอัดแน่นด้วยข้อมูลรอบด้านรวมถึงน้ำเสียงและท่าทีของตัวอักษรที่จริงจัง เพื่อให้การสื่อสารกับผู้อ่าน ออกมาตามวัตถุประสงค์ในการสร้างทางเลือก เลือกที่จะเชื่อข้อเท็จจริงแบบไหน เลือกที่จะศรัทธาจากอะไร หรือเลือกเป็นเพียงการเรียนรู้ในความหลากหลายทางความคิดเท่านั้น (สำนักพิมพ์มติชน (2550) สันตือ โศก : สามทศวรรษที่ท้าทาย)

นิธิ เอียวศรีวงศ์ ได้เขียนคำนิยมในหนังสือ “สันตือ โศก : สามทศวรรษที่ท้าทาย” ของ สุระเชียร จักรธรานนท์ และได้สะท้อนมุมมองต่อโศกไว้ว่า ปัจจุบันระบบการศึกษาแยกความรู้ทางโลกีย์และทางธรรมออกไปอย่างเด็ดขาด ซ้ำยังยกเอาความรู้ทางโลกีย์ไว้เหนือความรู้ทางธรรม ระบบเศรษฐกิจซึ่งให้คุณค่าแก่ความไพบูลย์ทางวัฒนธรรมทางวัตถุเพียงอย่างเดียว เงื่อนไขทางสังคมซึ่งถูกรอบงำด้วยลัทธิวัตถุนิยม และความอ่อนแอขององค์กรคณะสงฆ์ ที่จะปรับตัวรองรับการทำทหายใหม่ๆซึ่งเกิดจากความเปลี่ยนแปลง และยกตัวอย่างว่า สังคมไทยคงต้องเรียนรู้วิทยาการแผนใหม่ให้เท่าทันโลกอยู่นั่นเอง ต้องไม่ลืมว่าวิทยาการแผนใหม่ทั้งหมดนั้น มีกำเนิดมาจากการปฏิเสธ หรือถึงเป็นอริกับศาสนธรรมในโลกตะวันตก สังคมไทยจะรับวิทยาการเหล่านั้นโดยไม่รับกระบวนทัศน์เช่นนั้นได้อย่างไร

ชาวโศกจัดการศึกษาของตนเอง ซึ่งสามารถผนวกเอาอุดมคติของพุทธศาสนา เข้าไปได้อย่างกลมกลืนกับการเรียนรู้วิทยาการ ซึ่งจำเป็นในโลกปัจจุบันอันวิชาศีลธรรมในหลักสูตรการศึกษา ที่รัฐจัดหรือควบคุมไม่สามารถทำได้ ชาวโศกมีสำนึกอย่างเต็มเปี่ยม กับภัยคุกคามโลกปัจจุบัน คือการเสื่อมโทรมของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ด้วยเหตุดังนั้น จึงพยายามหา

วิธีใช้พลังงานหมุนเวียนแทนพลังงานจากฟอสซิล ไม่กินเนื้อสัตว์ เพื่อให้มีอาหารเพียงพอแก่ทุกคน ใช้และผลิตยาจากสมุนไพร สร้างผลผลิตจากทรัพยากรท้องถิ่นต่างๆ ฯลฯ

ความพยายามจะตอบปัญหาที่เกิดจากความเปลี่ยนแปลงแห่งยุคสมัย หลากหลายด้านเหล่านี้ไม่อาจแยกออกจากวิถีชีวิตของชาวโศก มองจากภายนอกอาจดูว่าเป็นวิถีชีวิตที่ “เคร่ง” แต่ความเคร่งมีทั้งมิติของธรรมะและมิติของทางออกของโลกปัจจุบันไปพร้อมกัน เพราะชาวโศกเชื่อว่าพุทธธรรมเป็นคำตอบที่เป็นองค์รวมแก่ปัญหาต่างๆ ซึ่งเรากำลังเผชิญอยู่ทั้งในปัจจุบันและอนาคต เรื่องของสันตือโศกจึงเป็น เรื่องของทางเลือก ไม่ว่าจะเลือกของ ความหมายแห่งพระพุทธศาสนา ในโลกปัจจุบัน หรือทางเลือกของวิถีชีวิต เศรษฐกิจ การเมือง และความสัมพันธ์ในสังคม แม้เราไม่จำเป็นจะต้องเห็นด้วยกับสันตือโศกไปหมด แต่ในโลกที่แทบจะมองไม่เห็นทางเลือกอื่นใด นอกจากเดินไปข้างหน้าสู่จุดที่ค่อนข้างแน่ใจว่าหายนะ การมองทางเลือกต่างๆ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2550)

3.5 ข้อมูลทางการศึกษาของโรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีโศก

พ่อครูสมณะ โพธิรักษ์ ผู้นำชาวโศกให้แนวคิดไว้ว่าการศึกษาต้องเป็นโลกุตระ จึงจะมีประโยชน์แท้ต่อมวลมนุษย์ ต้องอาศัยสื่อที่ปลูกฝังคุณธรรมดังนี้

3.5.1 การจัดการศึกษาของโรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีโศก

โรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีโศก ตั้งกีดสำนักบริหารงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการเป็นงานด้านการศึกษาบุญนิยม เป็นการปลูกฝังให้เยาวชนเป็นคนดี มีคุณธรรม ด้วยการรักษาศีล ลดละ เลิก อบายมุข และรับประทานมังสวิรัต เพื่อสืบทอดเจตนาของชุมชนต่อไป นักเรียน นักศึกษาทุกคนกินอยู่ฟรี อยู่แบบประจำ มีการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับชีวิตประจำวันเป็นแบบบ้าน วัด โรงเรียน โดยมี ครู และผู้เขี่ยวชาญ เฉพาะด้านเป็นผู้ถ่ายทอด และพาปฏิบัติ ที่สอดคล้องกับธรรมะประกอบด้วย โรงเรียนสัมมาสิกขา สอนระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา มีรายละเอียดในการจัดการศึกษาดังนี้

3.5.2 วิสัยทัศน์

ผลิตนักเรียนที่มีคุณธรรมระดับศีล 5 เว้นขาดจากอบายมุขทุกประเภท มีวิถีชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง สามารถปรับตัวอยู่ในกระแสที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม เรียนภาคทฤษฎีควบคู่ไปกับภาคปฏิบัติ เพื่อให้ได้บุคลากรที่มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลตรงกับความต้องการของชุมชน สังคม และประเทศชาติ

3.5.3 พันธกิจ

- 1) ผู้สำเร็จการศึกษาให้มีคุณธรรมระดับศีล 5 มีวิถีชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง สามารถปรับตัวอยู่ในกระแสที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม และเว้นขาดจากอบายมุข
- 2) จัดการศึกษาควบคู่ไปกับการพัฒนาชุมชนด้วยหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะ เพื่อพัฒนาศักยภาพ ฝีมือ ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ตามความต้องการของชุมชน สังคม และประเทศ
- 3) พัฒนาระบบการจัดการเรียนการสอน ทั้งในห้องเรียน และนอกห้องเรียน และระบบการสื่อสารทางไกล
- 4) พัฒนาผู้สำเร็จการศึกษาให้มีจิตสาธารณะ มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของชุมชน และเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองในระดับอบประชาชิปไทย

3.5.4 เป้าหมายของการศึกษา

- 1) พัฒนานักเรียนให้มีคุณธรรมระดับศีล 5 ได้แก่ มีความสุภาพอ่อนโยน มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อ และเสียสละ ซื่อสัตย์ และเว้นขาดจากการพูดโกหก หลอกลวง คำหยาบ นินทา เพื่อเจ้า การเสพสิ่งเสพติด การดื่มของมึนเมา การพนัน เที้ยวกลางคืน คบมิตรชั่ว เกียจคร้าน การก่อความรุนแรง และมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน
- 2) พัฒนานักเรียนให้มีสมรรถนะ ฝีมือ และความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ
- 3) พัฒนานักเรียนให้มีจิตสาธารณะ เอื้อเฟื้อ เสียสละ มีน้ำใจ

3.5.5 อัตลักษณ์

อัตลักษณ์โรงเรียน ฟังตน จนเป็นที่ฟังให้กับผู้อื่น ได้

3.5.6 เป้าหมายกลยุทธ์การดำเนินงานการศึกษา

- 1) ฝึกเน้นนักเรียนในเรื่องความอ่อนน้อมถ่อมตนและเน้นทักษะชีวิต
- 2) เรียนแบบบูรณาการกับการปฏิบัติงานจริงในสถานประกอบการจริงทุกวิชา
- 3) ความเป็นสังคมบวรและเศรษฐกิจแบบสาธารณะ โภคิ
- 4) ปฏิบัติศีล 5 ละอบายมุข ทานอาหารมังสวิริติ แม้ไม่อยู่ในชุมชนอโศก

3.5.7 การบริหารจัดการหลักสูตร

โรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีอโศกเป็นโรงเรียนเอกชนการศึกษาสงเคราะห์ แบบกึ่งนอนเรียนฟรี ตั้งกัศกระทรวงศึกษาธิการ นักเรียนสวมชุดสีน้ำเงินแขนยาว นักเรียนหญิงสวมผ้าถุงยาว ในการรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษา จะต้องผ่านกระบวนการ คัดเลือกโดยการเข้าค่ายอบรมคัดเลือกดูตัวอย่างเข้มข้นก่อนเข้ามาศึกษา เริ่มตั้งแต่คัดเลือกตามมาตรฐานศีล5 ละอบายมุข รับประทานอาหารมังสวิริติ ฝึกฝนปรับฐานปฏิบัติจากมิจนาทิฎฐิ สู้สัมมาทิฎฐิ ฝึกลดละกิเลสตามหลักไตรสิกขา อย่างเป็นองค์รวมในมรรค 8 ในชีวิตประจำวัน การบริหารจัดการหลักสูตรใน

แบบที่เรียกว่า “บวร” นักเรียนเป็นส่วนหนึ่งของสมาชิกชุมชน การบูรณาการการเรียนรู้เข้ากับวิถีชีวิต จึงต้องเรียนรู้ วิถีชีวิตชุมชน ภูมิปัญญา ปัญหาที่เกิดขึ้น การแก้ปัญหาและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน การจัดการศึกษาสอดคล้องกับวัฒนธรรม วิถีชีวิต ภายใต้ปรัชญาการศึกษาคือ ศิลเด่น เป็นงาน ชาญวิชา เพื่อให้เกิดประสบการณ์จริง โดยแบ่งกลุ่มนักเรียนเข้าเรียนรู้การปฏิบัติงานฝึกฝนงานอาชีพในรูปแบบฐานงานของชุมชน ที่มีชาวชุมชนอยู่ประจำฐานงาน เรียกว่า แม่ฐาน ซึ่งมีความชำนาญในฐานงานนั้นๆ สามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพเน้นคุณธรรม เป็นแกนหลัก ครูสอนมีทั้งครูที่มีใบประกอบวิชาชีพและครูปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งถ่ายทอดความรู้ทั้งเชิงวิชาการ วิชาชีพ จึงเป็นการถ่ายทอดที่มีทฤษฎีและปฏิบัติ ประกอบกับชาวชุมชนเป็นผู้ที่ปฏิบัติธรรมตามหลักไตรสิกขา เป็นผู้ที่มีวาระ 9 มุ่งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีวิถีชีวิตที่เป็นไปตามแนวทางหลักมรรคองค์ 8 การอบรมปลูกฝังศีลธรรม จากนักบวชเป็นประจำ มีการตรวจคิดในทุกสัปดาห์ พร้อมทั้งปรับปรุงตนในสิ่งที่บกพร่อง และมีวันหยุดพักผ่อน 1 วัน ในวันพฤหัสบดีแนวนโยบายการจัดการศึกษาของชาว ไศกประ โยชน์ต่อบุคคล ต่อชุมชน สังคม เศรษฐกิจ ประเทศ สิ่งแวดล้อม

3.5.8 กฎระเบียบ และกิจวัตรประจำวันของนักเรียน มีดังนี้

1) กฎระเบียบของโรงเรียน มีดังนี้

- (1) ถือศีลห้า ละอบายมุข กินอาหารมังสวิรัต
- (2) ไม่ใช้เงิน ไม่ใส่รองเท้า และนอนไม่เกินสามทุ่ม
- (3) เครื่องใช้ต้องห้าม เช่น เครื่องสำอาง โทรศัพท์มือถือ กล้องเพลง
- (4) การประเมินผลการเรียนตามปรัชญาการศึกษาของโรงเรียน คือ “ศิลเด่น เป็นงาน ชาญวิชา” แบ่งเป็น 3 ส่วน คือ คะแนนศิลเด่น ร้อยละ 40 เป็นงานร้อยละ 35 ชาญวิชาหรือวิชาการ ร้อยละ 25 กิจวัตรประจำสัปดาห์คือการประชุม ตรวจเช็คคิด ทบทวนความประพฤติ ระเบียบวินัยในที่พัก และระเบียบการแต่งกาย

2) กิจวัตรประจำวันของนักเรียนสัมมาสิกขาราชธานีโศก

- (1) 04.30 น. ตื่นนอน
 - (2) 05.00 – 06.00 น. รวมตัวเพื่อออกกำลังกาย รับประทานอาหารเสริม
 - (3) 06.00 – 08.30 น. ศึกษาการทำงานใน ฐานงาน
 - (4) 09.00 – 9.30 น. ขึ้นศาลาฟังธรรม
 - (5) 09.30 – 11.30 น. ตักอาหาร รับประทานอาหารร่วมกันที่ศาลา
- ดูข่าวสาร พักผ่อน ทำความสะอาดที่พัก /ห้องเรียน (กิจกรรม 5 ส)
- (6) 12.00 – 14.00 น. เข้าห้องเรียน
 - (7) 14.00 น. – 16.00 น. ลงฐานงาน

(8) 16.00 – 17.00 น. รับประทานอาหาร

(9) 17.00 – 18.00 น. อาบน้ำ ซักผ้า

(10) 18.00 – 20.00 ชมวีดิทัศน์ /ฟังธรรม

(11) 21.00 น. พักผ่อน เข้านอน

หมายเหตุ เด็กนักเรียนทำวัตรเช้า สัปดาห์ละ 1 วัน และวันพฤหัสบดีเป็นวันหยุดพักผ่อน

3.6 ปรัชญาการศึกษา ศิลเด่น เป็นงาน ชาตวิชา (การศึกษาบุญนิยม)

ปรัชญาการศึกษา หรือการศึกษานุญนิยม ตั้งอยู่บนรากฐานของหลักพุทธธรรม 3 ประการ ได้แก่ ศิลเด่น เป็นงาน ชาตวิชา มีรายละเอียด ดังนี้

3.6.1 ศิลเด่น

1) **ศิลเด่น (โลกุตระ)** มุ่งปลูกฝังผู้เรียน มีวิถีชีวิตเป็นไปตามแนวทางของหลักสัมมาอาริยมรรคมีองค์ 8 โดยมีมรรค 7 องค์ อันมีเนื้อหาของอริสติกศึกษา เป็นแกนหลักของแบบวิถีการประพฤติปฏิบัติซึ่งจะนำไปสู่สัมมาสมาธิ หรืออริจิตสิกขา และอริปัญญาในที่สุด เพื่อขัดเกลาให้ผู้ศึกษามีวิญญาณที่อิสระ พ้นจากอำนาจครอบงำของกิเลส ตัณหา อุปาทาน จนสามารถอยู่เหนือโลก

ศิลเด่น คือ เน้นศีลเป็นหลัก นักเรียนทุกคนต้องปฏิบัติศีล 5 ละอบายมุข ทานอาหารมังสะวิรัติเป็นเบื้องต้น มีการตรวจศีลในสมุดบันทึกทุกวัน ในชีวิตประจำวันต้องระลึกถึงศีลอยู่เสมอ และมีการให้เป็นคะแนน ศิลเด่นร้อยละ 40 มีจุดมุ่งหมายในการพัฒนานักเรียนให้ถือศีล 5 อย่างเคร่งครัด เพราะศีลแต่ละข้อนั้น มุ่งพัฒนาให้นักเรียน มีคุณลักษณะ ดังต่อไปนี้

(1) **ศีลข้อ 1** พัฒนานักเรียนให้เป็นคนสุภาพ อ่อนโยน มีน้ำใจช่วยเหลือคนรอบข้าง สามารถควบคุม และลดพฤติกรรม ก้าวร้าวรุนแรง

(2) **ศีลข้อ 2** พัฒนานักเรียนให้เป็นคน ซื่อสัตย์ ขยัน ทำงานเป็นจนสามารถ พึ่งตนเอง และ เป็นที่พึ่งของผู้อื่นได้

(3) **ศีลข้อ 3** พัฒนานักเรียนให้เป็นคนรู้จักวางตัว กับเพศตรงข้าม อย่างเหมาะสม ไม่มีเพศสัมพันธ์ ในวัยเรียน รู้จักยับยั้งชั่งใจ ต่อสัมพันธ์ทางกาม ในรูปแบบต่าง ๆ

(4) **ศีลข้อ 4** พัฒนานักเรียน ให้เป็นคนรู้จักใช้คำพูด ได้อย่างเหมาะสม กับกาลเทศะ ลด ละ เลิกและเว้นจาก การพูดปด คำหยาบ ส่อเสียด นินทา และเพ้อเจ้อ

(5) **ศีลข้อ 5** พัฒนานักเรียนให้เป็นคน ปลอดภัยจากการเสพติด สิ่งมีเงินเมา เที่ยวกลางคืน ดื่มหรสพ การละเล่น เล่นการพนัน คบมิตรชั่ว และ เกียจคร้านการทำงาน

การจัดการศึกษาด้าน “ศีลเด่น” เพื่อพัฒนานักเรียนให้ถือศีล 5 อย่างเคร่งครัด เพราะศีล แต่ละข้อนั้น มุ่งพัฒนาให้นักเรียน มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย มั่นน้อย สันโดษ รักษาศีล 5 รับประทานอาหารมังสวิรัต และเว้นจากอบายมุขทุกประเภทได้

3.6.2 เป็นงาน (โลกานุกัมปายะ)

มุ่งพัฒนาศักยภาพ และความรับผิดชอบในการทำงาน หรือ “กรรม” ซึ่งเป็นเนื้อหาแก่นสารของชีวิตมนุษย์ เพื่อให้ผู้ศึกษาตระหนักถึงคุณค่าของการทำงาน ในทิศทางที่จะเอื้อประโยชน์ต่อความเจริญงอกงามทั้งส่วนตน และสังคมส่วนรวม ให้เกิดประโยชน์ตน ประโยชน์ท่าน ประโยชน์สูง ประหยัดสุด อันจะเป็นความอนุเคราะห์ แก่ลูกโลก

เป็นงาน คือ การที่นักเรียนได้เข้าฐานงาน เพื่อฝึกฝนเก็บเกี่ยวความรู้จากการปฏิบัติจริง ตามฐานงานในชุมชน มีการให้เป็นคะแนน เป็นงาน ร้อยละ 35 มีจุดมุ่งหมายในการพัฒนา ศักยภาพของนักเรียน ให้มีความเชี่ยวชาญ มีทักษะ มีฝีมือในการทำงาน จนสามารถนำไปประกอบอาชีพ เลี้ยงตนเองได้ ฝึกนักเรียน เป็นคนขยัน สร้างสรรค์ ผลผลิตที่จำเป็น ต่อการดำรงชีวิต และนำผลผลิต ออกแบ่งปันสู่ชุมชน และสังคม เป็นงาน คือ ขบวนการเรียนรู้ เพื่อฝึกสัมมาชีพ ก่อให้เกิด การพัฒนานักเรียน ชุมชน และสังคม ตามหลัก สัมมาอริยมรรค องค์ 8 เรียนรู้จากวิถีชีวิตจริง ฟังตนได้ นักเรียนเลือกเรียนตามฐานงานต่างๆ ดังนี้

1) งานพาณิชย์บุญนิยม งานเกี่ยวกับการค้าขาย มีฐานงานอุทยานบุญนิยม (ขายอาหารมังสวิรัต) อุดมการณ์ และหลักการ ได้แก่ (1) นโยบายการค้าบุญนิยม ขายถูก ไม่ฉวยโอกาส ขยันอุสาหะ ประณีต ประหยัด ซื่อสัตย์ เสียสละ (2) อุดมการณ์ของบุญนิยม ขายต่ำกว่าท้องตลาด เท่าทุน ต่ำกว่าทุน แจกฟรี (3) หลักการตลาดบุญนิยม ของดี ราคาถูก มีน้ำใจ ขายสด งดเชื่อ

2) งานกลีกรรมไร้สารพิษ มีฐานงานให้นักเรียนเลือกเรียนปลูกพืชผักสวนครัว เพาะเห็ด ทำนางงานโรงปุ๋ย

3) งานสื่อสารบุญนิยม งานเกี่ยวกับการผลิตรายการ ของสถานีโทรทัศน์ เพื่อมวลมนุษยชาติ บุญนิยมทีวี เช่น ถ่ายภาพนิ่ง ถ่ายภาพเคลื่อนไหว การเขียนสคริป การสัมภาษณ์ และการเป็นพิธีกร ทั้งในห้องส่ง และนอกห้องส่งงานสื่อสารบุญนิยม มีฐานงานให้นักเรียนเลือกเรียน คือ ฐานงานโทรทัศน์บุญนิยมทีวี

3.6.3 ชาณูวิชา (โลกวิทู)

ชาณูวิชา คือ การเรียนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ ที่เรียนแบบบูรณาการเข้ากับฐานงาน และมีการให้เป็นคะแนน ชาณูวิชา ร้อยละ 25 มีจุดมุ่งหมาย ในการพัฒนานักเรียน มุ่งให้ผู้ศึกษาเกิดสติปัญญา มีความรู้เท่าทันโลก ทันสังคม โดยรอบรู้ทั้งโลกิยะ และโลกุตระ รู้จักคิดเป็น ทำเป็น และ แก้ปัญหาเป็น รู้เท่าทันต่อ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ

และการเมือง เน้นความเป็นเลิศ ทางวิชาการ ที่ก่อให้เกิดผลผลิต เพื่อนำมาบริโภค ในชุมชนและสังคม โดยบูรณาการ 8 สาระ การเรียนรู้ คือ ภาษาไทย สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม คณิตศาสตร์วิทยาศาสตร์ ศิลปะ ภาษาต่างประเทศ สุขศึกษาและพลศึกษา และการงานอาชีพ และเทคโนโลยี นักเรียนสามารถนำความรู้มาปรับใช้ในการพัฒนาคุณธรรม พัฒนางาน พัฒนาสังคม และสิ่งแวดล้อมนักเรียนปรับตัวอยู่ในกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัตน์ ได้อย่างเหมาะสม ปรัชญาการศึกษาของโรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีโสภ “ศีลเด่น เป็นงาน ชาญุวิชา”

สุรเชียร จักรธรานนท์ (2550) แสดงทัศนเกี่ยวกับ ศีลเด่น เป็นงาน ชาญุวิชา ไว้ว่า ชาวอโศกมองว่าการศึกษาเป็นเรื่องของจิตวิญญาณ การสร้างเด็กสร้างคนเป็นเรื่องของจิตวิญญาณ และกล่าวอ้างถึงพ่อครูสมณะโพธิรักษ์ได้ให้แนวทางไว้ว่า การสร้างอนุชนรุ่นหลังต้องให้ถึงพร้อม 3 ประการ ทั้ง ศีลเด่น เป็นงาน ชาญุวิชา คำว่า ศีลเด่น หมายถึง ต้องมีคุณธรรม และจริยธรรมเป็นอันดับแรก มีจิตวิญญาณที่เป็นแกนกลางของคน ยิ่งคนสมัยนี้ขาดคุณธรรมกันมาก ยิ่งต้องตอกย้ำกันหนักขึ้น คำว่า เป็นงาน ต้องทำอะไรให้เป็นด้วย เป็นคนดีเฉยๆ ไม่เพียงพอเสียแล้ว ต้องทำงานให้เป็นด้วย ต้องทำให้เกิดความสำเร็จจึงจะมีคุณค่าและผลงาน ส่วนคำว่า ชาญุวิชา หมายถึง ต้องรู้ทันโลก ติดตามความรู้ใหม่ๆ ได้ทันกาล ทุกวันนี้โลกหมุนเร็วมาก สิ่งที่เคยเรียนรู้มาไม่ทันไรก็ล้าช้าไปแล้ว ตำราส่วนใหญ่ตามกันไม่ทัน ปัญหาสังคมทุกวันนี้ตามกันไม่ทัน หากตามโลกไม่ทันก็แก้ปัญหาโลกไม่ได้

กิจกรรมทุกอย่างตั้งแต่ตื่นเช้าขึ้นมา จนถึงเข้านอนถือเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาทั้งสิ้น เป็นการศึกษาเชิงบูรณาการที่สัมพันธ์กับชีวิตจริง โรงเรียนของชาวอโศกจึงไม่ใช่ห้องสี่เหลี่ยมที่ใช้กักขังความคิดของนักเรียนไว้ และไม่ใช่อาคารที่ถูกกำหนดเป็นกฎเกณฑ์โดยกระทรวงศึกษาธิการ แต่เป็นระบบการปลูกถ่ายจิตวิญญาณ ให้กับอนุชนรุ่นหลัง บ่มเพาะฝึกฝนให้ถึงพร้อมทั้ง 3 ด้าน

ด้านวิธีวัดผลการศึกษา วัดจากผลผลิตที่ออกมา วัดจากพฤติกรรมสิ่งที่ดีที่เด็กประพฤติปฏิบัติ เช่น วัดจากผลงานที่เด็กได้ทำออกมาในทางปฏิบัติ และการอธิบายประสบการณ์จริงที่ได้ทำมา เป็นการวัดผลที่ค่อนข้างเน้นประสบการณ์ เพราะอัจฉริยภาพทั่วโลกจำนวนไม่น้อยมาจากประสบการณ์ บางเรื่องประสบการณ์ไปไกลกว่า ทฤษฎี เช่น ความรู้เรื่องกระบวนการกลุ่ม ส่วนระบบการสอบแบบเก่าที่เน้นการอ่านและการเรียนรู้ทางทฤษฎียังคงใช้ในบางเรื่อง (สันติอโศก : สามทศวรรษที่ท้าทาย, 2550)

สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาของโรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีโอศก เป็นการศึกษาเอกชนที่ศึกษาตามหลักไตรสิกขาควบคู่กับการใช้หลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ มีปรัชญาการศึกษา ศิลเด่น เป็นงาน ชาญวิชา มีการให้เป็นคะแนน ศิลเด่น ร้อยละ 40 เป็นงาน ร้อยละ 35 ชาญวิชา ร้อยละ 25

3.7 การศึกษาภายใต้บริบทสังคม บวร (บ้าน วัด โรงเรียน)

3.7.1 บริบทของชุมชน

ชุมชนราชธานีโอศก หรือปัจจุบันนิยมเรียกว่า “บวรราชธานีโอศก” เป็นชุมชนที่ได้รับการรับรองจากกระทรวงมหาดไทยให้เป็นหมู่บ้านตามพระราชบัญญัติการปกครองท้องถิ่น ตั้งอยู่หมู่ที่ 10 ตำบลบึงใหม่ อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี เป็นพื้นที่ลุ่มติดแม่น้ำมูล มีระดับต่ำกว่าหมู่บ้านกุดระงุม และหมู่บ้านค้ำกลาง ซึ่งเป็นหมู่บ้านข้างเคียงประมาณ 11 เมตร ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2539 มีพื้นที่ประมาณ 1,500 ไร่ ส่วนของบ้านจำนวน 250 หลังคาเรือน ส่วนของวัดชื่อว่าพุทธสถานราชธานีโอศก และมีโรงเรียน 2 แห่ง คือ โรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีโอศก เปิดสอนตั้งแต่ระดับอนุบาล ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 และวิทยาลัยอาชีวศึกษาสัมมาสิกขาราชธานีโอศก เปิดสอนระดับ ประกาศนียบัตรวิชาชีพสาขาช่างยนต์ สาขาการศึกษาศาสตร์ สาขาการสื่อสารชุมชน ราชธานีโอศกเป็นชุมชนเข้มแข็ง เพราะสามารถพึ่งพาตนเองได้ทุกด้าน ยกเว้นการสาธารณสุขโรคที่พึ่งพาภาครัฐมีเพียงไฟฟ้าจากการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคเพียงอย่างเดียว ไม่มีรถประจำทางผ่าน ผลิตน้ำดื่มน้ำใช้เองภายในชุมชนโดยการนำน้ำซับ ทำเป็นระบบประปาหมู่บ้าน มีโรงครัวกลางที่ทำอาหารเลี้ยงทุกมือ โดยสมาชิกไม่เสียค่าใช้จ่ายใดๆ มีสมาชิกชาวชุมชนประมาณ 500 คน ประกอบด้วย สมณะ (นักบวชชาย) ประมาณ 20 รูป สิกขมาตุ (นักบวชหญิง) 10 รูป และผู้เตรียมบวช 5 คน เด็กนักเรียนประมาณ 120 คน ผู้ใหญ่วัยทำงาน เด็ก และผู้สูงอายุ สมาชิกชาวชุมชนไม่มีอบายมุขหยาบ รับประทานอาหารมังสวิรัต ถือศีล 5 เป็นอย่างต่ำ ดำรงชีวิตเรียบง่ายในแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง สวมชุดสุภาพ นิยมเสื้อผ้าสีน้ำเงิน ดำ หรือน้ำตาล ส่วนใหญ่เดินเท้าเปล่า ไม่ใส่เครื่องประดับ ไม่แต่งหน้า ตัดผมสั้น อาสาทำงานโดยไม่รับเงินตอบแทน และรับผิดชอบงานตามความสมัครใจ แผนการทำงานเกิดตามความจำเป็น และนโยบายของชุมชน ที่จะกระจายคนไปทำงานตามฐานงานต่างๆ มีกิจกรรมการฟังบรรยายธรรมร่วมกันดังที่กล่าวมาแล้ว ถึงดิน มุ่งมาจน หมู่บ้านราชธานีโอศก (<https://banraj.wordpress.com>)

แผนที่หมู่บ้านราชธานีโสภ

ภาพที่ 2.2 แผนที่หมู่บ้านราชธานีโสภ

ที่มา : http://morkeawmap.blogspot.com/2016/02/blog-post_15.html

สมณะโพธิรักษ์ โปธิรักจิโต ผู้นำชาวอโศก ในการเทศน์ วันที่ 10,21 พฤษภาคม พ.ศ. 2560 ได้อธิบายถึงรายละเอียดของสังคมบวร (บ้าน วัด โรงเรียน)ว่า “บวร” เป็นหลักการปกครองของพระพุทธเจ้า เป็นสถานที่สร้างคนให้คนมาสัมผัสสัมพันธ์กันอย่างเสมอสมานกันใกล้ชิด มีการใช้หลักธรรมของพระพุทธศาสนา บุคคลมีปฏิสัมพันธ์กัน สร้างองค์ความรู้ แลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน เพื่อการหลุดพ้นกิเลส จะเกิดการเรียนรู้ซึมซับเข้าหากัน โดยรู้ตัวหรือไม่ รู้ตัวจากการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมสาธารณะ โภคิ (กิน ใช้อย่างร่วมกัน) มีความเป็นมิตรดี สหายดี สังคมตั้งแวดล้อมดี เบื้องต้นเริ่มตั้งแต่ศีล5 ขึ้นไป เป็นความกลมกลืนกันเป็น 3 เส้าได้แก่

1) บ้าน คือ สังคมชุมชนที่มีแนวทางการดำเนินชีวิตเรียบง่าย สมณะ เสียสละ ขยัน อยู่กันแบบลูก หลาน พี่ น้อง พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย เป็นสังคมสาธารณะ โภคิ (กิน ใช้อย่างร่วมกัน) หรือสังคมเศรษฐกิจพอเพียง มีความเป็นอยู่กันเป็นสังคมเหมือนที่สังคมทั่วไปเรามี เรียนรู้ชีวิตและ

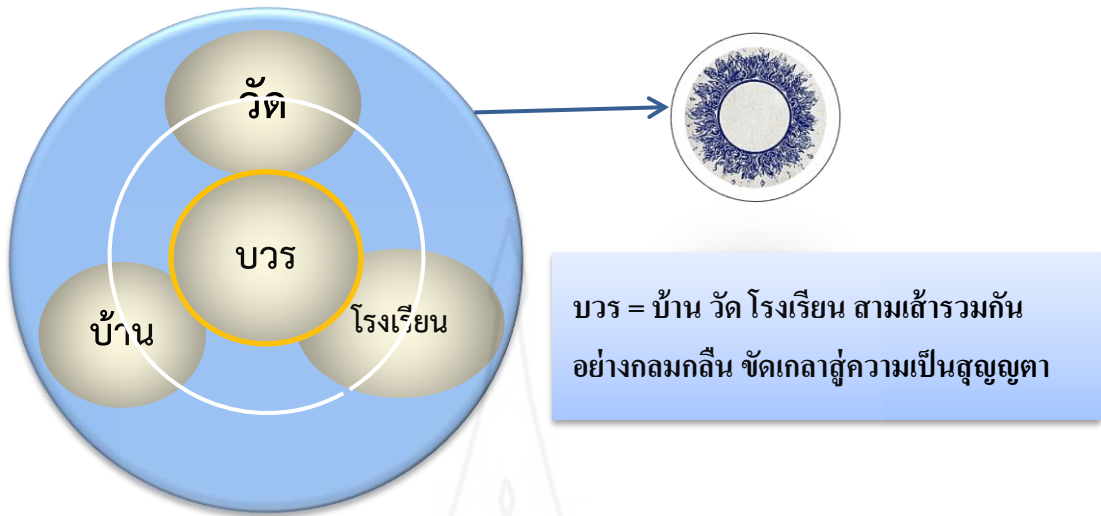
ปฏิบัติธรรมตามสมควรของแต่ละฐานศีลของแต่ละบุคคล เป็นสังคมนาญนิยม (นิยมชำระกิเลส) ดังคำขวัญของชาวอโศกที่ว่า “ข้าวมีกิน ดินมีเดิน ตะวันมีส่อง ฟ้ามีแสง มีเสด็จ เห็นมีเก็บ บาดเจ็บมีคนรักษา จี๋หมามีคนช่วยกวาด ฟ้าขาดมีคนช่วยชุน บุญทำใครทำมัน”

2) วัด คือ ธรรมะ เป็นสถานที่อบรมธรรมที่เป็นโลกุตระ (ธรรมะที่อยู่เหนือโลกธรรม) ซึ่งเริ่มต้นที่การปฏิบัติศีล 5 และศีลที่สูงขึ้น เป็นศีล 8 ศีล 10 จุลศีล 26 มัชฌิมศีล 10 มหาศีล 7 โดยศึกษา และปฏิบัติธรรมตามหลักไตรสิกขา ละเอียดขึ้นไปตามลำดับในขณะดำเนินชีวิตประจำวัน โดยอาศัยเดินตามหลักอริยมรรค 8

3) โรงเรียน คือ สถานศึกษาที่ศึกษาหาความรู้ที่เป็นความรู้ทางโลก และทางธรรม ศึกษาทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่มุ่งศึกษาการลดกิเลส เด็กๆนักเรียนเรียนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ แต่เน้นในด้านคุณธรรมเป็นหลัก ในการศึกษาของนักเรียน นอกเหนือจากเรียนในห้องแล้ว ยังมีแบบอย่างการเรียน จากชาวชุมชนนักปฏิบัติธรรมที่เป็นนักบวชชาย (สมณะ) นักบวชหญิง (สิกขมาตุ) ชาวชุมชนผู้ปฏิบัติศีลและธรรมในขั้นต้น ขั้นกลาง ขั้นสูง เพื่อการลดกิเลสได้จริงถึงขั้นสูญ สอดคล้องกับโสลกธรรมที่ว่า “การศึกษาถ้าไม่ลดกิเลสคู่ประเทศไม่ได้”

สังคมนาญนิยมเป็นสังคมที่มีทั้งบ้าน วัด และโรงเรียน ทำให้เกิดการไหลซึมลึกในพลวัตของพฤติกรรมสังคม พฤติกรรมของบุคคลทั้งทาง กาย วาจา ใจ มีการเกิดปฏิกิริยาอันละเอียดอ่อน ในชาวอโศกทุกคนต้องปฏิบัติศีล 5 ละอบายมุข กินมังสะวิรัต เป็นมาตรฐานเบื้องต้น

สุรเชียร จักรธรานนท์ (2550) หัวข้อ ชาวอโศกกับโลกสมัยใหม่ได้แสดงทัศนเกี่ยวกับ “บวร” (บ้าน วัด โรงเรียน) ตามวิถีอโศกแล้ว 3 สิ่งนี้จะต้องอยู่ร่วมกัน เป็นองค์รวมและไม่แยกออกจากกันเป็นเชิงเดี่ยว ทั้งหมดเริ่มต้นโดยมีสมณะ ที่ถูกเรียกว่าฝึกฝนมาอย่างหนัก ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลาง หรือเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ โรงเรียนเป็นระบบการเรียนรู้ที่ไม่ใช่ห้องสี่เหลี่ยม วัด เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และเป็นส่วนหนึ่งของระบบการผลิตเลี้ยงตัวเองไม่แยกตัวออกไปอยู่ในโลกที่โดดเดี่ยวทำให้ไม่แยกจริยธรรมออกจากการเรียนรู้ และชีวิตชุมชนที่เป็นจริงและไม่แยกการเรียนรู้จากกระบวนการผลิตที่เป็นจริง 3 สิ่งข้างต้นนี้ ถ้าถูกแยกออกจากกันอย่างโดดเดี่ยว จะเป็นต้นตอของการผลิตอนุชนรุ่นหลัง ที่ไร้จิตวิญญาณไร้รากเหง้าของสังคม และไร้รากฐานของชีวิตที่เป็นจริงไม่ติดดิน เกาะกินและอาศัยอยู่บนหอคอยงาช้างซึ่งไม่ใช่สิ่งที่ชาวอโศกต้องการ (สันติอโศก : สามทศวรรษที่ท้าทาย, 2550)

ภาพที่ 2.3 การศึกษาภายใต้บริบทสังคม บวร (บ้าน วัด โรงเรียน)

สรุปได้ว่า การศึกษาภายใต้บริบทสังคมบวร บ้าน วัด โรงเรียน เป็นหลักการปกครองของพระพุทธเจ้า เป็นสถานที่สร้างคนให้คนมาสัมผัสสัมพันธ์กันอย่างเสมอสมานกันซึ่งมีลักษณะเฉพาะของสังคมชาวอโศก ที่ทุกคนในสังคมต้องปฏิบัติศีล 5 ละอบายมุข กินมังสะวิรัติ เป็นมาตรฐานเบื้องต้น ตามหลักธรรมพระพุทธศาสนา โดยมีบ้านเป็นสังคมที่อยู่ร่วมกันแบบสาธารณะ โภคิเหมือนที่สังคมทั่วไป เรียนรู้ชีวิตและปฏิบัติธรรมตามสมควรของแต่ละฐานศีลของแต่ละบุคคล เป็นสังคมบุญนิยม วัดคือ ธรรมะ เป็นสถานที่อบรมธรรมที่เป็นโลกุตระ ในขณะที่ดำเนินชีวิตประจำวันโดยอาศัยเดินตามหลักมรรคองค์ 8 ใน ปฏิบัติไปตามลำดับจนสิ้นกิเลสเป็นสุญญ โรงเรียน คือ สถานที่ศึกษาที่ศึกษาหาความรู้ที่เป็นความรู้ทางโลก และทางธรรม ศึกษาทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่มุ่งศึกษาการลดกิเลส เด็กๆเรียนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ แต่เน้นในด้านคุณธรรมเป็นหลักสังคมบวร ทำให้เกิดการไหลซึมลึกในพลวัตของพฤติกรรมสังคม พฤติกรรมของบุคคลทั้งทาง กาย วาจา ใจ บวรสามเฝ้าร่วมกันอย่างกลมกลืน เพื่อขัดเกลากิเลสจนสิ้นเกลี้ยงสู่ความเป็นสุญญตา (นิพพาน) ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของชาวอโศก (สมณะโพธิรักษ์, 2555)

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุทธิวรรณ ดันตริจนาวงศ์ และศศิกัญจน์ ทวีสุวรรณ (2553) ทำการวิจัยเรื่อง การส่งเสริมคุณธรรมที่มีประสิทธิภาพ: กรณีศึกษากลุ่มเด็ก/เยาวชนและข้าราชการภาครัฐ สรุปผลการวิจัยกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมการปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาการส่งเสริมคุณธรรม การเป็นแบบอย่างที่ดี การดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม ด้านการจัดกิจกรรม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด

พระครูประโชติ จันทวิมล (2555) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม นักเรียน โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ หอวัง นนทบุรี อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี พบว่า การพัฒนาประเทศชาตินั้นต้องเริ่มต้นจากการพัฒนาคนให้พร้อมก่อนจะพัฒนาเทคโนโลยี และการพัฒนานั้นจะต้องควบคู่กับ การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม สำหรับเด็กนักเรียนซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการขับเคลื่อน องค์กรต่างๆ เป็นฟันเฟืองของกลไกการพัฒนาสู่ยุคการสื่อสารไร้พรหมแดน การพัฒนาคน เพียงอย่างเดียว นั้น ถือว่าเป็นการพัฒนาด้านเดียว ต้องพัฒนาด้านร่างกายและจิตใจควบคู่กัน ไปด้วย การพัฒนาคน ปัญหาอาชญากรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเพราะสาเหตุหนึ่ง มาจากการมุ่งเน้น การพัฒนาคน เพื่อสร้างฐานเศรษฐกิจของประเทศชาติให้มั่นคง แต่ เราลืมนึกไปว่าคนกำลังถอยห่าง จากการพัฒนาด้านจิตใจ ควรได้รับการอบรมสั่งสอนด้วยธรรมะ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน ให้กับเด็กๆ ถือว่าเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน

ขวัญษา เอกจิตต์ อุทัย สติมัน (2559: บทความวิจัย) ทำการวิจัยเรื่อง หลักไตรสิกขากับการพัฒนาคน พบว่าการศึกษาดลอดชีวิต ไม่มีที่สิ้นสุด ในชีวิตของสิ่งมีชีวิต เพราะ จุดมุ่งหมายของชีวิต คือ การศึกษาเป็นการศึกษาพัฒนามนุษย์หรือการเรียนรู้ฝึกฝนพัฒนาคน ที่เรียกว่า ศึกษา กับการดำเนิน ชีวิตที่ดีของมนุษย์ ที่เรียกว่ามรรค คือการดำเนินชีวิตชนิดที่มีการศึกษาพัฒนาชีวิตไปด้วยในตัว จึงจะ เป็นชีวิตที่ดี ศึกษา ก็คือการพัฒนาตนเองของมนุษย์ ให้ดำเนินชีวิตได้ดั่งามถูกต้อง นักปราชญ์ทาง พระพุทธศาสนาได้จัดหลักแห่งการศึกษา เพื่อให้มองเห็นการปฏิบัติได้เด่นชัดขึ้น หลักการศึกษาที่ว่า นั้นมี ๓ ประการ คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ที่เรียกว่า “ไตรสิกขา”

วลัญษา สุพรรณศรี (2555) ทำการวิจัยเรื่อง สังคมอุดมสุขที่ยั่งยืน พบว่าการบริหารจัดการหลักสูตรเน้นการมีส่วนร่วมของหมู่บ้าน วัด และ โรงเรียน หรือ บวร ถือว่านักเรียนเป็นส่วนหนึ่งของสมาชิกชุมชน และบูรณาการการเรียนรู้เข้ากับวิถีชีวิต จึงต้องเรียนรู้ วิถีชีวิตชุมชน ภูมิปัญญา ปัญหาที่เกิดขึ้น การแก้ปัญหาและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน การจัดการศึกษา สอดคล้องกับวัฒนธรรม วิถีชีวิต ของหมู่บ้านชุมชนราชธานีโสภ เป็นหลักภายใต้ปรัชญาการศึกษา คือ ศีลเด่น เป็นงาน ชาญวิชาการเรียนการสอนเน้นการปฏิบัติงานให้เกิดประสบการณ์จริง ฐานงาน

ที่ใช้เป็นฐานการเรียนรู้แก่นักเรียนได้แก่กิจกรรม การค้าขาย (พาณิชย์นิยม) อุตสาหกรรมชุมชน การสื่อสาร และบ้านสุขภาพ

การศึกษา เป้าหมายสูงสุด คือต้องพัฒนาให้คนเป็น “คนมีคุณธรรม” เป็นคนดี คิดดี และประพฤติดี ไม่ เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นในสังคม เสียสละเพื่อส่วนรวม และมี ศีลธรรม พร้อมกับเป็น “คนมีคุณภาพ” คือมีความรู้ทักษะที่จำเป็น ในด้านวิชาชีพ และวิชาที่จะ สามารถดูแลตนเอง ครอบครัว ชุมชนครอบคลุมถึงความรู้ ทักษะที่จำเป็นต่อการใช้ชีวิต และความรู้เกี่ยวกับสถานการณ์โลกดั่งนั้น เพื่อเป็นข้อมูลในการปรับตัวเองให้ทนอยู่ได้กับสถานการณ์ หรือเมื่อเผชิญสถานการณ์ การสื่อสารอีกทางคือการสื่อสารผ่านตัวบุคคล โดยผ่านในรูปการสนทนา เช่น นักบวช เทศนา หลักธรรมต่างๆ ให้แก่ชาวชุมชน โทรทัศน์ชุมชนเป็นฐานงานหนึ่งของด้านสื่อสารชุมชนและด้าน การศึกษาเป็นเครื่องมือ การพัฒนาคนในชุมชนและเป็นฐานงานการเรียนรู้ของนักเรียน โรงเรียน สัมมาสิกขาราชธานีโอศก มีชุมชนเป็นเจ้าของ ดำเนินการโดยสมาชิกและเยาวชนในชุมชน

อภิสิทธิ์ ศิวาธร (2555) ทำการวิจัยเรื่อง หลักการของบุญญาวุธหมายเลข 1 โดยกล่าวว่า แนวคิดการศึกษาเพื่อช่วยให้โลกรอดพ้นวิกฤตในปัจจุบันและอนาคต อันใกล้นี้ ควรเป็นแนวทาง บูรณาการของความรู้ทางโลก เป็นแนวทางพหุนิยมบูรณาการ (Integral pluralism approach) และการแก้ไขด้วยการลงมือปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมใหม่ที่ลดละกิเลส ตัณหาอันต้นเหตุปัญหา ของมนุษยชาติปัจจุบัน ด้วยองค์ความรู้พุทธธรรมที่ชื่อว่าวิชาจรณสัมปันโน ซึ่งก็สอดคล้องกับ แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในส่วนที่เรียกว่า 2 เงื่อนไข คือเงื่อนไข ความรู้ และเงื่อนไขคุณธรรม เพราะถ้ามีองค์ “ความรู้” ในแนวทางที่ถูกต้องและตรงเหตุ การตัดสินใจในการระงับเหตุหรือสมุทัย ที่ต้องลดละจนเกิดเป็น “คุณธรรม” ซึ่งก็คือสองเงื่อนไข ที่เป็นสัมมาทิฐิแล้ว สามห่วงคือความ พอประมาณ ความมีเหตุมีผล และความมีภูมิคุ้มกัน ก็จะสามารถบรรลุเป้าหมายสูงสุด

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การใช้สื่อเพื่อพัฒนาคุณธรรมนักเรียน โรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีอโศก” มีระเบียบวิธีวิจัยดังต่อไปนี้

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ แบบกรณีศึกษา ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมๆกับการเก็บข้อมูล โดยนำข้อมูลจากการศึกษา ปฏิบัติงานในพื้นที่ เขียนผลการวิจัยตามองค์ประกอบในกรอบแนวคิด และวัตถุประสงค์ของการวิจัย เนื่องด้วยองค์การศึกษาของราชธานีอโศกมีขนาดเล็ก มีการขับเคลื่อนอย่างเป็นองค์รวมภายใต้สังคมาสามเส้าที่เรียกว่า “บวร” ที่มีความเข้มแข็งอันเป็นอุดมการณ์ที่ผู้นำองค์กรที่มีปฏิปทาตามรอยขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า และผู้วิจัยก็เป็นมีส่วนร่วมในฐานะครู นักปฏิบัติธรรม ชาวนา และชาวชุมชน ในบวรราชธานีอโศก ผู้วิจัยทำการศึกษาโดยแบ่งเป็นหัวข้อย่อยตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1.1 ศึกษารูปแบบและเนื้อหาการใช้สื่อศิลปะ โลกุตระในการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีอโศก

1.2 ศึกษาผลการใช้สื่อศิลปะ โลกุตระในการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีอโศก

2. ผู้ให้ข้อมูลหลัก

2.1 ประชากร เป็นสมาชิกของชุมชนบวรราชธานีอโศก หมู่ 10 ตำบลนุ่งไหม อำเภอดอนเจดีย์ จังหวัด อุบลราชธานี ได้แก่ ชาวชุมชนทุกฐานะ นักบวช ครู ชาวชุมชน นักเรียน ทั้งหมดประมาณ 500 คน

2.2 ผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลักได้แก่ 1) นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีอโศก ซึ่งมีจำนวนนักเรียน 18 คน โดยเจาะจงนักเรียนทั้งหมด 2) สมณะหรือนักบวช 1 รูป 3) ครู หรือ ครู 1 คน 4) ชาวชุมชน จำนวน 2 คน ผู้ปกครอง 1 คน เป็นการเลือกแบบเจาะจง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 เครื่องมือที่ใช้

เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกตพฤติกรรม การสนทนา ภาพวาด การเขียนแสดงสถานะจากการร่วมกันทำงานเป็นหมู่คณะ

3.1.1 แบบสัมภาษณ์ โดยเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลักที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ นักบวช ครู ชาวชุมชน เป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้างแบบเจาะจงเป็นรายบุคคล และในการสัมภาษณ์นักเรียนกลุ่มใหญ่ ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ษาปีที่3 จำนวน 18 คน (นักเรียน สัมมาสิกขา) เป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง

1) ในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะชี้แจงผู้ให้สัมภาษณ์ในฐานะ นักบวช ครู ชาวชุมชน เข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับสื่อ และได้สัมภาษณ์สืบเนื่องถึงสื่อศิลปะ โลகுตระที่สัมพันธ์กับ ฐานปฏิบัติของแต่ละบุคคล เบื้องต้นได้อธิบายแนวทางการจำแนกสื่อออกเป็น 4 ประเภท ที่ใช้ในการ ทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ ได้แก่

- (1) สื่อบุคคล ได้แก่ นักบวช ชาวชุมชน ครู นักเรียน
- (2) สื่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ธรรมชาติแท้และธรรมชาติที่ สร้างสรรค์ขึ้นด้วยฝีมือมนุษย์ อาคาร สถานที่ และฐานงานต่างๆ
- (3) สื่อกิจกรรม ได้แก่ งานประเพณีของชาวอโศก สิ่งพิมพ์ในรูปแบบต่างๆ
- (4) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ สื่อโทรทัศน์ เสียงตามสาย สื่อดิจิทัล อินเทอร์เน็ต และสื่อที่ใช้วัสดุอุปกรณ์ทางอิเล็กทรอนิกส์

2) แบบสัมภาษณ์นักบวช ในการสัมภาษณ์นักบวชผู้วิจัยใช้ ได้แก่

(1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึกมีโครงสร้าง แต่มีคำถามที่ยืดหยุ่น สำหรับ สัมภาษณ์ ผู้นำสูงสุดของชาวอโศก (พ่อครูสมณะโพธิรักษ์) เพื่อให้เข้าใจในหลักการ แนวคิด ทฤษฎี ที่ท่านนำมาใช้ในการสร้างสังคมอโศกและการให้การศึกษาชาวชุมชนทุกระดับ รวมทั้งการศึกษา ของเด็กและเยาวชนที่เน้นคุณธรรมเป็นหลักที่ใช้สื่อในรูปแบบใด อย่างไร แบบสัมภาษณ์สัมภาษณ์ พ่อครูสมณะโพธิรักษ์ มีรายละเอียดดังนี้

- ก. สื่อศิลปะ โลகுตระ คืออะไร
- ข. สื่อบุคคล สื่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สื่อเฉพาะกิจ สื่อ อิเล็กทรอนิกส์ เป็นสื่อศิลปะ โลகுตระอย่างไร

ค. การศึกษาของ โรงเรียนสัมมาสิกขา มีกระบวนการใช้สื่อศิลปะ โลகுตระภายใต้สังคัม “บวร” ในการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนอย่างไร

ง. ข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาคุณธรรมของนักเรียน

(2) แบบสัมภาษณ์ชาวชุมชน เป็นแบบสัมภาษณ์ไม่มีโครงสร้าง เพื่อหา ประเมินผลด้านคุณธรรมของนักเรียนเพื่ออาศัยอยู่ในชุมชน

(3) แบบสัมภาษณ์นักเรียน แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง เพื่อให้เห็น แนวความคิด และความพึงพอใจเกี่ยวกับการใช้สื่อศิลปะโลกุตระในการพัฒนาคุณธรรม

3.1.2 การสังเกต ผู้วิจัยใช้แบบสังเกต 2 แบบ ได้แก่ แบบมีส่วนร่วมในกิจกรรม นั้นๆ และสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เพื่อให้ข้อมูลที่เป็นธรรมชาติมากที่สุด โดยสังเกตจากพฤติกรรม หรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นพร้อมกับการบันทึกข้อมูลเรื่องราวรายละเอียดข้อเท็จจริงต่างๆ โดย ครู และชาวชุมชน

3.2 การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นส่วนหนึ่งของเครื่องมือที่สำคัญ และการดำเนินการสร้างแบบ สัมภาษณ์ แบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียน กำหนดแนวทางการสนทนาเพื่อให้ทราบผลที่เป็น การตก ผลึกในตัวนักเรียน และแบบประเมินผลงาน โดย อาศัยวัตถุประสงค์ ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กำหนดประเด็นการเก็บข้อมูลภาคสนาม สร้างแบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต พฤติกรรม แนวทางการสนทนา โดยพิจารณาความเหมาะสมและครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องการ ศึกษา ตรวจสอบความถูกต้องตามที่ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบ

3.3 จัดทำหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูล

เพื่อการวิจัยจากสาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ไปยัง หมู่บ้านชุมชนราชธานีอโศก จังหวัดอุบลราชธานีเพื่อขออนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลจากนักเรียน สัมมาสิกขาราชธานีอโศก

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บข้อมูลตามวิธีวิจัยดังกล่าวมาแล้วจากแหล่งปฐมภูมิ และทุติยภูมิ เพื่อหา ข้อสรุปนำไปสู่กระบวนการวิเคราะห์ต่อไป โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลมีดังนี้

3.4.1 การศึกษาปรากฏการณ์ในบวรราชธานีอโศกที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย ซึ่งมีหลายส่วน ได้แก่ บริบทของชุมชน กฎระเบียบ และกิจวัตรประจำวันของนักเรียน โรงเรียน สัมมาสิกขาราชธานีอโศก องค์กรธรรมและแนวคิดต่างๆที่พ่อครูสมณะโพธิรักษ์นำพาปฏิบัติจนเกิด เป็นรูปธรรม

3.4.2 การเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก ได้แก่ ข้อมูลการสัมภาษณ์ พ่อครูสมณะ โพธิรักษ์ (นักบวช) คุณแซมเดือน ตั้งใจจนแล้ว (ชาวชุมชน) ดร.ร้อยขวัญพุทธ มุ่งมาจน ผู้ปกครอง นักเรียน

3.4.3 การสังเกตนักเรียน จากการเข้าร่วมฟังธรรมทุกวัน

3.4.4 การสัมภาษณ์กลุ่มอย่างเป็นธรรมชาติกับนักเรียนสัมมาสิกขาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมๆกับการเก็บข้อมูล โดยนำข้อมูลจากการศึกษาปฏิบัติงานในพื้นที่ จากการสัมภาษณ์ การสังเกต การสนทนา นำมาวิเคราะห์และเขียนผลการศึกษาดำรงองค์ประกอบในกรอบแนวคิด และวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยก็ได้ทำการตรวจสอบความถูกต้อง นำมาสรุปผลการการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษาข้อมูลการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน โดยการใช้สื่อศิลปะ โลகுตระ อันเกิดจากพฤติกรรมมวลรวมของสังคมที่ปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา ปรัชญาการศึกษา ความเป็นสังคมบวร เพื่อให้ได้คำตอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยอาศัยเครื่องมือที่สร้างขึ้น การเก็บรวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. รูปแบบและเนื้อหาการใช้สื่อศิลปะ โลகுตระในการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีอโศก ได้แก่

1.1 สื่อศิลปะ โลகுตระ

1.2 การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างกับ นักบวช ชาวชุมชน คนวัด และผู้ปกครองนักเรียน

1.3 การสนทนาแบบธรรมชาติกับครู

1.4 การสนทนาแบบธรรมชาติกับนักเรียนฐานนา

2. ผลการใช้สื่อศิลปะ โลகுตระ ในการพัฒนาคุณธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีอโศก ได้แก่

2.1 สัมภาษณ์นักเรียนแบบมีโครงสร้าง

2.2 สนทนาแบบธรรมชาติกับนักเรียน

2.3 สังเกตพฤติกรรมของนักเรียน

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากรูปแบบและเนื้อหาการใช้สื่อศิลปะ โลகுตระในการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีอโศก

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา องค์ประกอบต่างๆที่ประกอบกันเป็นสื่อศิลปะ โลகுตระในการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน มีดังนี้

สื่อศิลปะ โลகுตระเป็นการใช้สื่อศิลปะที่เป็นมงคลอันอุดมในไตรสิกขา โดยอาศัยสื่อ 4 ประเภท ได้แก่ สื่อบุคคล สื่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สื่อกิจกรรม สื่ออิเล็กทรอนิกส์

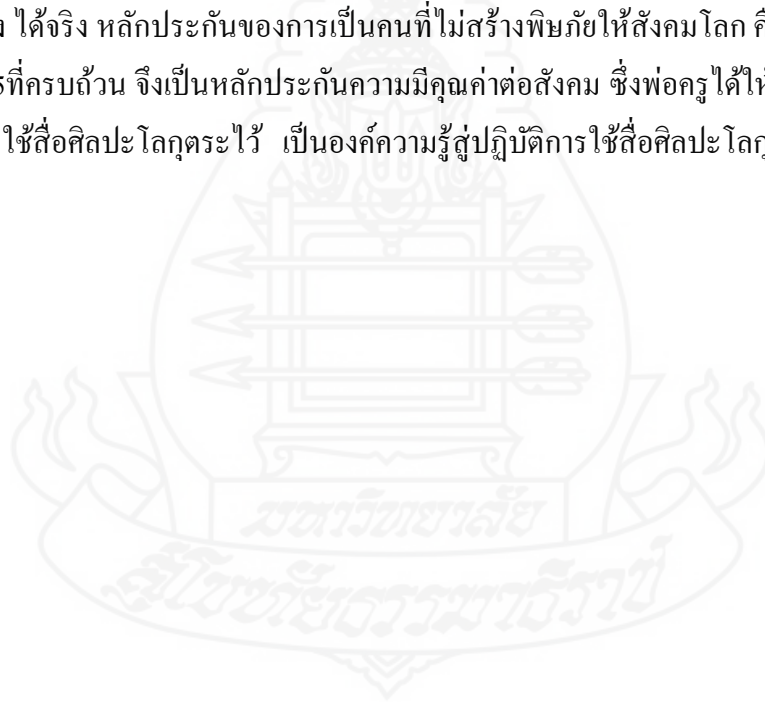
เป็นปรากฏการณ์มวลรวมของสังคโมโศก ที่ละเอียดอ่อน ชับซ้อน ลึกซึ้ง เพื่อปลูกฝังคุณธรรมระดับโลกุตระให้เกิดในจิตใจของนักเรียนเกิดผลเป็นรูปธรรม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 สื่อบุคคล ในเบื้องต้นบุคคลหรือชาวชุมชนในสังคโมโศกมีการสื่อสารภายในแต่ละบุคคล เป็นการสื่อสารกับเวทนาในตน (อารมณ์ ความรู้สึก) อ่านกิเลสในเวทนา ฝึกเพียรลดละกิเลสของแต่ละคน ตามฐานคิดที่ใช้เป็นข้อกำหนดให้กับจิตตนเอง ซึ่งมีผู้อยู่ในฐานคิดตั้งแต่ศีล 5 ศีล 8 ศีล 10 และฐานคิดสูงสุด คือ จุตศีล มัชฌิมศีล มหาศีล อยู่รวมกันเป็นสังคม “บวร” และบุคคลดังกล่าวข้างต้นก็อยู่ในทีมบุคลากรทางการศึกษาในรูป นักบวช ครู ชาวชุมชนทุกเพศทุกวัย โดยได้จัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นคุณธรรม ผู้วิจัยได้เรียงลำดับสื่อบุคคลตามลำดับของความสำคัญ ได้แก่ 1) สมณะโพธิรักษ์ 2) นักบวช 3) ครู 4) ชาวชุมชน มีรายละเอียดดังนี้

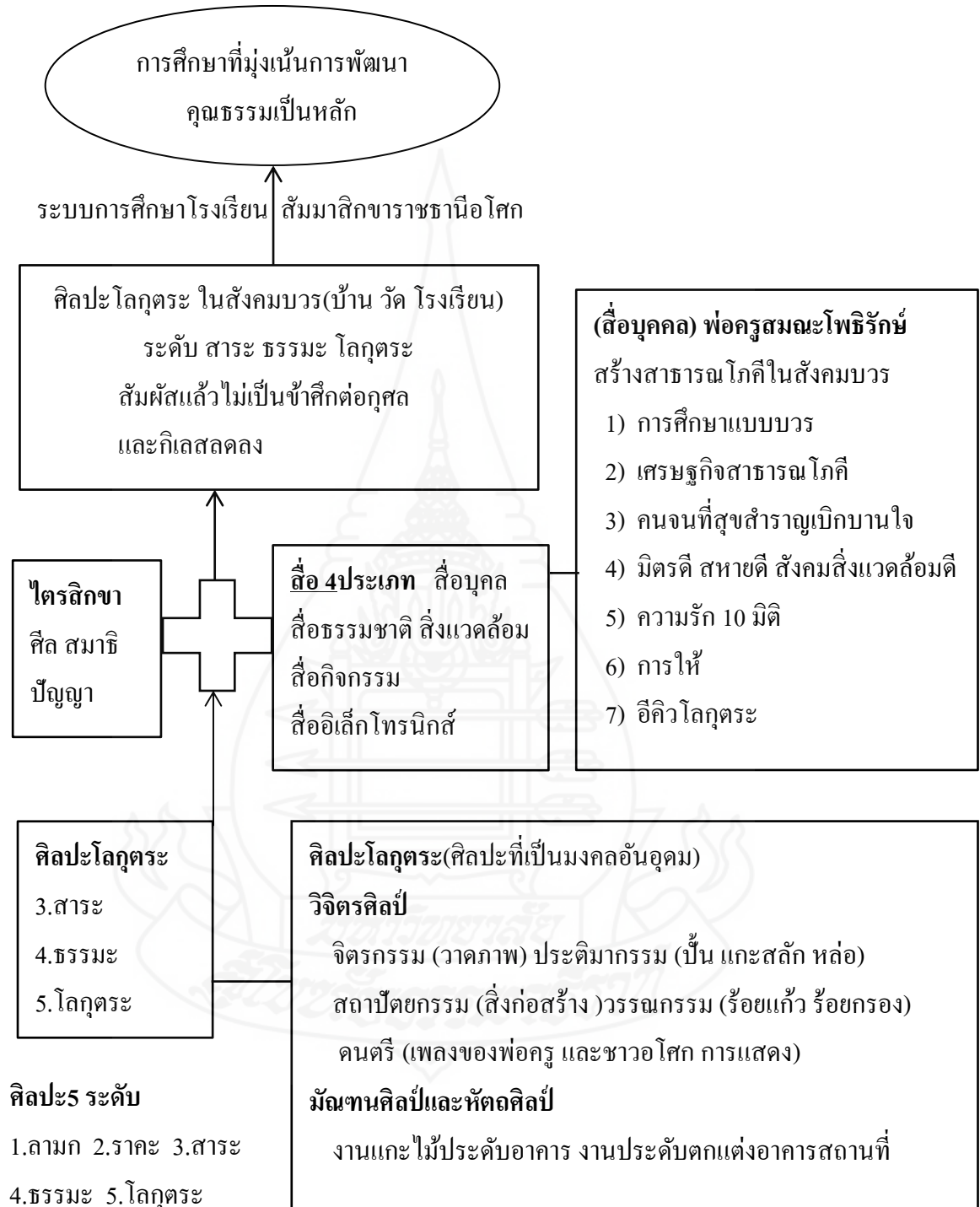
1.1.1 สมณะ โพธิรักษ์ เป็นนักบวช มีฉายาทางธรรมว่า สมณะ โพธิรักษ์ โพธิรักษ์ โโต ชาวชุมชนมักเรียกสรรพนามของท่านว่า “พ่อครู” หรือ “พ่อท่าน” และเด็กนักเรียนเรียกว่า “หลวงปู่” เป็นผู้ที่มีวิถึธรรมสัมปันโน เป็นผู้นำชาวโศก นำพานักบวชเผยแผ่ธรรมะมาเป็นระยะเวลาเกือบ 50 ปี ปัจจุบันอายุ 86 พรรษา สร้างชุมชนโศกทั่วประเทศไม่น้อยกว่า 18 ชุมชน แบ่งเป็นพุทธสถาน ธรรมสถาน สังฆสถาน อาวาสสถาน และมีกลุ่มชุมชนเล็กๆ ที่กระจายอยู่ในจังหวัดต่างๆ และที่สำคัญพ่อครูสมณะโพธิรักษ์ เป็นสื่อบุคคลผู้เผยแผ่โลกุตระธรรมของพระพุทธเจ้า มีวัตรปฏิบัติเคร่งครัดตรงตามหลักธรรมวินัย ที่ครบไตรสิกขา ศีล สมาธิ ปัญญา วางระบบของสังคโมโศกให้เป็นสังคมสาธารณ โภคีตามรอยพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในสมัยพุทธกาล ทำให้เกิดคณวาระ 9 พ่อครูได้ก่อให้เกิดสื่อบุคคล สื่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สื่อกิจกรรม สื่ออิเล็กทรอนิกส์ มีลักษณะเป็นองค์ประกอบเป็นพลวัตที่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรม ตามหลักสัปปายะ 4 ได้แก่ บุคคล อาหาร สังคม สิ่งแวดล้อม ธรรมะเพื่อการขัดเกลากิเลส ผู้ความเจริญสูงสุด (นิพพาน) จนเกิดผลเป็นสังคมคนมีศีล เป็นคนจนสุขสำราญเบิกบาน เรียกว่า สังคมระบบสาธารณ โภคี หรือเรียกว่า สังคมเศรษฐกิจพอเพียง พ่อครูได้ใช้สื่อทั้ง 4 ประเภทโดยองค์รวม อย่างมีประสิทธิภาพสูง ในระดับเกิดพุทธบริษัท 4 ในชาวโศก มีความรู้ทั้งทางโลกุตระธรรมที่รู้ทันโลก ปรับตัวอยู่กับโลกที่สับสนเปลี่ยนแปลง และสามารถเกื้อกูลโลกได้ (โลกุตระ โลกะวิทู โลกานุกัมปายะ) ซึ่งทั้งหมดนี้ได้ใช้ในการหล่อหลอมคุณธรรมเด็กนักเรียนนักศึกษาทุกระดับของโศก ผู้วิจัยจะได้นำไปขยายในลำดับต่อไป

พ่อครู หรือ สมณะโพธิรักษ์ พากเพียรสร้างสรรค์สื่อ เผยแพร่สื่อสารคุณธรรมสู่สังคมจากเขียนหนังสือธรรมะ บรรยายธรรมะ สื่อสารทางโทรทัศน์ วิทยุ นิยมทีวี ทางช่องทางสื่อดิจิทัล ที่สำคัญวัตรปฏิบัติอันงดงามของพ่อครูเป็น “ครู เป็นแบบอย่างที่ดีที่สุด” และท่านได้ให้อวาทวันครูในปี พศ. 2561 ว่า “ครูจะต้องปฏิบัติธรรม จึงจะแก้ปัญหาคือได้”

ประเด็นสำคัญในการใช้สื่อของพ่อครูสร้างและพัฒนานักเรียน งานสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณธรรมเด็กและเยาวชน คือ งานการศึกษาของพ่อครูที่เน้นการพัฒนาคุณธรรมเด็กและเยาวชนอย่างเป็นรูปธรรม คือ การสร้างโรงเรียนเอกชนในรูปแบบการศึกษาสงเคราะห์ สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ตั้งแต่ยุบอนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษา ประกาศนียบัตรวิชาชีพ เป็นการจัดการศึกษาแบบสามเสา “บวร” ภายใต้ปรัชญา การศึกษา ซึ่งให้ความสำคัญกับคุณธรรมมาก ได้นำมากำหนดเป็นคะแนนผลการเรียน ได้แก่ คะแนนศีลเด่น ร้อยละ 40 คะแนนเป็นงาน ร้อยละ 35 คะแนนชาญวิชา ร้อยละ 25 เป็นแนวการศึกษาที่ทวนกระแสกับโรงเรียนทั่วไปที่เน้นความรู้มากกว่า แต่ในทางกลับกันความเป็นจริง โลกต้องการคนที่มีคุณธรรมมากกว่า พ่อครูเห็นความสำคัญในเรื่องนี้จึงได้กำหนดเป็นนโยบายการศึกษาของชุมชนอโศกทั้งหมด โดยมี เป้าหมาย คือ การสร้างคนที่มีคุณธรรมขึ้นโลกุตระ (เหนือกิเลส) ทำงานที่สร้างคุณค่าให้สังคม เพราะท่านตระหนักดีว่า แท้จริงแล้วสังคมนั้นต้องการคนที่ทำงานเพื่อสังคมโดยไม่แสวงหาประโยชน์ใดๆ สังคมจึงจะเกิดความสงบสันติภาพที่แท้จริงทุกระดับจนถึงระดับโลกได้ ดังนั้นบุคคลต้องลดละกิเลสโลก โภคะ หลง ได้จริง หลักประกันของการเป็นคนที่ไม่สร้างพิษภัยให้สังคมโลก คือ เบื้องต้นของผู้นั้นต้องมีศีล 5 ที่ครบถ้วน จึงเป็นหลักประกันความมีคุณค่าต่อสังคม ซึ่งพ่อครูได้ให้อंकความรู้และการปฏิบัติการใช้สื่อศิลปะโลกุตระไว้ เป็นองค์ความรู้สู่ปฏิบัติการใช้สื่อศิลปะโลกุตระ

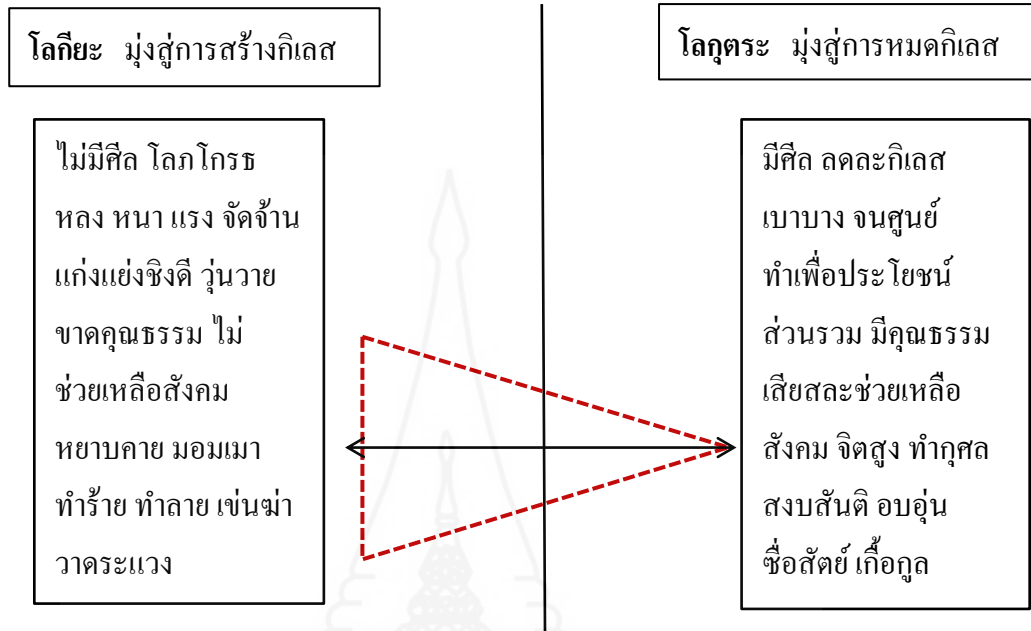

องค์ความรู้สู่ปฏิบัติการใช้สื่อศิลปะโลกุตระ

ภาพที่ 4.1 แผนผังองค์ความรู้สู่ปฏิบัติการใช้สื่อศิลปะโลกุตระในการพัฒนาคุณธรรม
นักเรียนของพ่อครูสมณะโพธิรักษ์ ที่บวรราชธานีโสภ

ความแตกต่างของโลกียะ และโลกุตระ ที่ปรากฏเป็นรูปธรรม

ภาพที่ 4.2 แผนผังเปรียบเทียบความแตกต่างของโลกลียะ และโลกุตระ ที่ปรากฏเป็นรูปธรรม

โลกียะคืออะไร ต่างจากโลกุตระอย่างไร

โลกียะ คือ ความไม่มีศีล ความโลภ โกรธ หลง แรง จัดจ้าน ทำเพื่อประโยชน์ส่วนตนเป็นหลัก ขาดคุณธรรม ไม่ช่วยเหลือสังคม เล่ห์เหลี่ยมหลอกลวง จัดจ้าน การแบ่งความเป็นโลกียะกับโลกุตระ เริ่มต้นที่ศีล 5 เพราะศีลเป็นเครื่องวัดความแตกต่างระหว่างโลกียะ และโลกุตระ (ดูรายละเอียดในตารางที่ 2.1 เปรียบเทียบการแบ่งเขตโลกนามธรรมในจิตใจของมนุษย์ หน้า 24 บทที่ 2)

โลกียะ ปรากฏเป็นรูปธรรม ต่างจากโลกุตระชนิดตรงข้ามกันคนละทิศ ศีลเป็นเครื่องแบ่งในเบื้องต้น ถ้าเปรียบเป็นรูปกรวย โลกียะจะหนักหน่วงบานปลายไปทางปากกรวย แต่โลกุตระจะแคบไปในทางก้นกรวย ตดละความโลภ โกรธ หลง เบาบาง ไปตามลำดับ จนหมดสิ้นเกลี้ยงกิเลสเป็นศูนย์ (นิพพาน) ที่ก้นกรวย เป็นจิตสะอาด มีคุณธรรมสูง มุ่งสร้างประโยชน์เพื่อส่วนรวม

องค์ความรู้สู่การปฏิบัติการใช้ศีลปะโลกุตระของพ่อครูสมณะโพธิรักษ์ ที่บวรราชธานีอโศกได้แก่

- 1) การศึกษาแบบ “บวร” โดยใช้ศีลปะโลกุตระ
- 2) เศรษฐกิจสาธารณโภคี

- 3) คนจนที่สุขสำราญเบิกบานใจ
- 4) มิตรดี สหายดี สังคมสิ่งแวดล้อมดี
- 5) ความรัก 10 มิติ
- 6) การให้
- 7) อีคิวโลกุตระ

ผู้วิจัยได้นำองค์ความรู้ที่ได้จากการฟังพ่อครูบรรยายธรรมในหัวข้อ ดังกล่าว หลายต่อหลายครั้ง ผู้วิจัยเองอยู่ในฐานะชาวชุมชนที่เป็นนักปฏิบัติธรรม และทำหน้าที่เป็นครูด้วย ได้ค้นคว้ารายละเอียดจากแหล่งที่บันทึกไว้จากหนังสือ เอกสาร ทางสื่ออินเทอร์เน็ตที่ผลิตโดยทีมสื่อบุญนิยมที่มีทั้งนักบวช และฆราวาส มีรายละเอียดดังนี้

1) การศึกษาแบบ “บวร” โดยใช้ศิลปะโลกุตระ

การศึกษาแบบ “บวร” เป็นการศึกษาโดยการใช้ศิลปะโลกุตระ เป็นแนวคิดของพ่อครูสมณะโพธิรักษ์ อันเกิดจากองค์ความรู้ในพระพุทธศาสนา และด้วยจิตที่เมตตาท่านได้พากเพียรสร้างสรรคงานศิลปะโลกุตระ โดยใช้บุคคล ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมประเพณี เทคโนโลยี เป็นองค์ประกอบศิลป์ เป็นสังคมโลกุตระ เป็นสังคมบวรสามเส้า (บ้าน วัด โรงเรียน) บ้านคือสังคมที่รวมกันเป็นหมู่กลุ่ม แล้วเกิดพฤติกรรม การเรียนรู้การประพฤติ สิ่งที่ดีงามสิ่งที่ดีจากมนุษย์ทั้งหลาย อยู่ร่วมกันสามเส้า มีมนุษย์ มีการประพฤติและการเรียนรู้เป็นสามเส้าซ้อนๆกัน มีจิตวิญญาณไหลซึมลึกเข้าหากันอย่างกลมกลืน ลึกซึ้ง เป็นสภาพเนียนละเอียด (osmosis) โดยเฉพาะเป็นพลังธรรมะที่ละเอียดลึกซึ้ง เนียนเข้าหากัน ไม่มีอะไรต้านได้ ซึมโดยไม่รู้ตัวเป็นไปโดยอัตโนมัติ คุณลักษณะที่ดีซึมลึกหาในสิ่งดี เศษส่วนไม่ดีจะมีน้อย เนื้อส่วนที่ดีจะมากกว่า และสิ่งที่ดีจะ osmosis เป็นสภาพลึกละเอียดยากที่จะบรรยายด้วยภาษา

การศึกษาแบบ “บวร” เป็นการศึกษาที่ซึมซับเข้าหากัน แม้ไม่ทำอะไรก็จะ มีพลังซึมซับ จากหมู่กลุ่ม แต่การศึกษาที่ดีควรมีการชวนชวน จึงจะเกิดความเจริญตั้งสมตกผลึกในจิตใจ ดังนั้นจึงมีการจัดให้เด็กนักเรียนเข้าร่วมรับฟังธรรมจากพ่อครูทุกวันจันทร์พ่อครูได้กล่าวถึงการสร้างงานศิลปะโลกุตระว่า ศิลปะต้องมีศาสตร์ร่วมด้วย ต้องเกิดจากมนุษย์เท่านั้น แม้เป็นคนแล้วก็ใช้ว่าจะทำศิลปะเป็น เพราะไม่มีความรู้ที่ศิลปะคืออะไร (ในที่นี้ คือ ศิลปะที่เป็นมงคลอันอุดม) ศิลปะนั้นจะต้องสร้างอย่างมีเจตนา ไม่ใช่การบังเอิญ ศิลปะนั้นจะต้องมีธาตุรู้ในการจัดการประกอบเป็นองค์รวม เรียกว่า ศิลปะ (ศิลปะที่เป็นมงคลอันอุดม) ศิลปะเจือไปด้วยความรู้ และมีการจัดประมาณสัดส่วน เป็นสัปปุริสธรรม 7 มีประมาณที่ทำให้เกิดความพอเหมาะพอดี ที่ให้ผู้ได้รับสัมผัสแล้วเกิดผลลคกิเลส ผู้ที่มีศิลปะสูงสุด คือ พระพุทธเจ้า เป็นศิลปินโลกุตระ เป็นผู้ที่มี

ความรู้ในสัปปริสธรรม 7 พระพุทธเจ้าจึงเป็นอภิมหาบรมยอดศิลปิน รู้เป้าหมายในงานที่ประกอบขึ้นมาเป็นงานศิลปะ ที่เป็นสารประโยชน์ต่อโลกอย่างยิ่ง

ชาวอโศกแต่ละคนเป็นตัวแทนศิลปะ และเกิดผลของงานศิลปะ ประเด็นชัดเจนมีกำหนดขอบเขตที่ความเป็นโลกุตระ เป็นโลกียะ เกณฑ์การตัดสินบ่งชี้อยู่ที่จิต การตัดสินว่าเป็นโลกุตระ คือการทำจิตของตนเองให้ลดกิเลส แม้ไม่ถึงกับดับได้ทั้งหมดก็ตาม การทำให้เริ่มจางคลายลดทอนของอกุศลจิต จิตที่เป็นทุจริต จิตเสื่อมทราม ให้ลดทอนความแรงได้จริง สามารถรู้ได้ว่านี่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น ไม่ใช่ประโยชน์ต่อตน ผู้นั้นคือศิลปิน เป็นผู้สร้างประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประโยชน์ที่เป็นโลกุตระ จึงเป็นศิลปะระดับโลกุตระ ยิ่งลดระดับกิเลส

ศิลปะนั้นจะไม่เกิดโดยบังเอิญ ต้องเกิดด้วยเจตนา มีความรู้ที่เรียกว่า ศาสตร์ ที่เป็นแก่นเป็นสาระ และมีสุนทรียะเป็นองค์ประกอบชวนใจ เป็นการอนุโลม ไม่เอาแต่สาระจนแข็ง แต่เป็นการปรุงแต่งให้พอเหมาะ มีพลังโน้มนำ สื่อนำไปสู่จุดที่ต้องการไปสู่เป้าหมาย อันเป็นโลกุตระ ด้วยปัญญา งานศิลปะของพ่อครูไม่ได้ตั้งราคา แต่เกิดผลงานเป็นพฤติกรรมสังคม ชาวอโศก ที่มีพฤติกรรมที่ทำด้วยความเต็มใจ เต็มกำลังสติปัญญา เป็นองค์ประกอบศิลป์ที่ทำเพื่อมนุษยชาติ ดังนั้นศิลปะอยู่ที่จิตวิญญาณมนุษย์ที่มีการจัดสัดส่วนอย่างพอเหมาะ ด้วยสัปปริสธรรม 7 เป็นสูตรครบสมบูรณ์ที่มีทั้งศาสตร์และศิลป์ ที่พระพุทธเจ้าท่านตรัสรู้แล้วนำมาสอน พ่อครูสมณะโพธิรักษ์ ได้นำมาถ่ายทอดสู่ชาวอโศกเป็นเบื้องต้น และชาวอโศกได้ปฏิบัติจนเกิดผลเป็นรูปธรรมของการศึกษาแบบบวรที่พิสูจน์ได้

2) เศรษฐกิจสาธารณะ โภคี

พ่อครูสมณะโพธิรักษ์ใช้ชื่อศิลปะโลกุตระ สร้างสังคมสาธารณะ โภคี ซ่อนในสังคมบวร สาธารณะ โภคี คือ การอุปโภคบริโภคร่วมกัน เป็นหลักเศรษฐกิจของพุทธ ภิกษุสงฆ์ทำกันมาก่อนในสมัยพุทธกาล ปัจจุบันสามารถทำได้ในระดับฆราวาส ชาวอโศกทุกชุมชน เป็นเศรษฐกิจที่จะกอบกู้สังคมได้ เพราะทุกคนกิน อยู่อาศัย ทำงานฟรีโดยไม่รับเงินตอบแทน เต็มใจเสียภาษี 100% เป็นปรากฏการณ์ที่ได้ประจักษ์ ทั้งในด้าน เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม พ่อครูสมณะโพธิรักษ์อธิบายว่า “สาธารณะ โภคี” ไม่มีส่วนตัว ไม่ต่างคนต่างอยู่ อยู่ร่วมกัน ทำงานต่างๆ เป็นกิจส่วนกลาง งานส่วนตัวมีบ้างเล็กน้อย ด้วยจิตใจที่พอเพียง ไม่โลภ เป็นสังคม หมูกลุ่มที่ร่วมสร้างสรรค์วัตถุ เพื่อแผ่ไปถึงคนในสังคมอื่น ซึ่งเกิดจากจิตที่มีคุณธรรมเป็นอัตโนมัติในจิตสำนึกที่สร้างแต่สิ่งที่มีประโยชน์ ไม่สร้างสิ่งที่เป็นอบายมุข ไม่สร้างสิ่งที่เป็นพิษ สิ่งที่มีอมเมาสารณะ โภคีเป็นเศรษฐศาสตร์ที่น่าทึ่งของพระพุทธเจ้ามาด้วยความมีภูมิปัญญาเข้าใจ และเต็มใจ อย่างมีอิสระเสรีภาพ ไม่บังคับไม่หลอกลวง ไม่อ้อนวอน ลักษณะของสาธารณะ โภคีเป็นการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่บ้าน หรือชุมชนสังคมคนจน ช่วยกันรังสรรค์ เผยแพร่ ยืนยันความจริงที่เป็น

รูปธรรม ของศาสนาพระพุทธเจ้า เป็นสังคัมที่เรียกว่า สังคัมโลกุตระ สังคัมที่มีการเกี่ยวเนื่องถึงขั้น
 สาธารณ โภคี เป็นสังคัมที่มีพุทธพจน์ 7

สังคัมที่มีพุทธพจน์ 7 เป็นสังคัมที่คนในสังคัมนั้นระลึกถึงกัน มีความเอื้อ
 ออาทร มีความรักและปรารถนาดีต่อกัน เคารพกันตามฐานะตามคุณวุฒิ ช่วยเหลือเกื้อกูล ไม่วิวาท
 แดกแยกกัน มีความสามัคคีพร้อมเพรียงกัน มีความเป็นปึกแผ่น มีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน จึงทำให้เกิดพลัง
 รวมที่ยิ่งใหญ่ เกิดผลเป็นสาธารณิยธรรม 6 เกิดจากการหล่อหลอมของการมีพุทธพจน์ 7 จนเกิด
 วัฒนธรรมเป็นวิถีของคนมีความเมตตาที่แสดงออก ทั้งการกระทำ การพูด การคิด ด้วยความจริงใจ
 มีการแบ่งปันกัน และมีศีล มีทิวฐิติที่เสมอสมานกัน หมายถึง ศีล 5 เสมอศีล 5 ศีล 8 เสมอศีล 8 ศีล 10 เสมอ
 ศีล 10 และ โอวาทปาติโมกข์ศีล ถือเป็นปฏิบัติโดยเคร่งครัด ชาวอโศกเป็นหมู่บ้านที่มีศีลมา 30 40 ปีแล้ว
 ปฏิบัติกันอย่างจริงจัง ใครผิดศีลตั้งแต่ ศีล 5 ก็อาจจะถึงขั้นที่ไม่ควรอยู่ในหมู่บ้าน หรือต้องออกไปประกอบ
 กับการปฏิบัติ แบบคนจน ตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้า ในหลักกรรม 9 มีลักษณะ ได้แก่ เป็นคนที่
 เลี้ยงง่าย บำรุงง่าย, ปรับให้เจริญได้ง่าย, มักน้อย, กล้าจน, ใจพอหรือรู้จักพอไม่โลภมาก, สันโดษหรือไม่
 คลุกคลีกับสิ่งที่สร้างกิเลส, มุ่งขัดเกลาชำระกิเลสของตน, มีศีลเคร่งอยู่เสมอ, มีอาการน่าเลื่อมใสด้วย
 อากาธารวม ไม่สะสม ไม่กักตุนเอาแต่เพื่อตนเอง, มีความขยันพากเพียรอยู่เสมอ, สาธารณ โภคีเป็น
 เศรษฐศาสตร์ที่น้อมนำทฤษฎีของพระพุทธเจ้ามาปฏิบัติด้วยความมีภูมิปัญญาอย่างมีอิสระเสรีภาพ

3) คนจนที่สุขสำราญเบิกบานใจ

คนจนที่สุขสำราญเบิกบานใจ อันเป็นผลจากการปฏิบัติธรรมที่เป็นศีลปะ
 โลกุตระ และมีปัญญาว่า ถ้ามีความจนอย่างบริสุทธิ์ ตรวจสอบตนเองได้อย่างชัดเจน มีความรู้ชัด
 แจ่มในความจน กินอยู่อาศัยส่วนกลาง ในสังคัมสิ่งแวดล้อมดี มิตรดีสหายดี อันมีคุณสมบัติ ได้แก่
 1) มีรายได้เป็นศูนย์ 2) เป็นคนไม่สะสมอะไรที่เป็นของตน 3) ไม่ทำเพื่อตัวเอง ทำงานเพื่อ
 ส่วนรวม ดังพระราชดำรัส ในหลวงรัชกาลที่ 9 “แบบคนจน” หรือ “ทำแบบคนจน” คือทำวิธีการ
 ทำอย่างมีสามัคคี เมตตา กัน จะอยู่ได้ตลอดไป

ชาวอโศกเข้าใจปรัชญาการมีชีวิต การอยู่อย่างคนจนตามทฤษฎีของ
 ศาสนาพุทธ เข้าใจปรัชญา “แบบคนจน” ของในหลวง ซึ่งพ่อครูสมณะโพธิรักษ์บรรยายสอดคล้อง
 อย่างไม่มีความขัดแย้งกันเลย และมีพุดิตตามทฤษฎีของพระพุทธเจ้าใน “เศรษฐกิจสาธารณ โภคี”
 และตรงกับปรัชญาของในหลวงรัชกาลที่ 9 ที่ว่า “มาเอาแบบคนจน” “ขาดทุนของเราคือกำไรของ
 เรา” เพราะการมีพุดิต “แบบคนจน ด้วยมีแก่นจิตที่ปักมั่นในหลักไตรสิกขา มั่นใจว่าเป็นสิ่งที่จะช่วย
 อนุเคราะห์โลก ด้วยบริสุทธิ์ใจ อย่างมีปัญญาสามารถทำความเข้าใจไม่มีตัวตนจากการชำระกิเลสได้
 และมีประสิทธิภาพในการทำประโยชน์ต่อมวลมนุษยชาติ (พหุชนหิตายะ) เพื่อสังคัมส่วนรวม

(พหุชนสุขายะ) เพื่อความสุขของสังคม (โลกานุกัมปายะ) เป็นการพัฒนาปัญญาไปสู่ความฉลาดที่สมบูรณ์แบบของพุทธศาสนา

4) มิตรดี สหายดี สังคมสิ่งแวดล้อมดี

จากพุทธพจน์ ที่ว่า มิตรดี สหายดี สังคมสิ่งแวดล้อมดี เป็นทั้งหมดทั้งสิ้นของพรหมจรรย์ หมายความว่า ผู้ที่เป็นมิตรร่วมตั้งแต่ 2 - 3 คน เพิ่มเป็นชุมชนสังคม เกิดองค์ประกอบที่หลากหลายในสังคม อันมีสัปปายะ 4 หมายถึง สังคมสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติธรรมเพื่อการชำระกิเลสให้เกิดผลจริงได้แก่ ก) เสนาสนสัปปา คือ สื่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ข) อาหารสัปปายะ หมายถึงอาหารอุดมสมบูรณ์ปลอดภัยไร้สารพิษ เครื่องกินเครื่องใช้อันพอเหมาะ ค) บุคคลสัปปายะ หมายถึง บุคคลที่เป็นมิตรดี สหายดี ซึ่งแยกเป็น 2 แง่ ได้แก่ มิตรดี หมายถึง พระพุทธเจ้า และพระอรหันต์ผู้ชี้ทางเจริญ และ สหายดี หมายถึง เพื่อน และบุคคลที่ร่วมประโยชน์ ง) ธรรมะสัปปายะ ธรรมะโลกุตระ

สัปปายะ 4 (มิตรดี สหายดี สังคมสิ่งแวดล้อมดี) เป็นพลังงานสามเส้าที่พัฒนาเป็นสัมปวังโก มีพลังงานซับซ้อนสิ่งต่างๆที่มารวมกันเรา เรียกว่า สนามแม่เหล็กแห่งพลังงานปกป้องตัวเอง ผู้ที่สามารถปกป้องตัวเองแล้วช่วยคนอื่นด้วย ก็เป็นพลังงานเกื้อกูลกันที่มีความซับซ้อน การอยู่กับหมู่กลุ่มที่มีความเข้มแข็งอย่างชาวอโศกจะพาให้เจริญไปสู่โลกุตระธรรม แผ่ขยายคุณธรรมไปสู่โลกกว้าง ในการทำงานที่เรียกว่าบุญนิยม เน้นการอบรมคนให้เกิดภูมิปัญญา รู้สังขารที่จะดำเนินชีวิตทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ด้วยความเสียสละไม่แสวงหาลาภ ยศ สรรเสริญ โลกียสุข แต่จะช่วยเหลือคนให้รู้จักสาระของชีวิต เป็นการทำประโยชน์และพัฒนาสังคมไปตามลำดับ

5) ความรัก 10 มิติ

ในองค์ความรู้เรื่องความรัก 10 มิติ ชาวอโศกทุกคนจะรู้จักดี พ่อครูสมณะโพธิรักษ์ กล่าวแจ่มแจ้งไว้นานแล้ว และได้นำมาใช้ปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันในชาวอโศกทุกฐานะมีดังนี้

ความรักมิติที่ 1 เป็นความรักแบบเพศสัมพันธ์ หรือความรักระหว่างเพศ จะเป็นเพศตรงข้ามกันหรือเพศเดียวกันก็ได้ โดยมีจุดมุ่งหมายในทางกามารมณ์เป็นความรักที่เห็นแก่ตัวที่สุด มีความทุกข์ที่สุด โหดร้ายที่สุดเรียกความรักชนิดนี้ว่า รักแบบ “กามนิยม” หรือ “เมถุนนิยม”

ความรักมิติที่ 2 เป็นความรักระหว่างสายโลหิต ระหว่าง พ่อแม่ ลูก พ่อแม่รักลูกอย่างพรหม มีพรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรม รักที่ไม่ต้องการผลตอบแทนเรียกความรักชนิดนี้ว่า รักแบบ “พันธุนิยม”

ความรักมิติที่ 3 เป็นความรักที่แผ่ออกจากวงของ พ่อ.แม่.ลูก. ไปสู่วงศาณาญาติ ความรักชนิดนี้มีประโยชน์ มีค่า มีความเห็นแก่ตัวน้อยลง เรียกความรักชนิดนี้ว่า รักแบบ “ญาตินิยม”

ความรักมิติที่ 4 เป็นความรักที่ขยายวงกว้างยิ่งขึ้น ไปสู่บุคคลที่ไม่ใช่ญาติ รักเพื่อนบ้าน ใกล้เรือนเคียง รักและเกื้อกูลกันในสังคมที่อยู่รอบ ๆ ตัว เรียกความรักชนิดนี้ว่า รักแบบ “สังคมนิยม”

ความรักมิติที่ 5 ความรักเริ่มขยายพื้นที่ออกไปสู่ชาติบ้านเมือง รักชาติ รักเชื้อชาติ รักเผ่าพันธุ์ เรารักทั้งหมด เช่นรักอย่างมหาตมะคานธี เรียกความรักชนิดนี้ว่า รักแบบ “ชาตินิยม”

ความรักมิติที่ 6 เป็นความรักที่ลึกซึ้งกว้างไกล แผ่ขยายมากขึ้น มีคุณค่ามหาศาล แต่ทำได้ยาก คือการที่ได้รักมวลชนที่เป็นมนุษย์ด้วยกัน รักที่ไม่จำกัดเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม ผิวพรรณ หากใครตกทุกข์ได้ยากเรารักหมด ช่วยเหลือหมด เช่นมูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์ ฟิลเดิลคาสโตร เรียกความรักชนิดนี้ว่า รักแบบ “สากลนิยม”

ความรักมิติที่ 7 คือ ความรักอย่าง “พระเจ้า” พระเจ้ารักทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่มีการแบ่งแยกว่าเป็นมิตรหรือเป็นศัตรู เรียกความรักชนิดนี้ว่า รักแบบ “เทวนิยม”

ความรักมิติที่ 8 ในมิตินี้ ความรักเริ่มมีการแปรเปลี่ยน ไปและละเอียดยิ่งขึ้น จากความรักที่มีอัตตา เป็นความรักที่ไม่มีตัวตน หรืออนัตตา ความรักที่พยายามจะเลิกความรัก เพราะรู้ชัดแจ้งแล้วว่า ความรักคือความทุกข์ จึงพยายามที่จะปลดปล่อยออกไป ผู้ที่กำลังเดินเข้าสู่ความรักมิติที่ 8 นี้ คือผู้ที่เข้าใจเนื้อหาของความทุกข์ และต้องการขจัดทุกข์ เช่นพระอรหันต์ทั้งหลาย แต่ไม่ใช่พระอรหันต์ เรียกความรักชนิดนี้ว่า รักแบบ “สัจนิยม”

ความรักมิติที่ 9 คือ ความรักของพระอรหันต์ พระอรหันต์หมดความรัก โดยสิ้นเชิง ไม่มีความรักเหลืออยู่เลย เป็นความรักชนิดที่ประเสริฐสุด เรียกความรักชนิดนี้ว่า รักแบบ “วิมุตินิยม”

ความรักมิติที่ 10 คือ ความรักของพระโพธิสัตว์และของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ความรักในมิตินี้ จะไม่เรียกว่าความรักก็ได้ เราจะเรียกว่า ความรู้ หรือโพธิญาณ หรือ สัพพัญญู เป็นมิติที่สูงสุดยอด เรียกว่า “พุทธนิยม” หรือ “ธรรมนิยม”

ความรัก 10 มิติ เป็นความรัก 10 ระดับของผู้ที่มีฐานจิตคุณธรรมที่ต่างกันไปตามลำดับ

6) การให้

การให้ คือ ทาน การให้ที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด คือการให้โดยไม่หวังผลตอบแทนใดๆ พ่อครูบรรยายเรื่อง ทานโดยอ้างอิง ทาน ในอนุปุพพิคคา 5 ว่า ทานเป็นเบื้องต้น โดยมีศีลเป็นหลักเกณฑ์ปฏิบัติ เกิดผลในจิตใจเป็นตัวสุดยอด คือทาน ปฏิบัติศีลก็เพื่อละตัวตน หมด ตัวตนก็เพื่อให้หรือทาน มีความหมายว่า ปฏิบัติทานและศีลก็เพื่อหมดตัวตน การมาเป็นผู้ให้โดยไม่ต้องรับมาเป็นของตน ดังนั้นทานกับศีล หรือวิธีปฏิบัติทั้งหมด ผลก็คือละกิเลสหมดตัวตน แล้วก็เป็นผู้ช่วยโลกโดยไม่มีการเอาคืน ก็เพื่อที่จะเป็นผู้ให้ เมื่อสำเร็จการเป็นผู้ให้ก็เรียกว่าการเกิดผล (ภาวนา) เป็นความสำเร็จผลที่ตัวเรา 3 หลักใหญ่ คือ ทาน ศีล ภาวนา ในการทำทานต้องเป็นสัมมาทิฐิจึงจะเกิดผล การทำทานเพื่อลดกิเลส นั้น ต้องไม่สร้างอาการหวังในจิต เป็นการทำทานที่ถูกต้องของศาสนาพุทธ แต่ถ้าการทำทานที่เริ่มต้นมีความหวังเป็นสวรรค์ เป็นภพชาติครั้งหน้า เป็นตัวตน จะเป็นการทานที่มีจณาภิภูจึ

7) อีคิวโลกุตระ

พ่อครูสมณะโพธิรักษ์ ได้ให้ความหมายของคำว่า อีคิวโลกุตระ ว่า เป็นความฉลาดทางอารมณ์ ซึ่งเกิดจากการปฏิบัติด้วยทฤษฎีของพระพุทธเจ้า ที่เรียนรู้และปฏิบัติในเวทนา จนกระทั่งบรรลุผล คือการดับเหตุแห่งทุกข์ (นิพพาน) ไปตามลำดับจนสัมบูรณ์สูงสุด ดังนั้น อีคิวโลกุตระ จึงเป็นทฤษฎีที่สร้างความสมบูรณ์ของจิตใจ อีคิว (Emotional Quotient) ในภาษาของพุทธศาสนา เรียกว่า เวทนา หรือ อารมณ์ หรือ ความรู้สึก โลกุตระ จะตรงกันข้ามกับโลภี๊ ไปคนละทิศ เมื่อก้าวไปในเรื่องของเวทนา จะแบ่งเขตกันที่เวทนา ถ้าเป็นเคหสิตะ หมายถึง เวทนา (อารมณ์ หรือ ความรู้สึก) เป็นโลภี๊ (วนเวียนอยู่กับสุขๆ ทุกข์ๆ) ถ้าเป็นเนกขัมมสิตะ หมายถึง เวทนา (อารมณ์ หรือ ความรู้สึก) มีสภาพที่อยู่เหนือความสุขความทุกข์ ดังนั้นการจะกำหนดความเป็นโลกุตระ จึงต้องพิจารณาที่เวทนา เพราะเวทนาเป็นอารมณ์ (emotion) ที่มนุษย์จมปลักอยู่ในอารมณ์สุขๆทุกข์ๆ ไม่รู้ความจริงในความจริงมานานแสนนาน ไม่สามารถแทงทะลุจนถึงขั้นปัญญาของพุทธ เรียกว่า “ความฉลาดยิ่งในอารมณ์” (Emotional Quotient) เพราะได้ปฏิบัติตามหลักพุทธศาสนาจนบรรลุผลธรรมถึงขั้นสูงสุด ผู้นั้น มีอีคิวสมบูรณ์สูงสุด เรียกว่า “อีคิวโลกุตระ” เป็นอีคิวที่ทำให้ผู้บรรลุมีจิตใจสมบูรณ์ เป็นคนที่หมดทุกข์อริยสัจ และผู้นั้นจะไม่เป็นภัยต่อมนุษยชาติ ต่อสังคม จะอยู่กับสังคมอย่างมีมนุษย์สัมพันธ์อันดีงามพร้อมทั้งมีประโยชน์ต่อสังคมตามสมรรถนะของตนชนิดที่ไม่มีความเห็นแก่ตัว อีคิวโลกุตระ จึงคือ ทฤษฎีที่สร้างความสมบูรณ์ของจิตใจได้ครบถ้วนลึกซึ้ง ในพุทธศาสนามี “อีคิวโลกุตระ” นี้มานานแสนนานแล้ว พ่อครูสมณะโพธิรักษ์ใช้ “อีคิวโลกุตระ” ในการถ่ายทอดธรรมะสู่การปฏิบัติของชาวอโศกทุกฐานะ ทุกเพศ ทุกวัย ในระบบ

การศึกษาก็ได้รับการถ่ายทอดผ่านสังคมนตรี(บ้าน วัด โรงเรียน) และในวิชาพุทธศาสนา ซึ่งอีคิว โลกุตระก็คือ ธรรมะที่เป็นโลกุตระ

1.1.2 *นักบวช* นักบวชที่ราชธานีโศกมี 2 กลุ่ม ได้แก่ นักบวชชาย เรียกค่านำหน้าชื่อว่า สมณะ มีการโกนศีรษะ ไม่โกนคิ้ว ครองผ้าเหลือง สีกัลก นักบวชหญิง เรียกค่านำหน้าชื่อว่า สิกขมาตุ มีการโกนศีรษะ ไม่โกนคิ้ว ครองผ้าเหลือง สีกัลก ปฏิบัติศีลใน 3 หมวด(จุลศีล มัชฌิมศีล มหาศีล) มีหน้าที่หลักในการสอนธรรมะ ซึ่งนักบวชเป็นสื่อบุคคลที่ถ่ายทอดโลกุตระธรรมโดยตรง ทั้งในคาบเรียน ในการบรรยายธรรมเทศนาในรายการที่ถ่ายทอดทางสื่อ โทรทัศน์ วิทยุ นิคมทีวี และในการสัมผัสสัมพันธ์กันชีวิตประจำวัน เป็นการให้สัมมาทิฏฐิกับชาวโศกทุกชุมชน และเครือข่าย รวมทั้งนักเรียน ตั้งแต่ระดับประถม จนถึงระดับอุดมศึกษา นักบวชหลายรูปทำหน้าที่ ครูผู้สอนวิชาหน้าที่ศีลธรรม และวิชาสามัญในโรงเรียน อีกทั้งเป็นศูนย์รวมทางจิตวิญญาณของบวร ทำหน้าที่เป็นผู้ให้ความรู้ที่เป็นสัมมา และปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ ครบองค์ประกอบ ความรู้ของพุทธศาสนา(โลกุตระ) รู้ความเป็นไปของโลก(โลกะวิทู) และการอนุเคราะห์โลก(โลกานุกัมปายะ) ตามอุดมการณ์ของผู้นำชาวโศก (สมณะโพธิรักษ์) ตามรอยขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ให้การศึกษาเพื่อสร้างมนุษย์ที่มีคุณธรรมอันเป็นแก่นของชีวิต และมีคุณค่าต่อมวลมนุษยชาติ

ในฐานะนักบวชชาย (สมณะ) นักบวชหญิง (สิกขมาตุ) ชาวโศกนั้นได้ ปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยโดยเคร่งครัด ได้แก่ ถันอาหารมือเดียว ณ ที่แห่งเดียว เป็นอาหาร มังสะวิริตีแท้ ต้องสละทรัพย์สินสมบัติทั้งหมด ต้องหย่าขาดจากคู่ครอง ไม่ครอบครองเงินทอง มีเพียงบาตรใบเดียว ปฏิบัติศีลใน 3 หมวด(จุลศีล มัชฌิมศีล มหาศีล) ศึกษาพระอภิธรรม และนำมา ปฏิบัติใน กายกรรม วชิกรรม มโนกรรม ตามมรรคองค์ 8 และหมวดธรรมอื่น เพื่อเป็นเครื่องขัด เกลาภิเลศจนเกิดมรรคผลจริงในตน สูงขึ้นไปตามลำดับ จนเป็นที่พึงของภราดราน้อยใหญ่ได้

สมณะ สิกขมาตุ เป็นที่พึ่งของทั้งเด็กและผู้ใหญ่ เป็นกำลังใจ ให้คำปรึกษา ในยามที่ประสบกับปัญหาชีวิต ปัญหาครอบครัว โดยใช้หลักธรรมในพระพุทธศาสนา ซึ่งครอบคลุมทุกๆปัญหาอยู่แล้ว เพราะรากเหง้าของปัญหา หรือความทุกข์จากการไม่ได้สมใจที่หวังไว้ (กิเลส) เกิดความขุ่นเคือง คับข้องใจ เป็นธรรมดาของคนทีกิเลสย่อมติดตัวมาตั้งแต่เกิด เมื่อเด็กมีปัญหา เช่น ขัดใจกับเพื่อน ทะเลาะกัน ในช่วงวัยรุ่น วัยเจริญพันธุ์ ก็เป็นเรื่องเกี่ยวกับความรัก ตามวัย เป็นกลุ่มปัญหาที่อยู่ในเกณฑ์ ศีล 5 และอบายมุข ดังนั้นสมณะ และสิกขมาตุ ท่านจึงเป็นที่ปรึกษาทุกๆเรื่องโดยปริยาย

1.1.3 *ครู* หมายถึง ครู ผู้ให้ความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม ทั้งในการดำรงชีวิตประจำวัน เริ่มนับตั้งต้นจากพ่อครูสมณะโพธิรักษ์ฯ นักบวชชาย หญิง และชาวชุมชนชาย หญิง ซึ่งเป็นสมาชิกในชุมชน เป็นทั้งครูนอกระบบ และในระบบโรงเรียน จะถ่ายทอดธรรมะแทรกไปในการเรียนการสอน ครูทุกคนเป็นจิตอาสาไม่รับค่าตอบแทน ถือว่าเป็นการปฏิบัติธรรมตามหลักมรรคองค์ 8 โดยอาศัยภาระหน้าที่การเป็นครู เพื่อทำประโยชน์ตน คือลดกิเลส เป็นประโยชน์ท่าน คือ ให้การศึกษาแก่ เด็ก นักเรียน นักศึกษา ตามสมรรถนะที่มีในตนเอง เป็นปรากฏการณ์เป็นตัวอย่างการให้โดยไม่หวังผลตอบแทน ให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้ตามอันเป็นคุณธรรมที่มนุษย์ควรให้กับสังคม ครูทุกคนของชาวอโศกต้องเป็นนักปฏิบัติธรรม มีคุณสมบัติเป็นผู้ศึกษาไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) เบื้องต้นอยู่ในเกณฑ์ถือศีล 5 ละอบายมุข รับประทานอาหารมังสวิรัต มีความเป็นคนตามหลัก วรรณ 9 และอาศัยอยู่ในชุมชน ซึ่งชุมชนบวรราชธานีอโศก มีความสัปปายะเป็นสาธารณโภคี อันเป็นองค์ประกอบสี่ประการของสี่ศีลปะโลกุตระครูแต่ละคนมีพฤติกรรม การดำเนินชีวิตเป็นตัวอย่าง เป็นสื่อถ่ายทอดเข้าสู่ การเรียนรู้ของเด็กๆนักเรียน แบบตั้งใจ หรือไม่ตั้งใจ ก็ซึมซับได้โดยไม่รู้ตัว

1.1.4 *ชาวชุมชน* หมายถึง สมาชิกที่อยู่ในบวรราชธานีอโศกทุกเพศทุกวัยทุกฐานะ ที่ปฏิบัติละอบายมุข รับประทานอาหารมังสะวิรัต ในฐานศีล 5 เป็นเบื้องต้น สูงขึ้นเป็นศีล 8 ศีล 10 ตามลำดับ หรือสูงกว่านั้น (จุลศีล 26 มัชฌิมศีล 10 มหาศีล 7) จะเป็นพลังรวมที่เป็นตัวอย่างในการปฏิบัติและขัดเกลาจิตใจ ประการสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณธรรมเด็กและเยาวชน

การที่ถือว่าชาวชุมชนเป็นสื่อบุคคลในการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน เนื่องจาก การศึกษาในสังคมบวรนั้น บ้าน วัด และโรงเรียนจะแยกขาดจากกันไม่ได้ แต่จะมีความเกี่ยวเนื่องกันเป็น 3 เสาโดยสภาพจริง หมายถึง ทั้ง บ้าน วัด และโรงเรียนล้วนเป็นเรื่องของบุคคล และความเคลื่อนไหวในกิจกรรมหลักใดๆ เช่น วันสำคัญในทางพุทธศาสนา จึงมีผลกระทบต่อทุกคน ในบวรราชธานีอโศกซึ่งเป็นสังคมของชาวพุทธ ชาวชุมชนถือว่าเป็นมิตรดีสหายดี สังคมสิ่งแวดล้อมดีต่อกัน และถือว่าเป็นบุคคลสัปปายะ (อยู่ในหัวข้อ สัปปายะ 4) การศึกษาในระบบโรงเรียนก็อาศัยครูที่เป็นนักบวช และฆราวาส ครูบางคนก็เป็นผู้ปกครองของนักเรียน ดังนั้นชาวชุมชนจึงเป็นเครื่องขัดเกลา พัฒนาคุณธรรมเด็กนักเรียนของอโศกได้เป็นอย่างดี

1.2 สื่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่เป็นสถานที่ที่น่ารื่นรมย์ปลอดภัย ไร้สารพิษ อากาศบริสุทธิ์ เป็นปัจจัยส่งเสริมต่อการเรียนรู้ ในบริเวณพื้นที่ประมาณพันไร่ย่อยกว่าไร่ เป็นองค์ประกอบภูมิทัศน์แบบไทยๆ ตั้งอยู่ที่ลุ่มริมแม่น้ำมูลอันอุดมสมบูรณ์ ดังนี้

1.2.1 *สื่อธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเองโดยมนุษย์ไม่ได้สร้าง* เช่น ป่าไม้ แม่น้ำมูล และองค์ประกอบอื่นๆที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติอันงดงามด้วยต้นไม้สีเขียวใหญ่อันร่มรื่น สายลมพัดผ่านผืนแผ่นดินไร้อากาศพิษของชุมชนอโศก หอบเอาโอโซนเย็น บรรยากาศเบาสบายปลอดโปร่ง มีดอกไม้ตามป่าละเมาะ เช่น ดอกทองกวาว (ดอกจาน) ดอกกุ่ม ดอกกระโดน

1.2.2 *สื่อสิ่งแวดล้อมที่สร้างเลียนแบบธรรมชาติเพื่อเป็นศิลปะโลกุตระ* ชาวอโศกได้สร้างน้ำตกหลายแห่งโดยเชื่อมต่อไปยังลำธารที่ถูกกำหนดให้ไหลเลาะคดเคี้ยวเจตนาเพื่อสร้างความเป็นสถานที่สลับปะยะและเสริมสร้างความเป็นสลับปะยะ 4 ให้สมบูรณ์เป็นงานศิลปะโลกุตระที่ผสมผสานเทคนิควิธีการด้านศิลปะ โดยศิลปินชาวอโศกสร้างสรรค์งานในรูปแบบวิจิตรศิลป์และประยุกต์ศิลป์ การออกแบบตกแต่ง งานวิศวกรรมรูปแบบภายนอกที่เป็นศิลปะทั่วไป (โลกีย์) แผงเนื้อหาธรรมที่เป็นคุณธรรม (โลกุตระ) น้ำตกน้อยใหญ่หลายแห่ง งดงามตระการตาทั้งด้านหน้า ด้านข้าง และด้านหลัง ประกอบไปกับตัวอาคาร สร้างความร่วมมือกันต้นตอเมื่อได้สัมผัส และมีงานศิลปกรรมหลายชนิดให้ชม เพื่อให้เกิดความผ่อนคลาย อันเป็นองค์ประกอบให้จิตใจของผู้ที่ได้สัมผัสเป็นไปในทางลดละกิเลส ดังนี้

1) *การสร้างสรรคศิลปะโลกุตระบริเวณอาคารเอนศูนย์บุญ* อาคารเอนศูนย์บุญ เป็นอาคารเอนกประสงค์ อีกแห่งหนึ่งซึ่งมีกลุ่มอาคารรายรอบและอาณาบริเวณที่ใช้ในการทำกิจกรรมทางศาสนา การศึกษา การประชุมใน บริเวณใต้ถุนเอนศูนย์ ใช้ในการฟังธรรมเทศนา ในตอนเย็นทุกวัน และมีการรับประทานอาหารบนศาลาพร้อมกันในช่วงเวลา 09.00 -11.00 น. ของสมณะ ลิกขมาตุ และชาวชุมชนทุกวัน และใช้ในการทำกิจกรรมของเด็กนักเรียน เอนศูนย์บุญ เป็นอาคารที่ใช้ทำกิจกรรมที่มีคนประมาณไม่เกินพันคน ใช้ทำกิจกรรม โดยที่กิจกรรมของเด็กนักเรียนในวาระทั่วไป ได้แก่ ทำวัตรเช้า ฟังธรรมวันบวรในทุกเย็นวันจันทร์ช่วงเวลาประมาณ 18.00 น-20.00น ครูใช้ในการเรียนการสอนประจำ การอบรมประจำปี พิธีรับกลด พิธีไหว้ครู และวันสำคัญต่างๆ ฯลฯ และกิจกรรมในวาระพิเศษ ได้แก่ การประชุม หรือกิจกรรมเฉพาะกิจ เช่น การประชุมนักเรียน ใช้ในการอบรมนักเรียนจากต่าง โรงเรียนการจัดค่ายอบรมเกี่ยวกับคุณธรรม หรือเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง

ในการสื่อสารความเป็นศิลปะโลกุตระดังได้กล่าวมาแล้ว ต้องอาศัยองค์ประกอบหลากหลาย อาคารเอนศูนย์บุญมีสิ่งรายรอบที่หลากหลายด้วยอาคาร ต่างๆ มีอาคารสำหรับปรุงอาหาร(เอนหยังกิน) อาคารสำหรับพบปะสนทนาธรรม (เอน โสเหล) (เอนเผิงกัน) เรือเรือ (บ้านรูปเรือ)เรือเรือ (บ้านบนเรือในน้ำ) ต้นไม้สีเขียวใหญ่ที่เป็นของจริงและทำเลียนแบบของจริงประกอบกับลำธารน้ำตกที่สร้างสรรค์ขึ้นมา อันมีเจตนาเพื่อผู้ที่สัมผัสเกิดการลดละกิเลสได้ไม่มากก็น้อย

2) การสร้างสรรค์ศิลปะโลกุตระ การตกแต่งภูมิทัศน์รอบเขื่อนศูนย์สูญ การตกแต่งภูมิทัศน์ ด้วยการจำลองธรรมชาติและตกแต่งให้สวยงามร่มรื่น ได้แก่ การทำน้ำตก เกาะแก่ง โตรก ลำธาร งานประติมากรรมในรูปแบบต่างๆ สร้างสุนทรียภาพให้เป็นภูมิทัศน์องค์รวมของบวร ที่ชาวชุมชนจัดสร้างขึ้น เพื่อเป็นองค์ประกอบที่เกื้อกูลหลายประการ เป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ คลายเครียดของคนภายนอกที่เข้ามาเขื่อนราชธานีโสภ การสำคัญเป็นสถานที่สัปปายะแก่การปฏิบัติธรรมของผู้ที่ได้สัมผัสทั้งคนภายนอกและชาวอโศก และเป็นที่น่าสังเกตว่าจะมีสัญลักษณ์ของการให้สติเพื่อการระลึกถึงธรรมอันเป็นเครื่องลดละกิเลส เช่น พระพุทธรูป ธรรมจักร ฯลฯ ตามแต่ภูมิที่จะระลึกได้

เด็กๆจะชอบเล่นน้ำตก ซึ่งก็เป็นไปตามธรรมชาติของเด็ก ผู้ออกแบบจึงได้นำเอาสื่อที่เป็นสัญลักษณ์ธรรมะ โดยมีการจัดวางรูปธรรมจักรบ้าง พระพุทธรูปบ้าง เพื่อให้ระลึกถึงพระรัตนตรัย ดังในภาพตัวอย่างนี้ เป็นพระพุทธรูปปางวิจิตตวิชชา

3) การสร้างสรรค์ศิลปะโลกุตระที่อาคารเขื่อนบวร อาคารเขื่อนบวรเป็นอาคารอเนกประสงค์ 2 ชั้นขนาดใหญ่ บนเนื้อที่ประมาณ 11 ไร่ ใช้ในกิจกรรมและฝ่ายงานต่างๆ ขององค์กรเครือข่ายชาวอโศก และงานพิเศษอื่นๆ อาคารเขื่อนบวรสามารถบรรจุคนได้ประมาณ 5,000 คน เป็นศูนย์รวมกิจกรรมเกี่ยวกับการศึกษา สังคม วัฒนธรรม การซื้อขายแลกเปลี่ยนเป็นตลาดนัดบุญนิยมขายผัก ไร่สารพิษ ของอุปโภค บริโภค ในราคาต่ำกว่าท้องตลาด ขายขาดทุน แจกฟรี ฯ เขื่อนบวรถูกจัดให้เป็นอาคารประชาคม จึงมีการประดับตกแต่งด้วยงานศิลปะทั้งประเภทจิตรศิลป์ และประยุกตศิลป์ เพื่อให้ผู้ที่เข้ามาในบริเวณอันกว้างใหญ่โอโดงของอาคารได้สัมผัสกับบรรยากาศ และสิ่งที่สื่อออกจากงานศิลปะทุกประเภท ที่มีการจัดองค์ประกอบศิลป์ทุกส่วนให้เป็นธรรมะโลกุตระเป้าหมายเพื่อลดละกิเลสในลักษณะosmosis จากการสัมผัสกับบริเวณเขื่อนบวร

ที่บริเวณห้องโถงขนาดใหญ่กลางเขื่อนบวร มีเวทีถาวรเพื่อใช้ในการจัดงานพิธีต่างๆ เช่น งานเพื่อฟ้าดิน งานอโศกรำลึก งานวันดินโลก เป็นต้น และมีการจัดแสดงศิลปะทั้งจิตรศิลป์ ประยุกตศิลป์ ที่สอดแทรกธรรมะโลกุตระไว้เสมอ ดังนี้

งานจิตรกรรม เป็นภาพวาดแนวศิลปะไทยพื้นบ้านอีสาน ที่มีการจัดองค์ประกอบของการใช้สุนทรียศิลป์ที่มีความเรียบง่าย สีสันสดใสออกโทนสีทองอุ่นๆ ลักษณะการจัดภาพแบบตานกมอง มีเนื้อหาสาระสังคมบวร (บ้าน วัด โรงเรียน) มีการอุปโลกร่วมกันเป็นสาธารณะ โภคิจ จากภาพนี้เป็นการจำลองภาพการลากเรือไฟผาน และมีคำว่า “แผ่นดินพุทธ” เพื่อเป็นการย้ำเตือนสติของคนให้อยู่ในศีลธรรม เพราะที่เป็นแผ่นดินพุทธ แผ่นดินของการปฏิบัติสัมมาทิฎฐิ

งานประติมากรรม มีทั้งงานปั้น และงานหล่อปูนจากตัวอย่างที่ยกมานี้เป็นงานที่มาจากกระบวนการปั้นแล้วตกแต่งด้วยเทคนิคการฉาบเน้นจุดเด่นที่มีเจตนาให้เกิดการกระทบสัมผัสที่มีผลต่อจิตใจได้มาก และลงสีทองแดง ปิดด้วยน้ำมันวานิชสีดำเพื่อให้ความแวววาว ประกอบกับชิ้นงานมีขนาดใหญ่ เมื่อเข้าไปชมแล้วจะมีพลังกระตุ้นจิตสำนึกในด้านคุณธรรมอย่างยิ่ง

ตัวอย่าง จากงานประติมากรรม (ปั้นปูน) ชื่องาน “ปुरुชนผู้ไม่มีศีล”

รูปผู้ชายเป็นสัญลักษณ์ ปुरुชนผู้ไม่มีศีล (ไม่มีสัมมาทิฐิ) นั่งแบกโลก 4 โลก อันหนักหน่วง เป็น โลกนามธรรมในความรู้สึก นึก คิด สามารถตีความ ได้ดังนี้

โลกที่ 1 คือ โลกอบาย เป็น โลกเบื้องต่ำสุด ได้แก่ อบายมุข 6 เช่น เสพของมีนเมาให้โทษ การเล่นเกมพนัน คบมิตรชั่ว เที้ยวกลางคืน ความขี้เกียจ ซึ่งรู้กันโดยทั่วไปว่าเป็นความไม่ดี ไม่ควรเข้าไปเกี่ยวข้อง เพราะจะนำความเดือดเนื้อร้อนใจมาให้ อาจมีอันตรายถึงชีวิต ครอบครัว ชุมชน บ้านเมือง สังคมโลก ดังที่เห็นในยุคปัจจุบันนี้ เป็นโลกของผู้ที่หยาบหนาดด้วยกิเลส

โลกที่ 2 คือ โลกกาม หรือกามคุณ 5 คือ สิ่งที่น่าใคร่ น่าพอใจ 5 อย่าง ได้แก่ รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส ถ้าได้มาเสพก็สมใจ ไม่ได้มาเสพก็เป็นทุกข์ ซึ่งปुरुชนและกัลยาณชนทั่วไปไม่รู้ว่า เป็นสิ่งที่น่าความทุกข์ความเดือดเนื้อร้อนใจมาให้ทั้งสิ้น แต่กลับเห็นว่าเป็นสิ่งที่ควรได้ ควรมีความเป็น ก็เพราะสุขกับทุกข์ คือ เหริชญู 2 ด้าน แต่ปुरुชน และกัลยาณชน ไม่ได้เรียนรู้เรื่องนี้

โลกที่ 3 คือ โลกธรรม สูงขึ้นไปจาก 2 โลกเบื้องต่ำ โลกธรรม 8 ได้แก่ ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข ย่อมคู่กับเสื่อมลาภ เสื่อมยศ นินทา ทุกข์ ซึ่งโดยทั่วไปรีบด้านเสื่อมไม่ได้ก็เป็นทุกข์

โลกที่ 4 คือ โลกอหัตตา หรือความเป็นตัวกู ของกู โลกลำดับสุดท้ายอยู่บนสุดมีหนามแหลมเป็นโลกที่มีอิทธิพลครอบงำทั้ง 3 โลก ของปुरुชนผู้ไม่มีศีล เป็นจอมเผด็จการ

จากงานประติมากรรมที่นำมาเป็นตัวอย่างในครั้งนี้เป็นเพียงหนึ่งในตัวอย่างหลากหลาย ที่ถูกจัดขึ้นด้วยความตั้งใจให้เป็นส่วนหนึ่งในองค์ประกอบของสื่อศิลปะโลกุตระ เพื่อการขัดเกลาจิตใจคนทุกเพศ ทุกวัย ซึ่งจะรู้ เข้าใจได้ ตามภูมิรู้ของแต่ละคน

ภาพที่ 4.3 งานประติมากรรม สื่อความหมายของปुरुชนผู้ไม่มีศีล

งานตกแต่งอาคารสถานที่ด้วยสิ่งประดับตกแต่งในรูปแบบต่างๆ เป็นของเล่นที่ดูเรียบง่าย ทั้งนี้เป็นการสร้างสรรค์องค์ประกอบศิลป์ เพื่ออนุโลมหรือสร้างความผ่อนคลายจากการพบเจอ การสัมผัสสิ่งที่ทำให้รู้สึกจริงจัง เข้มข้นเกินความรู้สึกร่วมตามฐานภูมิธรรมของแต่ละคน เช่น ผู้ที่ไม่มีภูมิด้านธรรมะ หรือมีฐานภูมิด้านธรรมะเบื้องต้น จะต้องพึ่งพาสิ่งประดับในรูปแบบเรียบง่ายประมาณนี้ ได้แก่ น้ำตกผาแห้งนึ่งต่างๆ สวนน้ำ สะพานน้ำ ชางไหลเดือ ฮิปโปฟันน้ำ ไดโนเสาร์ เซลฟี ไดโนเสาร์เล่นสมาร์ตโฟน เพื่อเป็นการล้อเลียนการติดโทรศัพท์ของคนทุกวัย และตั้งชื่อให้ว่า “เป็นตะหัวเว่ย” เป็นต้น เด็กๆ ส่วนใหญ่จะรับรู้และรับสัมผัสได้ประมาณนี้ เพราะเขายังอยู่ในฐานเบื้องต้น จะเห็นได้ว่า เด็กๆ เกือบทั้งหมดมักจะชอบสิ่งประดับตกแต่งในลักษณะนี้มาก ศิลปินจึงสร้างสรรค์งานศิลปะโลกุตระที่มีระดับของความเป็นโลกุตระทั้งในระดับต้น กลาง ปลาย ในอาณาบริเวณ บวรราชธานีอโศก เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อภูมิทางธรรมของคนทุกฐาน

4) การสร้างสรรค์ศิลปะโลกุตระแหล่งกสิกรรมไร่สารพิน ฝ่ายการศึกษาใช้เป็นฐานฝึกงานกสิกรรมสำหรับนักเรียนระดับอนุบาล (หึ่งห้อยริมมุล) ประถมศึกษา (สมุนพระราม) มัธยมศึกษา (สสธ.) และอาชีวศึกษา และใช้เป็นฐานงานอบรมนักเรียน และผู้ใหญ่ที่เข้ามารับการอบรมเศรษฐกิจพอเพียง บนฐานคุณธรรม และยังเป็นแหล่งผลิตอาหารมังสวิรัตินึ่งขาวชุมชน

พื้นที่ทำการกสิกรรมอยู่บริเวณรอบๆชุมชนมีแม่น้ำมูลเป็นเส้นเลือดใหญ่หล่อเลี้ยง จึงไม่ขาดแคลนน้ำแม้ในหน้าแล้ง ขณะที่ชุมชนใกล้เคียงมักจะขาดแคลนน้ำในการทำกสิกรรม ที่เป็นเช่นนี้เพราะบวรราชธานีอโศกตั้งอยู่ที่ลุ่มต่ำบริเวณแอ่งรับน้ำมูลที่น้ำท่วมเกือบทุกปี

แต่ก็ไม่ทุกชั่วร้อน เนื่องจากมีการวางแผนรับมือกับน้ำอย่างเป็นปัจจุบัน เด็กๆก็ได้เรียนรู้ไปด้วยธรรมชาติของเด็กจะชอบน้ำท่วม ดังนั้นจึงไม่เป็นปัญหา

การผลิตอาหารเลี้ยงชุมชนทุกคนในชุมชนทุกคนมีส่วนร่วม นับตั้งแต่เด็กอนุบาล (หึ่งห้อยริมมูล) ประถมศึกษา (สมุนพระราม) มัธยมศึกษา (สัมมาสิกขา) จนถึงระดับอาชีวศึกษา มีการปลูกพืชผักตามฤดูกาล ผลผลิตทางกสิกรรมที่เป็นหลัก คือข้าว มีพื้นที่ทำนาประมาณสองร้อยไร่ ปลูกทั้งข้าวเหนียวข้าวเจ้า มีสวนผักผลไม้ นอกจากนี้ยังทำสวนผลไม้ นอกพื้นที่ จะมีการจัดสรรเด็กนักเรียนนักศึกษาไปเรียนรู้ในแต่ละฐานงานอยู่ประจำเป็นการเรียนรู้แบบบูรณาการ มีการระดมพล หรือโฮมแอง (ลงแขก) ทำงานในกรณีที่ต้องการความรวดเร็ว หรือต้องการผลิตมากๆ เช่น การทำนา และหลังจากเลิกกิจกรรมจะมีการสรุปงาน ทุกคนผลัดกันเปิดใจเล่าสภาวะ (รายละเอียดอยู่ในหัวข้อกิจกรรมโฮมแอง) เพื่อการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันมีความสามัคคี มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในสังคมสาธาณ โภคิ ซึ่งฐานงานกสิกรรม เป็นฐานงานที่ต้องระมัดระวังศีลข้อ 1 เพราะการทำงานอาจจะไปกระทบกระเทือนสัตว์โดยไม่ตั้งใจ หรือเรื่องความขี้เกียจทำงาน (เป็นอบายมุข) บางคนขี้เกียจก็จะหาทางเลี่ยง โดยการบอกครูฐานงานว่าป่วยหรือคิดงาน จึงไม่เข้าฐานงานตามกำหนดเวลา หรือหลบงาน หรืออ้างเหตุอื่นตาม แต่ความเจกโลกที่กิเลสตั้ง

5) การสร้างสรรค์ศิลปะโลกุทธฐานงานต่างๆที่เอื้อต่อการดำรงชีพ ได้แก่ โรงครัวกลาง (เสือนหยังกิน) โรงพยาบาลของชุมชน (โง่งปัว) แหล่งผลิตสมุนไพร (ฐานแปรรูป) โรงสีข้าว แหล่งผลิตสินค้าที่เป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากภูมิปัญญาไทย มีโรงปุ๋ยพลังชีวิตที่ผลิตเป็นอุตสาหกรรม โรงแชมพู โรงเต้าหู้ เป็นสถานที่ผลิตเต้าหู้ฐานแปรรูปสมุนไพรและอาคารบวร โรงจุลินทรีย์ เป็นศูนย์ศึกษาการเพาะเชื้อจุลินทรีย์ และใช้ประโยชน์จากน้ำหมักชีวภาพเพื่องานกสิกรรมธรรมชาติ และผลิตจุลินทรีย์เพื่อทำความสะอาด และด้านสุขภาพ โรงซ่อมยานยนต์ โรงขยะวิทยา เป็นจุดรวมขยะทั้งหมดจากชุมชน มีรายละเอียดดังนี้

โรงครัวกลาง (เสือนหยังกิน) เป็นโรงครัวทำอาหารมังสวิรัตเลี้ยงคนทั้งชุมชน เนื่องจากในชุมชนมีคนทุกวัยจึงทำอาหารรสชาติที่ทุกคนรับประทานได้ รสจะไม่จัดเท่าอาหารของสังคมทั่วไป และที่สำคัญเน้นอาหารไร้สารพิษ แม้เครื่องปรุงก็ผลิตเอง เช่น ซีอิ้วขาว เต้าเจี้ยว เต้าหู้ ซึ่งใช้เป็นหลักทุกวัน ก็มีโรงงานผลิตเอง จึงมีความปลอดภัยสูง เด็กๆนักเรียน นักศึกษาก็ได้มีส่วนร่วมในการทำครัว อาจจะมีบ้างที่ทำอาหารถูกใจ แต่โดยหลักการเป็นนักรับปฏิบัติธรรม นั้นยืนอยู่บนพื้นฐาน “กินเพื่ออยู่ ไม่ได้อยู่เพื่อกิน” เป็นการมาปฏิบัติธรรมเพื่อลดละกิเลส ไม่ได้มาเพื่อกินตามใจกิเลส จึงมีการสังวรในเรื่องนี้อยู่เสมอ

ที่โรงครัวกลาง จะเป็นฐานงานทำอาหารของนักเรียนหญิงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เพราะอยู่ในวัยที่มีสมรรถนะที่จะสามารถแบ่งเบาภาระแม่ครัวที่เป็นผู้ใหญ่ทำอาหารเลี้ยงคนทั้งหมดจำนวนกว่า 500 คน และเป็นประสบการณ์จากการปฏิบัติงานจริง ซึ่งเป็นการศึกษาที่มีคุณภาพสูงกว่าระดับที่กระทรวงศึกษากำหนดไว้

1.3 สื่อกิจกรรม สื่อกิจกรรม หมายถึง งานประเพณีซึ่งเป็นงานประจำปี และวัฒนธรรมในรูปแบบเฉพาะของชาวอโศก ที่เป็นงานรวมพลชาวอโศกทั่วประเทศและที่อยู่ต่างแดนเข้ามาที่ศูนย์ใหญ่ คือที่ชุมชนราชธานีอโศก มีดังนี้

1.3.1 งานประเพณีซึ่งเป็นงานประจำปี ได้แก่ งานปลูกเสกพระแท้ๆของพุทธ งานอโศกรำลึก เทศกาลอาหารเจ งานเพื่อฟ้าดิน งานอบรมธรรมะค่ายสัมมาอาริยมรรค และวัฒนธรรมการไหว้ทักทายกันตั้งแต่ตื่นนอนด้วยคำว่า “เจริญธรรม” หรือ “เจริญธรรมสำนึกดี” เพื่อการมีสติระลึกผู้สำรวจตัวในพฤติกรรมของตน มีดังนี้

1) **งานปลูกเสกพระแท้ๆของพุทธ** เป็นงานที่ ทุกคนได้ใช้โอกาสนี้ปฏิบัติศีล 8 เป็นการรวมตัวกันครั้งสำคัญของชาวอโศกทุกเพศทุกวัย ในการร่วมกันปฏิบัติธรรมอย่างเข้มข้น และมีการบรรยายธรรมของพ่อครูสมณะโพธิรักษ์ และนักบวช เพื่อให้ความรู้ที่เป็นสัมมาทิษฐิเพื่อนำไปปฏิบัติขัดเกลากิเลส ปรับเปลี่ยนชีวิตสู่ความผาสุกมีชีวิตที่มีคุณค่าต่อสังคมไปตามลำดับ

ในงานมีทั้งเด็กเล็ก นักเรียนนักศึกษา ทุกสาขาในกลุ่มโรงเรียนของชาวอโศกทั่วประเทศเข้าร่วมเรียนรู้ ตั้งแต่ระดับอนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษา ถึงระดับอุดมศึกษา และร่วมเข้าสอบสมทบทวนความรู้ จากการปฏิบัติ เพื่อตรวจสอบผลของตน เด็กบางคนก็มาช่วยอ่านคำถาม เขียนคำตอบให้กับผู้สูงวัยที่เขียนหนังสือไม่เป็น อ่านไม่ออกแต่มีภูมิธรรม เป็นบรรยากาศของลูก หลาน ญาติ มิตร เอื้อเฟื้อ ช่วยเหลือกัน บ้างก็เฮฮา ขำๆ แต่ที่สำคัญการสอบจะไม่มีการทุจริต เพราะนั่นคือ การผิดศีล ซึ่งมีความหมายว่า ปฏิบัติธรรมไม่บรรลุผล เป็นผู้ไม่มีศีล (ปุถุชน) อันเป็นการผิดเป้าหมายของการปฏิบัติธรรมในขั้นเริ่มต้น เพราะผิดศีล 5 ซึ่งเป็นศีลเบื้องต้น

ภารกิจหลักของเด็กๆตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-ขึ้นไป จะมีหน้าที่ช่วยแม่ครัวทำอาหารแล้วนำมาจัดวางในศาลา เพื่อให้เด็กปฏิบัติธรรมรับประทานแบบเลื่อนเถาไปตามแถว และเก็บภาชนะ การทำหน้าที่นี้เรียกว่า ผู้รับใช้ ในบางโอกาสก็จะได้ฝึกอธิบายสรรพคุณอาหารมังสวิรัตินานาเมนูแปลกๆใหม่ๆ ที่ยังไม่คุ้นชิน ทำให้เกิดประสบการณ์ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ และที่สำคัญได้เห็นแบบอย่างของการเป็นคนดีระดับโลกุตระที่เป็นปรากฏการณ์ของกลุ่มบุคคลนับพันคนที่รับประทานอาหารมังสวิรัตินี้ ไม่มีอบายมุข ปฏิบัติศีล 5 ศีล 8 ศีล 10 จุลศีล มัชฌิมศีล มหาศีล ตรงตามหลักไตรสิกขาเห็นเป็นรูปธรรมอัน เป็นมรดกผลงานosmosis ไหลแผ่ ซึมเข้าไปในจิตใจของเด็ก สังคม

ตกผลึกทุกขณะที่ได้สัมผัสด้วยทวาร 5 ได้แก่ ตา(ได้เห็น) หู(ได้ยิน) จมูก (ได้กลิ่น) ลิ้น(ได้รส) กาย (ได้สัมผัส เย็น ร้อน ฯ) ใจ(รู้สึก) โดยไม่รู้ตัว ตลอดในระยะเวลา 7 วัน 7 คืนของงาน

การสร้างสื่อเพื่อการศึกษาในรูปแบบนี้ หาไม่ได้จากสังคมโลกทั่วไป ปรัชญาการณที่กล่อมเกลาคณะธรรมเด็กในรูปแบบนี้เกิดจากความตั้งใจ ในการให้การศึกษาที่เน้น เนื้อแก่นคุณธรรม และมุ่งให้เกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้เกิดในตัวเด็กจริงๆ และเด็กก็ได้เข้าร่วมปฏิบัติทักษะในเหตุการณ์จริง ร่วมสร้างปรากฏการณ์จริง เป็นการศึกษาที่ครบ ทั้งทฤษฎี ปฏิบัติ และเกิดผลจริงถึงระดับจิต ที่มีผลพนักแน่นคงทนไปตลอดชีวิต เป็นคุณธรรมที่โลกขาดแคลน และต้องการอย่างยิ่ง

2) งานอโศกรำลึก และบูชาพระบรมสารีริกธาตุ จัดขึ้นเป็นครั้งที่ 37 มีการจัด นิทรรศการวาระพิเศษ 84 ปี 48 พรรษา พ่อครูสมณะโพธิรักษ์ “สร้างคนจนสุขสำราญเบิกบานใจ” แสดงอัตประวัติชีวิตพ่อครู ศาสนา การศึกษา การเมือง เศรษฐกิจ สังคมในระบบบุญนิยมและ 3 อาชีพ เพื่อมนุษยชาติ มีการรวบรวมงานเขียนพ่อครู ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2541 ถึงปัจจุบัน มีงานศิลปกรรมและ ประติมากรรม โลหุตระ มีการประกวดอาหารและเครื่องปรุงที่ปราศจากผงชูรสและบิวาร พร้อม อาหารที่มีวิตามินบี 12 ประกวดคำขวัญรณรงค์การแยกขยะ นิทรรศการแยกขยะ ประกวดร้องเพลงที่ แต่งโดยครูรัก รักพงษ์ เสวนาเกี่ยวกับสุขภาพ ร่วมบูชาพระบรมสารีริกธาตุ เสวนาวันดินโลก

งานอโศกรำลึก และบูชาพระบรมสารีริกธาตุ นักเรียนนักศึกษาจากชุมชน อโศกทุกแห่งจะเข้าร่วมในพิธีกรรมต่างๆ ตลอด 6 วัน เป็นการศึกษาตามสภาพจริง ที่เด็กๆได้ร่วมใน พิธีกรรมของชาวพุทธบริษัทที่เคร่งครัดตั้งแต่ระดับสมณะ ลิกขมาตุผู้ตั้งมั่นในพระธรรม วินัย อุบาสก อุบาสิกา จำนวนไม่น้อยกว่าพันคน นอกจากนี้เด็กจะได้ผ่อนคลายกับการได้ไปตักอาหาร ที่แต่ละโรงบุญจัดมาให้ตักกินฟรีแบบบุฟเฟย์ ได้พบเจอและพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนๆ ต่างพุทธสถาน (ต่างชุมชน) สมกับโคลงของวันอโศกรำลึกว่า เป็นวันที่สบายๆ มีความเป็นส่วนตัว ได้ พักผ่อน ที่แสนสำคัญ คือ เน้นการฟังธรรม สนทนาธรรม เพื่อความสนิทสนมคุ้นเคยกันระหว่าง ญาติธรรม การที่นักเรียนช่วยกันเตรียมงาน ร่วมพิธีบูชาพระบรมสารีริกธาตุ เพื่อแสดงออกถึงความ กตัญญูบูชาต่อ สมณะโพธิรักษ์ เป็นการปลุกฝังความกตัญญูรู้คุณบุคคลที่ควรบูชา

3) ตลาดอารียะ มีวัตถุประสงค์ เพื่อเผยแพร่เศรษฐกิจพอเพียงและระบบบุญ นิยม ซึ่งเป็นวิถีการค้าขายที่ไม่หวังกำไร ไม่ฉวยโอกาสเอารัดเอาเปรียบหรือขูดรีดผู้ซื้อ ขณะที่ผู้ขาย ได้รู้จักการให้และการเสียสละ ฝึกฝนให้ตนเองลดละกิเลส ไม่โลภมาก แสดงน้ำใจต่อผู้อื่น เพื่อให้ ชาวบ้านทั่วไปได้เลือกซื้อสินค้าราคาต่ำกว่าทุน เป็นการให้ของขวัญแก่ประชาชนในเทศกาลปีใหม่ ไทย เป็นการพบปะสังสรรค์กันของชาวบุญนิยม มีสินค้าที่จำเป็นเช่น เสื้อผ้า รองเท้า เครื่องใช้สอย ต่างๆ ที่จำเป็นภายในบ้าน และมีซุ้มแพทย์ทางเลือก แพทย์วิถีไทย แพทย์วิถีธรรม หนังสือ

ซีดี เกษตร ชรรมะ อุปกรณ์การเกษตร เมล็ดพันธุ์พืช สินค้าต่างๆแบ่งเป็นโซน เข้าคิวซื้อกันอย่างมีระเบียบและมีน้ำใจ ขายปุ๋ยอินทรีย์ ในราคาต่ำ กระสอบละ 50 กิโลกรัม ในราคากระสอบละ 160 บาท และพืชพันธุ์ธัญญาหารที่ปลอดภัย ไร้สารพิษ จักรยานทั้งใหม่และเก่าอาหารมังสวิรัตราคาบาทเดียว ลิบบาทก็อ้อมกันทั้งครอบครัว มีดนตรีของชาวอโศกและศิลปินรับเชิญ

ในงานตลาดอารียะ เด็กๆจะเข้าไปร่วมทำงานกับผู้ใหญ่ในการขายสินค้า เป็นการฝึกตามวัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างต้น ยามว่างจากการขายเด็กๆก็สามารถเดินชมงาน ในงานนี้ชาวชุมชนทุกคนจะรับประทานอาหารฟรีได้ทุกร้าน เด็กๆจะสนุกสนานมาก เพราะ ได้พบเห็นผู้คนมากมาย สามารถเลือกรับประทานอาหารได้ตามใจชอบ ได้เห็นการขายสินค้าที่เป็นสินค้าที่ปัจจัย 4 จำเป็น ไม่ใช่ของฟุ่มเฟือย เป็นการขายขาดทุน ระดับต่ำกว่าทุน ต้นไม้ทุกชนิดขายต้นละ 1 บาท แม้อาหารก็อย่างละบาทเดียว ชาวชุมชนราชธานีอโศก และเด็กๆทานอาหารฟรีทุกร้าน งานตลาดอารียะตรงกับเทศกาลปีใหม่ บนเวทีการแสดงก็มีพิธีกรรมแบบปีใหม่ให้ได้รับความบันเทิง จะตักอาหารมาทานหน้าเวทีได้เลย แสดงถึงความเป็นญาติพี่น้อง และการให้โดยไม่หวังผล

4) เทศกาลอาหารเจ เป็นงานที่ถูกจัดขึ้นทุกปี เพื่อเป็นการเผยแพร่ วัฒนธรรมการรับประทานอาหารที่ปราศจากผลิตภัณฑ์ที่ทำด้วยเนื้อ หรือมาจากสัตว์ เพื่อสุขภาพที่ดีของผู้บริโภค เป็นการลดการเบียดเบียนการทำลายชีวิตสัตว์ ซึ่งสัตว์ทุกชนิดย่อมรักตัวเอง โดยเฉพาะคนเป็นสัตว์ที่มีอำนาจในการกำหนดการได้เปรียบ มีความเห็นแก่ตัวมากที่สุด งานนี้เป็นปฏิบัติศีลข้อ 1 จนถึงระดับจิตใจที่ส่งผลต่อความเมตตา ต่อสัตว์ทั้งหลายที่เป็นเพื่อนร่วมโลกอย่างเป็นนัยสำคัญ เป็นรูปธรรมทั้งของชาวพุทธ และผู้ที่นิยมทานอาหารเจ และมังสวิรัต ราคาอาหารจะขายถูกกว่าอาหารที่ขายตามร้านทั่วไป โดยเฉลี่ยร้อยละ 50 ตามอุดมการณ์บุญนิยม

ในเทศกาลขายอาหารเจ นักเรียนทุกระดับจะได้รับการจัดสรรเข้าศึกษาประจำทุกฐานงาน ตลอด 10 วันของการขายอาหารมังสวิรัต คนทั่วไปมักเรียกติดปากว่าอาหารเจ ซึ่งจัดที่อุทยานบุญนิยม ทุกปี เป็นการจัดสรรงานให้ศึกษาแบบครบวงจร ตั้งแต่เป็นคนทำอาหารขายหน้าร้าน ล้างภาชนะ การรับผิดชอบการทำงานในแต่ละวันแล้วแต่ที่มงานอาจจะเริ่มเตรียมงานตั้งแต่ช่วงตี 3 เลิกงานประมาณ 4 โมงเย็นนักเรียนหญิงนอนค้างที่อุทยาน นักเรียนชายนั่งรถของชุมชนกลับมานอนที่พักริมชุมชน เทศกาลขายอาหารเจ เป็นสนามฝึกปฏิบัติธรรมของเด็กๆ ตามหลักมรรคมีองค์ 8 ในสถานการณ์จริง ทำให้เกิดทักษะที่หาได้ยากจากการเรียนในโรงเรียนทั่วไป

5) งานเพื่อฟ้าดิน จัดขึ้นเป็นการส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ เป็นตลาดแบบคนจน จากการร่วมมือของหน่วยงานของรัฐ มีทีมงานจากกระทรวงเกษตร ตำรวจ ทหารฯ งานนี้ทำขึ้นมาเพื่อมวลมนุษยชาติ ผู้ที่เป็นชาวบ้านทำมาหากิน โดยมีเงื่อนไขว่า ต้องเป็นคนดี ไม่มีอบายมุข ไม่เสพสิ่งเสพติด ไม่เล่นการพนัน ไม่โกง ต้องทำตามกฎของชุมชน ต้องแต่งกายสุภาพไม่โป้

ไม่ขายของแพง ไม่ขายของที่มีสารพิษ ไม่ขายของมีเนมา เป็นงานที่จัดอย่างเป็นทางการของ ชาวอโศก เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้และภูมิปัญญาของคนไทย อันมีองค์ความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ของในหลวงรัชกาลที่ 9 เป็นต้น ในงานนี้เด็กๆ ได้รับหน้าที่ช่วยผู้ใหญ่ในฐานะงานต่างๆตามความ ถนัด ได้เรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง การเกษตร และภูมิปัญญาไทยหลากหลายรูปแบบ

6) *การตักบาตร* ในงานเทศกาลของชาวอโศกทุกงาน ในช่วงเช้าจะมีการตัก บาตรทุกครั้ง เพื่อให้ญาติโยม ลูกหลาน นักเรียน นักศึกษา เครือแห และและผู้มาร่วมงาน ได้มีส่วนร่วม ในวัฒนธรรมตักบาตรอันเป็นวัฒนธรรมปกติของชาวพุทธทั่วไป แต่การตักบาตรของชาวอโศกนั้น การตักบาตร คือการให้ หรือทาน โดยไม่ขอให้ได้สิ่งนั้นสิ่งนี้ เป็นการให้เพื่อขจัดความหวงแหน ขจัดความอยากได้มาให้ตน เป็นของตน เป็นการสนองกิเลส แต่ตรงกันข้ามมีเจตนาโดยเป้าหมายที่ ตรงกับคำว่า “บุญ” อันเป็นการชำระกิเลสเท่านั้น ตรงกับที่พระพุทธเจ้าสอนไว้

ในกิจกรรมการตักบาตรทุกครั้ง เด็ก นักเรียน นักศึกษา จะได้เข้าร่วมทุก ครั้ง ในการร่วมตักบาตร หรือถวายบาตร ซึ่งเป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่ทำให้การเรียนรู้ ซึมซับเอาวิถีของ คุณธรรมได้อย่างแนบเนียน และเป็นโอกาสได้รำลึกในคุณพระรัตนตรัย ผนึกในจิตวิญญาณ ของผู้ที่อยู่ในบรรยากาศแห่งธรรม การตักบาตร คือ การให้ ที่ไม่ต้องการผลตอบแทน ซึ่งเป็นกุศโลบายในการชำระกิเลส

7) *งานวันเด็ก* ในงานวันเด็กจะเป็นวันที่เด็กเล็ก นักเรียน นักศึกษามีความสุข กับการที่ผู้ใหญ่จัดเลี้ยงอาหารที่เป็นการอนุโลมให้กินของอร่อยกว่าวันปกติ ซึ่งจะถูกรวบกุมเรื่อง การรับประทานอาหารที่เน้นเรื่องประโยชน์เป็นหลัก หลีกเลี่ยงสารพิษ รสชาติอาจจะไม่ถูกปาก แต่วันเด็กจะมีการเลี้ยงอาหารที่เห็นว่าเด็กๆชอบ เช่น ไอศกรีม ก๋วยเตี๋ยว ขนมกรอบๆที่ซื้อจากตลาด แต่พิจารณาแล้วว่าปลอดภัยระดับหนึ่ง

งานวันเด็กในภาคกลางวัน เด็ก นักเรียน นักศึกษาจะได้รับฟังการบรรยาย ธรรม จากสมณะ สิกขมาตุ เพื่อสร้างสัมมาทิฐิ ในช่วงรับประทานอาหารเข้าจะมีวิดีโอที่ให้คติ สอนใจข้อคิดข้อธรรม ประกอบการอธิบายจากสมณะ ช่วงบ่ายลงงานในกรณีที่ต้องการแรงงาน เร่งด่วน เพื่อนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน ในภาคเย็นจะมีการแสดง มีการละเล่น บนเวที มีการแลก ของขวัญ เน้นความสนุกสนานผ่อนคลายของเด็กๆ ที่สำคัญต้องไม่ผิดศีล ไม่มีอบายมุข และยังเป็น อาหารมังสวิรัต

8) *งานวันไหว้ครู* ในเดือน มิถุนายน ของทุกปี เป็นการแสดงออกถึงการ เคารพครูบาอาจารย์ ผู้ให้ความรู้และปลูกฝังคุณธรรม ร่วมกันทำพานด้วยวัสดุธรรมชาติ มีการจัด พิธีกรรม ร่วมกล่าวบทร้อยกรอง ร้องเพลงที่แสดงออกถึงบุญคุณของครู ตัวแทนแต่ละชั้นปีให้ ความหมายของพานที่จัด การวะครูพร้อมกัน และฟังโอวาทจากครู

พิธีไหว้ครูในงานวันไหว้ครูนั้นเป็นพิธีกรรมเพื่อฝึกให้เด็กนักเรียนมีความกตัญญู ฝึกความอ่อนน้อมถ่อมตน ต่อผู้มีพระคุณ อันส่งผลให้เป็นคนว่าง่าย สอนง่าย เชื่อฟัง สิ่งที่ครูชี้แนะไม่คือรี้น มีผลสืบเนื่องเป็นความศรัทธา และในการดำเนินกิจกรรมใดๆของส่วนรวม ก็จะมีความเป็นปึกแผ่น ในสังคมอโศกเป็นสังคมแห่งคุณธรรม ซึ่งจะทำให้การป้อนความมีจิตสำนึกคุณธรรมต่อเด็กนักเรียนก็จะเป็นไปอย่างไม่ยากและมีประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาที่มุ่งเน้นคุณธรรม

9) *กิจกรรมวันแม่* ทุกวันที่ 12 สิงหาคม ของทุกปี เป็นการรำลึกถึงบุญคุณของแม่ผู้ให้กำเนิด กิจกรรมทั่วไปมีการประกวดเรียงความ ประกวดวาดภาพที่สื่อให้สำนึกถึงบุญคุณของแม่ ทำให้จิตใจอ่อนโยนขึ้น ทำคนให้เป็นคนดีของแม่ ของสังคม และประเทศชาติต่อไป

ในวันแม่ เด็กจะได้รับความอบอุ่นในพิธีการที่ทางโรงเรียนจัดให้จะมีการทำกิจกรรมร่วมกันของแม่ลูก และจะมีรายการสัมภาษณ์ให้เปิดใจเกี่ยวกับความรู้สึกที่มีต่อแม่ มีพิธีการแสดงความรัก ความกตัญญูต่อแม่ โดยลูกล้างเท้า กราบขอขมา ในสิ่งที่เคยกระทำผิด คือรี้นเอาแต่ใจ และแสดงเจตนาที่จะแก้ไขข้อบกพร่องที่มีต่อแม่ และแม่ลูกจะมีกิจกรรมที่ทำร่วมกัน เช่น กิจกรรมร่วมกันปลูกต้นไม้ บรรจูป้ายที่โรงปุ๋ยของชุมชน เมื่อเสร็จกิจกรรมทั้งหมดแม่ลูกก็ทานอาหารร่วมกันที่ส่วนกลางจัดไว้ให้ โดยนำภาชนะบรรจุอาหารรับประทานตามร่มไม้หรือที่สะดวก บรรยากาศผ่อนคลาย อบอุ่น สบายๆ ตามประสาเหล่าแม่ๆลูกๆก็เป็นอันเสร็จพิธี พอดีกับเป็นช่วงปิดภาคเรียนย่อย 1 เดือน ชดเชย ก่อนเข้างานเทศกาลกินเจ 10 วันในเดือนตุลาคม

10) *กิจกรรมจิตอาสาบำเพ็ญประโยชน์* จะเกิดขึ้นในวาระพิเศษต่างๆ ตามโอกาสอันควร เช่น การช่วยเหลือผู้ประสบภัยธรรมชาติ เป็นการปลูกฝังให้นักเรียนเกิดจิตอาสาในตน สามารถทำการช่วยเหลือผู้อื่นได้เป็นธรรมชาติไม่ฝืดฝืน เช่น การจัดโรงทานมังสะวิรัติ ซึ่งจัดเป็นประจำทุกปี หลายคนหลายโรงบุญ จากจุดเริ่มที่มีไม่กี่โรงบุญ เมื่อหลายปีก่อน เกิดความศรัทธา แผ่ขยายขอบข่าย กว้างขวางเพิ่มขึ้น คนไทยทุกหมู่เหล่า ต่างมุ่งมั่น พร้อมเพรียงกันจัดกิจกรรมดีงามในรูปแบบต่างๆกัน ได้ร่วมแรงกายใจ จัดแจกอาหารมังสะวิรัติ เช่น โรงบุญเพื่อถวายเป็นพระราชกุศล แต่ในหลวงรัชกาลที่ 9 ในทุกปี ที่ผ่านมาโดยอยู่บนหลักการของ “บุญญาวุชหมายเลข 1 คือ ต้องเป็นอาหารมังสะวิรัติเท่านั้น ไม่มีการซื้อขายใดๆในบริเวณโรงบุญ ไม่มีการเรียกรับเงิน นอกจาก นำผักผลไม้ อาหารเครื่องปรุงมาร่วมบุญได้ ผู้ให้พึงไหว้ผู้รับ” ตามหลักการของ บุญญาวุชหมายเลข 1

กิจกรรมจิตอาสาบำเพ็ญประโยชน์ เด็กๆจะเป็นแรงงานหลักในการทำกิจกรรม ซึ่งพวกเขาก็สนุกสนานตื่นตาตื่นใจกับการได้เข้าร่วมงาน ในการให้จิตใจของผู้ให้จะมีความเบิกบาน และที่มากกว่านั้นเด็กๆได้เรียนรู้เรื่องการให้โดยไม่หวังผลตอบแทนใดๆอันหมายถึงบุญ

คือการได้ฝึกอ่านใจตนเองขณะที่ให้ว่ามีความหวังหรือไม่ และถ้ามีจิตแบบนั้นต้องชำระกิเลสทาง
ออกไป ประสบการณ์จากการเข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสาบำเพ็ญประโยชน์ เป็นประสบการณ์ที่สร้าง
และพัฒนาคุณธรรมอย่างเห็นได้ชัด กิจกรรมนี้จะติดในสำนึกของเขาไปจนเติบโตเป็นผู้ใหญ่

11) กิจกรรมวัน “บวร” ถูกกำหนดจัดขึ้นในวันจันทร์ของทุกๆสัปดาห์จะ
เป็นวันเฉพาะกิจที่สำคัญของชาวราชธานีโสภณ จะมีกิจกรรมหลักอยู่ 2 กิจกรรม ได้แก่

ก) กิจกรรมโฮมแสวง คือ ระดมการทำงานของทั้งผู้ใหญ่ เด็ก นักเรียน
นักศึกษา และนิสิต วนบ. ร่วมกันทำงาน เฉพาะกิจ ตามฐานงานต่างๆตามความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้อง
ใช้กำลังคนจำนวนมาก เช่น จากกิจกรรมโฮมแสวงที่ฐานนา ที่ทำงานประจำผู้วิจัย เริ่มตั้งแต่ 06.30 น.
-08.30 น. ทั้งเด็ก และผู้ใหญ่จะถูกแบ่งเป็น 7 กลุ่ม ใครถูกแบ่งให้อยู่กลุ่มใดก็จะไปตามกลุ่มที่ได้รับ
การแบ่ง เช่นในภาพนี้ เป็นกลุ่ม 4 ภารกิจการที่ฐานนา ปลุกมะละกอ 50 ต้น ในครั้งนี้ปลุกมะละกอ
เสร็จเร็วมาก ในช่วง 8 โมงกว่าๆ ก็มานั่งล้อมวง โดยมีสมณะแสนดิน ภูมิพุทธโรเป็นที่ปรึกษากลุ่ม
สรุปงานและเปิดใจเล่าสภาวะ เด็กๆทุกคนจะได้โอกาสก่อนผู้ใหญ่ในการสรุปเปิดใจเล่าสภาวะ
ทีละคน ถ้ามีปัญหา หรือข้อใจสมณะจะคอยช่วยให้สัมมาทิฐิ ชี้แนะแนวทางแก้ไข ให้กำลังใจจน
ครบทุกคน เมื่อครบตามเวลาถึง 08.30 น.ก็นั่งรถกลับเข้าไปรับประทานอาหารที่ครัวส่วนกลาง
(เอือนหยังกิน) ได้เตรียมอาหารไว้สำหรับชาวชุมชนทุกคนไปดัก แล้วแยกย้ายไปพักผ่อน ก่อนลง
งานรอบบ่าย หรือเด็กๆจะมีเรียนในช่วงเที่ยงจนถึงบ่าย 2 โมง และลงงานภาคบ่ายต่อไป

ข) กิจกรรมร่วมฟังธรรมสอดถามสารพันปัญหาที่ข้องใจ ในรายการชื่อ
“สำมะปีชีวีต” (ชื่อภาษาอีสาน) ในเวลา 18.00 น.-20.00 น. จะเป็นวันที่ชาวชุมชนทุกคนเข้าร่วมรับ
ฟังการบรรยายธรรม ตั้งแต่วัยเบบเบาะที่มากับพ่อแม่ผู้ปกครอง ระดับอนุบาล (หิ้งห้อยริมมูล) ระดับ
ประถมศึกษา (สมุนพระราม) ระดับมัธยม (สัมมาสิกขา) และนักศึกษาทั้งระดับ ปวช. ระดับปวส.
และชาวอโศกทุกชุมชนทุกฐานจะเข้าร่วมรับชมทางโทรทัศน์ในเครือข่ายบุญนิยมทีวี หรือทาง
ช่องทางสื่อดิจิทัล ของชาวอโศก สามารถสอบถามปัญหาสดในรายการ และถามปัญหาแห่งมาทาง
sms หรือ Line

ในรายการสำมะปีชีวีต เด็กๆจะได้นั่งล้อมเป็นรูปครึ่งวงกลมอยู่ใกล้ๆ
หลวงปู่ ที่นั่งอยู่เป็นศูนย์กลางของวง ด้านหลังของหลวงปู่ ชิกซ้ายจะเป็นที่นั่งของหมู่สมณะ
(นักบวชชาย) ชิกขวาจะเป็นที่นั่งของหมู่สิกขมาตุ (นักบวชหญิง) และด้านหลังเด็กๆ ชิกซ้ายจะเป็น
ที่นั่งของหมู่ภราวาสชาย ชิกขวาจะเป็นที่นั่งของหมู่ภราวาสหญิง เป็นการจัดสถานการณ์ให้เด็กๆ
ได้มีโอกาสได้ใกล้ชิดหลวงปู่ ซึ่งเป็นผู้ที่ชาวอโศกเคารพศรัทธาสูงสุด เป็นการสัมผัสสัมพันธ์ใน
ลักษณะครอบครัวที่อบอุ่นของครอบครัวใหญ่ ที่ครบทั้งปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ ลูกๆ หลานๆ รายการ
สำมะปีชีวีต มีชื่อเรียกอีกอย่างว่า รายการเอื้อโอบอุ้ม ตลอดรายการจะมีการยกมือขอโอกาสถาม

ปัญหาสด และ ส่งคำถามให้พ่อครูตอบเพื่อไขข้อข้องใจ เด็กๆ ส่วนใหญ่มักจะถามปัญหาเกี่ยวกับเรื่อง ความรัก (กาม) ความโกรธ (โทสะ) คำถามอยู่ในเกณฑ์ของผู้ปฏิบัติในฐานศีล 5 เช่น ถามว่าทำไมต้องมีความรัก ฯลฯ (ภาคผนวก หมวดปกิณกะและตอบปัญหา(ทั่วไป) เพื่อนำไปเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาชีวิตของคนวัยเจริญพันธุ์ ที่จะได้ไม่หลงมัวเมาไปกับกาม (เมถุน) สิ่งมอมเมาที่มาพร้อมกับสื่อเทคโนโลยีในมือถือ เนื่องจากมีพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง เป็นแสงสว่างส่องนำทางชีวิต ซึ่งในขณะที่เด็กต่างๆ ไป ไม่มีโอกาสได้เรียนรู้แบบแผนชีวิตที่มีสมรรถนะในการดำรงชีพ ที่ทำให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ด้วยความเข้มแข็ง

12) งานศพ พิธีเผาศพของชาวโศกเป็นแบบเรียบง่าย ธรรมดาติ นักบวชที่มรณภาพ ชาวชุมชนที่เสียชีวิต จะถูกนำมาประกอบพิธี โดยเก็บศพน้อยวันที่สุด งานศพไม่สิ้นเปลืองใด ๆ มีพิธีกรรมสั้น ๆ แบบเรียบง่าย มีการเทศนาหน้าศพ การรำลึกถึงผู้ตายโดยนักบวชญาติผู้เสียชีวิต และชาวชุมชน เพื่อให้สติแก่ผู้ยังมีชีวิตอยู่หน้าเมรุเผาศพ ก่อนพิธีเผา นักเรียนจะได้สัมผัสวิถีชีวิตการเผาศพแบบดั้งเดิม และได้เข้าร่วมพิธีตาม โอกาสวาระอันควร งานศพ ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ความเป็นจริงของชีวิต ไม่หลงใหลไปกับการจัดงานศพที่หรูหราสิ้นเปลือง ไม่ต้องมีพวงหรีด ไม่มีการจุดธูปเทียน ใช้กิ่งไม้แทนดอกไม้จันทน์ แต่จะได้ประโยชน์จากงานศพคือการใช้ชีวิตไม่ประมาท เกิดมาแล้วต้องตายทุกคน การลดละกิเลส การทำความสงบให้ได้ก่อนตายเป็นสิ่งที่ควรทำ งานศพของชาวโศกเป็นแบบเรียบง่าย

1.4 สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ชุมชนราชธานี โศกมีองค์กรสื่อสารที่ทำการเผยแพร่องค์ความรู้ดังนี้

1.4.1 โทรทัศน์บุญนิยมทีวี เป็นโทรทัศน์ระบบดิจิทัล โดยแบ่งเป็นชุมชนศูนย์แม่ข่ายและชุมชนลูกข่าย การจัดการจะถูกกำหนดภารกิจที่มีโครงสร้างเช่นเดียวกับส่วนกลางลงไปยังชุมชนศูนย์แม่ข่ายและลูกข่ายทำให้มีความสัมพันธ์กันใกล้ชิดตลอดเวลา.ภารกิจต่างๆ ของชาวโศกทั้งหมดจะได้รับการจัดสรรกระจายไปยังหน่วยงานต่างๆตามชุมชนชาวโศกทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค โทรทัศน์บุญนิยมทีวีเป็นทั้งเครื่องมือ และช่องทางในการเผยแพร่อุดมการณ์ การติดต่อสื่อสารเป็นรูปแบบเฉพาะของชาวโศก ทำให้การประสานงานเป็นไปอย่างใกล้ชิด เชื่อมกับงานด้านการศึกษาบุญนิยม ถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อปลูกฝังให้เยาวชนเป็นคนดีมีคุณธรรม ทั้งนี้บุญนิยมทีวีเป็นทีวีที่ถ่ายทอดการสอนธรรมะ และสื่อคุณธรรมเป็นหลัก ที่ครู นักบวช ปราชญ์ พ่อแม่ ผู้รับผิดชอบฐานงาน ผู้เฒ่าผู้แก่ ผู้รู้ และผู้มีประสบการณ์ด้านต่าง ๆนำมาใช้เป็นสื่อประกอบการสอนเพื่อสอดแทรกคุณธรรมให้กับนักเรียน อีกทั้งปลูกฝังวัฒนธรรม ประเพณี กิจกรรมหลากหลายในรูปแบบบวร โรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีโศกให้บริการสัญญาณโทรทัศน์ที่ราชธานีโศก การถ่ายทอดเน้นธรรมะโลกุตระ วิถีชีวิตชาวโศก รายการเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย

และสากล คัดสรรสิ่งที่เป็นสารประโยชน์ อีกทั้งเป็นช่องทางถ่ายทอดคุณธรรมจริยธรรม ผู้สังคมโลก เพื่อมวลมนุษยชาติ เพื่อการปรับตัวกับการสื่อสารยุคโลกาภิวัตน์ เป็นสถานีโทรทัศน์ที่ถ่ายทอดได้ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ผ่านจานดาวเทียม มีสถานีหลักอยู่ที่ชุมชนสันติอโศก สามารถถ่ายทอดรายการจากชุมชนต่าง ๆ ของชาวอโศก และถ่ายทอดสดนอกสถานที่ได้ด้วย โดยเฉพาะเมื่อมีงานประเพณีของชาวอโศก หรือสถานการณ์สำคัญทั้งภายในและภายนอกสถานที่ รวมทั้งเหตุการณ์พิเศษต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมีการเผยแพร่กิจกรรมต่าง ๆ ของชาวอโศก เช่น งานพิธีกรรม งานประเพณีที่สำคัญ ๆ ทั้งที่จัดที่ชุมชนราชธานีอโศกและชุมชนในเครือข่าย โดยการถ่ายทอดสดตลอดงาน รายงานข่าวคราวความเคลื่อนไหวของชุมชนที่มีพุทธสถาน สังฆสถาน ทุกวันเสาร์ รวมทั้งกิจกรรมของนักเรียนด้วย เช่น กิจกรรมวันบวร ที่มีการร่วมกันพัฒนาชุมชนทั้งเด็กและผู้ใหญ่ มีนักเรียนมาร่วมรายงานข่าวด้วย รายการโทรทัศน์บุญนิยมทีวี ประกอบด้วย รายการธรรมะเป็นหลัก รายการสุขภาพ รายการนำเสนอกิจกรรมของแต่ละชุมชน การวิเคราะห์สถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศเป็นการนำเสนอเรื่องราว ที่จะเป็นประโยชน์ด้านคุณธรรมแก่ผู้รับสื่อ โดยเฉพาะรายการ “พุทธศาสนาตามภูมิ” โดยพ่อครูสมณะโพธิรักษ์ จะเน้นให้ธรรมะระดับนักเรียน เปิดโอกาสให้ถามปัญหาได้ทุกเรื่อง เป็นการสื่อสารสองทาง ให้ความสำคัญกับเยาวชนในการซึมซับคุณธรรม คิดตัวเป็นภูมิคุ้มกัน ไปในอนาคต อาจแบ่งประเภทของรายการตามเนื้อหาสาระที่นำเสนอได้ดังนี้

1) รายการธรรมะ ได้แก่ พุทธศาสนาตามภูมิ วิธีอาริยะธรรม บวรบุญนิยม โพธิรักษ์โพธิกิจ สัมมะปี่ชีวิต เป็นต้น ธรรมพิธีกรรมและผู้ดำเนินรายการเป็นนักบวช (สมณะ ลิกขมาตุ) เช่น สมณะโพธิรักษ์ สมณะเดินดิน ดิกขวิโร เป็นต้น

2) รายการเกษตร เช่น วิธีพอเพียง เกษตรไร้สารพิษ สามอาชีพเพื่อมนุษยชาติ ดินอุ้มดาว ถึงสื่อถึงคน พิธีกรผู้ดำเนินรายการเป็นฆราวาส ชาวชุมชน นักเรียน นักศึกษา

3) รายการเกี่ยวกับการศึกษา ได้แก่ เยาวชนยุคพอเพียง ชีวิตนอกกล่อง ชามะนาว กฎธรรมชาติแบบโสภณ รักรักรักโลก พิธีกรผู้ดำเนินรายการเป็นฆราวาสชาวชุมชน นักเรียน และนักศึกษา

4) รายการถ่ายทอดสดในกิจกรรมพิเศษ ได้แก่ การบรรยายธรรมในวาระพิเศษ กิจกรรมวันสำคัญตามประเพณีประจำปี พิธีกรผู้ดำเนินรายการมีทั้งนักบวชและฆราวาสชาวชุมชน ทั้งเด็ก และผู้ใหญ่ ทุกเพศทุกวัย นอกจากรายการ โทรทัศน์ บุญนิยมทีวีแล้ว การดูโทรทัศน์ช่องอื่น หรือการชมภาพยนตร์ ต้องผ่านการตรวจสอบจากสมณะเป็นการบันทึกโทรทัศน์นำมาเสนอ การชมโทรทัศน์จะมีสมณะคอยให้แง่คิดมุมมองที่จะเป็นประโยชน์ เพิ่มเติม ไปพร้อม ๆ กับการชมภาพยนตร์

5) สื่อธรรมะผ่าน Internet เช่น Website, Line, YouTube, Facebook, Ebook ชาวอโศก ฯลฯ ซึ่งปกติจะไม่อนุญาตนักเรียนใช้โทรศัพท์ มีการคัดกรองสาระที่น่าสนใจ โดยนักบวช ครู มานำเสนอให้นักเรียนตามโอกาสวาระที่สมควร ทำให้นักเรียนรู้ทันเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม และไม่ตกเป็นทาสสื่อต่าง ๆ

6) การชมภาพยนตร์ หรือ การวิปัสสนาจอแก้ว การชมภาพยนตร์ เป็นวิธีการหนึ่งในการปลูกฝังคุณธรรม เรียกกิจกรรมนี้ว่า “วิปัสสนาจอแก้ว” โดยมีสมณะที่พุทธสถานสันติอโศก ทำหน้าที่คัดกรอง ชุมชนชาวอโศกสามารถชมภาพยนตร์ที่ผ่านการคัดกรองได้ที่เด็กและผู้ใหญ่ ขณะชมมีสมณะ ครู หรือผู้ใหญ่คอยสอดแทรกให้ความรู้หลังจากชมภาพยนตร์แต่ละเรื่องจบแล้ว จะมีสมณะพูดคุยกับนักเรียนวิเคราะห์ สรุปแง่คิดมุมมองที่ได้รับ อานิสงค์ของการชมภาพยนตร์ เป็นการเพิ่มอริยญาณ ทำการปฏิบัติ อดพลังกุศล ฝึกฝนโลกวิทู เพิ่มพหูสูต

7) สื่อเสียงตามสายของชุมชน เป็นสื่อเพื่อนัดหมายกันทำกิจกรรม การสร้างจิตสำนึก ประชาสัมพันธ์ในสิ่งที่จะเป็นประโยชน์ร่วมกัน นำเสนอรายการที่น่าสนใจ เช่น การวิปัสสนาข้าว การแสดงธรรมของพ่อครูสมณะโพธิรักษ์ สมณะ ลิกขมาตุ นำเสนอเพลงธรรมะ และสื่อสาระอื่น ๆ

8) สื่อที่นำเสนอสอดแทรกในกิจกรรมการเรียนการสอน ครูประจำวิชาจะสรรหาสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับบทเรียน มาประกอบในการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหามากขึ้น และที่สำคัญมีการสอดแทรกการสื่อสารคุณธรรมทุกครั้งที่มีโอกาสเอื้ออำนวย

โดยปกตินักเรียน นักศึกษาของอโศกจะได้รับสัมผัสการสื่อสารจากเทคโนโลยีในรูปแบบใดๆก็ตาม จะมีทีมสมณะควบคุมตรวจสอบในความเหมาะสมของสื่อเหล่านั้นก่อน ดังนั้นจึงได้รับสื่อที่ให้คุณประโยชน์ สื่อที่ให้โทษจะเข้ามาได้ยาก แต่จะควบคุมไม่ได้ถ้าเด็กแอบใช้โทรศัพท์มือถือ หรือผู้ปกครองอนุญาตให้เล่น ซึ่งเป็นเหตุสุดวิสัย แต่ก็มีไม่มากนัก เนื่องจากมีการตรวจสอบของทีมครู และในระบบบวรชาวชุมชนทุกฐานะมีความตระหนักรู้ในการปฏิบัติ พลุดิกรรมการแอบใช้โทรศัพท์มือถือของเด็กนั้นเป็นความเสี่ยงในการเสพติดสิ่งมอมเมา ถือเป็น การละเมิดศีลข้อ 2 และข้อ 5 เพราะทุกคนทราบกติกาแล้ว

1.5 วิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการใช้สื่อศิลปะโลกุตระ

นักบวช ได้แก่ พ่อครูสมณะโพธิรักษ์ เป็นผู้นำชาวอโศก นำพานักบวชเผยแผ่ธรรมะมาเป็นระยะเวลาเกือบ 50 ปี ปัจจุบันอายุ 86 พรรษาสร้างชุมชนอโศกทั่วประเทศไม่น้อยกว่า 18 ชุมชน แบ่งเป็นพุทธสถาน ธรรมสถาน สังฆสถาน อาวาสสถาน และมีกลุ่มชุมชนเล็กๆ

ที่กระจายอยู่ในจังหวัดต่างๆ มีวัตรปฏิบัติเคร่งครัดตรงตามหลักธรรมวินัย ที่ครบไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา วางระบบของสังคมอโศกให้เป็นสังคมสาธารณโภคี

ชาวชุมชน ได้แก่ คุณแซมเดือน ตั้งใจจนแล้ว ชาวชุมชน ชื่อเล่นแซม อายุ 60 ปี เพศหญิง จบการศึกษา ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ทำอาชีพ ผลิตจุลินทรีย์เอนกประสงค์ และทำนาของบวรชุมชนราชธานีอโศก รู้จักอโศก พ.ศ. 2539 อาศัยอยู่ในชุมชนอโศกมา 22 ปี ปฏิบัติฐานศีล 8

คนวัด ได้แก่ ดร.ร้อยขวัญพุทธ มุ่งมาจน คนวัด ชื่อเล่นป้าอ้วน อายุ 62 ปี การศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ เพศหญิง รู้จักอโศก พ.ศ. 2528 อาศัยอยู่ในชุมชนอโศกมา 33 ปี ปฏิบัติฐานศีล 10 ปัจจุบันอยู่ชุมชนราชธานีอโศก อาชีพ ทำงานบัญชี จบ สสส.เป็นผู้ทรงคุณวุฒิของโรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีอโศก เป็นผู้ช่วยนักศึกษาระดับปริญญาโท ช่วยงานกสิกรรม และผู้จัดการร้านพิศุจน์จิตอาสา (ขายสินค้าราคาเท่าทุน) ของชุมชนราชธานีอโศก เป็นคณะทำงานโครงการสื่อธรรมะ

จากการสัมภาษณ์ แนวคิดเกี่ยวกับสื่อศิลปะโลกุตระของพ่อครูสมณะโพธิรักษ์ คุณแซมเดือน ตั้งใจจนแล้ว (ชาวชุมชน)ดร. ร้อยขวัญพุทธ มุ่งมาจน(คนวัด) มีแนวคิดเกี่ยวกับสื่อศิลปะโลกุตระ หมายถึง การใช้สื่อ 4 ประเภทได้แก่ สื่อบุคคล สื่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และสื่อเฉพาะกิจ ประกอบกับหลักไตรสิกขา ในการพัฒนาคุณธรรมให้เกิดเป็นพฤติกรรมที่ถาวรในตัวนักเรียนแต่ละคน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1.5.1 ความหมายของสื่อศิลปะโลกุตระ

สื่อ คือ เครื่องมือ หรือสิ่งที่นำไปเสนอให้ผู้อื่น ได้รับสัมผัสแล้ว และรู้ได้ตามที่นำเสนอ มีคุณสมบัติ คุณค่า คุณธรรมเข้าขั้นคุณวิเศษ เกินกว่าสามัญชนปุถุชนที่เขาู้กันอยู่ เรียกว่าโลกีย์ จะรู้จักความหมายของสื่อศิลปะโลกุตระ ได้ถ้าสามารถออกมาจากกรอบของโลกีย์ เข้าสู่กรอบอันใหม่ ที่ออกจากโลกโลกีย์ เรียกว่า โลกุตระ เป็นสิ่งที่พระพุทธเจ้าค้นพบ ซึ่งมีความแตกต่างกันคนละชั่ว ตรงกันข้ามกับโลกีย์อย่างทวนกระแสกัน (ปฏิโสตั้ง) ไปคนละทิศ โลกีย์เดินไปทิศหนึ่ง โลกุตระไปทิศหนึ่ง เช่น โลกีย์เอารวย โลกุตระเอาจน โลกีย์ไปเอาทุกข์ โลกุตระเอาสุข สุขนั้นคือความว่าง หมดสุขหมดทุกข์ เป็นความว่างไม่สุขไม่ทุกข์ เป็นรสของอารมณ์ที่มีความว่างจากโลกีย์ ผู้ที่รู้ความต่างของรสอารมณ์ที่ว่างจากโลกีย์อย่างมีปัญญาทำออกโดยเจตนาอย่างมีความรู้ ไม่กลับคืนไปติดรสโลกีย์อีก จะเป็นความยั่งยืนถาวร (พ่อครูสมณะโพธิรักษ์, สัมภาษณ์, 21 มกราคม 2561)

สื่อศิลปะโลกุตระ หมายความว่า การบอกกล่าว หรือการกระทำ หรือถ่ายทอดสิ่งใดไปแล้ว ทำให้คนลดละกิเลสได้ และถ้าผู้ถ่ายทอดมีการพัฒนาจิตวิญญาณจนสูง ยิ่งจะมีผลต่อการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนอย่างยอดเยี่ยม ความหมายของสื่อโลกุตระแท้จริง

คือการทำงานในชีวิตปกติ การสื่อแสดงพฤติกรรมออกมา คือผลรวมของชีวิตของคนๆหนึ่งที่เป็น นักปฏิบัติธรรมย่อมเป็นตัวอย่าง มีผลต่อการศึกษา มีผลต่อการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนอย่างสุดยอด ถ้าส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้นั้นคือผลของการสอนของ ดังคำที่ว่า “ตัวอย่างที่ดีมีค่ากว่าคำสอน” เป็นการสื่อแบบโลกุตระ (แซมเดือน ตั้งใจจนแล้ว, สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2561)

สื่อศิลปะโลกุตระ คือสื่อศิลปะที่เน้นเรื่องจิตวิญญาณเป็นหลัก เป็นศิลปะที่ นำเสนอออกไปแล้วสามารถทำให้ผู้อื่นรับรู้ร่วมกันได้ และเกิดการลดละกิเลสของผู้รับสื่อ ศิลปะที่ ทำให้คนอื่นกิเลสลดลงได้ คือ ศิลปะโลกุตระ ต่างจากศิลปะโลกียะ ที่เป็นการบำเรอกิเลสอยู่ สื่อศิลปะโลกุตระประกอบด้วยศาสตร์และศิลป์ ศาสตร์ คือความรู้ที่เผยแพร่ออกไปแล้วเป็นแค่ วิทยาศาสตร์ ที่ยังไม่สามารถเปลี่ยนจิตวิญญาณให้คนลดละกิเลสได้ ส่วนศิลปะ คือการที่สามารถ นำความรู้ออกเผยแพร่ไปแล้วทำให้ผู้อื่นรับรู้และเกิดการลดละ จางคลายจากกิเลสได้ด้วย ซึ่งต้อง อาศัยสัมมาทิฐิ ที่สร้างให้เกิดปัญญาจนสามารถลดละกิเลสในตัวบุคคลได้ นอกจากนี้ยังเป็นการ ส่งเสริมคุณธรรมแก่ผู้รับสื่อทุกเพศทุกวัย ทำให้สังคมเกิดสันติสุข เสียสละ อนุรักษ์สิ่งดีงาม เกิดความสุขสำราญเบิกบานใจ เป็นความรู้ที่มีคุณค่าของชุมชนและสังคมโดยรวม (ร้อยขวัญพุทธ มุ่งมาจน, สัมภาษณ์, 25 กรกฎาคม 2561)

1.5.2 สื่อบุคคล สื่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สื่อเฉพาะกิจ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เป็นสื่อศิลปะโลกุตระ

สื่อบุคคล สื่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สื่อเฉพาะกิจ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อทั้ง 4 ชนิดดังกล่าว เป็นสื่อศิลปะโลกุตระโดย สื่อบุคคลเป็นสื่อหลัก ในสังคมอสังกัที่มีโลกุตระ ขึ้นสูงจะเป็นผู้สื่อสารถ่ายทอดองค์ความรู้ที่เป็นโลกุตระ โดยเริ่มที่การสื่อสารของนักบวชสื่อให้นักบวช ในเบื้องต้น และลำดับต่อมาคือสื่อให้ชาวชุมชน ฆราวาส และนักเรียน ถ้าในชุมชนอสังกั สื่อของเรารับผิดชอบในชุมชน และนักเรียน นักศึกษา ตั้งแต่ประถมมัธยม จนถึงระดับอาริยะชน ซึ่งในชุมชนมีตั้งแต่อาริยะชน นักเรียน นักศึกษา จนถึงคนที่ อเวไนยสัตว์ นักเรียนอาจตั้งแต่ ไม่เพียงสา นักเรียนมัธยม ประถม และอุดมศึกษา การจะสื่อต้องให้เหมาะสมกับแต่ละกลุ่มแต่ละ บุคคล อาริยะบุคคลเริ่มโดยใช้ข้อกำหนดที่ศีล เช่น ศีล 5 และละเอียดสูงขึ้นไปเป็นลำดับถ้าเป็น อรหันต์ ต้องมีกรอบ มีบริบทของอรหันต์ พ่อครูเป็นผู้รับผิดชอบ การสื่อสู่ภายนอกถ้าทีมสื่อเก่งก็ รับผิดชอบได้ ส่วนสื่อธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม สื่อที่เป็นธรรมชาติแท้ และสื่อธรรมชาติ สร้างสรรค์ที่เกิดโดยคน ถ้าธรรมชาติที่เกิดจากพลังงานสร้างสรรค์ของคน หรืออาศัยองค์ประกอบ รวมทั้ง 2 หรือคนรับไปเผยแพร่ต่อ ให้คน จะมีประโยชน์ได้มาก ดังนั้นสื่อบุคคลจึงสำคัญที่สุดใน ความเป็นสื่อศิลปะโลกุตระ

1.5.3 การศึกษาของโรงเรียนสัมมาสิกขา มีกระบวนการใช้สื่อศิลปะโลกุตระภายใต้สังคัม “บวร” ในการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน

การศึกษาของโรงเรียนสัมมาสิกขาภายใต้สังคัม “บวร” มีเบื้องต้น ท่ามกลาง บั้นปลาย เป็นกระบวนการของการศึกษา หรือเรียกว่า เป็นองค์ประกอบ 3 เสา จะเป็นวงวนเกิดการหมุนที่เป็นพลวัตของ3เสา เช่น อนุบาล ประถม มัธยมปลาย ซึ่งจะเกิดวงวนเป็นความเคลื่อนไหวเข้าไปสู่สภาวะอื่น เพราะฉะนั้น 3 เสา จะเคลื่อนไหวไปสู่ความเป็น 4,5,6 เป็น 2 เสาใหญ่ เพิ่มเป็น 3 เสา เป็นวงวนใหญ่ขึ้นๆซึ่งมีความเหลื่อมกัน ในการศึกษาที่กำหนด 3 เสาเหลื่อมกัน เช่น ประถม มัธยม อุดมศึกษา หรือมัธยม ปริญญาตรี ปริญญาโท หรือถ้าอุดมศึกษา ก็คือปริญญาตรี โท เอก 3 เสาไปเรื่อยๆ อยู่ในกรอบที่ทำให้การศึกษาของชาวโศกต่อเนื่องไม่ขาดจากกัน

ศิลปะที่เป็นสื่อโลกุตระ คือการสร้างเป็นองค์ประกอบหรือกระบวนการ และขยายไปสู่ผู้อื่น เรียกว่า สื่อ งานศิลปะองค์ประกอบในตัวเองเป็นศิลปะ ถ้ามีความเคลื่อนไหวเป็นการสื่อสาร ศิลปะมีทั้ง ศิลปะโลกียะ และศิลปะโลกุตระ ศิลปะโลกุตระนั้นมี 5 ชั้น คือ 1 ลามก 2 ราคะ 3 สาระ 4 ธรรมะ 5 โลกุตระ ถ้าลามกกับราคะไม่เรียกศิลปะ เป็นเพียงข้อบอกลำดับความรู้ในศิลปะ ขึ้นสาระขึ้นไปจึงนับเป็นศิลปะ (สาระคู่กับราคะเป็นธรรม2) อาศัยกันเป็น2 เสา ธรรมก็มีทั้งกุศล และอกุศล ซึ่งมีทั้งกุศลโลกุตระ และกุศลโลกียะ ถ้าเข้าขั้นธรรมะก็เป็น3เสา มีความเป็นพลวัต ขึ้น ธรรมะ ก็เป็นทั้งโลกียะและโลกุตระ ธรรมโลกุตระจะมีความเคลื่อนไหวเป็นวงวน จาก1,2,3 (เสาที่1) เป็น4,5,6 (เสาที่2) และเพิ่มเสามากขึ้นเรื่อยๆในความเป็นโลกุตระ เริ่มจากโศกฉบับ เป็นสภิกาคามี เป็นอนาคามี เป็นอรหัตต์ ฯ เป็นการแบ่งเป็นพลวัต 3 เสาหรือเรียกว่าปริเฉทเป็นการจัดสรรที่มีพลวัตของความเคลื่อนไหวที่เจริญและพัฒนาอย่างมีคุณภาพ

สังคัมบวรเป็นสังคัมชั้นสูง สังคัมที่มีคุณภาพ ในการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน ในสังคัมบวร เป็นการพัฒนามนุษย์ที่มีการศึกษาธรรม บวรจะมีลักษณะเป็น 3 เสา คือบ้าน วัด และโรงเรียนที่มีพลวัต มีแกนของคนที่มีโลกุตระเป็นสำคัญ มีการถ่ายทอดกันทางการสัมผัสสัมพันธ์กันไปเรื่อยๆ เกิดการซึมซับซึ่งมีความละเอียดจะสามารถมีพลังส่งผ่านได้แม้ในวัตถุ สื่อบุคคลถือว่าสำคัญที่สุด คนสำคัญกว่าบ้าน วัด(คน คือบ้าน วัดคือ ธรรมะ โรงเรียน คือการศึกษา) ต้องพัฒนาคนก่อนโรงเรียน การพัฒนาคนให้มีธรรมะต้องมี 3 เสา ถ้าไม่เอาธรรมะก็คือจะไม่ครบ 3 เสา ถ้าไม่เอาธรรมะ หรือเอาธรรมะโลกียะก็เหมือนโจร โรงเรียนก็มีแต่โจรสอนโจร ถ้าเป็นธรรมะที่เป็นโลกุตระ จะหลุดพ้นจากโลกียะ จะไม่เวียนกลับไปอีก เกณฑ์ของโลกุตระคือ ต้องไม่กลับไปหาโลกียะอีกเลย

1.5.4 พ่อครูสมณะโพธิรักษ์ เสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาค่าการศึกษาในปัจจุบันของเด็กและเยาวชนไทยล้มเหลว (จากแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี) จากผลกระทบของสังคมยุคโลกาภิวัตน์ และการสื่อสารไร้พรมแดน

พ่อครูสมณะโพธิรักษ์ มีข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาค่าการศึกษา โดยการเริ่มต้นแก้ปัญหาค่าที่ตนเองของแต่ละคนเป็นอันดับแรก โดยให้แสวงหาหมูกุ่มที่ดี มีตรัสหลายดี สังคมสิ่งแวดล้อมดี เป็นหลัก (ถ้าทำไม่ได้ก็จะเวียนวนอยู่กับความล้มเหลว) เข้ามาเรียนรู้ จะมีเบื้องต้น ซึ่งจะมีผู้ที่สูงเป็นลำดับ จะถ่ายทอดกัน ถ้าเป็นผู้ที่มีพรสวรรค์ในโลกุตรธรรมซึ่งมีคุณสมบัติที่มีคุณธรรมที่แข็งแกร่ง และถ้ามีพรแสวง มาอยู่ในกรอบ osmosis ถ้ายังเป็นผู้ที่มีความสามารถมีปัญหาเรียนรู้ซึมซับจากผู้รู้ชั้นสูงและมีความสามารถเลือกเฟ้น ยิ่งถ้าได้สัมผัสอย่างใกล้ชิดก็จะเรียนรู้ได้เร็ว และถ้ามีความวิริยอุตสาหะเต็มที่จะเจริญตามสัดส่วนที่พอเหมาะสามารถนำไปปรับใช้กับสังคมรอบข้างได้ การที่จะช่วยเหลือสังคมตัวเราต้องมีความแข็งแกร่งก่อน และประมาทให้เหมาะสมไม่ประมาท สมมุติว่าการจะช่วยคนตกบ่อต้องเพื่อให้พอเหมาะ ถ้ามีแรง 100 % ก็ช่วยสัก 70 % กันไม่ให้ตกบ่อไปด้วยกัน แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถของแต่ละคน เพราะสังคมปัจจุบันนี้เป็นสังคมที่แย่งมีความเห็นแก่ตัว แย่งชิง เอาไร้อาเปรียบ ทำร้าย ทำลายกันสูง เพราะฉะนั้นการจะแก้ไขปัญหาค่า มีแนวทางในการแก้ไขในเบื้องต้นแก้ไขที่ตัวเราก่อน เพราะตัวเราก็คือแก่น การจะช่วยหรือสอนคนให้ระลึกถึงคำที่ว่า “ทำคุณอันสมควรก่อนแล้วค่อยสอนผู้อื่นจักไม่มัวหมอง”

1.5.5 การใช้สื่อบุคคลในการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน

สื่อบุคคลเป็นสื่อเบื้องต้น ที่สามารถสร้างพลังซึมลึกที่เป็นการพัฒนาเด็กได้ โดยที่คู่ตัวอย่างจากบุคคลในชุมชน เช่น ดิฉันมาที่นี่เพื่อจะเปลี่ยนแปลงพัฒนาจิตวิญญาณตัวเองที่มีอยู่ให้ไปสู่ความสูงสุด เวลาเราพูดกับใคร เราต้องเอาชีวิตของเรานี้แหละพูดเพื่อที่จะให้เขาและเราเปลี่ยนแปลงไปสู่เป้าหมายเดียวกัน เพื่อการขัดเกลาลดกิเลส เช่น การทำจุลินทรีย์ ศึกษาแล้วก็สามารถประยุกต์วิธีการทำจุลินทรีย์มาใช้ในชีวิตประจำวันได้ และก็พยายามที่จะพัฒนาให้มันดีขึ้นจนถึงที่สุด สูงที่สุด ขณะนี้ส่วนกลางเขาก็ให้ทำน้ำนัว (เครื่องปรุงแต่งรสอาหารไร้สารพิษ) ให้ใช้ในโรงครัวกลาง อันนี้คือตัวอย่างที่มีอยู่จริงและก็มี ความตั้งใจว่าจะทำให้มีความเพียงพอต่อการบริโภค และการนำไปใช้ประโยชน์อื่นๆ ซึ่งตอนนี้กำลังใช้ความพยายามทำอยู่ และอีกอย่างก็คือทำน้ำผึ้ง สามารถเอาน้ำผึ้งจากผลไม้ทำน้ำผึ้งหรือน้ำผึ้งกล้วยเป็นน้ำผึ้งเพื่อสุขภาพเป็นน้ำผึ้งที่เกิดจากผลิตภัณฑ์จากพืชและการพึ่งพา ซึ่งเราไม่ได้ไปเบียดเบียนสัตว์ และเด็กๆจะได้พึ่งเราจากการเรียนรู้ (แซมเดือน ตั้งใจจนแล้ว, สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2561)

ในชุมชนราชธานีอโศกมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่เป็นองค์ความรู้ทางด้านคุณธรรม โดยการสอดแทรกบูรณาการในวิถีชีวิตปกติ เป็นการถ่ายทอดความรู้จากบุคคลไปสู่บุคคล จากบุคคลไปสู่บุคคลหลายคนหรือกลุ่มบุคคล โดยเฉพาะจากพ่อครู สมณะโพธิรักษ์ ผู้นำชาวอโศกที่ปลูกฝังคุณธรรมในรูปแบบต่าง ๆ มากกว่า 48 ปี และเกิดเป็นชุมชนชาวอโศกที่เป็นพุทธสถานหรือ สังฆสถาน 9 แห่ง อาวาสถาน 9 แห่งและกลุ่มนักปฏิบัติธรรมกระจายอยู่ทั่วประเทศ (ร้อยขวัญพุทธ มุ่งมาจน, สัมภาษณ์, 25 กรกฎาคม 2561)

การรวมกันอยู่แบบ บวร คือบ้าน วัด โรงเรียน อยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืน มีความสัมพันธ์ เกี่ยวข้อง มีการทำกิจกรรมร่วมกัน ถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านคุณธรรมแบบซึมซับ (osmosis) สื่อบุคคลในชุมชนราชธานีอโศก แบ่งเป็นฐานในการการปฏิบัติ ได้แก่

1) *นักบวช สมณะและ สิกขมาตุ* จึงเป็นผู้มีบทบาทในการถ่ายทอดทั้งความรู้และภูมิปัญญาทางพุทธศาสนา ให้กับ ชาวชุมชน นักเรียน นักศึกษา และญาติโยมที่สนใจมาศึกษา ทั้งที่พักค้างและไม่พักค้าง สมณะที่มีบทบาทในการสั่งสอนญาติธรรมรวมทั้งสั่งสอนนักเรียนที่สำคัญที่สุดคือ สมณะโพธิรักษ์ เป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในการแสดงธรรมได้อย่างอาจหาญ แยกแยะและวิเคราะห์กุศล อกุศล ได้อย่างชัดเจน มีรูปแบบการทำงานด้านศาสนาซึ่งยากที่บุคคลอื่นจะเลียนแบบ เป็นลักษณะของการสั่งสมบารมีมาก่อนจึงสามารถทำได้

2) *ปราชญ์ชาวบ้าน* ผู้ที่มีประสบการณ์ชีวิต ภูมิปัญญาในการปฏิบัติธรรม การประกอบอาชีพ นักเรียนจะได้สัมผัสกับปราชญ์ชาวบ้านโดยตรง โดยการไปปฏิบัติงานในฐานของปราชญ์ชาวบ้าน เช่น แปลงกสิกรรมของ อาจารย์ขำดิน ศรีเชียงใหม่ พ่อไม้ผล ธรรมชาติอโศก คุณธงชนะ พรหมมิ ซึ่งถือว่าเป็นปราชญ์ชาวบ้านของชุมชนราชธานีอโศก นอกจากนี้ก็มีปราชญ์ชาวบ้านในเครือข่ายมาถ่ายทอดความรู้และคุณธรรม ที่เน้นการไม่เบียดเบียนสัตว์ ไม่ใช้ยาฆ่าแมลง และปุ๋ยเคมี คือการปฏิบัติศีลข้อ 1 ไม่ฆ่าสัตว์

3) *พ่อแม่หรือครอบครัว* องค์ความรู้และภูมิปัญญาของคนในชุมชน ได้รับอิทธิพลมาจากพ่อแม่ที่มีพื้นความรู้และภูมิปัญญาทางธรรมมาก่อน นักเรียนส่วนมากเป็นลูกหลานญาติธรรมชาวอโศก เพื่อความเจริญในธรรมของผู้ปกครองและให้ความอบอุ่นดูแลลูกหลานที่ยังเล็กยังต้องพึ่งพ่อแม่ ทางโรงเรียนมีข้อกำหนดให้นักเรียนระดับอนุบาล ที่เรียกว่า “หิ้งห้อยริมนม” และระดับประถมศึกษา ที่เรียกว่า “สมุนพระราม” ให้มีผู้ปกครองพักอาศัย อยู่ในชุมชนร่วมกับเด็กนักเรียน หากพ่อแม่ไม่สามารถมาอยู่ร่วมได้ ต้องมีคนในชุมชนรับทำหน้าที่แทน พ่อแม่จึงมีบทบาทในการอบรมเลี้ยงดูปลูกฝังคุณธรรมพื้นฐานให้กับเด็ก ในขณะที่เดียวกันพ่อแม่ยังได้ความรู้และภูมิปัญญาทางธรรม และงานอาชีพอื่น ๆ จากชาวชุมชน และช่วยงานในชุมชน นอกจากนี้พ่อแม่ผู้ปกครองยังมีบทบาทในการบอกสอนนักเรียนได้ทุกคน เสมือนลูกหลานภายในบ้าน

เห็นอะไรไม่เหมาะสมไม่ควรก็คอยบอก บางโอกาสร่วมกันทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ ทั้งภายนอก และภายในชุมชน โดยมีผู้ใหญ่ผู้นำพา เป็นแบบอย่างให้กับนักเรียนและลูกหลาน เช่น ทุกวันจันทร์ จะมีวันบวกร่วมกันระหว่างนักเรียน และนิสิต วนบ.พัฒนาชุมชน และลงไปทำงานในแปลง กลกิจกรรม เป็นบรรยากาศที่อบอุ่น

4) *ฐานงานหรือกิจการของชุมชน* เป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับ นักเรียนนักศึกษา ในแต่ละฐานงานจะมีชาวชุมชน และนักเรียนประจำฐานงาน ผู้ให้ความรู้คือผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ในการปฏิบัติงานมาเป็นอย่างดี จึงสามารถบอกสอนผู้อื่นได้ นอกจากทักษะในการทำงานแล้วยังมีความรู้ประสบการณ์การปฏิบัติธรรม อย่างน้อยถือศีล 5 ซึ่ง สมณะโพธิรักษ์ กล่าวอยู่เสมอว่า “ผู้ที่มีศีล 5 สามารถเป็นครูได้ทุกคน”

5) *ครู อาจารย์* มีทั้งที่เป็นฆราวาส และนักบวช ขึ้นอยู่กับระดับการเคารพนับ ถือยกให้เป็นครูบาอาจารย์ สมณะโพธิรักษ์ เป็นครูบาอาจารย์ คนสำคัญของนักบวชและฆราวาสทุกคน จนมีคำเรียกขานว่า “พ่อครู” สำหรับฆราวาสและนักเรียนก็จะยกให้สมณะและสิกขมาตุเป็นครู อาจารย์ ที่คอยให้ธรรมะ ให้คำแนะนำ สามารถปรึกษา ซักถามได้ตลอดเวลา ถือเป็นหน้าที่ในการ เผยแพร่ธรรมะ องค์ความรู้ที่สำคัญที่สุดและเป็นหลักของชุมชนชาวราชนานิโศก คือเรื่องของคุณธรรม การถ่ายทอดจะถ่ายทอดจากบุคคลสู่บุคคล

อนึ่งสื่อบุคคลในทุกฐานใช้คำสอนของศาสนา มาเป็นตัวหลักให้นักเรียน ปฏิบัติ มักเป็นการนำเสนอข้อปฏิบัติต่าง ๆ โดยใช้หลักศาสนา โดยเฉพาะการถือศีล 5 ใช้การบอก สอน และปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างให้นักเรียนได้สัมผัสและซึมซับจากการปฏิบัติของผู้ใหญ่ ทำให้เกิด ความเข้าใจและเลียนแบบ แต่ละคนได้นำคุณธรรมที่ได้รับจากการถ่ายทอดมาปฏิบัติ เพื่อลดละ กิเลสในตนให้น้อยลง หรือให้หมดไป แล้วแต่ความสามารถของแต่ละคน เป็นความรู้ที่ผ่านการ ปฏิบัติซ้ำ ๆ มาแล้วจนชำนาญ เกิดการเปลี่ยนแปลงในตน มีวาระ 9 มกน้อย สัน โขษ ขัน ไม่สะสมมาเป็นของตนมาก ๆ เน้นใจพอ ทำเพื่อผู้อื่น ลดความเห็นแก่ตัวให้น้อยลง ๆ กลายเป็นคนจน เป็นคนจนที่สุขสำราญเบิกบานใจ การเรียนรู้ด้านคุณธรรมของคนทุกคนในวิถีชีวิตจริงทำให้เกิด การอยู่ร่วมกันที่ดี ในชีวิตจริงมนุษย์เรียนรู้จากการปฏิบัติ เช่น เรียนรู้ที่จะทำงาน สัมพันธ์กับคนอื่น จัดการเป็น พัฒนาจิตใจให้สูงขึ้น แล้ววิเคราะห์ สังเคราะห์ความรู้ที่ได้มาจากการปฏิบัตินั้นให้เป็น ความรู้ที่ลึก กว้าง และชัดเจนขึ้น เพื่อให้เกิดความรู้ใหม่ แล้วนำเอาความรู้ใหม่ไปปฏิบัติให้ได้ผล ยิ่งขึ้น การพัฒนาคุณธรรม นักเรียนได้การเรียนรู้บนฐานความรัก ความเมตตา ความสามัคคี ี้อาหาร การเคารพนับถือผู้ใหญ่และนักบวช บรรยากาศเป็นแบบเรียบง่ายเหมือนการใช้ชีวิตปกติ ทั่วไป เน้นความร่วมมือช่วยเหลือกันสร้างจิตสำนึก อุดมการณ์ เจตคติ และทักษะให้กับนักเรียน

ทั้งนี้ต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน ซึ่งมีรายการตอบปัญหา โดยสมณะโพธิรักษ์ ในรายการสัมมะปีชีวัด เป็นการสื่อสารสองทาง ทำให้เกิดการคลายข้อสงสัย เป็นการเขียนคำถามให้ตอบ

1.5.6 การใช้สื่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน

เด็กจะได้ฟังพาสื่อสิ่งแวดล้อมใกล้ตัวเราสามารถทำให้เด็กพัฒนาคุณธรรมนักเรียนได้ เราก็ดสอนเขาแล้วก็บอกเขาไปแต่สิ่งที่ใกล้ตัวเท่าที่ในสังคมปกติที่มีการสัมผัสสัมพันธ์กันไปในท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่มีน้ำตมมีสิ่งแวดล้อมธรรมชาติที่สวยงามจะสามารถพัฒนาคุณธรรมนักเรียนได้หรือไม่โดย สิ่งแวดล้อมและสามารถพัฒนาจิตวิญญาณจิตใจได้อย่างดีนี่คือสิ่งที่พ่อครูพยายามจะสร้างให้เกิดขึ้นอย่างถาวรมาเพื่อประโยชน์ในระยะยาวด้วย (ชมเดือน ตั้งใจจนแล้ว, สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2561)

สื่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ของชุมชนราชธานีอโศก มีดังนี้

1) **ห้องเรียนธรรมชาติ** เป็นสถานที่ของชุมชน ที่มีอยู่แล้วในวิถีชีวิตทุกแห่งหนล้วนเป็นห้องเรียนธรรมชาติ โดยเฉพาะฐานงานกสิกรรม เชื่อว่าสภาพแวดล้อมที่ดีจะส่งผลทำให้นักเรียนเกิดความสุข ความพอใจ สร้างองค์ความรู้จากการปฏิบัติด้วยตนเอง ส่งผลต่อพฤติกรรม รักธรรมชาติ มีจิตใจอ่อนโยน ฉลาดทางอารมณ์ ส่งผลให้เรียนรู้การถ่ายทอดสืบต่อกัน เป็นภูมิปัญญาทางธรรม ขึ้นอยู่กับความเกี่ยวข้องของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ทุกสิ่งทุกอย่างในชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ได้ทั้งหมด มีการดูแลรักษาอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม อยู่ร่วมกับธรรมชาติแบบพึ่งพา

2) **การทำกิจกรรมไร่สารพิช** ไม่มีสารเคมีเป็นพิษ มีชาวบ้านใกล้เคียง เข้ามาเกี่ยวหญ้าเพื่อไปเลี้ยงสัตว์ ชาวบ้านวังกะตุงคนหนึ่งบอกว่า ที่นี้ไร่สารพิช จะดีต่อวัวควาย ทำให้วัวควายแข็งแรง ไม่เจ็บป่วย หญ้าในชุมชนอื่น แม้แต่ชุมชนของตนเองก็ไม่ปลอดภัย บรรราชธานีอโศก มีการปลูกพืชผักยืนต้น เช่น สะเดา จี๋เหล็ก กัลย ตะไคร้ ต้นตาล แคน ฯลฯ ไร่ตามข้างถนนหนทาง บริเวณชุมชน และที่สวน ไร่ นา ในส่วนของบริเวณที่นาที่มีถนนสาธารณะตัดผ่านก็มีการปลูกพืชผักไว้เช่นกัน ซึ่งมีชาวบ้านใกล้เคียงสามารถมาเก็บไปบริโภคได้ เมื่อมีจำนวนมากขึ้นก็มีชาวบ้านมาเก็บไปขาย เช่น จี๋เหล็กที่มีอยู่ทั่วไป เกินกินกินใช้ในชุมชนและร้านอาหารของชุมชนแล้ว โดยที่ทางชุมชนไม่ได้หวงห้ามอะไร การแบ่งปันในบริบทนี้ เป็นตัวอย่างที่เด็กๆ ได้พบเห็นเป็นประจำ (ร้อยขวัญพุทธ มุ่งมาจน, สัมภาษณ์, 25 กรกฎาคม 2561)

1.5.7 การใช้สื่อกิจกรรม ในการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน

สื่อกิจกรรมที่เห็นชัด คือ ฐานงานส่งผลต่อการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนได้ เช่น การฝึกให้เด็กทำนาหรือทำงานใดๆจะมีผลต่อการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน ถ้าเป็นงานประเพณี เช่น งานปลูกเสกคุณชมเดือน แสดงความเห็นว่า การที่มีการเข้ากระบวนการเรียนรู้ ทั้งครูและเด็ก จะเกิดการการพัฒนาจิตวิญญาณไปพร้อมๆกัน เป็นประโยชน์ ครอบคลุมด้าน ตามปรัชญาการศึกษา

ศิลปะเด่น เป็นงาน ชาญวิชาชุมชนราชธานีโสภณมิ่งงานประเพณีประจำปี ซึ่งเป็นสื่อทำให้เกิดการเรียนรู้ ด้านคุณธรรม หรือนำคุณธรรมที่มีอยู่ในคนแต่ละคน แสดงออกมาเป็นกิจกรรมให้เห็นเป็นรูปธรรม (ชมเดือน ตั้งใจจนแล้ว, สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2561)

รายละเอียดเกี่ยวกับสื่อกิจกรรมเป็นประเภท และกระบวนการพัฒนาคุณธรรม ของนักเรียน จากสื่อกิจกรรม มีดังนี้ (ร้อยขวัญพุทธ มุ่งมาจน, สัมภาษณ์, 25 กรกฎาคม 2561)

1) ประเภทของสื่อกิจกรรม

(1) งานมหกรรมเพื่อฟ้าดิน ในช่วงปีใหม่มีการให้ห้องความรู้และ แลกเปลี่ยนประสบการณ์เกี่ยวกับการทำกิจกรรมไว้สารพิษ ให้ห้องความรู้ด้านการกิจกรรม บริการด้านสุขภาพ และการขายสินค้าต่ำกว่าท้องตลาด เท่าทุน ต่ำกว่าทุน และแจกฟรี ทำให้เกิด การซึมซับคุณธรรม เรื่องของการให้ ไม่ว่าจะเป็นการให้ห้องความรู้ การให้วัตถุที่เป็นสินค้าราคาถูก เป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในสังคม ทำให้นักเรียนเห็นตัวอย่างที่ดี และลงมือช่วยเตรียมงานและ ช่วยงานในจุดต่าง ๆ ได้สัมผัสบรรยากาศของการให้ มีความสุขทั้งผู้ให้และผู้รับ เป็นคุณธรรมอย่าง หนึ่งที่เด็กได้รับโดยเฉพาะสื่อข้อ 2 เป็นการลดความโลภในตัวเด็กด้วย

(2) งานปลูกเสกพระแท้ ๆ ของพุทธ ในช่วงเดือนเมษายน ของทุกปี เป็นเวลา 7 วัน เป็นกิจกรรมที่มีลักษณะเช่นเดียวกันกับงานพุทธาภิเษกสุดยอดปาฏิหาริย์ ซึ่งนักเรียนได้ซึมซับคุณธรรมจากกิจกรรมที่จัดขึ้น โดยมีนักบวชเป็นผู้แสดงธรรม ส่วนผู้ใหญ่ ก็ปฏิบัติให้เป็นตัวอย่าง เป็นการเสริมสร้างคุณธรรมให้กับนักเรียน

(3) งานอโศกรำลึก และบูชาพระบรมสารีริกธาตุ ระหว่างวันที่ 5-10 มิถุนายน ของทุกปี เน้นการพึงธรรม สนทนาธรรม เพื่อความสนิทสนมคุ้นเคยกันระหว่างญาติ ธรรม นักเรียนช่วยกันเตรียมงาน ร่วมพิธีบูชาพระบรมสารีริกธาตุ ร่วมร้องเพลงเพื่อแสดงออกถึง ความกตัญญูบูชาต่อ สมณะโพธิรักษ์ เป็นการปลูกฝังความกตัญญูรู้คุณบุคคลที่ควรบูชา

(4) งานตลาดอาริยะ ช่วงเทศกาลสงกรานต์ เน้นกิจกรรมการขายสินค้าต่ำ กว่าทุน ให้กับประชาชนทั่วไป เป็นสินค้าที่จำเป็นในการดำรงชีวิตประจำวัน

(5) งานเทศกาลกินเจ ในช่วงเดือน ตุลาคม เป็นเวลา 9 วัน บริการอาหารเจ แก่ประชาชนทั่วไป เป็นการรักษาศีล ไม่ให้เบียดเบียนสัตว์ ตลอดระยะเวลาของเทศกาล นักเรียน จะเป็นแรงงานสำคัญควบคู่ไปกับผู้ใหญ่ ในการเตรียมสถานที่ ทำความสะอาด เตรียมอาหาร ปูรองอาหาร ขาอาหาร สามารถรองรับผู้มารับบริการที่มีจำนวนมากและหลายวันได้อย่างเรียบร้อย

(6) งานวันแม่ เป็นการรำลึกถึงบุญคุณของแม่ผู้ให้กำเนิด มีการประกวด เรียงความ ประกวดวาดภาพที่สื่อให้สำนึกถึงบุญคุณของแม่ ทำให้จิตใจอ่อนโยนขึ้น ทำคนให้เป็น คนดีของแม่ ของสังคม และของประเทศชาติต่อไป

(7) งานวันไหว้ครู เป็นการแสดงออกถึงการเคารพครูบาอาจารย์ ผู้ให้ความรู้และปลูกฝังคุณธรรม ร่วมกันทำพานด้วยวัสดุธรรมชาติ มีการจัดพิธีกรรม ร่วมกล่าวบทร้อยกรอง ร้องเพลงที่แสดงออกถึงบุญคุณของครู ตัวแทนแต่ละชั้นปีให้ความหมายของพานที่จัด การระครูพร้อมกัน และฟังโอวาทจากครู ฯลฯ

(8) งานศพ พิธีเผาศพของชาวอโศกเป็นแบบเรียบง่าย ธรรมชาติๆ ใช้เรือที่ตกแต่งให้เป็นเมรุเผาศพอย่างสวยงาม นักบวชที่มรณภาพ ชาวชุมชนที่เสียชีวิต จะถูกนำมาประกอบพิธี โดยเก็บศพน้อยวันที่สุด งานศพไม่สิ้นเปลืองใด ๆ มีพิธีกรรมสั้น ๆ แบบเรียบง่าย มีการเทศน์หน้าศพ การรำลึกถึงผู้ตายโดยนักบวช ญาติผู้เสียชีวิต และชาวชุมชน มีการเทศน์ให้สติแก่ผู้ยังมีชีวิตอยู่น้ำเมรุเผาศพ ก่อนพิธีเผา นักเรียนจะได้สัมผัสวิถีชีวิตการเผาศพแบบดั้งเดิม และได้เข้าร่วมพิธีตามโอกาสวาระอันควร ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ความเป็นจริงของชีวิต ไม่หลงไหลไปกับการจัดงานศพที่หรูหราสิ้นเปลือง ไม่ต้องมีพวงหรีด ไม่มีการจุดธูปเทียน ใช้กิ่งไม้แทนดอกไม้จันทร์ แต่จะได้ประโยชน์จากงานศพ คือการใช้ชีวิตไม่ประมาท เกิดมาแล้วต้องตายทุกคน การลดละกิเลส การทำความสงบให้ได้ก่อนตายเป็นสิ่งที่ดีควรทำ นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมจิตอาสาอื่น ๆ ตามโอกาสอันควร เช่น การช่วยเหลือผู้ประสบภัยธรรมชาติ การจัดโรงบุญในวันพ้อ การจัดโรงบุญที่สนามหลวง ให้แก่ผู้มาเคารพ พระบรมศพ รัชกาลที่ 9 ฯลฯ เป็นการปลูกฝังให้นักเรียนเกิดจิตอาสาในตน สามารถทำการช่วยเหลือผู้อื่นได้โดยเป็นธรรมชาติ ไม่ฝืดฝืน

(9) สื่อกิจกรรม ประเภท หนังสือ วารสาร เป็นหนังสือที่เขียนโดยสมณะโพธิรักษ์ และชาวอโศกคนอื่น ๆ มีหลายเล่ม ล้วนสอนเรื่องธรรมะ โดยเฉพาะวารสารดอกบัวน้อย เป็นวารสารรายเดือน ที่จัดทำขึ้นสำหรับเด็กโดยเฉพาะ ความรัก 10มิติ ได้ถูกกำหนดให้เป็นตำราเรียน เพื่อให้นักเรียนมีความรักในมิติที่สูงขึ้น ไม่ไปหมกมุ่นอยู่แต่ความรักในเพื่อนต่างเพศ ซึ่งชาวอโศกส่งเสริมให้คนอยู่เป็น โสดที่สามารถทำประโยชน์ให้กับสังคมได้มากกว่า และมีความเจริญทางจิตวิญญาณได้มากกว่า ราชธานีอโศก มีห้องสมุดให้ชาวชุมชน นักเรียน นักศึกษา และผู้สนใจเข้าไปใช้ได้ และสามารถยืมได้ โดยไม่ต้องสมัครเป็นสมาชิก

(10) เพลงธรรมะ ที่ร้องโดยวงฆราวาส (วงดนตรีของชาวอโศก) นักร้องญาติธรรม นักเรียนสัมมาสิกขา เพลงธรรมะ เป็นศิลปะโลกุตระ เครื่องลดละกิเลสอย่างหนึ่ง ไม่เพิ่มกิเลส แต่เป็นไปเพื่อกล่อมเกลาจิตวิญญาณให้อ่อนโยน มีจิตอาสา เสียสละ โดยเน้นเพลงที่แต่งโดยสมณะโพธิรักษ์ นอกจากนี้ยังมีเพลงที่แต่งโดยนักบวช ญาติธรรมชาวอโศก ที่มีผลต่อการพัฒนาสร้างสรรค์คุณธรรม

(11) *โศลกธรรม* ในงานมหาปวารณาของทุกปี พ่อครูสมณะโพธิรักษ์ จะให้โศลกธรรมเป็นกรรมฐานให้ถือปฏิบัติในรอบปีนั้น ๆ เช่น “การศึกษาที่ไม่ลดกิเลสคู่ประกาศ ไม่ได้”, “ความบริสุทธิ์เท่านั้นที่จะชนะทุกสิ่งทั้งโลกในที่สุด”, “จนอย่างสุขสำราญเบิกบานใจ” บางโศลกจะถูกนำมากล่าวในช่วงท้ายของการพิจารณาอาหาร

(12) *การตั้งตบะธรรม* ในชั้นเรียนที่เรียนวิชาพุทธศาสนา สอนโดยสมณะ หรือสิกขมาตุ เป็นการพัฒนาในส่วนที่ทำได้ยากของแต่ละคน ให้สามารถทำได้ในช่วงเข้าพรรษา หลังจากออกพรรษาจะทำต่อหรือไม่แล้วแต่บุคคล อย่างน้อยก็ผ่านการฝึกฝนในช่วงเข้าพรรษา นอกจากนั้นยังมีสื่ออื่นๆที่เป็นส่วนเสริมการพัฒนาคุณธรรมอีกหลายอย่าง เช่น การพิจารณาอาหาร ก่อนลงมือรับประทานอาหาร จะมีการพิจารณาอาหาร และมีการสร้างสื่อศิลปะการวาดภาพ ศิลปะ การปั้น การแกะสลักเพื่อตกแต่งอาคารสถานที่ให้มีความวิจิตร น่ารักน่าชม เป็นสถานที่สัปปายะ

2) *กระบวนการพัฒนาคุณธรรมของนักเรียนด้วยสื่อกิจกรรม* สื่อกิจกรรมที่สำคัญ คือ งานประเพณีและกิจกรรมสำคัญ ๆ เป็นสื่อที่มีกระบวนการหรือองค์ประกอบหลายที่เกี่ยวข้องเนื่องเป็นองค์รวมส่งผลในการขัดเกลา พัฒนาคุณธรรมนักเรียน ในกิจกรรมของสื่อเหล่านั้นจะมีนักเรียนสัมมาสิกขาในเครือข่ายสับเปลี่ยนกัน ไปร่วมเตรียมงาน เป็นการเข้าค่ายที่สอดแทรก กิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรมให้แก่นักเรียน ตามปรัชญาการศึกษา คือ ศิลเด้น เป็นงาน ชาญูวิชา โดยเน้นที่คุณธรรมของนักเรียน มีนักบวชคอยให้สัมมาทิฐิ (สมณะ สิกขมาตุ) ครูประจำกลุ่มเป็นผู้คอยดูแล เช่น ช่วงเตรียมงานปลูกเสกพระแท้ ๆ ของพุทธ ซึ่งจัดที่ชุมชนราชธานีอโศก มีการเข้าค่ายรวมทุกโรงเรียน สัมมาสิกขาในเครือข่ายชาวอโศกทุกโรงเรียน ส่วนงานประเพณีหรือกิจกรรมอื่นๆ ก็จะมีการหมุนเวียนในแต่ละระดับชั้นของทุกโรงเรียน เป็นประเพณีของโรงเรียน ที่จะส่งนักเรียนไปเข้าร่วมกิจกรรม ในค่ายจะมีการใช้ทั้งสื่อบุคคล สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมมาใช้ตามความเหมาะสม กิจกรรมดังกล่าวทำให้ฝึกความสัมพันธ์กับผู้อื่น โดยเฉพาะต่างระดับชั้นและต่างสถานศึกษา เพื่อการเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์ มีทักษะการทำงานกลุ่มและการอยู่ร่วมกันในสังคม เป็นประโยชน์แก่ตนเองและสังคม งานประเพณีต่าง ๆ มีการเผยแพร่ผ่านสื่อโทรทัศน์ วิทยุ นิยมทีวี ที่เผยแพร่ออกไปทั่วโลก สาธารณะในการพัฒนาคุณธรรม แม้กิจกรรมส่วนมากจะเป็นกิจกรรมของผู้ใหญ่ หรือบางกิจกรรมก็จัดสำหรับเด็กโดยตรง ก็ทำให้เด็กได้ซึมซับ ปลูกฝังความรักความสามัคคี ฝึกการทำงานเป็นกลุ่ม และพัฒนาคุณธรรม มีความรับผิดชอบตนเอง และสังคม เป็นผู้ให้ มีความอ่อนน้อมถ่อมตน รู้รักสามัคคี เคารพให้เกียรติผู้อื่น นอกจากนี้ยังทำให้เกิดความอดทน ตรงต่อเวลา รับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย ลดความเห็นแก่ตัว รู้จักบริหารเวลา รักษาศีล สำรวมกาย วาจา ใจ เพื่อเจริญเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพชีวิตและโลกทัศน์ที่ดี มีทิฐิที่ถูกตรง ไม่หลงงมงาย

ในงานนักเรียนก็จะร่วมกิจกรรม เช่น ช่วยบริการจัดถ่ายบัตรให้กับสมณะ ลิกขมาตุ ช่วยขนของ ช่วยล้างอาหารให้บริการอาหารในแควบนศาลา เข้าร่วมรับฟังรายการ สัมภาษณ์ปฏิบัติกรในภาคเย็น ที่มีสาระสามารถนำไปปรับใช้กับตนเอง เป็นการปลูกฝังคุณธรรมวิธี หนึ่ง บางรายการเป็นการสัมภาษณ์นักเรียนหรือศิษย์เก่า เป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ฯลฯ หลังเลิกงานมีกระบวนการเก็บงาน ให้ทุกอย่างอยู่ในสภาพเรียบร้อย สะอาด ไม่เป็นภาระกับเจ้าของ สถานที่จนแล้วเสร็จ นักเรียนจะมีบทบาทตั้งแต่เริ่มงานจนงานสิ้นสุดลง โดยมีนักบวชและผู้ใหญ่ คอยดูแล แต่ให้อิสระเพื่อให้เกิดการพัฒนาทักษะที่พึงมีพึงเป็นและรู้จักแก้ไขปัญหาด้วยตนเองหรือ ด้วยพลังกลุ่ม ในทุกวันนักเรียนต้องพบนักบวชหรือครูผู้ดูแลเพื่อเสริมในเรื่องคุณธรรมและการ ทำงาน ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวมและนักเรียนเอง เป็นการเรียนรู้พัฒนาคุณธรรมของนักเรียน ในภาคสนาม นอกจากการเรียนรู้ร่วมกันภายในชั้นเรียนและภายในโรงเรียนแล้ว ยังมีการเรียนรู้ รูปแบบอื่น ๆ ร่วมกับนักเรียนโรงเรียนอื่นในเครือข่ายด้วย

1.5.8 สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ทำให้เกิดการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนหรือไม่อย่างไร

สื่ออิเล็กทรอนิกส์มีผลต่อการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนยกตัวอย่าง เช่น สื่อบุญนิยมทีวี เป็นไปนัยเดียวกันกับสื่อสิ่งแวดลอม คือจากการมีออสโมซิส สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น สื่อไอทีโดยทั่วไปก็เป็นสื่อที่ได้รับความสนใจสูงสุดของคนในโลก ซึ่งมีทั้งผลดีและผลร้าย การมี ผลต่อการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน ขึ้นอยู่กับการสอนให้รู้ถึงข้อดี ข้อเสีย ให้รู้ถึงอันตราย การใช้ให้ เกิดประโยชน์หาเทคนิควิธีการสอนในการใช้สื่อเหล่านี้โดยไม่ตกเป็นทาสของสื่อ และให้ความเห็น ว่าในสื่อบุคคล สื่อธรรมชาติสิ่งแวดลอม สื่อเฉพาะกิจ และกึ่งสื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อที่สำคัญที่สุด คือ จิตวิญญาณของคน หมายถึง สื่อบุคคล ที่มุ่งประเด็นไปที่จิตวิญญาณของคน เห็นว่าการพัฒนาบุคคล ต้องพัฒนาที่จิตวิญญาณ เพราะจิตวิญญาณเป็นประธานของสิ่งทั้งปวง

สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ที่เป็นสื่อหลักที่ใช้ในการพัฒนาคุณธรรม โทรทัศน์บุญ นิยมทีวี ซึ่งเป็นสื่อโทรทัศน์ของชาวไทเอง เป็นสถานีโทรทัศน์ที่ไม่มุ่งหาเงิน รายการโทรทัศน์ บุญนิยมทีวี ประกอบด้วย รายการธรรมะเป็นหลัก รายการสุขภาพ เป็นการนำเสนอเรื่องราว ที่จะเป็ประโยชน์ด้านคุณธรรมแก่ผู้รับสื่อ โดยเฉพาะรายการ “พุทธศาสนาตามภูมิ” โดยพ่อครู สมณะโพธิรักษ์ จะเน้นให้ธรรมะระดับนักเรียน เปิดโอกาสให้ถามปัญหาได้ทุกรื่อง เป็นการ สื่อสารสองทาง ให้ความสำคัญกับเยาวชนในการซึมซับคุณธรรม คิดตัวเป็นภูมิคุ้มกัน ไปในอนาคต นอกจากรายการโทรทัศน์ บุญนิยมทีวีแล้ว การดูโทรทัศน์ช่องอื่น หรือการชมภาพยนตร์ ต้องผ่านการ ตรวจสอบจากสมณะเป็นการบันทึกโทรทัศน์นำมาเสนอ การชมโทรทัศน์จะมีสมณะคอยให้แ่ง คัดมอมมองที่จะเป็นประโยชน์ เพิ่มเติม ไปพร้อม ๆ กับการชมภาพยนตร์

1.5.9 สื่อที่สำคัญที่สุดในสื่อศิลปะโลกุตระทั้ง 4 ชนิด

สื่อที่สำคัญที่สุด คือ สื่อบุคคล ซึ่งมีผลต่อสื่อด้านต่างๆ ทุกด้าน แม้แต่สื่อธรรมชาติ ในส่วนของชาวอโศก จะอนุรักษ์ธรรมชาติ ให้เกิดระบบนิเวศที่สมบูรณ์แล้ว สังเกตจากพืช ผัก ผลไม้ที่เป็นผลผลิตทางด้านกิจกรรมของชุมชน จะมีขนาดใหญ่กว่าปกติทั่วไป เป็นเพราะการไม่ได้ทำลายโครงสร้างของดิน ไม่ใช่สารเคมีลงไปดินในพืชผัก ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ที่ผลิตใช้เองภายในชุมชน ไม่มีการเผาหญ้า ฟาง กิ่งไม้ ต้นไม้ จะมีการนำไปใช้เป็นอาหารพืช หรือปล่อยให้ย่อยสลายกลายเป็นปุ๋ยในพื้นที่ แม้แต่ใบไม้ร่วงในบริเวณชุมชนก็นำไปใส่พืชผักในสวน ไม่มีส่วนใดต้องทิ้งเลย ลำต้นและกิ่งขนาดใหญ่จะนำมาเป็นฟืนหุงต้มอาหาร โรงครัวของชุมชนใช้ฟืนในการหุงข้าว นึ่งข้าว ลวกผัก ต้มธัญพืช ทำเต้าหู้ ฯลฯ เป็นการใช้วัสดุในพื้นที่อย่างคุ้มค่าและประหยัดพลังงาน การกระทำของบุคคลในชุมชน ที่นักเรียนได้พบเห็นอยู่เป็นประจำ แม้ไม่ได้ทำด้วยตนเองก็สามารถรู้และเข้าใจได้ เป็นการฝังชิบ ให้กับเด็กด้วยการสังเกตสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ก็เกิดจากการผลิตโดยคน หรือกลั่นกรองนำมาเสนอโดยผู้ที่มีวุฒิภาวะทางธรรมสูง ก่อนจะนำมาเสนอให้กับผู้รับสื่อคือนักเรียน งานประเพณีก็เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้น โดยคน และคณะบุคคล ซึ่งหมายถึงทุกคนที่ทั้งช่วยจัดและมาร่วมกิจกรรม สื่อเหล่านี้ล้วนเป็นสื่อศิลปะโลกุตระที่เกิดจากคนทั้งสิ้น

1.5.10 ความคิดเห็นต่อการพัฒนาเด็กด้วยสื่อโลกุตระ

นักเรียนโรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีอโศก ได้รับสื่ออย่างมีประสิทธิภาพ แต่ไม่เสียโอกาสในการรับสื่อจากอินเทอร์เน็ต เพราะนักบวชหรือครูจะเป็นผู้คัดกรองสื่อธรรมะ และสาระที่จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณธรรม การเรียนรู้จากคำสอนของศาสนา บวรราชธานีอโศก ยึดถือ และปฏิบัติตามคำสอนของพุทธศาสนา ตามแนวทางชาวอโศก มีกฎระเบียบที่เป็นไปเพื่อเกื้อกูลการปฏิบัติธรรมให้มีความเจริญ มีจารีตของสังคมในลักษณะญาติทางธรรม ที่เรียกว่า “ญาติธรรม” ที่ถือว่าทุกคนในชุมชน เป็นญาติกันหมด ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ใช้คำเรียกขานกันแบบญาติทั้งชุมชน เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา พี่ น้อง ลูก หลาน ฯลฯ คำที่เด็กๆ ใช้เรียกสมณะโพธิรักษ์ คือ “หลวงปู่” มีการช่วยเหลือแบ่งปันกันตามอัธยาศัย นิยมการให้มากกว่าการนำมาเป็นของตนเอง การได้ให้ การเสียสละถือว่าเป็นบุญ ที่เป็นแนวทางของชาวอโศก คือ แนวทางบุญนิยม กิจกรรมงานเป็นไปเพื่อการลดละกิเลส และการเสียสละให้กับสังคม อยู่ร่วมกันแบบเอื้อเฟื้อ เพื่อแผ่เกื้อกูล แบ่งปันกัน เสมือนญาติ แหล่งภูมิปัญญาความรู้ที่สำคัญของการเรียนรู้จากคำสอนที่สำคัญคือจากนักบวช โดยเฉพาะ พ่อครูสมณะโพธิรักษ์ ซึ่งมีการเรียนรู้ในหลายรูปแบบ การจัดงาน ประเพณี งานอบรมธรรมะประจำปี การจัดงานประเพณี งานอบรมธรรมะประจำปี ในการเตรียมงาน การดำเนินงาน การเก็บงานก็ได้อาศัยแรงงานของชาวชุมชน นักเรียน นักศึกษา เป็นการสั่งสมประสบการณ์การทำงาน ชุมชนชาวอโศก จะมีการถ่ายทอดและการสืบทอดความรู้ของการเป็นอยู่

ในชีวิตอย่างเป็นธรรมชาติ มีการพัฒนาความรู้ด้านต่าง ๆ ตลอดเวลา มีการประสานในเครือข่ายและนอกเครือข่าย บุคลากรที่เป็นสมาชิกของชุมชน จะได้รับการขัดเกลา ฝึกรอบรรวมความรู้ และอบรมทางด้านจิตใจ

สังคมอโศกเป็นสังคมสาธารณ โภคิ คือ การมีส่วนร่วมของชาวชุมชน การร่วมคิด และการร่วมตัดสินใจ อนาคตของชุมชนขึ้นอยู่กับ การตัดสินใจของสมาชิกชุมชนเป็นสำคัญ การร่วมปฏิบัติงานของชุมชน ถือว่ามีส่วนร่วมในระดับสูง วิธีการดำเนินชีวิตดังกล่าวเป็นส่วนสนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้จากสื่อโลกุตระทั้งสี่ แม้แต่กฎระเบียบของชุมชนบางข้อ จะดูเหมือนปิดกั้นการพัฒนาการหรือปิดกั้นโอกาสของนักเรียน เช่น ไม่ให้นักเรียนมีโทรศัพท์มือถือ ไม่ให้นักเรียนอิสระในการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ แต่เด็กก็สามารถทันเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม โดยไม่ต้องไปเสียเวลาหมกมุ่นอยู่กับสิ่งดังกล่าว ที่เสี่ยงต่อการถูกยั่วย้อมมอมมาจนต้องเสียอนาคต

การใช้สื่อศิลปะโลกุตระ ตัดขาดจากวัดและบ้านไม่ได้ ต้องมีการจัดองค์ประกอบของชุมชน ให้เหมาะกับการเรียนรู้ ซึ่ง โรงเรียนต้องจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน อย่างเป็นศิลปะ คือเป็นไปเพื่อช่วยให้การลดละกิเลส ได้ผลดีขึ้น การประมาณในการรับสื่อ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียน ได้แก่ วิชิต อารมณ์ ทัศนคติ ทักษะ ความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง ความสัมพันธ์ในชั้นเรียน ในโรงเรียน และระหว่างโรงเรียนในเครือข่ายชาวอโศก ทุกองค์ประกอบล้วนเป็นสื่อ ที่เป็นไปเพื่อการลดละกิเลสของนักเรียน หรือการพัฒนาจิตวิญญาณ ศิลปะโลกุตระ เกิดจากบุคคลที่ลดละกิเลสของตนตามหลักธรรมของศาสนา จนมีลักษณะของวรรณ 9 คือ มีความมักน้อย สันโดษ ยอขยั้น ไม่สะสม เมื่อทำได้มาก ๆ มีส่วนเหลือก็สะพัด แจกจ่าย แบ่งปัน และจำหน่ายในราคาถูกให้กับสังคม เกิดจากคนกินน้อยใช้น้อย แต่ขยัน เมื่อเหลือกินเหลือใช้ ก็สะพัดออกไป เป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สังคมก็จะอยู่รอด นักเรียนเป็นอนาคตของชาติ หากเขาได้ภูมิคุ้มกันที่ดี แล้วก็สามารถอยู่กับสังคมได้ โดยไม่เดือดร้อน ไม่ถูกมอมเมา และมีจิตช่วยเหลือผู้อื่น ทุกอย่างที่ดีที่จัดให้เด็กจึงถูกคัดสรรมาแล้วอย่างดี นอกจากไม่เป็นภัยแล้ว ยังมีประโยชน์แก่ตัวนักเรียนเอง ซึ่งเกิดจากปัญญาที่ได้จากการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง เมื่อให้คนอื่นได้ เขาก็จะพบกับความสุข ซึ่งเป็นเศรษฐกิจแบบคนจน เป็นคนจนที่อุดมสมบูรณ์ เป็นคนจนที่สุขสำราญเบิกบานใจ สื่อต่าง ๆ ของชุมชนราชธานีอโศก เกิดจากการสืบทอด พัฒนา ปรับเปลี่ยนตามยุคสมัยให้เหมาะกับผู้รับสื่อ บางสื่ออาจใช้ร่วมกันระหว่างเด็กและผู้ใหญ่ บางสื่อก็ใช้เฉพาะเด็กหรือผู้ใหญ่ทุกอย่างที่จัดให้มีขึ้น ล้วนเป็นสื่อในการพัฒนาคุณธรรมทั้งสี่ (ร้อยขวัญพุทธ มุ่งมาจน, สัมภาษณ์ สิงหาคม 2561)

1.6 ผลจากการพัฒนาคุณธรรมโดยการใช้สื่อศิลปะโลกุตระ

จากการสัมภาษณ์ในลักษณะการสนทนาอย่างเป็นธรรมชาติกับครูยิ่งดาว นาวาบุญนิยม (ชื่อเล่น เล็ก) ช่วงเช้า ประมาณ 6.30 น. ในขณะที่กำลังเก็บผักกูดข้างบ้านครูยิ่งดาวจะเก็บผักเตรียมไปขายที่อุทยานบุญนิยม และผู้วิจัยเก็บมาประกอบอาหารในตอนเช้า โดยมีบทกตัญญูกันประสาพี่น้องผู้ร่วมกระแสนุธรรมเดียวกัน ผู้วิจัยก็ถามความคิดเห็นในฐานะที่เป็นครูสอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สอนวิชาสังคมศึกษา เป็นครูฐานสวนผัก ทำงานฝ่ายธุรการ และวิชาการ ซึ่งจะรู้ความเคลื่อนไหว ในวงการศึกษารองโรงเรียนสัมมาสิกขาดี สรุปการสนทนาได้ดังนี้ ผู้วิจัยถามเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 ครูยิ่งดาวแสดงความคิดเห็นว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีลักษณะคุณธรรมที่ดีขึ้น โดยเฉลี่ยแล้วดีขึ้นกว่ารุ่นก่อนๆ เพราะมีศีลมากขึ้นทั้งผู้วิจัย และครูยิ่งดาวเห็นตรงกันว่า เป็นเพราะครูเอาใจใส่ดูแลเรื่องศีลของเด็กมากขึ้นครูยิ่งดาวย้ำอีกว่า อันที่จริง เด็กเรา เขาไม่ได้เลวร้ายอะไร เพียงแต่มาตรฐานของโรงเรียนสัมมาสิกขาสูงกว่าโรงเรียนทั่วไป เด็กก็รู้สึกยาก แต่พอออกไปอยู่ข้างนอก หรือถึงแม้จะถูกไล่ออกจากการฝึกกฐระเบียบ ก็ยังคิดว่าข้างนอกอยู่ดี เมื่อเขาไปอยู่โรงเรียนข้างนอก เขาก็ไปเป็นคนดีนะไปเป็นผู้นำที่ดี เราได้รับคำชมมาเรื่อยจากโรงเรียนข้างนอก เดี่ยวนี้เด็กไม่ค่อยมีปัญหา สังคมส่วนรวมเราก็ดีขึ้น นอกจากนั้น ผู้วิจัยต้องการทราบความเห็นของครูยิ่งดาวเกี่ยวกับสัปปายะ 4 (สื่อศิลปะโลกุตระ) ว่ามีผลต่อการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนหรือไม่ อย่างไร จึงแสดงความคิดเห็นไปว่าที่สำคัญต้องทำตามศีลให้ถูกต้อง เพราะเป็นโรงเรียนเน้นธรรมะและส่งผลให้นักเรียนมีคุณภาพดี และการที่พ่อครูตอบคำถามเด็กจะมีส่วนทำให้เด็กดีขึ้นไหม ครูยิ่งดาวแสดงความคิดเห็นว่ามีผล แต่เด็กๆเขาไม่ใกล้ชิดกับพ่อครู การที่ผู้ใหญ่ให้ความใกล้ชิดมีผลมากกว่า ผู้วิจัยจึงถามเกี่ยวกับสื่อสังคมสิ่งแวดล้อมครูยิ่งดาวตอบว่าสังคมสิ่งแวดล้อมมีส่วนช่วย ถ้ามองเวลาพฤติกรรมเด็ก ที่สำคัญคือ ทุกอย่างสัปปายะ

จากการสนทนากับครูยิ่งดาว เกี่ยวกับพฤติกรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 แสดงให้เห็นว่า โดยเฉลี่ยแล้วดีขึ้นกว่ารุ่นก่อนๆ เพราะมีศีลมากขึ้น มีความเป็นผู้นำที่ดีเมื่อออกไปอยู่ในสังคม และย้ำว่า มาตรฐานของโรงเรียนสัมมาสิกขาสูงกว่าโรงเรียนทั่วไป จากการที่พ่อครูตอบคำถามเด็กจะมีส่วนทำให้เด็กดีขึ้น การที่ผู้ใหญ่ให้ความใกล้ชิดมีผลมากกว่า เพราะมีสัปปายะ 4 (สื่อศิลปะโลกุตระ) ช่วยถ่วงดุลเวลาพฤติกรรมเด็ก มีต่อการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน

2. การวิเคราะห์ผลการใช้สื่อศิลปะโลกุตระในการพัฒนาคุณธรรมของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีอโศก

การวิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจในการใช้สื่อศิลปะโลกุตระพัฒนาคุณธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีอโศก โดยใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์นักเรียนมาวิเคราะห์เกี่ยวกับความพึงพอใจ ในสื่อศิลปะโลกุตระ เพื่อเป็นข้อมูลในการสัมภาษณ์ในลำดับต่อไป

2.1 สัมภาษณ์เกี่ยวกับสื่อศิลปะโลกุตระทั้ง 4 ประเภท ได้แก่ สื่อบุคคล สื่อธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อกิจกรรม มีรายละเอียดดังนี้

2.1.1 สื่อบุคคล โดยผู้วิจัยกำหนดรายชื่อ ให้ระบุชื่อบุคคล ให้เหตุผลที่ชอบเรียงลำดับความชอบจากมากไปหาน้อย มีผลดังนี้

- 1) หลวงปู่สมณะโพธิรักษ์ เพราะ เป็นแบบอย่างที่ดี สอนให้เป็นคนดี เป็นผู้สร้างอโศก
- 2) นักบวช (สมณะ สิกขมาตุ) เพราะ ดูแลนักเรียน เข้าใจเด็ก ขยันทำงาน เป็นแบบอย่างที่ดี จิตใจดี
- 3) ครู.เพราะ.ตั้งใจสอน เข้าใจเด็ก.สอนสนุก
- 4) ชาวชุมชน เพราะ ใจดี ให้การช่วยเหลือ.ให้กินขนม

2.1.2 สื่อธรรมชาติและสิ่งแวดลอม โดยแยกเป็นสื่อธรรมชาติและสื่อการเรียนตามฐานงาน และ สถานที่เรียนตามอชยาศัย มีรายละเอียดดังนี้

- 1) สื่อธรรมชาติ ชอบเพราะอะไร เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย
 - (1) แม่น้ำมูล ลำธาร น้ำตก เพราะ บรรยากาศดี สดชื่น ให้ความสบายใจ เป็นแหล่งเกษตรกรรม สวย ร่มรื่น เล่นน้ำตกสนุก เป็นน้ำตกจำลองที่เหมือนจริง เมื่อสัมผัสแล้ว เย็นสบาย ร่มรื่น คลายกังวล สวยงาม
 - (2) นา เพราะ ทำให้มีข้าวกิน นึกถึงคนทำนา ต้องมีแรงเยอะ ต้องอดทน นึกถึงความพอมิ พอกิน นา คือ ชีวิต เป็นแหล่งอาหารของมนุษย์ บรรยากาศดี เป็นแหล่งอาหาร เป็นวิถีชีวิตของมาตั้งแต่อดีต รำลึกถึงอดีตที่มีความสุข อยู่มาแล้วมีความสุข
 - (3) สวน เพราะ ทำให้มีผักกิน สื่อถึงการใช้ชีวิตแบบพอเพียง ได้ใกล้ชิดธรรมชาติ เมื่อเห็นพืชเติบโตแล้วชื่นใจ

2) การเรียนตามฐานงาน สาเหตุที่ชอบเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย

(1) ตลาดนัดบุญนิยม เพราะ เป็นแหล่งอาหาร มีขนมอร่อย แหล่งขายสินค้า บรรยากาศครึกครื้น ไปแล้วเบิกบาน ขายของถูก ได้พบปะผู้คนมากมาย

(2) ห้องเรียน เพราะ เป็นสถานที่ให้ความรู้โรงปฎิ ได้ฝึกการใช้กำลังผลิตปฎิให้เกษตรกรได้ใช้ เป็นงานหนักทำให้ได้ฝึกความอดทน เป็นที่ๆมีความเป็นบวรมากที่สุด ผลิต และขายปฎิของชุมชนเป็นรายได้ของชุมชน

(3) โรงสีและโรงแหมพ เพราะ งานเบา ไม่เร่งรีบ เป็นแหล่งผลิตสมุนไพร

(4) โฮ่งปัว สถานพยาบาล เป็นฐานงานที่ต้องเรียนรู้ไว้ เจียบติ เย็น

3) สื่อสถานที่เรียนตามอัยาศัย ชอบเพราะอะไร เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย

(1) ไร่ร่มไม้ เพราะ เย็นสบายเป็นธรรมชาติ ได้เปลี่ยนบรรยากาศ

(2) เขื่อนฝิ่งกัน เพราะ สะดวก เย็นสบาย ไม่อึกทัก ไม่มีเสียงดังรบกวน

(3) ใต้ถุนเขื่อนศูนย์ เพราะ เย็นสบาย กว้างขวาง แต่ผู้ที่มาใช้สถานที่อบรมบางครั้งมีการใช้เครื่องเสียงดังรบกวนสมาธิ

(4) เขื่อนโสเหล่ เพราะ สะดวก เย็นสบาย แต่อยู่ใกล้ที่พักสมณะ

2.1.3 สื่อกิจกรรม สาเหตุที่ชอบเรียงลำดับจากชอบมากไปหาน้อย

1) งานวันเด็ก ได้เล่นกิจกรรมสนุกๆแบบเด็กๆ

2) วันแม่ ได้อยู่ใกล้ชิดแม่ อบอุ่น ได้เปิดใจสารภาพผิดที่เคยทำกับแม่

3) เทศกาลอาหารเจ ได้ฝึกบริหารจัดการการตลาด ได้เรียนรู้การทำอาหารเจที่อร่อย ทำอาหารเจเพื่อสุขภาพ ได้พบเพื่อน มีอาหารเจหลากหลายชนิด

4) งานอโศกรำลึก บูชาพระบรมสารีริกธาตุ ได้รู้ประวัติของหลวงปู่ ได้รู้ประวัติ และความเป็นมาของชาวอโศก ได้พบเพื่อนต่างพุทธสถาน ได้ทานอร่อยและฟรีมากมาย

5) งานเพื่อฟ้าดิน ได้เรียนรู้เกี่ยวกับกิจกรรมธรรมชาติ ได้ทานอาหารฟรี

6) งานปลูกเสกพระแท้ๆของพุทธ คัมภีร์ธรรม ได้ฝึกลดละกิเลส ได้ฝึกสงบใจ เรียนรู้ธรรมะ ได้เห็นแบบอย่างที่ดีจากนักปฏิบัติธรรม

7) กิจกรรมโฮมแอง ได้เสียสละทำประโยชน์ให้ส่วนรวม ได้ความสามัคคี ได้อ่านกิเลสความชอบ ไม่ชอบ พอใจ ไม่พอใจ ความเกียจคร้าน ในการร่วมงานกับเพื่อนและชาวชุมชน เพื่อนำไปแก้ไขจุดบกพร่องของตนเอง

8) รายการ “สามะปี่ชีวิต” ได้ฟังหลวงปู่ตอบคำถามไขข้อข้องใจ เพื่อนำไปแก้ไขปัญหาในของตนเองได้ และได้ฝึกจับประเด็นในการฟังธรรม

9) งานศพ ได้เห็นพิธีการในงานศพที่มีความเรียบง่าย ประหยัด ได้ฝึกการรับรู้ว่าความตายเป็นเรื่องธรรมดา

2.1.4 สื่ออิเล็กทรอนิกส์ บอกสาเหตุที่ชอบ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย

1) ภาพยนตร์ธรรมะ เรื่อง พระพุทธเจ้า ได้เรียนรู้หลายอย่าง ได้แก่ ประวัติของพระพุทธเจ้า พระรัตนตรัย ชีวิตในสมัยพุทธกาล ความงดงามน่าตื่นตาในภาพยนตร์ได้แบบอย่างและเข้าใจการนำธรรมะมาใช้ในชีวิต เช่น เทวทูตทั้ง 4 การลดละอบายมุข

2) ภาพยนตร์ธรรมะ เรื่อง พระมหาชนก เพราะ ได้เห็นความอดทน แผลง และความสนุกสนานของเนื้อเรื่องการผจญภัย ได้แบบอย่างความอดทน เข้มแข็งความเพียรพยายาม แม้ตกอยู่ในอันตรายถึงชีวิตก็สามารถใช้สติปัญญาแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นของพระมหาชนก

3) พระเจ้าอโศกมหาราช เพราะ ความสนุกสนานตื่นเต้นจากเนื้อเรื่อง และความอดทนของฉาก เห็นความเหนื่อยยาก การเสียสละในการปกป้องราชบัลลังก์ และแผ่นดินของพระมหากษัตริย์

2.1.5 การนำแบบอย่างที่ดีหรือความรู้ที่ได้จากสื่อไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

1) สื่อบุคคล นำแบบอย่างจากคนที่ประทับใจไปเป็นแบบอย่างในการใช้ชีวิต ความประเสริฐจากแบบอย่างที่ดีนำไปปฏิบัติและพัฒนาตนเองคนมีทั้งดีและไม่ดี แต่เลือกแต่สิ่งดี ๆ ไปเป็นแบบอย่าง เช่น ความขยัน การเป็นผู้ให้ การแบ่งปัน การมีน้ำใจ มีการเปรียบเทียบว่าต่างกับคนนอกอโศกอย่างตรงกันข้าม และจะลองนำแบบอย่างความขยัน การเป็นผู้ให้ การแบ่งปัน การมีน้ำใจ ไปปฏิบัติ

2) สื่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้ประโยชน์จากการได้พักอาศัย พักผ่อน เมื่อสัมผัสธรรมชาติแล้วผ่อนคลาย ร่มรื่น ได้รับอากาศบริสุทธิ์ สดชื่น เป็นแหล่งเรียนรู้ ไม่จำกัดอยู่แต่ในห้องสี่เหลี่ยม ทำให้เห็นคุณค่าของธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และเห็นว่าควรจะอนุรักษ์ไว้ ไม่ทำร้ายไม่ทำลายทั้งพืชและสัตว์

3) สื่อกิจกรรม ส่วนใหญ่นักเรียนเห็นว่าได้เรียนรู้จากงานการขายอาหารในเทศกาลกินเจ ในช่วงเวลา 7 วัน เพราะได้เรียนรู้ การทำงาน การใช้ชีวิต จากการได้เห็นต้นแบบที่ดีของผู้ที่เป็นแม่ฐานที่มีฐานะตั้งแต่ต้นักบวชหญิง(ถือศีล 10 แบบอริศีลหรือมากกว่านั้น) อุบาสก อุบาสิกา (ถือศีล 10 แบบอริศีลหรือมากกว่านั้น) ชาวมุขมชน (ถือศีล 5 ศีล 8 แบบอริศีล) ได้เรียนรู้การทำงานร่วมกัน เมื่อเกิดปัญหาจากกิเลสก็ได้ฝึกทำใจในใจ และฝึกความทุ่มเทในการทำงานอย่างมีฉันทะได้เรียนรู้การทำอาหารเจ บางคนได้เรียนรู้ในงานเพื่อฟ้าดิน จากเนื้อหาที่สอนให้รักธรรมชาติ

4) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เข้าไปสืบค้นหาข้อมูลนำความรู้ที่ได้มาใช้ประโยชน์ได้เรียนรู้สิ่งที่ไม่มีในห้องเรียน นำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี

2.1.6 ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ที่รู้สึกหนักใจ

ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันขณะที่รู้สึกหนักใจ เกิดจากการที่ไม่ได้ตามใจตนเองในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง และถูกขัดเกลา ได้แก่ ต้องตื่นมาทำวัตรแต่เช้า เข้าฐานงาน(ทำงาน) จี้เกียดความเบื่อหน่าย ความเอาแต่ใจ ความน้อยใจ และกังวลเรื่องการเรียนในวิชาคณิตศาสตร์ซึ่งเป็นวิชาที่ยาก เกรงว่าจะเรียนได้ไม่เก่งเท่านักเรียนทั่วไปที่ไม่ใช่โรงเรียนในเครือช่ายอโศก ความคิดถึงบ้าน บางคนก็อยากออกไปเรียนอื่นๆที่ไม่ใช่ช่ายอโศก อยากเที่ยว

2.1.7 เมื่อมีปัญหา แก้ไขอย่างไร ใช้หลักธรรมข้อใด ให้ยกตัวอย่าง

เมื่อมีปัญหา นักเรียนทุกคนแก้ไขโดยใช้วิธีตรวจทบทวนตนเอง ด้วยศีล 5 และหลักธรรมะ เช่น ใช้ความอดทน (ขันติ) ใช้อิทธิบาท 4 ได้แก่ ฉันทะ (ความชอบ) วิริยะ (ความเพียร) จิตตะ(ความเอาใจใส่ให้มาก)วิมังสา(ความตั้งใจที่จะทำให้สำเร็จเป็นเป้าหมาย) โดยมากเน้นปฏิบัติที่วิริยะ บางคนก็ไปผ่อนคลายกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม เช่น ไปนั่งเล่นนอนพักที่ริมน้ำมูล

2.2 การวิเคราะห์ข้อมูลการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนทั้งชั้นเรียนที่เกิดจากผลของสื่อ

การเรียน การเรียนส่วนใหญ่ตั้งใจเรียน และเรียนดี มีเพียงบางคนที่ไม่ชอบเรียน. ทำงานฐานงานมากกว่า

การฟังธรรม นักเรียนที่ตั้งใจฟังธรรม และไม่ตั้งใจฟังธรรมมีจำนวนพอๆกัน

การมีปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้าง นักเรียนส่วนใหญ่จะมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนๆ น้อยๆ การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ใหญ่จะมีทั้งดี มากดีปานกลาง และไม่ค่อยดีนัก

การทำงาน นักเรียนชายทั้งหมดมีความตั้งใจในการทำงาน นักเรียนหญิงส่วนใหญ่มีความตั้งใจในการทำงาน มีนักเรียนหญิงบางคนที่ไม่สู้งาน ไม่ค่อยมีความอดทนในการทำงาน

ความคิดเห็นของผู้สังเกต จากการสังเกตพฤติกรรมนักเรียน จะมีพฤติกรรมหลากหลาย ตามประสาวัยรุ่น ทั้งเชิงบวก และเชิงลบสัมพันธ์กับ การเรียน การฟังธรรม การมีปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้าง การทำงาน เช่น เป็นคนดี (ผู้สังเกต ครูผู้แสวงพุทธ นิยมพุทธ ครูสุดา ใจดี)

จากการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนทั้งชั้นที่เรียนเกิดจากผลของสื่อ การเรียนส่วนใหญ่ตั้งใจเรียน และเรียนดี มีเพียงบางคนที่ไม่ชอบเรียน.ทำงานฐานงานมากกว่า ในการการฟังธรรมนักเรียนที่ตั้งใจ และไม่ตั้งใจฟังธรรมมีจำนวนพอๆกัน และนักเรียนส่วนใหญ่จะมีปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้าง กับเพื่อนๆ น้อยๆ กับผู้ใหญ่จะมีทั้งดี มากดีปานกลาง และไม่ค่อยดีนัก ในการทำงานนักเรียนส่วนใหญ่มีความตั้งใจ มีนักเรียนหญิงบางคนที่ไม่สู้งาน ไม่ค่อยมีความอดทน

ในการทำงาน ในความคิดเห็นของผู้สังเกต เป็นพฤติกรรมหลากหลายตามประสาวัยรุ่น ทั้งเชิงบวก และเชิงลบ แต่ไม่ถึงกับผิดศีล ซึ่งเป็นเกณฑ์มาตรฐานของการศึกษาที่มุ่งเน้นคุณธรรม

2.3 การสนทนาแบบธรรมชาติกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เพื่อทราบการพัฒนา ด้านคุณธรรม และความพึงพอใจ จากผลการใช้สื่อศิลปะโลกุตระ

จากการสนทนาในคาบเรียนศิลปะชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้สอน เป็นการสนทนาสั้นๆ ในระหว่างที่นักเรียนกำลังปฏิบัติงานศิลปะ วาดภาพธรรมชาติในบรรยากาศสบายๆ นักเรียนที่สนทนาด้วยตลอด ชื่อ บาส (ค.ช.บุญฤทธิ์ กัลยา) และที่ร่วมสนทนาบ้างมี รดถึง (ค.ช.ชยานันต์ ศรีรักษา) ปลื้ม (ค.ช.รัตนานนท์ พงษ์กระโทก) ส่วนคนอื่นๆ ก็พูดแทรกพูดเล่นกันบ้างสั้นๆ นักเรียนจะเรียกครูว่า อา แทนความรู้สึกว่า เป็นญาติผู้ใหญ่ฐานะอา

จากการสนทนากับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เป็นข้อมูลบ่งชี้ ถึงการพัฒนา ด้านคุณธรรม และความพึงพอใจ จากผลการใช้สื่อศิลปะโลกุตระ มีข้อมูลบ่งชี้ว่าเกิดการพัฒนาด้านคุณธรรม จากการที่นักเรียนบอกว่าคุณดีขึ้นมา มีศีล และบาสตอบว่า ทำงานเป็น ไม่ขี้เกียจ ช่วงปิดเทอมกลับบ้านไปช่วยแม่ปลูกผัก พาแม่ทำอาหารเจ และย้าว่าตนเป็นคนดีมาก เมื่อเทียบกับเพื่อนข้างนอกแล้ว ที่ติดมือถือ ติดเกม ติดเฟส ติดไลน์ ดื่มเหล้าผิดศีลมากมายอย่างเป็นปกติ

สรุปข้อค้นพบจากการวิจัย

จากการทำวิจัยครั้งนี้ได้ค้นพบว่า

1. สื่อศิลปะโลกุตระเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพสูง ในการพัฒนาคุณธรรมของมนุษย์ เพราะแท้จริงแล้วเป็นการสร้างคนที่มีคุณค่าต่อโลก ต่อมวลมนุษยชาติ สร้างสันติสุขในโลก จากการที่มนุษย์มีการขัดเกลาจิตใจไปตามลำดับจนบรรลุผลเป็นคนวรรณะ 9 แล้วนั้น เป็นคนที่มีคุณค่าที่โลกต้องการ

2. สื่อศิลปะโลกุตระที่ใช้ในการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนเป็นนวัตกรรมอันเกิดจากอุดมการณ์แห่งความเมตตาสูงสุดในมนุษย์ที่พึงมีต่อมวลมนุษย์ด้วยกันของพ่อครูสมณะโพธิรักษ์ ที่ใช้แนวจิตตทฤษฎี และองค์ธรรมในพระพุทธศาสนา เป็นศิลปะที่เป็นมงคลอันอุดม อันได้แก่หลักไตรสิกขาที่สัมพันธ์ กับรูปแบบสื่อ 4 ประเภท ได้แก่ สื่อบุคคล สื่อธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม สื่อเฉพาะกิจ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือในทางพุทธศาสนาเรียกว่า สัปปายะ 4 ที่มีพฤติกรรมมวลรวมของสังคมชาวอโศก ที่ปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาจนเกิดผลเป็นรูปธรรมมีความเป็นสาธารณ โภคีผลสมผสานปรัชญาการศึกษาที่ว่า “ศีลเด่น เป็นงาน ชาญูวิชา” ภายใต้อำนาจ “บวร” (บ้าน วัด และโรงเรียน) เกี่ยวเนื่องสอดประสานกันอย่างเป็นองค์รวมที่เข้มแข็ง

3. การแก้ปัญหาใดๆในมนุษย์ และสังคมมนุษย์ ต้องแก้ที่ตัวบุคคลโดยแต่ละคนต้องลดละกิเลสในตนก่อนเป็นเบื้องต้น แล้วจึงจะช่วยสังคมได้ เป็นสิ่งยืนยันได้ว่าธรรมะของพระพุทธเจ้าเป็นโลกุตระธรรม (เหนือโลกีย์) ที่พิสูจน์ได้ด้วยตนเอง โดยการปฏิบัติอย่างสัมมาทิฐิ จนเกิดผลได้จริงในตน แล้วส่งผลต่อสังคมรอบข้าง ดังในบทธรรมคุณที่ว่า สวากขาโต ภะคะวะตา ธัมโม (พระธรรมเป็นสิ่งที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ดีแล้ว) สันทิฐิโก (เป็นสิ่งที่ผู้ศึกษาและปฏิบัติพึงเห็นได้ด้วยตนเอง) อกาลิโก (เป็นสิ่งที่สามารถปฏิบัติจนถึงผลได้ไม่จำกัดกาล) เอหิภัสสิโก (เป็นสิ่งที่ผู้แจ้งเอง ทำทนายให้มาพิสูจน์กันได้) โอปะนะยิโก (เป็นสิ่งที่ให้มีให้เกิดขึ้นในตน) บังจัตตัง เวทิตัพโพ วิญญูหิตะ(เป็นสิ่งที่วิญญูชนแจ่มแจ้งอยู่ในตน)

4. สือศีลปะโลกุตระ เป็นนวัตกรรมที่ไม่ใช่แค่เป็นอุดมคติที่เพ้อฝัน แต่เป็นปรากฏการณ์วิทยาที่สามารถพิสูจน์ได้

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ แบบกรณีศึกษา เนื่องด้วยองค์การศึกษาของราชธานีโอศกมีขนาดเล็ก มีการขับเคลื่อนภายใต้สังคมนตรี เพื่อให้เกิดความชัดเจนตามวัตถุประสงค์ อาศัยแนวคิดทฤษฎีพุทธธรรม จากการถ่ายทอดของพ่อครูสมณะโพธิรักษ์เป็นหลัก บรรณาธิการโอศกในทุกมิติมีการสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องสอดประสานกันเป็นองค์รวมอย่างเข้มแข็ง ซึ่งโรงเรียนสัมมาสิกขาที่เป็นหน่วยย่อยของหนึ่งในสามเสา “บวร” หลอมรวมเกิดคุณธรรมในตัวบุคคล รวมกันเป็นสังคมาคุณธรรม ที่โลกต้องการ กำหนดขอบเขตการศึกษาตามหลักการ แนวคิด ทฤษฎี ที่มุ่งส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรม โดยการใช้สื่อศิลปะโลกุตระ เครื่องมือที่ใช้ มีแบบ สัมภาษณ์ แบบสังเกตพฤติกรรม การสนทนา ภาวาค การเขียนแสดงสภาวะจากการร่วมกันทำงาน เป็นหมู่คณะ การเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น จากแหล่งปฐมภูมิ จากการเป็นชาวชุมชนบวรราชธานี โอศก ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ ในการสังเกตพฤติกรรมนักเรียนบันทึกข้อมูลเอง การสังเกต ปรากฏการณ์ หรือพฤติกรรม ในการสนทนาใช้วิธีการสนทนาที่เป็นไปตามธรรมชาติในขณะที่เรียน หรือทำงานในเวลาปกติ เก็บข้อมูลทุติยภูมิ จากเอกสาร ตำรา ข้อมูลในเว็บไซต์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. เพื่อศึกษารูปแบบและเนื้อหาการใช้สื่อศิลปะโลกุตระ ในการพัฒนาคุณธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีโอศก
2. เพื่อศึกษาผลการใช้สื่อศิลปะโลกุตระ ในการพัฒนาคุณธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีโอศก

การทำวิจัยใช้ระยะเวลาระหว่าง เดือนพฤษภาคม พ.ศ.2562 ถึง กันยายน พ.ศ.2562 และข้อเสนอแนะมี 2 ประเด็น ได้แก่ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะ สำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้ให้ข้อมูลหลักได้แก่ 1) นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีโอศก ซึ่งมีจำนวนนักเรียน 18 คน และนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 1 คน 2) สมณะหรือ นักบวช 1 รูป 3) ครู หรือ ครู 1 คน 4) ชาวชุมชน จำนวน 2 คน ผู้ปกครอง 1 คน เป็นการเลือกแบบเจาะจง

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมๆกับการดำเนินการเก็บข้อมูล โดยนำข้อมูลจากการศึกษา ปฏิบัติงานในพื้นที่ จากการสัมภาษณ์ การสังเกต การสนทนา นำมาวิเคราะห์และเขียนผล

การศึกษา ตามองค์ประกอบในกรอบแนวคิด และวัตถุประสงค์ของการวิจัย ทำการตรวจสอบความถูกต้อง อาศัยเหตุปัจจัยที่มีการเชื่อมโยงกัน นำมาจัดระเบียบการวิเคราะห์สรุป และอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. สรุปผลการวิจัย

1.1 รูปแบบและเนื้อหาการใช้สื่อศิลปะโลกุตระ ในการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีอโศก

1.1.1 สื่อศิลปะโลกุตระ

สื่อศิลปะโลกุตระเป็นศิลปะที่เป็นมงคลอันอุดม ใช้เป็นสื่อในการพัฒนาคุณธรรมของนักเรียน โดยอาศัยรูปแบบของสื่อศิลปะโลกุตระแยกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ สื่อบุคคล สื่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สื่อเฉพาะกิจ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ดังนี้

1) *สื่อบุคคล* ในสังคมอโศกมีการสื่อสารภายในแต่ละบุคคล เป็นการสื่อสารกับเวทนาในตน (อารมณ์ ความรู้สึก) อ่านกิเลสในเวทนา ฝึกเพียรลดละกิเลสของแต่ละคน ตามฐานศีลชาวชุมชนทุกเพศทุกวัย โดยได้จัดการเรียนรู้ของสังคมอโศกที่มุ่งเน้นคุณธรรม ตามลำดับแก่นสาระของคุณธรรมที่มีในตน ดังนี้

(1) *สมณะโพธิรักษ์* เป็นผู้นำชาวอโศกที่ถ่ายทอดโลกุตรธรรม วางระบบของสังคมอโศก สร้างสื่อศิลปะโลกุตระ ที่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรม เพื่อการขัดเกลาจิตใจ เน้นที่การพัฒนาคุณธรรมมนุษยชาติอย่างเป็นรูปธรรมโดยจัดการศึกษาแบบสามเส้า “บวร” เป็นเศรษฐกิจสาธารณโภคี เกิดคนจนที่สุขสำราญเบิกบานใจ โดยอาศัยมิตรดี สหายดี สังคมสิ่งแวดล้อม ให้ความรู้แก่ชาวอโศก เรื่องความรัก 10 มิติ การให้ หรือทาน ให้ความรู้เรื่องอริยโลกุตระ ซึ่งเป็นทฤษฎีที่สร้างความสมบูรณ์ของจิตใจ เป็นโลกุตรธรรมภายใต้ปรัชญา ศิลเด่น เป็นงาน ชาลยวิชา มีเป้าหมายสร้างคนที่มีคุณธรรมชั้นโลกุตระ (เหนือกิเลส) เพื่อทำงานที่เป็นคุณค่าให้กับมนุษยชาติโดยไม่แบ่งพิภพใดๆ โดยวางหลักเกณฑ์ที่เป็นหลักประกันเบื้องต้น คือ ต้องมีศีล 5 ที่ครบถ้วน ทำให้เกิดคนวรรณะ 9 เป็นองค์ประกอบรวมที่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรม ตามหลักสัปปายะ 4 เพื่อการขัดเกลาจิตใจสู่ความเจริญสูงสุด คือ นิพพาน จนเกิดผลเป็นสังคมคนมีศีล ตามลำดับของการชำระกิเลสเกิดผลบุคคลยังมีกิเลสเบาบางมากเท่าใดจะยิ่งมีสมรรถนะสูงมาก องค์ความเหล่านั้นได้ใช้ในการหล่อหลอมคุณธรรมเด็กนักเรียนนักศึกษาทุกระดับของอโศกเช่นกัน การที่จะเป็นไปได้เช่นนั้นได้ต้องลดละกิเลสโลก โกรธ หลง ได้จริง เป็นอุดมการณ์สูงสุด คือ สร้างคนที่มีคุณธรรมสูง มีคุณค่าประโยชน์ต่อมวลมนุษยชาติ จึงได้กำหนดเป็นนโยบายการศึกษาของชุมชนอโศก

(2) *นักบวช* นักบวชที่ราชธานีอโศกมี 2 กลุ่ม ได้แก่ นักบวชชาย นักบวชหญิง ที่มีวัตรปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยโดยเคร่งครัด เพื่อขัดเกลากิเลสในตนจนเกิดมรรคผลจริงสูงขึ้นไปตามลำดับ เป็นที่พึ่งของทั้งเด็กและผู้ใหญ่ เป็นกำลังใจ ให้คำปรึกษาในยามที่ประสบกับปัญหาชีวิต ปัญหาครอบครัว โดยอาศัยหลักธรรมของพระพุทธศาสนาที่มีในตน ซึ่งครอบคลุมทุกๆ ปัญหา นักบวชเป็นสื่อบุคคลที่ถ่ายทอดโลกุตระธรรมโดยตรง ในการบรรยายธรรมเทศนาในรายการที่ถ่ายทอดทางสื่อโทรทัศน์บุญนิยมทีวี และในการสัมผัสสัมพันธ์กันชีวิตประจำวัน เป็นผู้ให้สัมมาทิฐิกับชาวอโศกทุกฐานะ ทุกชุมชน และเครือข่าย รวมทั้งนักเรียน และนักศึกษา นักบวชหลายรูปทำหน้าที่ครูผู้สอนวิชาหน้าที่ศีลธรรม และวิชาสามัญในโรงเรียน ตามอุดมการณ์ของผู้นำชาวอโศก ที่ให้การศึกษาเพื่อสร้างมนุษย์ที่มีคุณธรรม และมีคุณค่าต่อมวลมนุษยชาติ

(3) *ครู* ผู้ให้ความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมการดำรงชีวิตประจำวัน เริ่มนับตั้งต้นจากพ่อครูสมณะโพธิรักษ์ฯ นักบวชชาย หญิง และชาวชุมชนชาย หญิง ซึ่งเป็นสมาชิกในชุมชน เป็นทั้งครูนอกระบบ และในระบบ โรงเรียน จะถ่ายทอดธรรมะแทรกไปในการเรียนการสอน ครูทุกคนเป็นจิตอาสาไม่รับค่าตอบแทน ถือว่าเป็นการปฏิบัติธรรมเป็นตัวอย่างการให้โดยไม่หวังผลตอบแทน ให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้อันเป็นคุณธรรมที่มนุษย์ควรให้กับสังคม

(4) *ชาวชุมชน* เป็นมวลพลังรวมที่เป็นตัวอย่างในการปฏิบัติและขัดเกลากิเลสให้แก่นักเรียน ชาวชุมชนเป็นสื่อบุคคลในการพัฒนาคุณธรรม ความเคลื่อนไหวในกิจกรรมหลัก หรือแม้กิจกรรมใดๆ จะมีผลกระทบต่อทุกคน ชาวชุมชนถือว่าเป็นมิตรดีสหายดี สังคมดีสิ่งแวดล้อมดีต่อกัน และถือว่าเป็นบุคคลสัพปายะ การศึกษาในระบบ “บวร” ได้อาศัยชาวชุมชนครูเป็นโดยปริยาย ครูบางคนก็เป็นผู้ปกครองของนักเรียน ดังนั้นชาวชุมชนจึงเป็นเครื่องมือขัดเกลาพัฒนาคุณธรรมเด็กนักเรียนของอโศกได้เป็นอย่างดี

2) *สื่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม*

เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่เป็นสถานที่น่าน่ารื่นรมย์ ปลอดภัย (สถานที่สัพปายะ) เป็นปัจจัยส่งเสริมต่อการเรียนรู้ องค์กรประกอบภูมิทัศน์แบบไทยๆ ที่จัดสร้างขึ้นของชุมชนราชธานีอโศก ตั้งอยู่ที่ลุ่มริมแม่น้ำมูลอันอุดมสมบูรณ์ มี 2 ลักษณะได้แก่

(1) *สื่อธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่เกิดเองโดยมนุษย์ไม่ได้สร้าง* เช่น ป่าไม้ แม่น้ำมูล และองค์ประกอบอื่นๆ ที่เกิดเองตามธรรมชาติอันงดงามด้วยต้นไม้ใหญ่อันร่มรื่นสายลมพัดผ่าน หอบเอาไอโซนเย็น บรรยากาศเบาสบายปลอดภัย มีดอกไม้ตามป่าละเมาะ ทั้งนี้เกิดจากองค์ประกอบของผืนแผ่นดินชุมชนบวรราชธานีอโศกประมาณพันห้าร้อยไร่ที่ไร้สารพิษ

(2) *สื่อสิ่งแวดล้อมที่สร้างเลียนแบบธรรมชาติเพื่อเป็นศิลปะโลกุตระ* มีความเป็นสัพปายะ 4 ที่ผสมผสานเทคนิควิธีการด้านศิลปะ ทั้งแบบวิจิตรศิลป์และประยุกต์ศิลป์

การออกแบบตกแต่ง งานวิศวกรรมรูปแบบภายนอกที่เป็นศิลปะต่างๆไป (โลโก้) แฝงเนื้อหา
นามธรรมที่เป็นคุณธรรม (โลกุตระ) การสื่อสารศิลปะโลกุตระมีเจตนาเพื่อผู้ที่สัมผัสเกิดการลดละ
กิเลสได้ไม่มากนักน้อย สร้างสุนทรีย์ภาพให้เป็นภูมิทัศน์องค์รวม แบ่งเป็น 2 ลักษณะดังนี้

(ก) การสร้างสรรค์ศิลปะโลกุตระงานตกแต่งอาคารสถานที่ด้วยสิ่ง
ประดับตกแต่งในรูปแบบต่างๆ เป็นของเล่นที่ดูเรียบง่าย ทั้งนี้เป็นการสร้างสรรค์องค์ประกอบศิลป์
เพื่ออนุโลมหรือสร้างความผ่อนคลาย จากการพบเจอ การสัมผัสสิ่งที่ทำให้รู้สึกจริงจัง เข้มข้นเกิน
ความรู้สึก ตามฐานภูมิธรรมของแต่ละศิลปินจึงสร้างสรรค์งานศิลปะโลกุตระที่มีระดับของความ
เป็นโลกุตระทั้งในระดับต้น กลาง ปลาย

(ข) การสร้างสรรค์ศิลปะโลกุตระแหล่งกิจกรรมไร้สารพิษ ฝ่าย
การศึกษาใช้เป็นฐานฝึกงานกิจกรรมสำหรับนักเรียน และเป็นแหล่งผลิตอาหารมังสวิรัตี่เลี้ยงชาว
ชุมชน ทุกคนมีส่วนร่วม เอื้อต่อการดำรงชีพ และเป็นประสบการณ์จากการปฏิบัติงานจริง ซึ่งเป็น
การศึกษาที่มีคุณภาพสูงกว่าระดับที่กระทรวงศึกษากำหนดไว้

3) สื่อกิจกรรม

สื่อกิจกรรม หมายถึง งานประเพณีซึ่งเป็นงานประจำปี และวัฒนธรรมใน
รูปแบบเฉพาะของชาวโศก ที่เป็นงานรวมพลชาวโศกทั่วประเทศและที่อยู่ต่างแดนเข้ามาที่ศูนย์
ใหญ่ คือที่ชุมชนราชธานีโศก มีดังนี้

(1) งานปลูกเสกพระแท่นของพุทธ ในงานมีทั้งเด็กเล็ก นักเรียนนักศึกษา
ทุกสาขาในกลุ่มโรงเรียนของชาวโศกทั่วประเทศเข้าร่วม ได้เห็นแบบอย่างของการเป็นคนดีระดับ
โลกุตระจากชาวโศก เป็นมวลพลังงานosmosis ไหลแผ่ ซึมเข้าไปในจิตใจของเด็ก การสร้างสื่อ
เพื่อการศึกษาในรูปแบบนี้ หาไม่ได้จากสังคมโลกต่างๆไป

(2) งานอโศกรำลึก และบูชาพระบรมสารีริกธาตุ นักเรียนนักศึกษาจาก
ชุมชนอโศกทุกแห่งจะเข้าร่วมในพิธีกรรมต่างๆ ตลอด 6 วัน มีความเคร่งครัดตั้งแต่ระดับสมณะ
สิกขมาตุผู้ตั้งมั่นในพระธรรม วินัย อุบาสก อุบาสิกา จำนวนไม่น้อยกว่าพันคน นอกจากนี้เด็กจะได้
ผ่อนคลายกับการได้ไปตักอาหารที่แต่ละโรงบุญจัดมาให้ตักกินฟรีแบบบุฟเฟต์ ได้พบเจอและพูดคุย
แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนๆต่างพุทธสถาน เป็นการศึกษาตามสภาพจริง

(3) ตลาดอารียะ เด็กๆ จะเข้าไปร่วมทำงานกับผู้ใหญ่ ในการขายสินค้า
เป็นการเรียนรู้เรื่องการค้าบุญนิยม ชาวชุมชนทุกคนจะรับประทานอาหารฟรีได้ทุกร้าน สามารถ
เลือกรับประทานอาหารได้ตามใจชอบ เป็นสินค้าปัจจัย 4 ขายระดับต่ำกว่าทุน ขาดทุน และระดับ
สูงสุดจะแจกฟรี แสดงถึงความเป็นญาติพี่น้อง เป็นการให้โดยไม่หวังผล

(4) *เทศกาลอาหารเจ* เป็นสนามฝึกปฏิบัติธรรมของเด็กๆ ตามหลักมรรคมีองค์ 8 ในสถานการณ์จริง ทำให้เกิดทักษะที่หาได้ยากจากการเรียนในโรงเรียนทั่วไป

(5) *งานเพื่อฟ้าดิน* งานเพื่อฟ้าดิน เป็นงานที่จัดอย่างเป็นทางการของชาวอโศก เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้และภูมิปัญญาของคนไทย อันมีองค์ความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงรัชกาลที่ 9 เป็นต้น ในงานนี้เด็กๆ ได้รับหน้าที่ช่วยผู้ใหญ่ในฐานะงานต่างๆ ตามความถนัด ได้เรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง การเกษตร และภูมิปัญญาไทยหลากหลายรูปแบบ

(6) *การตักบาตร* มีร่วมในวัฒนธรรมตักบาตรอันเป็นวัฒนธรรมปกติของชาวพุทธทั่วไป แต่การตักบาตรของชาวอโศกนั้นการตักบาตร คือการให้ หรือทาน โดยไม่ขอให้ได้ สิ่งนั้นสิ่งนี้ เป็นการให้เพื่อขจัดความหวงแหน ขจัดความอยากได้มาให้ตน เป็นของตน เป็นการสนองกิเลส แต่ตรงกันข้ามมีเจตนาโดยเป้าหมายที่ตรงกับคำว่า “บุญ” อันเป็นการชำระกิเลสเท่านั้น ตรงกับที่พระพุทธเจ้าสอน เด็ก นักเรียน นักศึกษา จะได้เข้าร่วมทุกครั้ง ในการร่วมตักบาตรหรือถวายบาตร ซึ่งเป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่ทำให้การเรียนรู้ ซึมซับเอาวิถีของคุณธรรมได้อย่างแนบเนียน และเป็นโอกาสได้รำลึกในคุณพระรัตนตรัย ผนึกในจิตวิญญาณ ของผู้ที่อยู่ในบรรยากาศแห่งธรรม การตักบาตร คือ การให้ ที่ไม่ต้องการผลตอบแทน ซึ่งเป็นกุศโลบายในการชำระกิเลส

(7) *งานวันเด็ก* งานวันเด็กในช่วงกลางวัน ที่ราชธานีอโศก เด็ก นักเรียน นักศึกษาจะได้รับฟังการบรรยายธรรม จากสมณะ สิกขมาตุ เพื่อสร้างสัมมาทิฐิ ในช่วงเช้า ในช่วงรับประทานอาหารจะมีคลิปวิดีโอ และหนังสือที่ให้คิดสอนใจให้ข้อคิดข้อธรรม ประกอบการอธิบายจากสมณะช่วงบ่ายลงงานในบางงานที่ต้องการแรงงานเร่งด่วน เพื่อนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน ในภาคเย็นจะจะมีการแสดง มีการละเล่น บนเวที มีการแลกเปลี่ยนของขวัญ เน้นความสนุกสนานผ่อนคลายของเด็กๆ ที่สำคัญต้องไม่ผิดศีล ไม่มีอบายมุข และยังเป็นอาหารมังสวิรัต

(8) *วันไหว้ครู* ในงานวันไหว้ครูนั้นเป็นพิธีกรรมเพื่อฝึกให้เด็กนักเรียนมีความกตัญญู ฝึกความอ่อนน้อมถ่อมตน ต่อผู้มีพระคุณ อันส่งผลให้เป็นคนว่าง่าย สอนง่าย เชื่อฟัง สิ่งที่คุณชี้แนะไม่ดื้อรั้น มีผลสืบเนื่องเป็นความศรัทธา และในการดำเนินกิจกรรมใดๆ ของส่วนรวม ก็จะมีความเป็นปึกแผ่น ในสังคมอโศกเป็นสังคมแห่งคุณธรรม ซึ่งจะทำให้การป้อนความมีจิตสำนึกคุณธรรมต่อเด็กนักเรียนก็จะเป็นไปอย่างไม่ยากและมีประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาที่มุ่งเน้นคุณธรรม

(9) *วันแม่* ในวันแม่ เด็กๆ จะได้รับความอบอุ่นในพิธีการที่ทางโรงเรียนจัดให้ จะมีการทำกิจกรรมร่วมกันของแม่ลูก และจะมีรายการสัมภาษณ์ให้เปิดใจเกี่ยวกับความรู้สึกที่มีต่อแม่ มีพิธีการแสดงความรัก ความกตัญญูต่อแม่

10) กิจกรรมวัน “บวร” มีกิจกรรมหลักอยู่ 2 กิจกรรม *กิจกรรมโสมแสง* เป็นการระดมการทำงานของทั้งผู้ใหญ่ เด็ก นักเรียน นักศึกษา และนิสิต วนบ. ร่วมกันทำงาน เฉพาะกิจ ตามฐานงานต่างๆตามความจำเป็นเร่งด่วน และ *กิจกรรมร่วมฟังธรรมสอถามสารพันปัญหาที่ข้องใจ* ในรายการ“สามะปี่ชีวิต” เป็นวันที่ชาวชุมชนทุกคนเข้าร่วมรับฟังการบรรยาย เป็นการจัดสถานการณ์ให้เด็กๆได้มีโอกาสได้ใกล้ชิดหลวงพ่อ ซึ่งเป็นผู้ที่ชาวอโศกเคารพศรัทธาสูงสุด เป็นการสัมผัสสัมพันธ์ในลักษณะครอบครัวที่อบอุ่นของครอบครัวใหญ่ทั้งชุมชน เพื่อนำไปเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาชีวิตของคนวัยเจริญพันธุ์ ที่จะได้ไม่หลงมัวเมาไปกับกาม สิ่งมอมเมาต่างๆ

11) *งานศพ* พิธีเผาศพของชาวอโศกเป็นแบบเรียบง่าย ธรรมชาติ นักบวชที่มรณภาพ ชาวชุมชนที่เสียชีวิต งานศพของชาวอโศกเป็นแบบเรียบง่ายจะถูกนำมาประกอบพิธีโดยเก็บศพน้อยวันที่สุด งานศพไม่สิ้นเปลืองใด ๆ มีพิธีกรรมสั้น ๆ แบบเรียบง่าย มีการเทศน์หน้าศพ การรำลึกถึงผู้ตายโดยนักบวช ญาติผู้เสียชีวิต และชาวชุมชน มีการเทศน์ให้สติแก่ผู้ยังมีชีวิตอยู่ หน้าเมรุเผาศพ ก่อนพิธีเผา นักเรียนจะได้สัมผัสงานศพ ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ความเป็นจริงของชีวิต ไม่หลงไหลไปกับการจัดงานศพที่หรูหราสิ้นเปลือง แต่จะได้ประโยชน์จากงานศพ คือการใช้ชีวิตไม่ประมาท เกิดมาแล้วต้องตายทุกคน การลดละกิเลส

12) *กิจกรรมจิตอาสาบำเพ็ญประโยชน์* เด็กๆได้เรียนรู้เรื่องการให้โดยไม่หวังผลตอบแทนใดๆอันหมายถึงบุญ คือการได้ฝึกชำระกิเลสหวงออกไป เป็นประสบการณ์ที่สร้างและพัฒนาคุณธรรมอย่างเห็นได้ชัด กิจกรรมนี้จะติดในสำนึกของเขาไปจนเติบโตเป็นผู้ใหญ่

4) *สื่ออิเล็กทรอนิกส์*

สื่ออิเล็กทรอนิกส์โทรทัศน์บุญนิยมทีวีเป็นทั้งเครื่องมือ และช่องทางในการเผยแพร่อุดมการณ์ การติดต่อสื่อสารเป็นรูปแบบเฉพาะของชาวอโศก การประสานงานเป็นไปอย่างใกล้ชิด เชื่อมกับงานด้านการศึกษาบุญนิยม ถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อปลูกฝังให้เยาวชนเป็นคนดีมีคุณธรรม บุญนิยมทีวีเป็นทีวีที่ถ่ายทอดการสอนธรรมะ และสื่อคุณธรรมเป็นหลัก ที่ครู นักบวช ปราชญ์ พ่อแม่ ผู้รับผิดชอบฐานงาน ผู้เฒ่าผู้แก่ ผู้รู้ และผู้มีประสบการณ์ด้านต่าง ๆนำมาใช้เป็นสื่อการสอนเพื่อสอดแทรกคุณธรรมให้กับนักเรียน อีกทั้งปลูกฝังวัฒนธรรม ประเพณี กิจกรรมหลากหลายในรูปแบบบวร นอกจากนี้ การดูโทรทัศน์ช่องอื่น หรือการชมภาพยนตร์ ต้องผ่านการตรวจสอบจากสมณะ และสมณะคอยให้แง่คิดมุมมองที่จะเป็นประโยชน์ เพิ่มเติม ไปพร้อม ๆ กับการชมภาพยนตร์ และสื่อธรรมะผ่าน Internet. ในรูปแบบต่างๆ มีการคัดกรองสาระที่น่าสนใจ โดยนักบวช ครู มานำเสนอ นักเรียนตามโอกาสวาระที่สมควร ทำให้นักเรียนรู้ทันเหตุการณ์ ที่เกิดขึ้นในสังคม ไม่ตกเป็นทาสสื่อต่าง และยังมีสื่อเสียงตามสายของชุมชน เปิดเพลง นัดหมายกันทำกิจกรรม การสร้างจิตสำนึกประชาสัมพันธ์ในสิ่งที่จะเป็นประโยชน์ร่วมกัน นำเสนอรายการที่น่าสนใจ

1.1.2 การสัมภาษณ์ สมณะโพธิรักษ์ ชาวชุมชน และคนวัด

จากการสัมภาษณ์ พ่อครูสมณะโพธิรักษ์ คุณแซมเดือน ตั้งใจจนแล้ว และคร. ร้อยขวัญพุทธ มุ่งมาจนได้แสดงความคิดเห็นว่า สื่อศิลปะโลกุตระเกิดจากองค์ประกอบของสื่อศิลปะที่เป็นมงคลอันอุดม มีเนื้อหาของธรรมะที่เป็นโลกุตระที่ละเอียดอ่อน ชับซ้อน ลึกซึ้ง เพื่อปลูกฝังคุณธรรมระดับโลกุตระให้เกิดในจิตใจของนักเรียนโดยอาศัยสื่อ 4 ประเภท ได้แก่ สื่อบุคคล สื่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สื่อเฉพาะกิจ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อที่สำคัญที่สุด คือ สื่อบุคคล ซึ่งมีผลต่อสื่อด้านต่างๆ ทุกด้าน โดยเริ่มที่การสื่อสารของนักบวชสื่อให้นักบวช สื่อให้ชาวชุมชน ฆราวาส และนักเรียน นักศึกษา ตามลำดับ และพฤติกรรมกรปฏิบัติกิจกรรมของบุคคลในชุมชน ภายใต้สังคม “บวร ในปรัชญาการศึกษา “ศีลเด่น เป็นงาน ชาญวิษา”ที่นักเรียนได้พบเห็นอยู่เป็นประจำ แม้ไม่ได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง แต่จากการซึมซับโดยไม่รู้ตัวก็สามารถรู้และเข้าใจได้เอง โดยปริยาย เป็นการฝังชิปเข้าไปในคลังสมองให้กับเด็ก

ในเบื้องต้นชาวชุมชนทุกเพศทุกวัย แต่ละบุคคล จะมีการสื่อสารกับอารมณ์ตนเอง (เวทนา) แล้วอ่านกิเลสในอารมณ์ ฝึกเพียรลดละกิเลส ตามฐานศีล มุ่งเน้นให้เกิดคุณธรรมในตน ซึ่งเกิดจากการจัดการของสื่อบุคคลตามโอกาสที่เหมาะสม เพื่อประสิทธิภาพในการสื่อสาร มีการจัดการเรียนการสอน และประสบการณ์ตามสภาพจริง มีการดูแลแบบเป็นลูกหลาน มีความเป็นกันเอง การเป็นบุคคลที่มีคุณธรรมระดับโลกุตระนั้น เหนือสิ่งอื่นใด คือการมีความสามารถควบคุมจิตใจ หรือการมีอำนาจจิตที่อยู่เหนือกิเลส และสามารถกำจัดกิเลสได้ การที่จะทำเช่นนี้ได้ นั้น ต้องปฏิบัติอย่างมีสัมมาทิฐิ (อยู่ในมรรค 8 ข้อที่ 1 และสัมมาทิฐิ 10) สื่อทั้ง 4 ประเภท เทียบเคียงกับสื่อในทางธรรมะ คือสัปปายะ 4 ได้แก่ บุคคลสัปปายะ เสนาสนสัปปายะ ธรรมะสัปปายะ อาหารสัปปายะ

การจัดงานประเพณี งานอบรมธรรมะประจำปี ในการจัดงานได้อาศัยแรงงานของชาวชุมชน นักเรียน นักศึกษา ซึ่งเป็นการสั่งสมประสบการณ์การทำงาน ชุมชนชาวอโศก จะมีการสืบทอดความรู้ การเป็นอยู่ในชีวิตอย่างเป็นธรรมชาติ ที่มีการพัฒนาตลอดเวลาที่สำคัญบุคลากรสมาชิกของชุมชนจะได้รับการขัดเกลา ฝึกอบรมด้านความรู้ ฝึกอบรมด้านจิตใจควบคู่กันไป สังคมอโศกเป็นสังคมสาธารณ โภคิ ทุกคนมีส่วนร่วมในการทำงานตามสำนึกของตนตามความสามารถ และนำรายได้เข้าสู่ส่วนกลาง องค์ประกอบดังกล่าวมาแล้ว ส่วนสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้โลกุตรธรรมทั้งสิ้น

นักเรียนโรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีอโศกได้รับสื่ออย่างมีประสิทธิภาพ เช่นการรับสื่อจาก Internet นักบวชหรือครูจะเป็นผู้คัดกรองสื่อธรรมะและสาระที่จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณธรรม ในโอกาสอันควร การพัฒนานักเรียนด้วยสื่อศิลปะโลกุตระเป็นไป

เพื่อเกื้อกูลให้มีความเจริญ มีจารีตของสังคมในลักษณะ ที่ถือว่าทุกคนในชุมชนเป็นญาติกันหมด มีการช่วยเหลือแบ่งปันกันตามอัธยาศัย นิยมการให้มากกว่าการนำมาเป็นของตนเอง เป็นแนวทางของชาวโศก คือ บุญนิยม กิจการงานเป็นไปเพื่อการลดละกิเลส แหล่งภูมิปัญญาความรู้ที่สำคัญคือจากนักบวช โดยเฉพาะ พ่อครูสมณะโพธิรักษ์ ซึ่งมีการถ่ายทอดองค์ความรู้หลายรูปแบบ

การใช้สื่อศิลปะ โลกุตระ มีการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน การประมาณในการรับสื่อ ต้องใช้ สัมปรีชธรรม 7 จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียน ความสัมพันธ์ในชั้นเรียน ในโรงเรียน และระหว่างโรงเรียนในเครือข่ายชาวโศก ส่งผลให้เกิดบุคคลที่ลดละกิเลสของตน เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับสังคมได้โดยไม่เดือดร้อน ไม่ถูกมอมเมา และมีจิตช่วยเหลือผู้อื่น ทุกอย่างที่ดีที่จัดให้เด็กจึงถูกคัดสรรมาแล้วอย่างดี นอกจากไม่เป็นภัยแล้ว ยังมีประโยชน์แก่ตัวนักเรียนเอง ซึ่งเกิดจากปัญหาที่ได้จากการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง สื่อต่าง ๆ ของชุมชนราชธานีโศกพัฒนาปรับเปลี่ยนตามยุคสมัยเพื่อการปลูกฝังขัดเกลาโดยองค์รวมในระบบ “บวร”

1.1.3 สรุปจากการสนทนากับครูอิงดาว เกี่ยวกับพฤติกรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 แสดงให้เห็นว่า โดยเฉลี่ยแล้วดีขึ้นกว่ารุ่นก่อนๆ เพราะมีศีลมากขึ้น มีความเป็นผู้นำที่ดีเมื่อออกไปอยู่ในสังคม และย้ำว่า มาตรฐานของโรงเรียนสัมมาสิกขาสูงกว่าโรงเรียนทั่วไปจากการที่พ่อครูตอบคำถามเด็กจะมีส่วนทำให้เด็กดีขึ้น การที่ผู้ใหญ่ให้ความใกล้ชิดมีผลมากกว่า เพราะมีสัปปายะ 4 (สื่อศิลปะ โลกุตระ) ช่วยกล่อมเกลากิจกรรมเด็ก มีต่อการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน

1.1.4 สรุปผลจากการสัมภาษณ์นักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เกี่ยวกับสื่อศิลปะ โลกุตระทั้ง 4 ประเภท ได้แก่ สื่อบุคคล สื่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สื่อกิจกรรม สื่ออิเล็กทรอนิกส์ โดยนักเรียนได้ให้คำตอบที่แสดงความพึงพอใจดังนี้

1) **สื่อบุคคล** ได้คำตอบเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ (1) หลวงปู่สมณะโพธิรักษ์ เพราะ เป็นแบบอย่างที่ดี สอนให้เป็นคนดี เป็นผู้สร้างอโศก (2) นักบวช (สมณะ สิกขมาตุ) เพราะ ดูแลนักเรียน เข้าใจเด็ก เป็นตัวอย่างที่ดี ขยันทำงาน เป็นแบบอย่างที่ดี จิตใจดี (3) ครู เพราะ ตั้งใจสอน เข้าใจเด็ก สอนสนุก (4) ชาวชุมชน เพราะ ใจดี ให้การช่วยเหลือ ให้กินขนม

2) **สื่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม** โดยแยกเป็นสื่อธรรมชาติ และสื่อการเรียนตามฐานงาน และ สถานที่เรียนตามอัธยาศัย มีรายละเอียดดังนี้

(1) **สื่อธรรมชาติ** เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ได้แก่ แม่น้ำมูล น้ำตก ลำธาร ให้เหตุผลว่าเมื่อสัมผัสแล้ว เย็นสบายร่มรื่น สบายใจ คลายกังวล สบายงามเป็นแหล่งเกษตรกรรม ได้เล่นน้ำตกสนุก ได้ใกล้ชิดธรรมชาติ 4 ไร่ เพราะ ทำให้มีข้าวกิน นึกถึงคนทำนาต้อง

แข็งแรง อดทน และความพอมิ พอกิน นาน คือ ชีวิต เป็นแหล่งอาหารของมนุษย์ บรรยากาศดี เป็นวิถีชีวิตของมาตั้งแต่อดีต รำลึกถึงอดีตที่มีความสุข อยู่มาแล้วมีความสุข 5 ส่วน เพราะ ทำให้มีผักกิน สื่อถึงการใช้ชีวิตแบบพอเพียง ได้ใกล้ชิดธรรมชาติ เมื่อเห็นพืชเติบโตแล้วชื่นใจ

(2) *สื่อการเรียนรู้ตามฐานงาน* เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ตลาดนัดบุญนิยม เพราะ เป็นแหล่งอาหารอร่อย แหล่งขายสินค้า บรรยากาศดีกรีน เด็กๆชอบ มีขนม ไปเที่ยวแล้วเบิกบาน ขายของถูก ได้พบเจอคน ไร่ปลูก ได้ฝึกการใช้กำลังในการผลิตปุ๋ยให้เกษตรกรได้ใช้ เป็นงานหนักทำให้ได้ฝึกความอดทน เป็นที่ๆมีความเป็นบวกมากที่สุดเพราะผลิต และขายปุ๋ยของชุมชนเป็นรายได้ของชุมชน ไร่และโรงแปรรูป เพราะงานเบา ไม่เร่งรีบ เป็นแหล่งผลิตสินค้าสมุนไพร โยงบัว เป็นที่เป็นฐานงานที่ต้องเรียนรู้ไว้เพื่อดูแลรักษาคนป่วย เยียบสงบดี เย็นสบาย

(3) *สื่อสถานที่เรียนรู้ตามอัครยาชัย* เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ไร่ร่มไม้ เพราะ เย็นสบายเป็นธรรมชาติ ได้เปลี่ยนบรรยากาศ เย็นเหมือนกัน เพราะสะดวก เย็นสบาย ไม่อึดทึบ ไม่มีเสียงดังรบกวน ได้ดูต้นไม้สวยๆ เพราะ เย็นสบาย กว้างขวาง แต่ผู้ที่มาใช้สถานที่อบรมบางครั้งมีการใช้เครื่องเสียงดังรบกวนสมาธิ เย็นโสมพะมิตร เพราะ สะดวก เย็นสบาย แต่อยู่ใกล้ที่พักสะดวก ไม่กล้าส่งเสียงดัง เพราะเกรงใจ

3) *สื่อกิจกรรม* เรียงลำดับจากชอบมากไปหาน้อย ได้แก่

- (1) *งานวันเด็ก* ได้เล่นกิจกรรมสนุกๆแบบเด็กๆ
- (2) *วันแม่* ได้อบอุ่นที่อยู่ใกล้ชิดแม่ ได้เปิดใจสารภาพผิดที่เคยทำกับแม่
- (3) *เทศกาลอาหารเจ* ได้ฝึกบริหารจัดการการตลาด ได้เรียนรู้การทำอาหารเจที่อร่อย ทำอาหารเจเพื่อสุขภาพ ได้พบเพื่อน มีอาหารเจหลากหลายชนิด
- (4) *งานอโศกรำลึก บูชาพระบรมสารีริกธาตุ* ได้รู้ประวัติของหลวงปู่ ได้รู้ประวัติ และความเป็นมาของชาวอโศก ได้พบเพื่อนต่างพุทธสถาน ได้ทานอร่อยและฟรีมากมาย
- (5) *งานเพื่อฟ้าดิน* ประเด็นหลักได้เรียนรู้เกี่ยวกับกิจกรรมธรรมชาติ
- (6) *งานปลูกเสกพระต่างๆของพุทธ* ได้ฟังธรรม ได้ฝึกคัดลอกกุญแจ ได้ฝึกสงบใจ เรียนรู้ธรรมะ ได้เห็นแบบอย่างที่ดีจากนักปฏิบัติธรรม
- (7) *กิจกรรมโสมแสง* ได้เสียสละทำประโยชน์ให้ส่วนรวม ได้ความสามัคคี ได้อ่านนิเทศความชอบ ไม่ชอบ พอใจ ไม่พอใจ ความเกียจคร้าน ในการร่วมงานกับเพื่อน และชาวชุมชน เพื่อนำไปแก้ไขจุดบกพร่องของตนเอง
- (8) *รายการสามะปีชีวิต* ได้ฟังหลวงปู่ตอบคำถามไขข้อข้องใจ เพื่อนำไปแก้ไขปัญหาของตนเองได้ และได้ฝึกจับประเด็นในการฟังธรรม

(9) งานศพ ได้เห็นพิธีการในงานศพที่มีความเรียบง่าย ประหยัด ได้ฝึกการรับรู้ถึงความตายเป็นเรื่องธรรมดา

4) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ชอบเพราะอะไร เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย

(1) ภาพยนตร์ธรรมะ เรื่อง พระพุทธเจ้า ได้เรียนรู้หลายอย่าง ได้แก่ ประวัติของพระพุทธเจ้า พระรัตนตรัย ชีวิตในสมัยพุทธกาล ความงดงามน่าตื่นตาในภาพยนตร์ได้เป็นอย่างดีและเข้าใจการนำธรรมะมาใช้ในชีวิต เช่น การลดละอบายมุข เทวทูตทั้ง 4

(2) ภาพยนตร์ธรรมะ เรื่อง พระมหาชนก เพราะ ได้เห็นความอสังการ แปรและความสนุกสนานของเนื้อเรื่องการผจญภัย ได้เป็นอย่างดีความอดทน เข้มแข็งความเพียรพยายามแม้ตกอยู่ในอันตรายถึงชีวิตก็สามารถใช้สติปัญญาแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นของพระมหาชนก

(3) พระเจ้าอโศกมหาราช เพราะ ความสนุกสนานตื่นตื้นตันจากเนื้อเรื่อง และความอสังการของฉาก เห็นความเหนื่อยยาก การเสียสละในการปกป้องราชบัลลังก์ และแผ่นดินของพระมหากษัตริย์

5) การนำแบบอย่างที่ดีหรือความรู้ที่ได้จากสื่อไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน โดยเรียงลำดับ ได้แก่

(1) สื่อบุคคล นำแบบอย่างจากคนที่ประทับใจไปเป็นแบบอย่างในการใช้ชีวิต วามประเรียนรู้จากแบบอย่างที่ดี นำไปปฏิบัติ และพัฒนาตนเอง คนมีทั้งดีและไม่ดี แต่เลือกแต่สิ่งดี ๆ ไปเป็นแบบอย่าง เช่น ความขยัน การเป็นผู้ให้ การแบ่งปัน การมีน้ำใจ มีการเปรียบเทียบว่าต่างกับคนนอกอโศกอย่างตรงกันข้าม และจะลงนำแบบอย่างความขยัน การเป็นผู้ให้ การแบ่งปัน การมีน้ำใจ ไปปฏิบัติ

(2) สื่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้ประโยชน์จากการได้พักอาศัยพักผ่อน เมื่อสัมผัสธรรมชาติแล้วผ่อนคลาย ร่มรื่น ได้รับอากาศบริสุทธิ์ สดชื่น เป็นแหล่งเรียนรู้ไม่จำกัดอยู่แต่ในห้องสี่เหลี่ยม ทำให้เห็นคุณค่าของธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และเห็นว่าควรจะอนุรักษ์ไว้ ไม่ทำร้ายไม่ทำลายทั้งพืชและสัตว์

(3) สื่อกิจกรรม ส่วนใหญ่นักเรียนเห็นว่าได้เรียนรู้จากงานการขายอาหารในเทศกาลกินเจ ในช่วงเวลา 7 วัน ได้เรียนรู้ การทำงาน การใช้ชีวิต จากการได้เห็นต้นแบบที่ดีของผู้ที่เป็นแม่ฐานที่มีฐานะตั้งแต่นักบวชหญิง (ถือศีล 10 แบบบอชศีลหรือมากกว่านั้น) อุบาสก อุบาสิกา (ถือศีล 10 แบบบอชศีลหรือมากกว่านั้น) ชาวชุมชน (ถือศีล 5 ศีล 8 แบบบอชศีล) ได้เรียนรู้การทำงานร่วมกัน เมื่อเกิดปัญหาจากกิเลสก็ได้ฝึกทำใจในใจ และฝึกความทุ่มเทในการทำงานอย่างมีฉันทะได้เรียนรู้การทำอาหารเจ บางคนได้เรียนรู้ในงานเพื่อฟ้าดิน จากเนื้อหาที่สอนให้รักธรรมชาติ

(4) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เข้าไปสืบค้นหาข้อมูล นำความรู้ที่ได้มาใช้ประโยชน์ ได้เรียนรู้สิ่งที่ไม่มีในห้องเรียน นำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้

6) ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ที่รู้สึกหนักใจ

ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ที่รู้สึกหนักใจ เกิดจากการที่ไม่ได้ตามใจตนเองในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง และถูกขัดเกลา ได้แก่ ต้องตื่นมาทำวัตรแต่เช้า เข้าฐานงาน (ทำงาน) ต้องฝืนความขี้เกียจ ความเบื่อหน่าย ความเอาแต่ใจ ความน้อยใจ และกังวลเรื่องการเรียนในวิชาคณิตศาสตร์ซึ่งเป็นวิชาที่ยาก เกรงว่าจะเรียนได้ไม่เก่งเท่านักเรียนทุกๆ ไปที่ไม่ใช่โรงเรียนในเครือข่ายอโศก ความคิดถึงบ้าน บางคนก็อยากออกไปเรียนอื่นๆที่ไม่ใช่โรงเรียนอโศก บางคนอยากเที่ยว

7) การใช้หลักธรรมในการแก้ไข้ปัญหา

เมื่อมีปัญหา นักเรียนทุกคนแก้ไข้โดยใช้วิธีตรวจทบทวนตนเอง ด้วยศีล 5 และหลักธรรมะ เช่น ใช้ความอดทน (ขันติ) ใช้อิทธิบาท 4 ได้แก่ จันทะ (ความชอบ) วิริยะ (ความเพียร) จิตตะ(ความเอาใจใส่ให้มาก) วิมังสา (ความตั้งใจที่จะทำให้สำเร็จเป็นเป้าหมาย) โดยมากเน้นปฏิบัติที่วิริยะ บางคนก็ไปผ่อนคลายกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม เช่น ไปนั่งเล่นนอนพักที่ริมน้ำมูล

1.2 สรุปการผลจากการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน ทั้งชั้นที่เรียนเกิดจากผลของสื่อการเรียนส่วนใหญ่ตั้งใจเรียน และเรียนดี มีเพียงบางคนที่ไม่ชอบเรียน ทำงานฐานงานมากกว่าในการการฟังธรรมนักเรียนที่ตั้งใจ และไม่ตั้งใจฟังธรรมมีจำนวนพอๆกัน และนักเรียนส่วนใหญ่จะมีปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้าง กับเพื่อนๆ น้องๆ กับผู้ใหญ่จะมีทั้งดี มากดีปานกลาง และไม่ค่อยดีนัก ในการทำงานนักเรียนส่วนใหญ่มีความตั้งใจ มีนักเรียนหญิงบางคนที่ไม่สู้งาน ไม่ค่อยมีความอดทนในการทำงาน ในความคิดเห็นของผู้สังเกต เป็นพฤติกรรมหลากหลายตามประสาวัยรุ่น ทั้งเชิงบวก และเชิงลบ แต่ไม่ถึงกับผิดศีล ซึ่งเป็นเกณฑ์มาตรฐานของการศึกษาที่มุ่งเน้นคุณธรรม

1.3 สรุปผลจากการสนทนากับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เป็นข้อมูลบ่งชี้ ถึงการพัฒนาคุณธรรม และความพึงพอใจ จากผลการใช้สื่อศิลปะโลกุตระ จากการที่นักเรียนบอกว่าตนเองดีขึ้นมีศีล และทำงานเป็น ไม่เกียจคร้าน ช่วงปิดเทอมกลับบ้านไปช่วยแม่ปลูกผัก พาแม่ทำอาหารเจ และย้ำว่าเมื่อเทียบกับเพื่อนนอกอโศกแล้วตนเป็นคนดีมาก ซึ่งเพื่อนนอกอโศกติดมือถือ ติดเกม ติดเฟส ติดไลน์ ดื่มเหล้าผิดศีลกันมากอย่างเป็นปกติ

2. อภิปรายผลการวิจัย

2.1 อภิปรายผลการวิจัยจากการศึกษารูปแบบ และเนื้อหาการใช้สื่อศิลปะโลกุตระ ในการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีอโศก ดังนี้

สื่อศิลปะโลกุตระ เป็นศิลปะที่เป็นมงคลอันอุดม ในการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ทำหน้าที่ในการสื่อสาร หรือเป็นพาหนะในการนำข้อมูล ข่าวสาร แนวคิด ที่อยู่ในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นข้อความ ภาพ เสียง วัสดุ โสตทัศนอุปกรณ์ กิจกรรม วิธีการ หรือแม้แต่บุคคล นำไปสู่การสร้างความรู้ นำไปใช้ในการดำเนินชีวิตที่มีคุณธรรม และมีประโยชน์ต่อสังคม ซึ่งสอดคล้องกับ สื่อเป็นสิ่งที่กระตุ้นความเจริญของปัญญา มนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีโครงสร้างทางปัญญา ในระยะการเจริญเติบโตจะเพิ่มความซับซ้อนมากขึ้นเรื่อยๆ เมื่อสัมผัสสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม การที่จะทำให้เกิดการพัฒนาทางสติปัญญานั้นต้องจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการขยายโครงสร้างทางสติปัญญา (ตริเคนศ รังควัต และสันทัต ทองรินทร์, 2554; พีระ จิระ โสภณ, 2557) อนึ่งการเกิดปัญญาของบุคคลนั้น ในโศภนทัตตสูตร ความว่า การมีปัญญานั้นจะต้องเกิดจากการปฏิบัติศีล เพราะ ศีลเป็นสื่อหรือเครื่องชำระปัญญาให้บริสุทธิ์ และในปัญญาก็เป็นสื่อหรือเครื่องชำระศีลให้บริสุทธิ์ " ศีล " เป็นการชำระกิเลส ศีล ทำให้เกิดการสำรวมระวัง ทำให้ไม่เดือดร้อน ทำให้จิตสงบตั้งมั่นเป็นสมาธิ เมื่อนั้นจิตย่อมมี " ปัญญา " เกิดขึ้นรู้เห็นสภาวะธรรมตามความเป็นจริง ปัญญาเข้าไปเห็นความจริงว่าไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่มีตัวตนที่เป็นของเรา เมื่อปัญญาเห็นความจริงอย่างนี้แล้ว ความเบื่อหน่ายในรูป-นามขั้น ๕ ก็เกิดขึ้น จิตจะปล่อยวางการยึดมั่น ถ้อยมั่นในรูป-นามเมื่อจิตปล่อยวางแล้ว ความหลุดพ้นย่อมเกิดขึ้น สรุปได้ว่า ศีล สมาธิ ปัญญา เกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน เมื่อทำศีลให้เกิดขึ้นได้ สมาธิและปัญญาย่อมเกิดตามมาเองโดยไม่ต้องสงสัย (พระไตรปิฎกฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย, พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค เล่ม 1 ภาค 1 หน้า 5 – 7)

สอดคล้องกับระบบการศึกษาในปรัชญา "ศีลเด่น เป็นงาน ชาลยวิชา" ที่ปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาจนเกิดผลเป็นรูปธรรมภายใต้ความเป็น 3 เสาของสังคม "บวร" (บ้าน วัด และโรงเรียน) ของชุมชนราชธานีอโศก การศึกษาภายใต้บริบทสังคมบวร บ้าน วัด โรงเรียน เป็นหลักการปกครองของพระพุทธเจ้า เป็นสถานที่สร้างคนให้คนมาสัมผัสสัมพันธ์กันอย่างเสมอสมานกันซึ่งมีลักษณะเฉพาะของสังคมชาวอโศก ที่ทุกคนในสังคมต้องปฏิบัติศีล 5 ละอบายมุข กินมังสะวิรัติ เป็นมาตรฐานเบื้องต้น ตามหลักธรรมพระพุทธศาสนา โดยมีบ้านเป็นสังคมที่อยู่ร่วมกันแบบสาธารณะ โภคิเหมือนที่สังคมทั่วไป เรียนรู้ชีวิตและปฏิบัติธรรมตามสมควรของแต่ละฐานศีลของแต่ละบุคคล เป็นสังคมบุญนิยม วัดคือ ธรรมะ เป็นสถานที่อบรมธรรมที่เป็นโลกุตระ ในขณะที่ดำเนิน

ชีวิตประจำวัน โดยอาศัยเดินตามหลักมรรคองค์ 8 ใน ปฏิบัติไปตามลำดับจนสิ้นกิเลสเป็นสูญ
โรงเรียน คือ สถานศึกษาที่ศึกษาหาความรู้ที่เป็นความรู้ทางโลก และทางธรรม ศึกษาทั้งเด็กและ
ผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่มุ่งศึกษาการลดกิเลส เด็กๆเรียนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ แต่เน้นในด้าน
คุณธรรมเป็นหลักสังคัมบวร ทำให้เกิดการไหลซึมลึกในพลวัตของพฤติกรรมสังคัม พฤติกรรมของ
บุคคลทั้งทาง กาย วาจา ใจ บวรสามเส้ารวมกันอย่างกลมกลืน เพื่อขัดเกลากิเลสจนสิ้นเกลี้ยง
สู่ความเป็นสุญญตา (นิพพาน) ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของชาวอโศก (สมณะโพธิรักษ์, 2555)

สอดคล้องกับ ทฤษฎีการขัดเกลาทางสังคัม ซึ่งเป็นกระบวนการที่ซับซ้อน ใช้เวลา
ในระยะยาว และหลากหลายมิติ ในการสื่อสารแลกเปลี่ยน ระหว่างปัจเจกบุคคล กับตัวแทน
ทางสังคัมต่างๆ เพื่อนำไปสู่การเตรียมพร้อมของปัจเจกบุคคล ต่อการใช้ชีวิตในสภาวะแวดล้อม
ทางสังคัม และวัฒนธรรม ช่วยให้สมาชิกใช้ชีวิตได้อย่างราบรื่นปกติสุข ถูกทำนองคลองธรรม และ
เป็นที่ยอมรับของสังคัม ทำให้สังคัมเป็นระเบียบเป็นเอกภาพ ดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่องมี
เสถียรภาพ (พีระ จิตรโสภณ, 2557)

สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคัม ที่เป็นการเตรียมพร้อมบุคคล เข้าสู่การมี
ส่วนร่วมในชีวิตของการอยู่เป็นกลุ่ม เป็นการเรียนรู้ถึงการเป็นสมาชิกในกลุ่มที่ตนเองเกี่ยวข้อง
เช่น การเป็นสมาชิกในครอบครัว ในโรงเรียน ในชาติ ในโลก และเป็นกระบวนการสร้างการเรียนรู้
เป็นทฤษฎีที่เน้นบทบาทหน้าที่ของสื่อที่ไม่เพียงแค่ “อบรมบ่มเพาะ” (socialisation) หากแต่เป็น
“ตัวแบบ” (model) ของการเรียนรู้ที่เกิดจากการสังเกตพฤติกรรมของผู้อื่นในสังคัม (observational
learning) (สมสุข หินวิมาน, 2557)

สิ่งที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น เกิดได้ในสังคัมสาธารณะ โภคิ เป็นสังคัมที่มีระบบการ
อุปโภคบริโภคร่วมกัน เป็นหลักเศรษฐกิจของพุทธในสมัยพุทธกาล ปัจจุบันสามารถทำได้ในระดับ
ฆราวาส เป็นเศรษฐกิจที่จะกอบกู้สังคัมได้ เพราะทุกคนกิน อยู่อาศัย ทำงานฟรีโดยไม่รับเงินตอบ
แทน เต็มใจเสียภาษี 100% เป็นปรากฏการณ์ที่ได้ประจักษ์ ทั้งในด้าน เศรษฐกิจ สังคัม วัฒนธรรม
ที่มีอยู่แห่งเดียว คือที่ ชุมชนชาวอโศกทั่วประเทศ ในสังคัมสาธารณะ โภคินั้นเกิดการที่บุคคลใน
สังคัมปฏิบัติตามหลักพุทธพจน์ 7 เป็นสังคัมที่มีการระลึกถึงกัน มีความเอื้ออาทร มีความรักและ
ปรารถนาดีต่อกัน เคารพกันตามฐานะตามคุณวุฒิ ช่วยเหลือเกื้อกูล ไม่วิวาทแตกแยกกัน มีความ
สามัคคีพร้อมเพรียงกัน มีความเป็นปึกแผ่น มีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ตามหลักพุทธพจน์ 7 จะส่งผลให้
เกิดสาราณียธรรม 6 เป็นวิถีของคนมีความเมตตาที่แสดงออก ทั้งการกระทำ การพูด การคิด
ด้วยความจริงใจ มีการแบ่งปันกัน และมีศีล มีทิวฐิติที่เสมอสมาน ส่งผลให้เกิดจิตคนเป็นคนวรรณะ 9
มีลักษณะที่เป็นคนที่เลี้ยงง่าย บำรุงง่าย, ปรับให้เจริญได้ง่าย มักน้อย กล้าจน ใจพอหรือรู้จักพอไม่
โลภมาก สันโดษหรือไม่คลุกคลีกับกิเลส มุ่งขัดเกลาชำระกิเลส มีศีลเคร่ง มีอาการนำเลื่อมใส

สำรวจ ไม่สะสม ไม่กักตุนเอามาแต่เพื่อตนเอง มีความเพียรอยู่เสมอ ชาวอโศกเข้าใจปรัชญาการมีชีวิต การอยู่อย่างคนจนตามทฤษฎีของศาสนาพุทธ เข้าใจปรัชญา“แบบคนจน” ของในหลวง ซึ่งพ่อครูสมณะโพธิรักษ์บรรยายสอดคล้องอย่างไม่มีความขัดแย้งกันเลย และมีพฤติตามทฤษฎีของพระพุทธเจ้าใน “เศรษฐกิจสาธารณสุข โภคี” และตรงกับปรัชญาของในหลวงรัชกาลที่ 9 ที่ว่า “มาเอาแบบคนจน” “ขาดทุนของเราคือกำไรของเรา” เพราะการมีพฤติ “แบบคนจน” (สมณะโพธิรักษ์, 2555)

ตารางที่ 4.1 ความหมายโดยนัยของเครื่องมือพัฒนาคุณธรรมนักเรียน

รูปแบบและเนื้อหาโดยนัยของสื่อศิลปะโลกุตระที่ใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน		
สื่อศิลปะโลกุตระ 4 ประเภท		สัปปายะ 4
1. สื่อบุคคล	ความหมายโดยรวม คือ มิตรดี สหายดี สังคม สิ่งแวดล้อมดี	1. เสนาสนสัปปายะ
2. สื่อธรรมชาติสิ่งแวดล้อม		2. อาหารสัปปายะ
3. สื่อกิจกรรม		3. บุคคลสัปปายะ
4. สื่ออิเล็กทรอนิกส์		4. ธรรมะสัปปายะ

ผู้วิจัยจะได้อภิปรายรายละเอียดของรูปแบบและเนื้อหาของสื่อศิลปะโลกุตระทั้ง 4 ประเภทที่ทำให้เกิดการพัฒนาคุณธรรมของนักเรียนในประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. สื่อบุคคลในการพัฒนาคุณธรรม ได้แก่

1.1 สมณะโพธิรักษ์ เป็นผู้นำชาว อโศกที่ถ่ายทอด โลกุตรธรรมที่ครบไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญาที่เป็นกระบวนการพัฒนา 3 ด้าน คือ ศีล เป็นหลักการพัฒนาระดับความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคม สมาธิ เป็นหลักการพัฒนาจิตใจให้มีสมรรถภาพและประสิทธิภาพในการคิดพิจารณาตัดสินใจกระทำหรือไม่กระทำการใด ๆ ปัญญา เป็นหลักการพัฒนาความรู้ความเข้าใจ รู้จักความจริง และสามารถแยกแยะวิเคราะห์สืบหาสาเหตุของสิ่งทั้งหลายได้ชัดเจน ไตรสิกขาจึงเป็นกระบวนการพัฒนาแบบบูรณาการ และวางระบบของสังคมอโศก สร้างสื่อศิลปะโลกุตระที่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรม เพื่อการขัดเกลาจิตใจ จนเกิดเป็นสังคมสาธารณสุข โภคี หรือ สังคมเศรษฐกิจพอเพียง พ่อครูได้ใช้สื่อศิลปะโลกุตระโดยองค์รวม อย่างมีประสิทธิภาพสูงถึงระดับเกิดพุทธบริษัท 4 ที่มีปัญญาโลกุตรธรรม (โลกุตระ) รู้เท่าทันความเป็นไปในสังคมโลก (โลกะวิทู) และสามารถแก้วิกฤตสังคมได้(โลกานุกัมปายะ) สร้างและใช้สื่อศิลปะโลกุตระเน้นที่การพัฒนาคุณธรรมมนุษย์ชาติอย่างเป็นรูปธรรม จัดการศึกษาแบบสามเส้า “บวร” โดยใช้สื่อศิลปะโลกุตระ สร้างสังคม

เศรษฐกิจสาธารณสุขโลก ที่มีคนจนที่สุดสำราญเบิกบานใจ โดยอาศัยมิตรดี สหายดี สังคมสิ่งแวดล้อม ให้เรียนรู้เรื่องความรัก 10 มิติ การให้ หรือทาน การให้ที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด คือการให้โดยไม่หวังผลตอบแทน เรียนรู้เรื่องอริควิโลกุตระ ซึ่งเป็นทฤษฎีที่สร้างความสมบูรณ์ของจิตใจ ผู้บรรลุที่มีจิตใจสมบูรณ์ จะไม่เป็นภัยต่อมนุษยชาติ ภายได้ปรัชญา ศิลปะเด่น เป็นงาน ชาลยวิชา มีเป้าหมายสร้างคนที่มีคุณธรรมขั้น โลกุตระ เพื่อทำงานที่เป็นคุณค่าให้กับมนุษยชาติโดยไม่แบ่งพียงภัยใดๆ โดยวางหลักเกณฑ์ที่เป็นหลักประกันเบื้องต้น คือ จะต้องมึศีล 5 ครบถ้วน เป็นคนวรรณะ 9 องค์ประกอบรวมที่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรม ตามหลักสัปปายะ 4 เพื่อการขัดเกลากิเลสและชำระกิเลส เกิดผลเป็นสังคมคนมีศีล เป็นคนจนสุขสำราญเบิกบานใจ บุคคลยังมีกิเลสเบาบางมากเท่าใดจะยิ่งมีสมรรถนะสูงมากเท่านั้น สมาชิกในชุมชนสามารถพัฒนาตนเองจนเลี้ยงชีพบริสุทธิ์(อาชีพะปารีสุทธิศีล) โดยทำงานให้แก่องค์กรฟรี(บริจาคแรงงาน) จะมีพฤติกรรมการทำงานโดยไม่รับเงิน เพียงอาศัยกินอาศัยใช้ รายได้เข้าสู่ส่วนกลาง ส่งผลเป็นความอุดมสมบูรณ์เหลือกินเหลือใช้ จุนเจือสังคม เป็นสังคมโลกุตระธรรมที่ฝึกบุคคลให้รู้ทัน โลก แข็งแรงอยู่กับ โลกที่สับสนเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และสามารถเกื้อกูลโลก

องค์ความรู้ดังกล่าวมานั้น ได้ใช้ในการหล่อหลอมคุณธรรมเด็กนักเรียน นักศึกษาทุกระดับของอโศก เป็นความมุ่งหมายในการจัดการศึกษาของพ่อครูสมณะโพธิรักษ์ คือ การสร้างคนที่มีคุณธรรมเหนือกิเลส มีคุณค่าต่อสังคม ต่อมนุษยชาติ การที่จะเป็นได้เช่นนั้น ผู้นั้นต้องลดละกิเลส โภคะ หลง ได้จริง เบื้องต้นของผู้นั้นต้องมีศีล 5 ที่ครบถ้วน จึงจะเป็นที่มั่นใจได้ว่า จะจะเป็นประโยชน์ต่อโลกอย่างแท้จริง จึงได้กำหนดเป็นนโยบายการศึกษาของชุมชนอโศก อันเป็นอุดมการณ์สูงสุด คือ สร้างคนที่มีคุณธรรมสูง มีคุณค่าประโยชน์ต่อมวลมนุษยชาติ สอดคล้องกับ อภินิหาร ศิวาธร (2555) ได้ทำการวิจัยเรื่อง หลักการของบุญญาวุฑฒหมายเลข 1 ในความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา กล่าวว่แนวคิดการศึกษาเพื่อช่วยให้โลกรอดพ้นวิกฤตในปัจจุบันและอนาคต อันใกล้นี้ ควรเป็นแนวทางบูรณาการของความรู้ทางโลก เป็นแนวทางพหุนิยมบูรณาการ (Integral pluralism approach) และการแก้ไขด้วยการลงมือปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมใหม่ที่ลดละกิเลส ตัณหาอันต้นเหตุปัญหาของมนุษยชาติปัจจุบัน ด้วยองค์ความรู้พุทธธรรมที่ชื่อว่าวิชาจรณสัมปันโน ซึ่งก็สอดคล้องกับแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในส่วนที่เรียกว่า 2 เงื่อนไข คือ เงื่อนไข ความรู้ และเงื่อนไขคุณธรรม เพราะถ้ามีองค์ “ความรู้” ในแนวทางที่ถูกต้อง และตรงเหตุ การตัดสินใจในการระงับเหตุหรือสมุทัยที่ต้องลดละจนเกิดเป็น “คุณธรรม” ซึ่งก็คือสองเงื่อนไข ที่เป็นสัมมาทิฐิแล้ว สามห่วงคือความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล และความมีภูมิคุ้มกัน ก็จะสามรถบรรลุเป้าหมายสูงสุด

สอดคล้องกับ สุรเชียร จักรธรานนท์ (2550) ผู้เขียนหนังสือสันตือโสภ สามทศวรรษที่ท่าทาย แสดงทัศนะต่อพ่อครูสมณะโพธิรักษ์ว่า สมณะโพธิรักษ์กล่าวอยู่เสมอว่าเป็น สามัญชนที่เป็นเนื้อแท้ของสังคมไม่มีอะไรติดตัวตั้งแต่เกิด ไม่มีชาติตระกูลไม่มีฐานะทางสังคมที่เอื้อให้ได้เปรียบกว่าคนอื่น ๆ กว่าจะได้รับความสำเร็จแต่ละอย่างต้องมานะอดทนมุ่งมั่นในการทำงานอย่างหนัก พิสูจน์ตัวเองให้ได้รับการยอมรับจากสังคม และยืนยันตลอดเวลาว่าไม่ใช่คน ทะเยอทะยานมักใหญ่ใฝ่สูง แต่กลับเป็นคนที่ยอมรับโชคชะตาในการเป็นผู้แพ้ และผู้ต่ำต้อย ซึ่งเป็นเส้นทางแห่งชีวิตที่ผ่านมาโดยตลอด จึงสงบเสงี่ยมเจียมตัวไม่เคยลืมนคนข่มคน ตอกย้ำความเป็นอเทวนิยมของพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับชีวิตจริงว่า โลก อเทวนิยม ผู้คนจะสมบูรณ์ยิ่งใหญ่ได้ ต้องผ่านการเรียนรู้ฝึกฝนอย่างมานะอดทน รวมทั้งต้องทำงานอย่างหนัก อุทิศตนเองให้กับสังคม และมวลมนุษยชาติได้แก้ไขความผิดพลาดของตนเองอย่างต่อเนื่อง ยึดถือแก่นสาระของมนุษย์แก่น สาระของสังคม และของโลกอย่างเคร่งครัด และแสดงทัศนะต่อโสภอีกว่า โลกใหม่ของชาวโสภ จะเป็นหน่ออ่อนสำหรับโลกอนาคต จะเป็นโลกที่สร้างขึ้นใหม่อย่างช้าๆ มันคงและยั่งยืน ตามความเชื่อมั่นศรัทธาของพวกเขา โลกใหม่อาจจะเกิดขึ้นจริงในอีก 500 ปีข้างหน้า และจาก คำนิยาม ของอาจารย์นิธิ เอียวศรีวงศ์ ในหนังสือสันตือโสภ สามทศวรรษที่ท่าทาย ที่สะท้อน อุดมการณ์ของพ่อครูสมณะโพธิรักษ์ จากพฤติกรรมมวลรวมของชาวโสภว่า มองจากภายนอกอาจ ดูว่าเป็นวิถีชีวิตที่เคร่ง แต่ความเคร่งวันนี้มีทั้งมิติของธรรมะ และมิติทางออกของโลกปัจจุบันไป พร้อมกัน เพราะชาวโสภเชื่อว่าพุทธธรรมเป็นคำสอนที่เป็นองค์รวมแก้ปัญหาต่างๆ ซึ่งเรากำลัง เผชิญอยู่ทั้งในปัจจุบันและอนาคต เรื่องของสันตือโสภจึงเป็นทางเลือกไม่ว่าจะเป็นทางเลือก ของความหมายแห่งพระพุทธศาสนาในโลกปัจจุบัน หรือทางเลือกของวิถีชีวิต เศรษฐกิจ การเมือง และความสัมพันธ์ในสังคม แม้เราไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยกับสันตือโสภไปหมด แต่ในโลกที่แทบจะ มองไม่เห็นทางเลือกอื่นใด นอกจากเดินไปข้างหน้า สู่จุดที่ค่อนข้างแน่ใจได้ว่าหายนะ การมอง ทางเลือกต่างๆจึงมีความสำคัญยิ่ง ดูเหมือนผู้เขียนหนังสือเล่มนี้ต้องการเพียงเสนอทางเลือกอีก ชนิดหนึ่ง สำหรับการใคร่ครวญไตร่ตรองของผู้อ่านมากกว่าจะบอกว่าเป็นทางเลือกเดียวที่เหลืออยู่ สำหรับคนไทยหรือมวลมนุษย

1.2 นักบวช ที่ราชอาณาจักรโสภมี 2 กลุ่ม ได้แก่ นักบวชชาย นักบวชหญิง ที่มีวัตร ปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยโดยเคร่งครัด เพื่อขัดเกลาจิตใจในตนจนเกิดมรรคผลจริงสูงขึ้นไป ตามลำดับ เป็นที่พึ่งของทั้งเด็กและผู้ใหญ่ เป็นกำลังใจ ให้คำปรึกษาในยามที่ประสบกับปัญหาชีวิต ปัญหาครอบครัว โดยอาศัยหลักธรรมของพระพุทธศาสนาที่มีในตน ซึ่งครอบคลุมทุกๆปัญหา นักบวชเป็นสื่อบุคคลที่ถ่ายทอดโลกุตระธรรมโดยตรง ในการบรรยายธรรมเทศนาในรายการที่ ถ่ายทอดทางสื่อ โทรทัศน์ วิทยุ นิตยสาร และในการสัมผัสสัมพันธ์กันชีวิตประจำวัน เป็นผู้ให้

สัมมาทิฐิกับชาวอโศกทุกฐานะ ทุกชุมชน และเครือข่าย รวมทั้งนักเรียน และนักศึกษา นักบวช หลายนรูปทำหน้าที่ครูผู้สอนวิชาหน้าที่ศีลธรรม และวิชาสามัญในโรงเรียน ที่ให้การศึกษเพื่อสร้าง มนุษย์ที่มีคุณธรรม และมีคุณค่าต่อมวลมนุษยชาติตามอุดมการณ์ของผู้นำชาวอโศก และชาวอโศก

1.3 ครู บุคคลผู้ให้ความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม มีพ่อครูสมณะโพธิรักษ์ฯ เป็นครูต้นแบบ ให้กับครูในฐานะนักบวช ครูในฐานะชาวชุมชน ทุกฐานะเป็นทั้งครูนอกระบบ และใน ระบบโรงเรียน จะถ่ายทอดธรรมะแทรกไปในการเรียนการสอน ครูทุกคนเป็นจิตอาสาไม่รับ เงินเดือน ถือว่าเป็นการปฏิบัติธรรมเป็นตัวอย่างการให้โดยไม่หวังผลตอบแทน ให้เด็กและเยาวชน ได้เรียนรู้อันเป็นคุณธรรมที่มนุษย์ควรให้กับสังคม ครูแต่ละคนเป็นนักปฏิบัติธรรมเป็นตัวอย่าง เป็นสื่อบุคคลถ่ายทอดสู่การรับรู้ การเรียนรู้ของเด็กๆนักเรียน นักศึกษา

1.4 ชาวชุมชน เป็นมวลพลังรวมที่เป็นตัวอย่างในการปฏิบัติและขัดเกลากิเลส ให้แก่นักเรียน ชาวชุมชนเป็นสื่อบุคคลในการพัฒนาคุณธรรม ความเคลื่อนไหวในกิจกรรมหลัก หรือแม้กิจกรรมใดๆ จะมีผลกระทบต่อทุกคน ชาวชุมชนถือว่าเป็นมิตรดีสหายดี สังคมสิ่งแวดล้อม ดีต่อกัน และถือว่าเป็นบุคคลสัปปายะ(ในสัปปายะ4) การศึกษาในระบบ “บวร” ได้อาศัยชาวชุมชน เป็นครูโดยปริยาย ครูบางคนก็เป็นผู้ปกครองของนักเรียน ดังนั้นชาวชุมชนจึงเป็นเครื่องมือขัดเกลา พัฒนาคุณธรรมเด็กนักเรียนของชาวอโศกได้เป็นอย่างดี

2. การใช้สื่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน

ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่เป็นสถานที่น่ารื่นรมย์ ปลอดภัย (สถานที่สัปปายะ) เป็นปัจจัยส่งเสริมต่อการเรียนรู้ องค์ประกอบภูมิทัศน์แบบไทยๆ ที่จัดสร้างขึ้นของชุมชนราชธานีอโศก ตั้งอยู่ที่ลุ่มริมแม่น้ำมูลอันอุดมสมบูรณ์ มี 2 ลักษณะดังนี้

2.1 สื่อธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่เกิดเองตามธรรมชาติ ได้แก่ ป่าไม้ ตลอดริมฝั่ง แม่น้ำมูล และองค์ประกอบอื่นๆที่เกิดเองตามธรรมชาติอันงดงามด้วยต้นไม้ใหญ่อันร่มรื่น รวมทั้งป่าละเมาะที่มีดอกไม้สวยงาม สามารถสัมผัสได้ถึงแสงแดดอบอุ่น และสายลมที่พัดหอบ เอาไอโซน เย็นชุ่มฉ่ำ บรรยากาศที่โปร่งเบาสบายด้วยอากาศบริสุทธิ์ เป็นที่เรียกขานจนติดปากว่า “อากาศหวาน” แทรกซึมในทุกอณูบนเนื้อที่ราว ๑,๕๐๐ ไร่ ที่ไร้สารเคมีและปราศจากมลพิษ ของชุมชนบวรราชธานีอโศก เป็นองค์ประกอบที่เกื้อกูล คลายเครียด หรือเรียกสถานที่สัปปายะ (เสนาสนสัปปายะ)

2.2 สื่อสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างเลียนแบบธรรมชาติ เพื่อเป็นศิลปะโลกุตรระมี ความเป็นสัปปายะ 4 เป็นงานศิลปะโลกุตรระที่ผสมผสานเทคนิควิธีการด้านศิลปะ โดยศิลปินชาว อโศกสร้างสรรค์งานในรูปแบบวิจิตรศิลป์และประยุกต์ศิลป์ การออกแบบตกแต่ง งานวิศวกรรม รูปแบบภายนอกที่เป็นศิลปะต่างๆไป(โลกีย์) แฝงเนื้อหาธรรมที่เป็นคุณธรรม (โลกุตรระ)

งานศิลปกรรมหลายชนิดให้ชม เพื่อให้เกิดความผ่อนคลาย อันเป็นองค์ประกอบให้จิตใจของผู้ที่ได้สัมผัสเป็นไปในทางลดละกิเลส ในการสื่อสารความเป็นศิลปะ โลகுตระดังได้กล่าวมาแล้ว ต้องอาศัยองค์ประกอบหลากหลาย อันมีเจตนาเพื่อผู้ที่สัมผัสเกิดการลดละกิเลสได้ไม่มากก็น้อย สร้างสุนทรียภาพให้เป็นภูมิทัศน์องค์รวม ที่ชาวชุมชนจัดสร้างขึ้น เพื่อเป็นองค์ประกอบที่เกื้อกูลหลายประการ เป็นแหล่งพักผ่อน หย่อนใจ คลายเครียดของ เป็นสถานที่สัปปายะ

การสร้างสรรคศิลปะ โลகுตระ ในรูปแบบการตกแต่งอาคารสถานที่ด้วยสิ่งประดับในลักษณะต่างๆหลากหลาย ได้แก่ น้ำตกผาแขวน แก่งต่างๆ สวนน้ำ สะพานน้ำ ช่างไหลเดือ โดโนเสาร์เซลฟี โดโนเสาร์เล่นสมาร์ทโฟน ตั้งชื่อยี่ห้อเพื่อเป็นการล้อเลียนการติดโทรศัพท์ของคนว่า “เป็นตะหัวเว่ย” ฮิปโปฟันน้ำ เป็นต้น ดูเรียบง่าย ทั้งนี้เป็นการสร้างสรรค์องค์ประกอบศิลป์ เพื่ออนุโลมหรือสร้างความผ่อนคลาย จากการพบเจอ การสัมผัสสิ่งที่ทำให้รู้สึกจริงจัง เข้มข้นเกินความรู้สึก ตามฐานภูมิธรรมของแต่ละศิลปินจึงสร้างสรรค์งานศิลปะ โลகுตระที่มีระดับของความเป็น โลகுตระทั้งในระดับต้น กลาง ปลาย

จากตัวอย่างงานประติมากรรม (ปั้นปูน) ชื่องาน “ปุถุชนผู้ไม่มีศีล” ซึ่งมีกระบวนการปั้นแล้วตกแต่งด้วยเทคนิคการฉาบเน้นจุดเด่นที่มีเจตนาให้เกิดการกระทบสัมผัสที่มีผลต่อจิตใจ และลงสีทองแดง ปิดด้วยน้ำมันวานิชสีดำ เพื่อให้มีความเข้มข้น ประกอบกับชิ้นงานมีขนาดใหญ่ เมื่อเข้าไปชมแล้วจะมีพลังกระตุ้นจิตสำนึกในด้านคุณธรรมอย่างยิ่ง จากรูปผู้ชาย เป็นสัญลักษณ์ของปุถุชนผู้ไม่มีศีล (ไม่มีสัมมาทิฐิ) นั่งแบกโลกนามธรรม 4 โลก ในความรู้สึกนึกคิด อันหนักหน่วง ที่มีผลต่อจิตใจของเด็กได้แก่ รูปปั้นชายแบกโลกที่ 1 คือ โลกอบายเป็นโลกเบื้องต่ำสุด ได้แก่ อบายมุข 6 เช่น การเล่นเกมพนัน คบมิตรชั่ว เทียบกลางคืน ความขี้เกียจ โดยเฉพาะเสพของมีนเมาให้โทษ หรือเสพสิ่งที่ทำให้มัวเมาเช่น มื่อถือ เป็นสื่อที่กระตุ้นจิตสำนึกเช่นเดียวกับรูปปั้นโดโนเสาร์เซลฟี โดโนเสาร์เล่นสมาร์ทโฟน เพื่อเป็นการล้อเลียนการติดโทรศัพท์ที่ชื่อ “เป็นตะหัวเว่ย” ซึ่งสัมพันธ์กับงานปั้นชายแบกโลกที่ 2 คือ โลกกาม หรือกามคุณ 5 คือ สิ่งที่น่าใคร่ น่าพอใจ 5 อย่างจาก รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส ถ้าได้มาเสพก็สมใจ ไม่ได้มาเสพก็เป็นทุกข์ ซึ่งเป็นการสัมผัสในมโนสำนึกของผู้ที่ได้สัมผัส รูปปั้นชายแบกโลกที่ 3 คือ โลกธรรม 8 ให้เรียนรู้เกี่ยวกับการได้รับสรรเสริญเยินยอ การนิทา ความสุข ความทุกข์ ส่วนรูปปั้นชายแบกโลกที่ 4 คือ โลกอัตตา สอนให้ตระหนักการลดละ ความเป็นตัวกู ของกู เป็นเผด็จการเอาแต่ใจตน จากงานประติมากรรมที่นำมาเป็นตัวอย่างในครั้งนี้เป็นเพียงหนึ่งในตัวอย่างหลากหลาย ที่ถูกจัดขึ้นด้วยความตั้งใจให้เป็นส่วนหนึ่งในองค์ประกอบของสื่อศิลปะ โลகுตระ เพื่อการขัดเกลาจิตใจคนทุกเพศ ทุกวัย เด็กนักเรียนก็อยู่ในกระบวนการถูกขัดเกลานั้น ซึ่งจะรู้ เข้าใจได้ ตามภูมิธรรมของแต่ละคนๆ

ส่วนการสร้างสรรค์ศิลปะโลกตระแห่งกิจกรรมไร่สารพิษ ฝ่ายการศึกษาใช้เป็นฐานฝึกงานกิจกรรมสำหรับนักเรียน และเป็นแหล่งผลิตอาหารมังสวิรัตลีงชาวชุมชน ทุกคนมีส่วนร่วม ในฐานงานต่างๆที่เอื้อต่อการดำรงชีพ และเป็นประสบการณ์จากการปฏิบัติงานจริง ซึ่งเป็นการศึกษาที่มีคุณภาพสูงกว่าระดับที่กระทรวงศึกษากำหนดไว้

3. การใช้สื่อกิจกรรมในการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่อาศัยงานประเพณีประจำปี และวัฒนธรรมของชาวอโศกทั้งหมด เป็นการปฏิบัติธรรมที่มุ่งเน้นการลดละกิเลส และสื่อกิจกรรมสำหรับนักเรียนนั้นในทุกรูปแบบ ยังมีเป้าหมายเพื่อการปลูกฝังกล่อมเกลาให้เกิดคุณธรรมทุกขั้นตอน อาจแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่

3.1 กิจกรรมที่มีรูปแบบภายนอกเหมือนทั่วไป แต่ในรายละเอียดของเนื้อหา กิจกรรมเป็นการบ่มเพาะคุณธรรมได้แก่ งานวันเด็ก เน้นความสนุกสนานผ่อนคลายแบบเด็กๆ ที่สำคัญต้องไม่คิดคิด ไม่มีอบายมุข วันไหว้ครู เน้นพิธีกรรมเพื่อฝึกเรื่องกตัญญู ฝึกความอ่อนน้อม ถ่อมตน ต่อผู้มีพระคุณ อันส่งผลให้เป็นคนว่าง่าย สอนง่าย เชื่อฟังสิ่งที่ครูชี้แนะ ไม่ดื้อรั้น ส่งผลสืบเนื่องเป็นความศรัทธา ในการดำเนินกิจกรรมใดๆของส่วนรวมก็จะเป็นปึกแผ่น ในสังคมอโศกเป็นสังคมแห่งคุณธรรม การสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรมจึงเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาที่มุ่งเน้นคุณธรรม วันแม่ ทางโรงเรียนจัดกิจกรรมที่สร้างความอบอุ่นระหว่างแม่ลูก และมีการสัมภาษณ์ให้เปิดใจความรู้สึกที่มีต่อแม่ มีพิธีการแสดงความรัก ความกตัญญูต่อแม่ ซึ่งเป็นคุณธรรมสำคัญอีกประการหนึ่ง การตัดบาตร มีเป้าหมายสูงสุด คือการให้ หรือทาน โดยไม่หวังผลตอบแทน เพื่อขจัดความหวงแหน มีเจตนาที่ตรงกับคำว่า “บุญ” อันเป็นการชำระกิเลส นักเรียน นักศึกษา จะเข้าร่วมตัดบาตร ถวายบาตร ทุกครั้ง ซึ่งเป็นอีกกิจกรรมการเรียนรู้ ที่ซึมซับเอาวิถีของคุณธรรมได้อย่างแนบเนียน และเป็นโอกาสได้รำลึกในคุณพระรัตนตรัย ผนึกในจิตวิญญาณของผู้ที่อยู่ในบรรยากาศแห่งธรรม เป็นกุศโลบายในการชำระกิเลส เทศการอาหารเจเป็นสนามฝึกปฏิบัติธรรมของเด็กๆ ตามหลักมรรคมีองค์ 8 ในสถานการณ์จริง ทำให้เกิดทักษะการให้ที่ไม่หวังผลตอบแทน หากได้ยากจากการเรียนในโรงเรียนต่างๆไป **กิจกรรมจิตอาสา บำเพ็ญประโยชน์** นักเรียนได้เรียนรู้เรื่องการให้โดยไม่หวังผลตอบแทนใดๆอันหมายถึงบุญ คือการได้ฝึกชำระกิเลสหวงออกไป เป็นประสบการณ์ที่สร้างและพัฒนาคุณธรรมโดยตรง

3.2 กิจกรรมที่มีรูปแบบและเนื้อหาเฉพาะของชาวอโศก มีทั้งเด็กเล็ก นักเรียน นักศึกษา ทุกสาขาในกลุ่มโรงเรียนของชาวอโศกทั่วประเทศเข้าร่วม โดยเน้นให้เห็นแบบอย่างของการเป็นคนดีระดับโลกุตระจากชาวอโศก เป็นมวลพลังงานที่จะไหลแผ่ ซึมเข้าไปในจิตใจของเด็ก การสร้างสื่อเพื่อการศึกษาในรูปแบบนี้ หากไม่ได้จากสังคมโลกต่างๆไป เน้นการฟังธรรม สนทนาธรรม เพื่อความสนิทสนมคุ้นเคยกันระหว่างญาติธรรม นักเรียนช่วยกันเตรียมงาน ร่วมพิธี

เพื่อแสดงออกถึงความกตัญญูบูชา เป็นการปลูกฝังความกตัญญูรู้คุณบุคคลที่ควรบูชา นอกจากนั้น ยังปลูกฝังให้เด็ก ๆ จะเข้าไปร่วมทำงานกับผู้ใหญ่ แสดงถึงความเป็นญาติพี่น้อง เป็นการสัมผัส สัมพันธ์ในลักษณะครอบครัวที่อบอุ่นของครอบครัวใหญ่ทั้งชุมชน เพื่อนำไปเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาชีวิต และสำหรับคนวัยเจริญพันธุ์ จะได้ไม่หลงมัวเมาไปกับกาม สิ่งมอมเมาต่างๆ และที่สำคัญได้เรียนรู้เทคนิควิธีการลดละกิเลส

4. การใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ในการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน โทรทัศน์บุญนิยมทีวี เป็นสื่อช่องทางหลัก ในการเผยแพร่อุดมการณ์ การติดต่อสื่อสารการประสานงาน รูปแบบเฉพาะ ของชาวโศก เชื่อมกับงานด้านการศึกษาบุญนิยม ถ่ายทอดการสอนธรรมะ ถ่ายทอดองค์ความรู้ เพื่อปลูกฝังคุณธรรมให้เยาวชน อีกทั้งปลูกฝังวัฒนธรรม ประเพณี ผ่านกิจกรรมหลากหลายใน รูปแบบบวร นอกจากนี้ การดูโทรทัศน์ช่องอื่น หรือการชมภาพยนตร์นั้น ได้ผ่านการตรวจสอบและ คอยให้แง่คิดที่จะเป็นประโยชน์เพิ่มเติม และสื่อธรรมะผ่านอินเทอร์เน็ตในรูปแบบต่างๆ มีการคัด กรองสาระที่น่าสนใจ โดยนักบวชและครู เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนตามโอกาสอันควร ทำ ให้นักเรียนรู้ทันเหตุการณ์ ที่เกิดขึ้นในสังคม ไม่ตกเป็นทาสสื่อ และยังมีสื่อเสียงตามสายของชุมชน เปิดเพลง นัดหมายทำกิจกรรม การสร้างจิตสำนึก ประชาสัมพันธ์ในสิ่งที่จะเป็นประโยชน์ร่วมกัน และมีการนำเสนอรายการร่วมสมัยที่น่าสนใจ

5. ความเห็นเกี่ยวกับสื่อศิลปะโลกุตระของ บุคคลในฐานะต่างๆ

จากการสัมภาษณ์ พ่อครูสมณะโพธิรักษ์ คุณแซมเดือน ตั้งใจจนแล้ว และ ดร.ร้อยขวัญพุทธ มุ่งมาจน มีความเห็นตรงกันว่า สื่อศิลปะ โลกุตระเกิดจากองค์ประกอบของสื่อ ศิลปะที่เป็นมงคลอันอุดม มีเนื้อหาของธรรมะที่เป็นโลกุตระละเอียดอ่อน ชับซ้อน ลึกซึ้ง เพื่อปลูกฝังคุณธรรมระดับ โลกุตระให้เกิดในจิตใจของนักเรียน โดยอาศัยสื่อ 4 ประเภท ได้แก่ สื่อบุคคล สื่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สื่อเฉพาะกิจ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อที่สำคัญที่สุด คือ สื่อ บุคคล เป็น สื่อมีผล และสามารถควบคุมต่อสื่อด้านต่างๆ ทุกด้าน เริ่มจากการสื่อสารของนักบวชผู้ นักบวช ผู้ชาวชุมชน ฆราวาส และนักเรียน นักศึกษา ตามลำดับ และจากพฤติกรรมของบุคคลใน ชุมชนสังคม “บวร ภายใต้อุปัชฌายการศึกษา “ศีลเด่น เป็นงาน ชาญวิชา”ที่นักเรียนประสบอยู่เป็น ประจำแม้ไม่ได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง แต่จากการซึมซับโดยไม่รู้ตัวก็สามารถรู้และเข้าใจได้เอง โดยปริยาย

โดยปกติชาวชุมชนทุกเพศทุกวัยจะฝึกสื่อสารในตนเอง คือ อ่านกิเลส ฝึกเพียร ลดละกิเลสในอารมณ์ตามฐานศีลของตน ในการจัดการเรียนการสอนนั้น เป็นไปตามสภาพจริง เป็นการสร้างเป็นบุคคลที่มีคุณธรรมระดับ โลกุตระ เหนือสิ่งอื่นใด คือ การสร้างผู้ที่มีความสามารถ ควบคุมจิตใจให้อยู่เหนือกิเลส และเห็นตรงกันว่านักเรียน โรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีโศก

ได้รับสื่ออย่างมีประสิทธิภาพ แม้สื่อจากอินเทอร์เน็ต นักบวชหรือครูจะเป็นผู้คัดกรอง ที่สำคัญบุคลากรสมาชิกของชุมชนจะได้รับการขัดเกลา ฝึกอบรมด้านความรู้ ฝึกอบรมด้านจิตใจควบคู่กันไป สังคมสาธารณโศกีในสังคมอโศกดังกล่าวมาแล้ว ล้วนสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ โลกุทธธรรมทั้งสิ้น ในการใช้สื่อศิลปะ โลกุทธระสอคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน และการประมาณในการรับสื่อ ต้องใช้ สัมปติธรรม 7 จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนจนมีลักษณะของวรรณ 9 หากได้ภูมิคุ้มกันที่ดีแล้ว ก็จะสามารถอยู่กับสังคมได้โดยไม่เดือดร้อน ไม่ถูกมอมเมา และมีจิตช่วยเหลือผู้อื่น ดังนั้นสื่อทุกสื่อที่จัดให้เด็กนักเรียนนักศึกษาจึงถูกคัดสรรมาแล้วอย่างดี ปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมตามยุคสมัย

ผลของการใช้สื่อศิลปะ โลกุทธระทำให้พฤติกรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยเฉลี่ยแล้วดีขึ้นกว่ารุ่นก่อนๆ เพราะมีศัลมากขึ้น มีความเป็นผู้นำที่ดีเมื่อออกไปอยู่ในสังคม และ มาตรฐานของโรงเรียนสัมมาสิกขาสูงกว่าโรงเรียนทั่วไป เนื่องจากการที่นักบวชดูแลเอาใจใส่ จะทำให้เด็กดีขึ้น และการที่ผู้ใหญ่ทั้งครูและชาวชุมชนให้ความใกล้ชิดก็มีผลมากยิ่งขึ้น เป็นสปีปายะ ช่วยกล่อมเกลาพฤติกรรมเด็ก มีผลต่อการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน สอดคล้องกับ สุรเชียร จักรรานนท์ (2550) ได้แสดงความคิดเห็นว่า เปรียบเทียบแล้ว เด็กภายนอกอาจอยู่ในสังคม ปิดมากกว่าเด็กอโศกเสียอีก เด็กภายนอกอาจรู้ในเฉพาะบางเรื่องที่ดีมาก แต่เรื่องส่วนใหญ่อาจไม่สนใจ หรือไม่รู้เรื่องเอาเสียเลย แต่เด็กอโศกไม่ได้ตัดขาดจากเพื่อนและตัดขาดจากสังคมภายนอก เด็กข้างนอกก็มาอบรมร่วมกับเด็กอโศกและเมื่อเด็กกลับไปท้องถิ่นก็เจอกับสังคมภายนอกอีก รวมทั้งระบบการศึกษาของชาวอโศก มีการพานักเรียน ไปเรียนรู้ข้างนอก ไม่ปิดกั้นแต่อย่างใด อันที่จริงความกังวลในเรื่องนี้ก็มีส่วนที่อยู่เหมือนกัน ทำให้เด็กอโศกต้องพยายามเรียนรู้ เพราะกลัว โง่เหมือนกัน ยิ่งทำให้อยากรู้มากขึ้นกลัวตามเพื่อนไม่ทัน จนบางครั้งกลับรู้มากกว่าเด็กภายนอกเสียอีก แต่เด็กจะเริ่มแยกแยะได้ว่าอะไรถูกหรือผิด ส่วนจะหักห้ามใจได้หรือไม่เป็นอีกเรื่องหนึ่ง เป็นความแข็งแรงของจิตใจ ถ้าเด็กจิตใจแข็งแรงก็ห้ามใจตัวเองได้

เด็กอโศกเมื่อออกไปสู่โลกภายนอก บางคนก็ไม่มีปัญหา กลับเป็นผู้นำทางสังคม เด็กบางคนก็มีปัญหา จิตใจอ่อนแอ ชอบโลภก็ไปกับเขา การศึกษาแบบอโศกที่แทบจะหลุดโลกออกไปจากระบบเก่า เป็นการศึกษาแบบธรรมชาติ ที่อยู่ท่ามกลางสิ่งเร้าของสังคมใหญ่ มองอีกแง่หนึ่ง ก็เป็นความหลากหลายของการเติบโตอยู่แล้ว

ระบบการศึกษาของชาวอโศกยังคงสัมพันธ์กับโลกภายนอกที่เป็นจริงตลอดเวลา เด็กนักเรียนจะถูกพาไปพุทธสถานทุกแห่งของชาวอโศก พาไปดูสถานที่ต่างๆ ของระบบการศึกษาภายนอก แม้แต่บางครั้งก็ยังมีโอกาสพาไปต่างประเทศ ครูที่สอนนอกจากจะเป็นครูชาวอโศกด้วยกันแล้วยังมีการเชิญคนภายนอกมาบรรยาย ไม่ได้จำกัดวงให้อยู่เฉพาะคน

อโศกเท่านั้นแต่หลักเกณฑ์ที่สำคัญคือต้องมีอาชีพ ต้องทำกิจกรรมเป็น กติกรรมถือเป็นพื้นฐานชีวิต หากทำอาชีพไม่เป็น ไม่รู้ว่าชีวิตมนุษย์มีคุณค่าอย่างไร ไม่รู้ว่าชีวิตต้นรากคืออะไร

ถ้าเราอยู่ในโลกแคบๆ ความคิดก็มักแคบตามไปด้วย ทำให้การคิดแบบปัจเจกนิยมที่ไม่สามารถเข้าสู่มหภาคได้ เกิดปัญหาในเรื่องการสื่อสารออกไป ถ้าเรามองเห็นแต่ผลิตผลไม่เห็นกระบวนการ ก็จะเป็นปัญหาการสื่อสาร อีกอย่างหนึ่งในช่วงแรกๆ ที่เด็กเข้ามาเรียนใหม่ๆ ส่วนใหญ่จะรู้สึกว่าได้ไม่ได้เรียนเลย เพราะคุ้นเคยกับระบบการศึกษาแบบเดิมๆ ที่การเรียนรู้ในห้องสี่เหลี่ยม มีหนังสือ ยังไม่รู้จักระบวนการเรียนรู้เป็นกลุ่ม

ตามที่คนภายนอกชอบคิดว่าการที่ชาวอโศกไม่เหมือนกับคนอื่น ชาวอโศกอยู่ในโลกของตัวเองเพียงอย่างเดียว อยู่ในสังคมที่ปิดตัวเอง ไม่ได้ติดต่อสื่อสารกับโลกภายนอก ไม่รับรู้ว่าโลกภายนอกเป็นอย่างไร เลยเป็นกังวลว่าเด็กนักเรียนที่นี้จะตามโลกภายนอกไม่ทัน หรือมีปัญหาปรับตัวเมื่ออยู่ในสังคมภายนอก รวมไปถึงว่าเด็กๆ ชาวอโศกจะไม่มีภูมิคุ้มกันต่อสิ่งกระตุ้นเร้าของโลกภายนอก แต่แท้จริงแล้วสังคมอโศกไม่ใช่สังคมปิด แต่เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้

การใช้สื่อศิลปะ โลกุตระอย่างมีประสิทธิภาพในการพัฒนาคุณธรรมของนักเรียนสามารถพิสูจน์ได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุทธิธรรม ดันดิรจนาวงศ์ และศศิกัญจน์ ทวีสุวรรณ (2553) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การส่งเสริมคุณธรรมที่มีประสิทธิภาพ : กรณีศึกษากลุ่มเด็ก/เยาวชนและข้าราชการภาครัฐ สรุปผลการวิจัยกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมการปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาการส่งเสริมคุณธรรม การเป็นแบบอย่างที่ดี การดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม ด้านการจัดกิจกรรม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูประโชติ จันทวิมล (2555) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม นักเรียน โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ หอวัง นนทบุรี อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี พบว่า การพัฒนาประเทศชาตินั้นต้องเริ่มต้นจากการพัฒนาคนให้พร้อมก่อนจะพัฒนาเทคโนโลยี และการพัฒนานั้นจะต้องควบคู่กับ การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม สำหรับเด็กนักเรียนซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการขับเคลื่อน องค์กรต่างๆ เป็นฟันเฟืองของกลไกการพัฒนาสู่ยุคการสื่อสารไร้พรหมแดน การพัฒนาคน เพียงอย่างเดียวนั้น ถือว่าเป็นการพัฒนาด้านเดียว ต้องพัฒนาด้านร่างกายและจิตใจควบคู่กันไป

และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ขวัญษา เอกจิตต์ อุทัย สติมัน (2559) ได้ทำการวิจัยเรื่อง หลักไตรสิกขากับการพัฒนาตน จากบทคัดย่อ การศึกษาเป็นการศึกษาพัฒนามนุษย์หรือการเรียนรู้ฝึกฝนพัฒนาตน ที่เรียกว่า สิกขา กับการดำเนิน นักปราชญ์ทาง พระพุทธศาสนาได้จัดหลักแห่งการศึกษา เพื่อให้มองเห็นการปฏิบัติได้เด่นชัดขึ้น หลักการศึกษาที่ว่า นั้นมี -3ประการ คือ สติ สมาธิ และปัญญา ที่เรียกว่า “ไตรสิกขา”

2. อภิปรายผลการสัมภาษณ์ การสังเกต และการสนทนา จากผลการใช้สื่อศิลปะ
โลกุตระ ในการพัฒนาคุณธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานี
อโศก ดังนี้

2.1 ผลความพึงพอใจจากการใช้สื่อบุคคลในการพัฒนาคุณธรรมของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จากการสัมภาษณ์ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่

ลำดับที่ 1 หลวงปู่สมณะโพธิรักษ์ ให้เหตุผลว่า เป็นแบบอย่างที่ดี สอนให้เป็นคนดี เป็นผู้สร้างอโศก เด็กๆสามารถสัมผัสได้

จากเหตุผลดังกล่าวมานั้น เนื่องด้วยหลวงปู่ หรือพ่อครูสมณะโพธิรักษ์ เป็นผู้มีความ
วิชา จารณะสัมปັນ โน สังเกตได้จากวัตรปฏิบัติอันงดงาม มีความเคร่งครัดในพระธรรมวินัย
สามารถสาธยายธรรมที่เป็นสภาวะถูกต้องกับเนื้อหาปริยัติในพระอภิธรรมทั้งเบื้องต้น ท่ามกลาง
และบั้นปลายแก่อุปสัมบัน ให้สามารถนำไปปฏิบัติได้ จนเกิดพุทธบริษัท 4 ในบุคคลต่างๆที่น้อม
นำไปปฏิบัติ ทั้งในชุมชนอโศกทั่วประเทศ และบุคคลทั่วไป ทุกอิริยาบถมีความเบิกบาน ผ่องใส
มีปกติที่ปฏิสัมพันธ์กับคนทุกเพศ ทุกวัย ทุกระดับ มีอาการนำศรัทธาเลื่อมใส พ่อครู เป็น “ครู เป็น
แบบอย่างที่ดีที่สุด” พ่อครูสร้างและพัฒนาศึกษาที่เน้นการพัฒนาคุณธรรมเด็กและเยาวชนอย่าง
เป็นรูปธรรม แบบสามเส้า “บวร”ภายใต้ปรัชญา โดยมี เป้าหมาย คือ การสร้างคนที่มีคุณธรรมให้
สังคม จึงจะเกิดความสงบสันติภาพที่แท้จริงโดยฝึกบุคคลให้ลดละกิเลส โลก โกรธ หลง มีศีล 5

พ่อครูสมณะโพธิรักษ์ สร้างอโศกให้เป็นสังคมสาธารณะ โภคิที่เป็นบวร
เป็นเศรษฐกิจที่จะกอบกู้สังคมได้ เพราะทุกคนกิน อยู่อาศัย ทำงานฟรีโดยไม่รับเงินตอบแทน
เต็มใจเสียภาษี 100% เป็นปรากฏการณ์ที่ได้ประจักษ์ ทั้งในด้าน เศรษฐกิจ สังคม เป็นสังคมคนจน
ช่วยกันรังสรรค์ เผยแพร่ ยืนยันความจริงที่เป็นรูปธรรม ของศาสนาพระพุทธเจ้า เป็นสังคมที่เรียกว่า
สังคมโลกุตระ มีการเกื้อกูลกันจนเป็นสัปปายะ 4 ท่านจึงเป็นผู้ที่มี โลกุตระ โลกะวิทู โลกานุกัมปายะ

ลำดับที่ 2 นักบวช (สมณะ สิกขมาตุ) ให้เหตุผลว่า คุณแลนักเรียน เข้าใจเด็ก
ขยันทำงาน เป็นแบบอย่างที่ดี จิตใจดี

จากเหตุผลดังกล่าว นักบวชเป็นสื่อบุคคลที่ถ่ายทอดโลกุตระธรรมโดยตรง
ทั้งในคาบเรียน ในการบรรยายธรรมเทศนาในรายการที่ถ่ายทอดทางสื่อโทรทัศน์บุญนิยมทีวี และ
ในการสัมผัสสัมพันธ์กันชีวิตประจำวัน เป็นผู้ให้สัมมาทิฐิ นักบวชหลายรูปเป็นครูผู้สอนวิชา
หน้าที่ศีลธรรม และวิชาสามัญในโรงเรียน ในฐานะนักบวชได้ปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย
โดยเคร่งครัด ได้แก่ ปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา ฉันอาหารมื้อเดียว ณ ที่แห่งเดียว เป็นอาหารมังสะ
วิรัติแท้ สละทรัพย์สินสมบัติทั้งหมด ไม่มีคู่ครอง ไม่ครอบครองเงินทอง มีเพียงบาตรใบเดียว

ปฏิบัติศีลใน 3 หมวด (จุลศีล มัชฌิมศีล มหาศีล) และนำมาปฏิบัติในหลักมรรคองค์ 8 และหมวดธรรมอื่น ครบในไตรสิกขา เพื่อขัดเกลากิเลสจนเกิดมรรคผลจริงในตน สูงขึ้นไปตามลำดับ

ดังนั้นนักบวชจึงเป็นที่พึ่งของทั้งเด็กและผู้ใหญ่ เป็นกำลังใจ ให้คำปรึกษาในยามที่ประสบกับปัญหาชีวิต ปัญหาครอบครัว โดยใช้หลักธรรมซึ่งครอบคลุมทุกๆ ปัญหาอยู่แล้ว เพราะรากเหง้าของปัญหา หรือความทุกข์จากการไม่ได้สมใจที่หวังไว้ (กิเลส) เกิดความขุ่นเคืองคับข้องใจ เป็นธรรมดาของคนทีือกิเลสย่อมติดตัวมาตั้งแต่เกิด เมื่อเด็กมีปัญหา เช่น ขัดใจกับเพื่อน ทะเลาะกัน เรื่องเกี่ยวกับความรักตามวัย เป็นกลุ่มปัญหาที่อยู่ในเกณฑ์ ศีล 5 และอบายมุข ท่านจึงเป็นที่ปรึกษาทุกๆ เรื่องโดยปริยาย

ลำดับที่ 3 ครู ให้เหตุผลว่า ตั้งใจสอน เข้าใจเด็ก สอนสนุก

จากเหตุผลดังกล่าว ครูทุกคนของชาวโศกเป็นจิตอาสาไม่รับค่าตอบแทน เพราะถือว่าการปฏิบัติธรรมตามหลักมรรคองค์ 8 โดยอาศัยภาระหน้าที่การเป็นครูเพื่อทำประโยชน์ตน คือลดกิเลส เป็นประโยชน์ท่าน คือ ให้การศึกษาแก่ เด็ก นักเรียน นักศึกษา ตามสมรรถนะที่มีในตนเอง เป็นปรากฏการณ์เป็นตัวอย่างการให้โดยไม่หวังผลตอบแทน ให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้ตามอันเป็นคุณธรรมที่มนุษย์ควรให้กับสังคม ครูทุกคนของชาวโศกต้องเป็นนักปฏิบัติธรรม มีคุณสมบัติเป็นผู้ศึกษาไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) เบื้องต้นอยู่ในเกณฑ์ถือศีล 5 ละอบายมุข รับประทานอาหารมังสวิรัต มีความเป็นคนตามหลัก วรรณ 9 และอาศัยอยู่ในชุมชนซึ่ง มีความเป็นสปปายะ เป็นสาธารณ โภคิ เป็นคำตอบของ ความเป็นมิตรดี สหายดี สังคมดี ถึงแควดล้อมดี

ลำดับสุดท้าย ชาวชุมชน ให้เหตุผลว่า ใจดี ให้การช่วยเหลือ ให้กินขนม

จากเหตุผลดังกล่าว สมาชิกที่อยู่ในบวรราชธานี โศกทุกเพศทุกวัยทุกฐานะ มีประเพณีปฏิบัติละอบายมุข รับประทานอาหารมังสวิรัต ในฐานศีล 5 เป็นเบื้องต้น สูงขึ้นเป็นศีล 8 ศีล 10 ตามลำดับ หรือสูงกว่านั้น (จุลศีล 26 มัชฌิมศีล 10 มหาศีล 7) จะเป็นพลังรวมที่เป็นตัวอย่างในการปฏิบัติและขัดเกลากิเลส ประการสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณธรรมเด็กและเยาวชน

อนึ่งการศึกษาในสังคมบวรนั้น บ้าน วัด และโรงเรียนจะแยกขาดจากกันไม่ได้ จะมีความเกี่ยวเนื่องกันเป็น 3 เสา โดยสภาพจริง หมายถึง ทั้ง บ้าน วัด และโรงเรียนล้วนเป็นเรื่องของบุคคล และความเคลื่อนไหวในกิจกรรมหลักใดๆ เช่น วันสำคัญในทางพุทธศาสนา จึงมีผลกระทบต่อทุกคน ในบวรราชธานี โศกซึ่งเป็นสังคมของชาวพุทธ ชาวชุมชนถือว่าเป็นมิตรดี สหายดี สังคมดี ถึงแควดล้อมดีต่อกัน และถือว่าเป็นบุคคลสปปายะ การศึกษาในระบบโรงเรียนก็อาศัยครูที่เป็นนักบวช และฆราวาส ครูบางคนก็เป็นผู้ปกครองของนักเรียน ดังนั้นชาวชุมชนจึงเป็นเครื่อง

ชัดเจนว่า พัฒนาคูณธรรมเด็กนักเรียนของอโศกได้เป็นอย่างดี อย่างสอดคล้องกับความเข้าใจตามภูมิของเด็ก

ความพึงพอใจจากการใช้สื่อบุคคลในการพัฒนาคูณธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จากการสัมภาษณ์ เป็นข้อบ่งชี้ว่า สื่อบุคคลมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลในการพัฒนาคูณธรรมนักเรียน ที่มีผลมากที่สุด คือ หลวงปู่สมณะโพธิรักษ์ เป็นผู้ที่ได้รับการเคารพสูงสุด พึงพอใจสูงสุด รองลงมา คือ นักบวช ต่อมาคือ ครู มีผลน้อยที่สุด คือ ชาวชุมชน เป็นความพึงพอใจจากการสัมผัสรับรู้ได้ตามภูมิของนักเรียน

2.2 ผลความพึงพอใจ จากการใช้สื่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในการพัฒนาคูณธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มี 3 ประเด็นดังนี้

2.2.1 ความพึงพอใจในสื่อธรรมชาติ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย

ลำดับ 1-3 ได้แก่ แม่น้ำมูล น้ำตก ลำธาร ให้เหตุผลว่าเมื่อสัมผัสแล้ว เย็นสบายร่มรื่น สบายใจคลายกังวล สวยงาม เป็นแหล่งเกษตรกรรม ได้เล่นน้ำตกสนุก ได้ใกล้ชิดธรรมชาติ ความเป็นธรรมชาติที่เย็นสบายร่มรื่นนั้นเป็นเสนาสนะสัปปายะ (หนึ่งในสัปปายะ 4)

ลำดับต่อมา คือ นา เพราะ ทำให้มีข้าวกิน นึกถึงคนทำนา ต้องแข็งแรงและอดทน นึกถึงความพอมิ พอกิน นาคือชีวิตชีวิต เป็นแหล่งอาหารของมนุษย์ บรรยากาศดี เป็นแหล่งอาหาร เป็นวิถีชีวิตของมาตั้งแต่อดีต รำลึกถึงอดีตที่มีความสุข อยู่มาแล้วมีความสุข

ลำดับสุดท้ายคือ สวน เพราะ ทำให้มีผักกิน สื่อถึงการใช้ชีวิตแบบพอเพียง ได้ใกล้ชิดธรรมชาติ เมื่อเห็นพืชเติบโตแล้วชื่นใจ

เป็นข้อบ่งชี้ว่า สื่อที่เป็นธรรมชาติจะสร้างความพึงพอใจมากกว่าสื่อที่เป็นแรงงาน เพราะ การได้พักผ่อนคนจะชอบมากกว่าการได้ทำงาน

2.2.2 ความพึงพอใจในการเรียนตามฐานงาน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย

ลำดับที่ 1 ตลาดนัดบุญนิยม ให้เหตุผลว่าเป็นแหล่งอาหารอร่อย มีขนมบรรยากาศครึกครื้น ไปเที่ยวแล้วเบิกบาน ได้พบปะผู้คนหลากหลาย ที่สำคัญเป็นแหล่งขายสินค้าเครื่องอุปโภคบริโภคในราคาถูก ซึ่งมีน้อยชิ้นให้เกิดความพึงพอใจในแง่ที่ เป็นการได้สัมผัส “กิจกรรมการให้” ที่เป็นรูปธรรมชัดเจนจากการแจกอาหารฟรี

ลำดับที่ 2 โรงปุ๋ย ให้เหตุผลว่า ได้ฝึกการใช้กำลังในการผลิตปุ๋ย เพื่อเกษตรกร เป็นงานหนักทำให้ได้ฝึกความอดทน และการขายปุ๋ยเป็นรายได้ของชุมชน เป็นที่ๆ มีความเป็นบวรมากที่สุด ในกิจกรรมของโรงปุ๋ย ตั้งแต่กรอกปุ๋ย เข็น เขี่ยกระสอบ ขนขึ้นสายพาน ลำเลียงขึ้นรถลูกค้าที่มาซื้อปุ๋ย ที่มีทั้งรถพ่วง รถ 10 ล้อ ๆ ต้องใช้คนเป็นจำนวนมากในการทำ

กิจกรรมแต่ละครั้ง ซึ่งจะมีชาวชุมชนทุกฐานะทุกเพศ ทุกวัยไปช่วยกันแบบลงแขก งานเสร็จอย่างรวดเร็วภายในเวลาประมาณ 2 ชั่วโมง ทำให้เกิดความสนุกสนานครึกครื้น

ลำดับที่ 4 ได้แก่ โรงสีและโรงแชมพู ให้เหตุผลว่า เป็นแหล่งผลิตสินค้าสมุนไพรของชาวอโศก ให้เหตุผลว่า งานเบา ไม่ต้องทำงานเร่งรีบเร่งรีบ

ลำดับสุดท้าย ได้แก่ ไร่กล้วย (สถานพยาบาลของชุมชนราชธานีอโศก) ให้เหตุผลว่า เป็นที่เป็นฐานงานที่ต้องเรียนรู้ไว้เพื่อดูแลรักษาคนป่วย เจ็บสงบดี เย็นสบาย

เป็นข้อบ่งชี้ว่า สิ่งที่สร้างความสุขสบาย จะสร้างความพึงพอใจมากกว่า สิ่งที่เป็นภาระงาน เพราะ การได้พักผ่อนจะสบายมากกว่าการได้ทำงาน

2.2.3 ความพึงพอใจในสถานที่เรียนตามอรรถาศัย เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย

ลำดับที่ 1 ไร่ร่มไม้ ให้เหตุผลว่า เย็นสบายเป็นธรรมชาติ ได้เปลี่ยนบรรยากาศ

ลำดับที่ 2 เอื้อนเผิงกันซึ่งมีร่มไม้ล้อมรอบตัวอาคาร นักเรียนจึงให้เหตุผลว่า สะดวก เย็นสบาย ไม่อึกทึบ เสียงดังรบกวน

ลำดับที่ 3 ใต้ถุนเอื้อนศูนย์ เป็นห้องโถงโล่งอเนกประสงค์ขนาดจุคนได้ 700 คน โดยให้เหตุผลว่า เย็นสบาย กว้างขวาง แต่ผู้ที่มาใช้สถานที่อบรมบางครั้งมีการใช้เครื่องเสียงดังรบกวนสมาธิ

ลำดับสุดท้าย เอื้อนโศทะเล่ ชั้นบนของตัวอาคารเป็นที่พักของสมณะ ให้เหตุผลว่า สะดวก เย็นสบาย แต่อยู่ใกล้ที่พักสมณะ ไม่กล้าส่งเสียงดัง เพราะเกรงใจ

เป็นข้อบ่งชี้ว่า สิ่งมีอิทธิพลที่สร้างความสุขสบายจะสร้างความพึงพอใจมากกว่า สิ่งที่สร้างการกุกกักที่มีขอบเขตจำกัด แต่ก็มีเสียงดัง ซึ่งเป็นผลจากการมีจิตสำนึกที่ดีซึ่งเกิดจากการถูกขัดเกลาภิเลส จากมิตรดี สหายดีสังคมสิ่งแวดล้อมดี

2.3 ผลความพึงพอใจจากการใช้สื่อกิจกรรมในการพัฒนาคุณธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย

ลำดับที่ 1 งานวันเด็ก ให้เหตุผลว่า ได้เล่นกิจกรรมสนุกๆแบบเด็กๆ

ลำดับที่ 2 วันแม่ ให้เหตุผลว่า ได้อยู่กับใกล้ชิดแม่ เป็นวันที่อบอุ่น ได้เปิดใจสารภาพความผิดที่เคยทำต่อแม่

ลำดับที่ 3 เทศกาลอาหารเจ ให้เหตุผลว่า ได้ฝึกบริหารจัดการการตลาด ได้เรียนรู้การทำอาหารเจที่อร่อยหลากหลายชนิดเพื่อสุขภาพ ได้พบปะเพื่อนๆ

ลำดับที่ 4 งานโศครำลึก บูชาพระบรมสารีริกธาตุ ให้เหตุผลว่า ได้รู้ประวัติของ หลวงปู่สมณะโพธิรักษ์ และความเป็นมาของชาวโศก ได้พบเพื่อนต่างพุทธสถาน ได้ทานอร่อย และฟรีมากมาย

ลำดับที่ 5 งานเพื่อฟ้าดิน ให้เหตุผลว่า ได้เรียนรู้เกี่ยวกับกสิกรรมธรรมชาติ ได้ทานอาหารฟรี

ลำดับที่ 6 งานปลูกเสกพระแท้ๆของพุทธ ให้เหตุผลว่า ได้ฟังธรรม เรียนรู้ธรรมะ ฝึกกลดละกิเลส ฝึกสงบใจ ได้เห็นแบบอย่างที่ดีจากนักปฏิบัติธรรม

ลำดับที่ 7 กิจกรรมโฮมแอง ให้เหตุผลว่า ได้เสียสละทำประโยชน์ให้ส่วนรวม ได้ความสามัคคี ได้อ่านกิเลสความชอบ ไม่ชอบ พอใจ ไม่พอใจ ความเกียจคร้าน ในการร่วมงานกับ เพื่อนและชาวชุมชน เพื่อนำไปแก้ไขจุดบกพร่องของตนเอง

ลำดับที่ 8 รายการ“สามะปี่ชีวิต”ให้เหตุผลว่า ได้ฟังหลวงปู่ตอบคำถามไขข้อข้องใจ เพื่อนำไปแก้ไขปัญหาในตนเองได้ และได้ฝึกจับประเด็นในการฟังธรรม

ลำดับสุดท้าย งานศพ ให้เหตุผลว่า ได้เห็นพิธีการในงานศพที่มีความเรียบง่าย ประหยัด ได้ฝึกการรับรู้ถึงความตายเป็นเรื่องธรรมดา

เป็นข้อบ่งชี้ว่า สื่อที่ตอบสนองความต้องการตามวัย จะสร้างความพึงพอใจ มากกว่า สื่อที่ขัดเกลาจิตใจ (ขัดเกลากิเลส) เพราะ การได้ตอบสนองความต้องการ คนย่อมชอบ มากกว่าการได้รับการขัดเกลาให้เป็น ให้เป็นคนดีมีคุณธรรม เห็นได้จากลำดับของความพึงพอใจ ของนักเรียน

2.4 ผลความพึงพอใจจากการใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ในการพัฒนาคุณธรรมของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้ภาพยนตร์ธรรมะ 3 เรื่อง ได้แก่ พระพุทธเจ้า พระมหาชนก พระเจ้าอโศกมหาราช เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ตามลำดับดังนี้

ลำดับที่ 1 ภาพยนตร์ เรื่อง พระพุทธเจ้า ในการแสดงเทวทูตทั้ง 4 เป็นการสอน เรื่องไตรลักษณ์ (อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา) ที่เป็นสามัญลักษณ์ ได้แก่

(1) อนิจจัง หมายถึง ทุกๆสรรพสิ่งในโลกย่อมมีความผันแปรเป็น ธรรมดา

(2) ทุกขัง หมายถึง ความทุกข์ เพราะในโลกมีแต่ความทุกข์เท่านั้นที่ เกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป สิ่งที่เห็นว่าสุขนั้น แท้จริงคือ ความสุขที่ได้สนองกิเลส (สุขขัลลิกะ)

(3) อนัตตา หมายถึง ความไม่มีตัวตนของทุกสิ่งในโลก ไม่มีใครเป็น เจ้าของที่แท้จริงของทุกสรรพสิ่งในโลก (พระไตรปิฎกเล่ม 25 คาทถรรพมบท ข้อ 30)

จากภาพยนตร์เรื่อง พระพุทธเจ้า ได้เรียนรู้หลายอย่าง ได้แก่ ประวัติของพระพุทธเจ้า พระรัตนตรัย ชีวิตในสมัยพุทธกาล ความงดงามน่าตื่นตาในภาพยนตร์ ได้แบบอย่างและเข้าใจการนำธรรมะมาใช้ในชีวิต เช่น เทวทูตทั้ง 4 ได้แก่ คนแก่ คนเจ็บ คนตาย และนักบวช

ลำดับที่ 2 ภาพยนตร์ เรื่อง พระมหาชนก ที่สอนในเรื่องของความอดทน (ขันติ) ความเพียร (วิริยารัมภะ) ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ ดังสุภาษิตที่ว่า ความพยายามอยู่ที่ไหนความสำเร็จอยู่ที่ และธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความสำเร็จ (อิทธิบาท 4) ได้แก่

- (1) *นันทสมาธิ* หมายถึง การตั้งจิตมั่นในความพอใจ
- (2) *วิริยสมาธิ* หมายถึง การตั้งจิตมั่นในความเพียร
- (3) *จิตตสมาธิ* หมายถึง การตั้งจิตมั่นในความมีใจโถมไปให้เต็ม
- (4) *วิมังสาสมาธิ* หมายถึง การตั้งจิตมั่นในการพิจารณาทบทวน

(พระไตรปิฎกเล่ม 10 ขวนสกุสูตร ข้อ 200)

จากภาพยนตร์ธรรมะ เรื่อง พระมหาชนก มีความอดั่งการ แปลกตา และความสนุกสนานการผจญภัยของเนื้อเรื่อง แต่ที่สำคัญกว่านั้นได้แบบอย่างความอดทน เข้มแข็ง ความเพียร สติปัญญา ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นของพระมหาชนกแม้ตกอยู่ในอันตรายถึงชีวิต ซึ่งความอดทน เข้มแข็งความเพียร สติปัญญานั้นเป็นคุณธรรมที่สังคมมนุษย์ต้องการ

ลำดับที่ 3 ภาพยนตร์ เรื่อง พระเจ้าอโศกมหาราช จากความอดั่งการของฉากและเนื้อหาของเรื่องที่เข้มข้น แสดงให้เห็นความเสียสละในการปกป้องราชบัลลังก์ และแผ่นดินของพระเจ้าอโศกที่เล่าตามตำนานการเผยแพร่พุทธศาสนา ซึ่งมีภาษาที่น่าสนใจหลายตอน พระเจ้าอโศกที่โตมากับแม่ ให้แง่คิดในประเด็นที่ฆ่าคนเพื่ออะไรกันแน่ เพื่อปกครอง แต่ในที่สุดก็ถูกเตือนให้ทบทวน และถูกเตือนโดยฉนวนน้อย ให้เข้าหาพุทธศาสนา และปราบผู้ทำลายศาสนา เพื่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรือง แต่ความน่าสนใจที่ความตั้งใจของ รับตำแหน่งเพื่อต้องการช่วยเหลือประชาชน และที่น่าสนใจคือเนื้อหาความเป็นมาของพุทธศาสนาอันนำพาให้พระพุทธเจ้าแสวงหาสังฆกรรม จนนำไปสู่การศึกษาไตรสิกขาเป็นคำตอบร่วมยุคสมัยจนถึงปัจจุบันที่นักเรียนได้คลุกคลีในสังคมบวร

จากสื่อภาพยนตร์ธรรมะ 3 เรื่อง เป็นข้อบ่งชี้ว่า สื่อศิลปะโลกุตระมีความเป็นมงคลอันอุดม พัฒนาบุคคลไปสู่ความเป็นผู้มีคุณธรรม ปัญญา รู้จักแยกแยะผิด ถูก ควร ไม่ควร รู้จักรับผิดชอบในการกระทำของตนเอง รู้จักการให้ การเสียสละ การปลูกฝังคุณธรรมในเด็กและเยาวชน เช่น ภาพยนตร์เรื่องพระพุทธเจ้า ภาพยนตร์ทั้ง 3 เรื่อง ถ้วนปลูกฝังคุณธรรม และเป็นแบบอย่างให้ปฏิบัติตาม เป็นการสร้างประสบการณ์ กระบวนการคิดและการเรียนรู้ อันเป็นผลกระทบด้านโลกทัศน์ เป็นการปลูกฝังอุดมการณ์ ทศนคติและพฤติกรรมของนักเรียนอันผลกระทบด้านจิตใจต่อบุคคล.สุทธิ ชัตติยะ และวิไลลักษณ์ สุวจิตตานนท์ (2554)

2.5 ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการนำแบบอย่างที่ดีจากสื่อบุคคลไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน นำแบบอย่างจากคนที่ประทับใจไปเป็นแบบอย่างในการใช้ชีวิต การเรียนรู้จากแบบอย่างที่ดี นำไปปฏิบัติ และพัฒนาตนเอง คนมีทั้งดีและไม่ดี แต่เลือกแต่สิ่งดีๆ ไปเป็นแบบอย่าง เช่น ความขยัน การเป็นผู้ให้ การแบ่งปัน การมีน้ำใจ

ความคิดเห็นของนักเรียนมีการเปรียบเทียบ และเลือกที่จะทำในสิ่งที่ดีซึ่งเป็นเรื่องของคุณธรรม จากข้อบ่งชี้ที่จะนำแบบอย่างความขยัน การเป็นผู้ให้ การแบ่งปัน การมีน้ำใจ ไปปฏิบัติ สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (social learning theory) เป็นทฤษฎีที่เน้นบทบาทหน้าที่ของสื่อที่ไม่เพียงแค่ว่า “อบรมบ่มเพาะ” (socialisation) หากแต่เป็น “ตัวแบบ” (model) ของการเรียนรู้ที่เกิดจากการสังเกตพฤติกรรมของผู้อื่น (observational learning) ทั้งนี้แม้ว่าการเรียนรู้ของมนุษย์เราอาจเกิดทั้งจากการเรียนรู้โดยตรงด้วยตัวเอง (เช่น เราจะรู้ว่าไฟนั้นร้อนก็ต้องสัมผัสโดยตรงเอง) และจากการเรียนรู้โดยสังเกตผู้อื่นแต่ในชีวิตจริงนั้น สัดส่วนของการเรียนรู้โดยตรงด้วยตัวเองอาจมีอยู่ไม่มากนัก เมื่อเทียบกับการเรียนรู้ของมนุษย์ อันเกิดจากการสังเกตสิ่งแวดล้อมรอบๆตัว ซึ่งในที่นี้สื่อต่างๆถือเป็นสิ่งแวดล้อมรอบๆตัวที่เป็น “ตัวแบบ” ในการเรียนรู้ของเราอย่างนับไม่ถ้วน (สมสุข หินวิมาน, 2557)

2.6 ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้สื่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในการพัฒนาคุณธรรม โดยรวมแล้วได้ประโยชน์จากการได้พักอาศัย พักผ่อนเมื่อสัมผัสธรรมชาติแล้วผ่อนคลาย ร่มรื่น ได้รับอากาศบริสุทธิ์ สดชื่น เป็นแหล่งเรียนรู้ ไม่จำกัดอยู่แต่ในห้องสี่เหลี่ยม ทำให้เห็นคุณค่าของธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และเห็นว่าควรจะอนุรักษ์ไว้ ไม่ทำร้ายไม่ทำลายทั้งพืชและสัตว์ ไม่สร้างมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อม

ร้อยขวัญพุทธ มุ่งมาจน เชื่อว่าสื่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ของชุมชนราชธานี อโศก จะส่งผลทำให้นักเรียนเกิดความสุข ความพอใจ ประกอบกับการสร้างองค์ความรู้จากการปฏิบัติด้วยตนเอง ส่งผลต่อพฤติกรรม รักธรรมชาติ มีจิตใจอ่อนโยน ฉลาดทางอารมณ์ ส่งผลให้เรียนรู้ การถ่ายทอดสืบต่อกันเป็นภูมิปัญญาทางธรรม ขึ้นอยู่กับความเกี่ยวข้องของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ทุกสิ่งทุกอย่างในชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ได้ทั้งหมด ทุกแห่งหนล้วนเป็นห้องเรียนธรรมชาติ โดยเฉพาะฐานงานกสิกรรม ได้แก่ ฐานงานทำสวน ฐานงานทำนา เป็นต้น

2.7 ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้สื่อกิจกรรมในการพัฒนาคุณธรรม นักเรียนส่วนใหญ่เห็นว่า ได้เรียนรู้จากงานการขายอาหารในเทศกาลกินเจ ในช่วงเวลา 7 วัน ได้เรียนรู้ การทำงาน การใช้ชีวิต จากการได้เห็นต้นแบบที่ดีของผู้ที่เป็นแม่ฐานที่มีฐานะตั้งแต่ นักบวชหญิง อุบาสก อุบาสิกา (ถือศีล 10 แบบอริสีลหรือมากกว่านั้น) ชาวชุมชน (ถือศีล 5 ศีล 8 แบบอริสีล) ได้เรียนรู้การทำงานร่วมกัน เมื่อเกิดปัญหา (กิเลส) ก็ได้ฝึกทำใจในใจ

และฝึกความทุ่มเทในการทำงานอย่างมีฉันทะ ได้เรียนรู้การทำอาหารเจ บางคนได้เรียนรู้ในงานเพื่อฟ้าดิน จากเนื้อหาที่สอนให้รักธรรมชาติ

เนื่องจากการทำวิจัยครั้งนี้ อยู่ในช่วงที่นักเรียนเข้าปฏิบัติงานตามประเพณีร่วมกับชาวชุมชน ซึ่งเป็นนโยบายการศึกษาแบบบูรณาการกับหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการของการศึกษานูญนิยมของชาวอโศก ที่พ่อครูสมณะ โพธิ์รักษ์ ผู้นำชาวอโศกให้แนวคิดไว้ว่า การศึกษาต้องเป็นโลกุตระจึงจะมีประโยชน์แท้ต่อมวลมนุษย์ ต้องอาศัยสื่อเพื่อปลูกฝังคุณธรรม โดยการเรียนตามสภาพจริงในการขายอาหารมังสวิรัติตเทศการขายอาหารเจ ตลอดวัน เป็นเวลาประมาณ 10 วัน ที่อุทยานบุญนิยมในตัวจังหวัดอุบลราชธานี และต่อมาก็เป็นช่วงของงานวันเพื่อฟ้าดินซึ่งจัดที่ชุมชนบวรราชธานีอโศก ซึ่งในนักเรียนได้รับการจัดให้เข้าร่วมทุกฐานงาน เช่น ขายสินค้าพืชผักที่เป็นผลผลิตของชาวอโศก ทำอาหาร สาธิตการทำกิจกรรม งานสื่อสารบุญนิยม โดยเป็นผู้ถ่ายทำและพิธีกร

ผลการการแสดงความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้สื่อกิจกรรมในการพัฒนาคุณธรรมจึงอยู่ในบริบทนี้ ตามปรัชญาการศึกษา ศิลเด่น เป็นงาน ชาลยวิชา (การศึกษานูญนิยม) ตั้งอยู่บนฐานหลักพุทธธรรม 3 ประการ ได้แก่ ศิลเด่น เป็นงาน ชาลยวิชา ดังนี้

1. ศิลเด่น (โลกุตระ) มุ่งปลูกฝังผู้เรียน มีวิถีชีวิตเป็นไปตามแนวทางของหลักสัมมาอารยมรรคมีองค์ 8 โดยมีมรรค 7 องค์ อันมีเนื้อหาของอริสติกศึกษา เป็นแกนหลักของแบบวิถีการประพฤติปฏิบัติซึ่งจะนำไปสู่สัมมาสมาธิ หรืออริจิตศึกษา และอริปัญญาในที่สุด เพื่อขัดเกลาให้ผู้ศึกษามีวิญญาณที่อิสระ พ้นจากอำนาจครอบงำของกิเลส ตัณหา อุปาทาน จนสามารถอยู่เหนือโลก

ศิลเด่น คือ เน้นศิลเป็นหลัก นักเรียนทุกคนต้องปฏิบัติศิล 5 ละอบายมุขทานอาหารมังสวิรัตินเป็นเบื้องต้น มีการตรวจศิลในสมุดบันทึกทุกวัน ในชีวิตประจำวันต้องระลึกถึงศิลอยู่เสมอ และมีการให้เป็นคะแนน ศิลเด่นร้อยละ 40 มีจุดมุ่งหมายในการพัฒนานักเรียนให้ถือศิล 5 อย่างเคร่งครัด เพราะศิลแต่ละข้อนั้น มุ่งพัฒนาให้นักเรียน มีคุณลักษณะ ได้แก่

ศิลข้อ 1 พัฒนานักเรียนให้เป็นคนสุภาพ อ่อนโยน มีน้ำใจช่วยเหลือ คนรอบข้าง สามารถควบคุม และลดพฤติกรรม ก้าวร้าวรุนแรง

ศิลข้อ 2 พัฒนานักเรียนให้เป็นคน ซื่อสัตย์ ขยัน ทำงานเป็น จนสามารถพึ่งตนเอง และ เป็นที่พึ่งของผู้อื่นได้

ศิลข้อ 3 พัฒนานักเรียนให้เป็นคนรู้จักวางตัว กับเพศตรงข้าม อย่างเหมาะสม ไม่มีเพศสัมพันธ์ ในวัยเรียน รู้จักยับยั้งชั่งใจ ต่อสัมพันธ์ทางกาม ในรูปแบบต่าง ๆ

ศิลข้อ 4 พัฒนานักเรียน ให้เป็นคนรู้จักใช้คำพูด ได้อย่างเหมาะสมกับกาลเทศะ ลด ละ เลิกและเว้นจาก การพูดปด คำหยาบ ส่อเสียด นินทา และเพื่อเจ้า

ศีลข้อ 5 พัฒนานักเรียนให้เป็นคน ปลอดภัยจากการเสพติด สิ่งมีเงินเมาเที่ยว กลางคืน ดื่มเหล้า การละเล่น เล่นการพนัน คบมิตรชั่ว และ เกียจคร้านการทำงาน

2. เป็นงาน (โลกานุกัมปายะ)

มุ่งพัฒนาศักยภาพ และความรับผิดชอบในการทำงาน หรือ “กรรม” ซึ่งเป็น เนื้อหาแก่นสารของชีวิตมนุษย์ เพื่อให้ผู้ศึกษาตระหนักถึงคุณค่าของการทำงาน ในทิศทางที่จะเอื้อ ประโยชน์ต่อความเจริญงอกงามทั้งส่วนตน และสังคมส่วนรวม ให้เกิดประโยชน์ตน ประโยชน์ ท่าน ประโยชน์สูง ประหยัดสุด อันจะเป็นความอนุเคราะห์ แก่ผู้อื่น

เป็นงาน คือ การที่นักเรียนได้เข้าฐานงาน เพื่อฝึกฝนเก็บเกี่ยวความรู้จากการ ปฏิบัติจริง ตามฐานงานในชุมชน มีการให้เป็นคะแนน เป็นงาน ร้อยละ 35 มีจุดมุ่งหมาย ในการพัฒนา ศักยภาพของนักเรียน ให้มีความเชี่ยวชาญ มีทักษะ มีฝีมือในการทำงาน จนสามารถ นำไปประกอบอาชีพ เลี้ยงตนเองได้ ฝึกนักเรียน เป็นคนขยัน สร้างสรรค์ ผลผลิตที่จำเป็น ต่อการดำรงชีวิต และนำผลผลิต ออกแบ่งปันสู่ชุมชน และสังคม เป็นงาน คือ ขบวนการเรียนรู้ เพื่อฝึกสัมมาชีพ ก่อให้เกิด การพัฒนานักเรียน ชุมชน และสังคม ตามหลัก สัมมาจริยะมรรค องค์ 8 เรียนรู้จากวิถีชีวิตจริง ฟังตนได้ นักเรียนเลือกเรียนตามฐานงานต่างๆ ดังนี้

1) งานพาณิชย์บุญนิยม งานเกี่ยวกับการค้าขาย มีฐานงานอุทยานบุญนิยม (ขายอาหารมังสวิรัต) อุดมการณ์ และหลักการ ได้แก่ (1) นโยบายการค้าบุญนิยม ขายถูก ไม่ฉวยโอกาส ขยันอุสาหะ ประณีต ประหยัด ซื่อสัตย์ เสียสละ (2) อุดมการณ์ของบุญนิยม ขายต่ำกว่าท้องตลาด เท่า ทุน ต่ำกว่าทุน แจกฟรี (3) หลักการตลาดบุญนิยม ของดี ราคาถูก มีน้ำใจ ขายสด งดเชื้อ

2) งานกสิกรรมไร้สารพิษ มีฐานงานให้นักเรียนเลือกเรียนปลูกพืชผักสวนครัว เพาะเห็ด ทำนา งานโรงปุ๋ย ฯ

3) งานสื่อสารบุญนิยม งานเกี่ยวกับการผลิตรายการ ของสถานีโทรทัศน์ เพื่อมวลมนุษยชาติ บุญนิยมทีวี เช่น ถ่ายภาพนิ่ง ถ่ายภาพเคลื่อนไหว การเขียนสคริป การสัมภาษณ์ และการเป็นพิธีกร ทั้งในห้องส่ง และนอกห้องส่งงานสื่อสารบุญนิยม มีฐานงานให้นักเรียนเลือก เรียน คือ ฐานงานโทรทัศน์บุญนิยมทีวี

3. ชาณูวิชา (โลกวิฑู)

ชาณูวิชา คือ การเรียนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ ที่เรียนแบบ บูรณาการเข้ากับฐานงาน และมีการให้เป็นคะแนน ชาณูวิชา ร้อยละ 25 มีจุดมุ่งหมาย ในการพัฒนา นักเรียน มุ่งให้ผู้ศึกษาเกิดสติปัญญา มีความรู้เท่าทันโลก ทันสังคม โดยรอบรู้ทั้งโลกิยะ และโลกุตระ รู้จักคิดเป็น ทำเป็น และ แก้ปัญหาเป็น รู้เท่าทันต่อ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง เน้นความเป็นเลิศ ทางวิชาการ ที่ก่อให้เกิดผลผลิต เพื่อนำมาบริ โภค ในชุมชนและสังคม โดยบูรณาการ

8 สาระ เพื่อให้นักเรียนสามารถนำความรู้มาปรับใช้ในการพัฒนาคุณธรรม พัฒนางาน พัฒนาสังคม และสิ่งแวดล้อมปรับตัวอยู่ในกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัตน์ ได้อย่างเหมาะสม (ปรัชญา การศึกษาของโรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีอโศก “คิดเด่น เป็นงาน ชาญวิชา”)

2.8 ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ในการพัฒนาคุณธรรม นักเรียนให้เหตุผลว่า การใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ได้ประโยชน์จากการเข้าไป สืบค้นหาข้อมูล และนำความรู้ที่ได้มาใช้ประโยชน์ ได้เรียนรู้สิ่งที่ไม่มีในห้องเรียน สามารถนำไป ปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้

การได้รับประโยชน์จากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในการเข้าไปสืบค้นหาข้อมูล และนำ ความรู้ที่ได้มาใช้ประโยชน์ นั้นเป็นเรื่องปกติที่ทำกันทั่วไป แต่ได้เรียนรู้สิ่งที่ไม่มีในห้องเรียน และสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ เป็นเครื่องบ่งชี้ถึงความมีสมรรถนะที่เกิดกับผู้รับ หรือผู้ที่ถูกสื่อในกระบวนการพัฒนาคุณธรรมด้วยสื่อศิลปะ โลกุตระขึ้นมา และตัวสื่อเองก็มี คุณภาพสูง เช่น การชมภาพยนตร์ธรรมะ เรื่องพระพุทธเจ้า พระมหาชน หรือพระเจ้าอโศกมหาราช เพราะประโยชน์ที่เกิดจากสื่อ ในด้านต่างๆ ได้แก่ เป็นตัวกลางในการถ่ายทอดเนื้อหาสาระ เป็นส่วน ช่วยขยายหรือเสริมเนื้อหาให้เกิดความชัดเจนตามวัตถุประสงค์และมีประสิทธิภาพ เป็นเครื่องมือ กระตุ้นเร้าความสนใจ ทำให้เกิดการรับรู้ดีขึ้น เป็นตัวแทนของผู้ส่งสาร ที่ส่งผลกระทบต่อบุคคล ด้านจิตใจ โลกทัศน์ ในแง่กระบวนการคิด การเรียนรู้ การสร้างประสบการณ์ การสื่อสารจึง กลายเป็นสถาบันหนึ่งในการอบรมบ่มเพาะความรู้และประสบการณ์อีกทั้งผลด้าน โลกทัศน์ ของบุคคล วิธีการรับรู้และจิตสำนึกของบุคคล ทั้งเชิงบวก และเชิงลบ เช่น เกิดเป็นคนต้องมีความ ใจ ความเป็นจริงของโลก (ตรีคนศ รังควัด สันทัด ทองรินทร์. (2554). การนำเสนอและการใช้สื่อ เพื่อการสัมมนาพิเศษศาสตร์ (หน่วยที่ 6)

สื่อศิลปะ โลกุตระทั้ง 4 ประเภทพบว่า สื่อบุคคลเป็นสื่อที่มีความสำคัญมากที่สุด เนื่องจากเป็นสื่อที่สามารถจัดการ ควบคุมสื่อประเภทอื่นๆ ได้ ส่วนสื่ออิเล็กทรอนิกส์เป็นสื่อที่มี ความสำคัญอันดับสุดท้าย ทั้งนี้เพราะ ชาวบรรพชาอโศกให้ความสำคัญกับความเป็นอยู่อย่าง ธรรมชาติ แต่ถึงอย่างไรก็ไม่ละทิ้งสื่ออิเล็กทรอนิกส์ซึ่งเป็นการปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยที่แปร เปลี่ยนไป สอดคล้องกับ พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชใน หลวงรัชกาลที่ 9 ความว่า “แม้จะมีสื่อเทคโนโลยีสูง แต่ก็ไม่มีอะไรแทน คนสอนคน” วันพุธที่ 4 ธันวาคม 2539 (สืบค้นจาก <http://morning-news.bectero.com/royal/17-Oct-2016/89346>)

2.9 ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับปัญหา และการใช้หลักธรรมในการแก้ไขปัญหา ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน นักเรียนแสดงความคิดเห็นว่าเกิดจากการที่ไม่ได้ตามใจตนเองในสิ่งที่ไม่ ถูกต้อง และถูกขัดเถลา ได้แก่ ต้องตื่นมาทำวัตรแต่เช้า เข้าฐานงาน(ทำงาน) ต้องฝืนความเกียจคร้าน

ความเบื่อหน่าย ความเอาแต่ใจ ความน้อยใจ และกังวลเรื่องการเรียนในวิชาคณิตศาสตร์ซึ่งเป็นวิชาที่ยาก เกรงว่าจะเรียนได้ไม่เก่งเท่านักเรียนทั่วไปที่ไม่ใช่โรงเรียนในเครือข่ายอโศก ความคิดถึงบ้าน บางคนก็อยากออกไปเรียนอื่นๆที่ไม่ใช่อโศก บางคนอยากเที่ยว ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน และการใช้หลักธรรมในการแก้ไขปัญหาโดยนักเรียนทุกคนใช้วิธีตรวจทบทวนตนเอง ด้วยศีล 5 และหลักธรรมะ เช่น ใช้ความอดทน (ขันติ) ใช้อิทธิบาท 4 ได้แก่ ฉันทะ (ความชอบ) วิริยะ (ความเพียร) จิตตะ(ความเอาใจใส่ให้มาก) วิมังสา (ความตั้งใจที่จะทำให้สำเร็จเป็นเป้าหมาย) โดยมากเน้นปฏิบัติที่วิริยะ บางคนก็ไปผ่อนคลายกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ที่รู้สึกไม่พึงพอใจ เกิดจากการที่ไม่ได้ตามใจตนเองในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง และถูกขัดเกลา มีการแก้ปัญหาคำถาม โดยการ ใช้ศีล 5 ประกอบกับหลักธรรม เช่น อิทธิบาท 4 ซึ่งในศีล โสณทัณฑสูตร เรื่อง การมีปัญญาของบุคคลว่า การมีปัญญานั้นจะต้องเกิดจากการปฏิบัติศีล เพราะ ศีลเป็นสื่อหรือเครื่องชำระปัญญาให้บริสุทธิ์ และในปัญญาก็เป็นสื่อหรือเครื่องชำระศีลให้บริสุทธิ์ บุคคลใดมีศีล ในบุคคลนั้นก็จะมีปัญญา บุคคลใดมีปัญญา ในบุคคลนั้นก็จะมีศีล และสมณะ โคดมตรัสว่า ศีลกับปัญญาเป็นยอดในโลก เหมือนบุคคลล้างมือด้วยมือ ล้างเท้าด้วยเท้า และ " ศีล " เป็นการชำระกิเลส ศีล ทำให้เกิดการสำรวมระวัง ทำให้ไม่เดือดร้อน ทำให้จิตสงบตั้งมั่นเป็นสมาธิ เมื่อนั้นจิตย่อมมี " ปัญญา " เกิดขึ้นรู้เห็นสภาวะธรรมตามความเป็นจริง ปัญญาเข้าไปเห็นความจริงว่าไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่มีตัวตนที่เป็นของเรา เมื่อปัญญาเห็นความจริงอย่างนี้แล้ว ความเบื่อหน่ายในรูป-นามจันท์ ๕ ก็เกิดขึ้น จิตจะปล่อยวางการยึดมั่น ถือมั่น ในรูป-นาม เมื่อจิตปล่อยวางแล้ว ความหลุดพ้นย่อมเกิดขึ้น สรุปได้ว่า ศีล สมาธิ ปัญญา เกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน เมื่อทำศีลให้เกิดขึ้นได้ สมาธิและปัญญาย่อมเกิดตามมาเองอย่างไม่ต้องสงสัย (พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาราชวิทยาลัย. พระสูตรต้นตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค เล่ม 1 ภาค 1 หน้า 5 – 7) ศีล สมาธิ ปัญญา คือไตรสิกขา เป็นกระบวนการปฏิบัติ หรือ กระบวนการพัฒนา 3 ด้าน คือ ศีล เป็นหลักการพัฒนาระดับความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคม สมาธิ เป็นหลักการพัฒนาจิตใจให้มีสมรรถภาพและประสิทธิภาพในการคิดพิจารณาตัดสินใจกระทำหรือไม่กระทำการใด ๆ ปัญญา เป็นหลักการพัฒนาความรู้ความเข้าใจ รู้จักสิ่งทั้งหลายตามที่มันเป็น และสามารถแยกแยะวิเคราะห์สืบหาสาเหตุของสิ่งทั้งหลายได้ชัดเจน ไตรสิกขาจึงเป็นกระบวนการพัฒนาคุณธรรมแบบบูรณาการ (สมณะโพธิรักษ์, 2560)

2.10 พฤติกรรมที่แสดงพัฒนาการของนักเรียนจากการใช้สื่อศิลปะโลกุตระในการพัฒนาคุณธรรม

จากการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เรียนส่วนใหญ่ตั้งใจเรียน และเรียนดี มีเพียงบางคนที่ไม่ชอบเรียนในตำรา แต่ชอบทำงานในฐานงานหรือเรียนตามสภาพจริงมากกว่า ในการการฟังธรรมนักเรียนที่ตั้งใจ และไม่ตั้งใจฟังธรรมมีจำนวนพอๆกัน และ

นักเรียนส่วนใหญ่จะมีปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้าง กับเพื่อนๆ น้อยๆ กับผู้ใหญ่จะมีทั้งดี มากดีปานกลาง และไม่ค่อยดีนัก ในการทำงานนักเรียนส่วนใหญ่มีความตั้งใจ มีนักเรียนหญิงบางคนที่ไม่สู้งาน ไม่ค่อยมีความอดทนในการทำงาน ในความคิดเห็นของผู้สังเกต เป็นพฤติกรรมหลากหลายตามซึ่ง เป็นไปตามหลักพัฒนาการวัยรุ่น ทั้งเชิงบวก และเชิงลบ แต่ไม่ถึงกับผิดปกติ ซึ่งเป็นเกณฑ์มาตรฐาน ของการศึกษาที่มุ่งเน้นคุณธรรมเป็นหลัก และสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานทั่วไป

จากการสนทนากับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เป็นข้อมูลบ่งชี้ ถึงการพัฒนา ด้านคุณธรรมอันพึงประสงค์ และเป็นปรากฏการณ์ผลสะท้อนความพึงพอใจของนักเรียน จากการใช้สื่อศิลปะ ละคร ด้วยดัชนีชี้วัดที่นักเรียนบอกว่าตนเองดีขึ้น เป็นคนมีสติ ทำงานเป็น และไม่เกียจคร้าน ช่วงปิดเทอมกลับบ้านไปช่วยแม่ปลูกผัก นำพาแม่ทำอาหารเจ และย้ำว่าเมื่อเทียบ กับเพื่อนนอกอโศกแล้วตนเป็นคนดีมาก ซึ่งเพื่อนนอกอโศกคิดมือถือ ติดเกม ติดเฟส ติดไลน์ ดื่มเหล้า ผิดศีลกันมากมายจนเป็นเรื่องปกติ

จากการสังเกตพฤติกรรม และการสนทนากับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ความพึงพอใจของนักเรียนในการใช้สื่อศิลปะ ละครในการพัฒนาคุณธรรม สอดคล้องกับทฤษฎี การใช้ประโยชน์และการตอบสนองความพึงพอใจ ความต้องการการใช้ประโยชน์และการตอบสนอง ความพึงพอใจ ในด้านความคิด ด้านอารมณ์ ด้านบันเทิง สุนทรีย์ ความต้องการลดความเครียด ซึ่งเป็นนามธรรมไม่สามารถมองเห็นได้เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน แต่จะสังเกตได้จากการแสดงออก ของบุคคลนั้นๆ สื่อเป็นเพียงตัวเลือกที่หลากหลาย เช่น สื่อที่ขัดเกลาให้เกิดคุณธรรม หรือสื่อที่เป็นตัว แบบการเรียนรู้การอยู่ในสังคม สำหรับผู้รับสารจะเลือกใช้ประโยชน์จากสื่อใดนั้น จะขึ้นอยู่กับความ ต้องการส่วนบุคคล หรือแรงจูงใจของตนเอง โดยในแต่ละบุคคลจะมีจุดมุ่งหมาย หรือความตั้งใจ เพื่อใช้ประโยชน์จากสื่อตามความพึงพอใจของตนเองเป็นหลัก (พีระ จิระ โสภณ, 2557)

การใช้สื่อศิลปะ ละครในการพัฒนาคุณธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีอโศก สอดคล้องกับแนวคิดของ วลัยุชา สุพรรณธริกา (2555) ซึ่งได้ ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง สังคมอุดมสุขที่ยั่งยืน บวร ถือว่านักเรียนเป็นส่วนหนึ่งของสมาชิกชุมชน และบูรณาการการเรียนรู้เข้ากับวิถีชีวิต จึงต้องเรียนรู้ วิถีชีวิตชุมชน ภูมิปัญญา ปัญหาที่เกิดขึ้น การแก้ปัญหาและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน การจัดการศึกษาสอดคล้องกับวัฒนธรรม วิถีชีวิต ของหมู่บ้านชุมชนราชธานีอโศก เป็นหลักภายใต้ปรัชญาการศึกษาคือ ศิลเด่น เป็นงาน ชาญวิชาการ เรียนการสอนเน้นการปฏิบัติงานให้เกิดประสบการณ์จริง การศึกษา เป้าหมายสูงสุด คือต้องพัฒนา ให้คนเป็น “คนมีคุณธรรม” เป็นคนดี คิดดี และประพฤติดี ไม่ เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นในสังคม เสียสละเพื่อส่วนรวม และมีศีลธรรม พร้อมกับเป็น “คนมีคุณภาพ” คือมีความรู้ทักษะที่จำเป็น ในด้านวิชาชีพ และวิชาที่จะ สามารถดูแลตนเอง ครอบครัว ชุมชนครอบคลุมถึงความรู้ ทักษะที่

จำเป็นต่อการใช้ชีวิต และความรู้เกี่ยวกับสถานการณ์โลกดังนั้น เพื่อเป็นข้อมูลในการปรับตัวเองให้ทันอยู่ได้กับสถานการณ์ หรือเมื่อเผชิญสถานการณ์ การสื่อสารอีกทางคือการสื่อสารผ่านตัวบุคคล โดยผ่านในรูปการสนทนา เช่น นักบวช เทศนา หลักธรรมต่างๆ ให้แก่ชาวชุมชน โทรทัศน์ชุมชน เป็นฐานงานหนึ่งของด้านสื่อสารชุมชนและด้านการศึกษาเป็นเครื่องมือ การพัฒนาคนในชุมชน และเป็นฐานงานการเรียนรู้ของนักเรียน โรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีโสภณ มีชุมชนเป็นเจ้าของ ดำเนินการโดยสมาชิกและเยาวชนในชุมชน

สรุปการอภิปรายผล

กล่าวได้ว่า การใช้สื่อศิลปะ โลกุตระในการพัฒนาคุณธรรมของนักเรียนนั้น เป็นการจัดองค์ประกอบศิลป์ เพื่อสื่อศิลปะ โลกุตระแบบองค์รวมเป็น 3 เสา “บวร” (บ้าน วัด โรงเรียน) ในการจัดสถานการณ์ให้นักเรียนได้ปฏิบัติไตรสิกขา ครบหลักมรรคองค์ 8 จากการสัมผัสผู้คน กิจกรรม สังคม สิ่งแวดล้อมในแต่ละช่วงเวลา ด้วย ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ (ทวาร 6) ตามทิศทางอุดมการณ์ของพ่อครูสมณะโพธิรักษ์ คือ การสร้างคนที่มีคุณธรรมที่อยู่เหนือกิเลส เพื่อทำงานที่สร้างคุณค่าให้กับสังคมมนุษย์ การที่จะเป็นได้เช่นนั้นได้ต้องลดละกิเลสโลก โกรธ หลง ได้จริง เกณฑ์เบื้องต้นต้องมีศีล 5 ละอบายมุข รับประทานอาหารมังสวิรัต จึงจะเป็นผู้ที่มีประโยชน์ต่อโลกจริง ในส่วนปลีกย่อยของสื่อศิลปะ โลกุตระ สื่อที่สำคัญที่สุด คือ สื่อบุคคล ซึ่งมีผลต่อสื่อด้านต่างๆ ทุกด้าน

ความพึงพอใจเป็นความรู้สึก หรือ เจตคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือปัจจัยต่างๆที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสังเกตได้จากการแสดงออก ซึ่งอาจจะเป็นการทำตามความพอใจของตนเอง หรือทำตามกิเลสแต่ไม่พึงประสงค์ ดังนั้นเพื่อการเรียนรู้ที่เป็นไปในทิศทางอันพึงประสงค์ การสร้างคุณธรรมในจิตใจของเด็กและเยาวชนเป็นสิ่งสำคัญที่สุด เพราะใจเป็นประธานของสิ่งทั้งปวง (มโน ปุพพังคมา ชัมมา มโน เสรยฐา มโน มยา) การใช้สื่อศิลปะ โลกุตระพัฒนาคุณธรรมนั้น ต้องอาศัยระยะเวลาการขัดเกลาบ่มเพาะให้เกิดคุณธรรมในบุคคลจนจบเกณฑ์การศึกษา

การพัฒนาคุณธรรมด้วยสื่อศิลปะ โลกุตระนั้นเป็นการทวนกระแสโลก ในยุคการสื่อสารไร้พรมแดนที่มีค่านิยมที่เป็นทุนนิยม วัตถุนิยมจัดจ้าน และศีลธรรมเสื่อมต่ำหนักอย่างรวดเร็ว การพัฒนาคุณธรรมนักเรียนด้วยสื่อศิลปะ โลกุตระ โดยองค์กรของ โสภณที่มีความเข้มแข็ง สามารถพัฒนานักเรียนได้จนปรากฏในพฤติกรรมต่างๆ หล่อหลอมในบุคคลให้มีจิตใจที่มั่นคง เข้มแข็ง ด้วยปัญญาที่รู้เห็นความจริงตามความเป็นจริง รู้จักการแยกแยะ ประมาทตน ระวังสังวรในพฤติกรรม กาย วาจา ใจ มีค่านิยมถูกต้องเหมาะสม สามารถดับทุกข์ แก้ปัญหาในชีวิต ปรับตัวอยู่ในสังคมได้ อันเป็นคุณสมบัติในบุคคลที่อยู่ร่วมกันจนเกิดเป็นสังคมคุณธรรมที่โลกต้องการ แม้พัฒนาการของนักเรียนจากการพัฒนาคุณธรรมด้วยสื่อศิลปะ โลกุตระจะไม่ได้บรรลุผลถึง 100 %

แต่ก็เป็นการบ่งชี้ถึงระดับของคุณธรรมพอที่จะมั่นใจได้ว่าเป็นคนดีมีคุณค่าต่อสังคม ซึ่งแตกต่างเด็กและเยาวชนทั่วไปในปัจจุบัน

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

3.1.1 การใช้สื่อศิลปะโลกุตระในการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน เป็นกระบวนการจัดการศึกษา ที่มีเป้าหมายเน้นการพัฒนาคุณธรรมให้เกิดในจิตใจของบุคคล ส่งผลให้มนุษย์เจริญทั้งทางวัตถุและจิตใจ จากเรียนโดยการลงมือปฏิบัติจริง จนเกิดปรากฏผลเป็นรูปธรรม

ยกตัวอย่างเช่น การใช้สื่อศิลปะโลกุตระสร้างค่านิยมในการปฏิบัติศีล 5 ละอบายมุข รับประทานอาหารมังสวิรัต แม้นุเคราะห์ทางการศึกษาเพียงบางส่วนปฏิบัติศีล 5 อย่างจริงจัง ก็จะทำให้เกิดความสงบ สันติในสังคมโลก ไม่ทำลายล้างมวลมนุษยชาติ ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม โลกจะมีคุณธรรมเป็นแกนหลัก อันเป็นคุณค่าประโยชน์ต่อมวลมนุษยชาติอย่างยิ่ง

3.1.2 ผู้ที่มีหน้าที่ทางด้านการศึกษาและการสื่อสารเพื่อการศึกษา น่าจะนำวิธีการเกี่ยวกับการใช้สื่อศิลปะโลกุตระพัฒนาคุณธรรม ไปศึกษาอย่างถ่องแท้ และนำไปใช้ในการพัฒนาการศึกษาในทุกกระดับ

เนื่องจากการใช้สื่อศิลปะโลกุตระพัฒนาคุณธรรมเป็นการสร้างคน และสร้างสังคมคุณธรรม อันมีแก่นเป็นโลกุตรธรรมขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า สร้างคนให้มีคุณธรรมระดับโลกุตระในจิตใจ เป็นผู้ที่สามารถลดกิเลสไปตามลำดับ การลดละกิเลสได้จริงนั้นย่อมส่งผลต่อคุณธรรมในโลกอย่างกว้างขวางไม่เพียงแต่ด้านการศึกษาเท่านั้น จะขยายผลถึงด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แม้นในสังคมยุคดิจิทัล ดราม่าที่ยังมีสังคมมนุษย์ และย่อมส่งผลยั่งยืนสืบไปในอนาคตโดยปริยาย เพราะเป็นสื่อบนพื้นฐานคุณธรรมระดับโลกุตระ (เหนือกิเลส) สมดังพุทธพจน์ที่ว่า “การให้ธรรมะ ชนะการให้ทั้งปวง”

3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1.1 ควรนำองค์ความรู้เกี่ยวกับการใช้สื่อศิลปะโลกุตระในการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนไปศึกษา ต่อยอดในการพัฒนาคุณธรรมของนักเรียนระดับต่างๆ ของกระทรวงศึกษาธิการ

3.1.2 ในการทำวิจัยเพื่อพัฒนาคุณธรรมนักเรียนด้วยสื่อศิลปะโลกุตระ นอกจากการใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพแล้ว ถ้านำไปวิจัยขยายผลต่อเป็นเชิงปริมาณ หรือ เป็นกรณีศึกษาเจาะลึกในรายละเอียดในแง่มุมต่างๆอย่างหลากหลาย เป็นการใช้ธรรมวิจัยองค์ความรู้ในแนวพุทธที่ลึกซึ้ง (คัมภีรา)

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- ขวัญษา เอกจิตต์, อุทัย สติมัน. (2559). หลักไตรสิกขากับการพัฒนาตน. *ครุศาสตร์ปริทรรศน์*, 3(2), 170. สืบค้นจาก <http://www.ojs.mcu.ac.th/index.php/edmdu/article/viewFile>
- จำรัส ช่วงชิง. (2559). การศึกษาแนวโน้มในศตวรรษที่ 21. *เราคิดอะไร*, 22(311), 16-19.
- แซมเดือน ตั้งใจจนแล้ว. (2561, 20 มิถุนายน). *ชาวชุมชนบวรราชธานีอโศก [บทสัมภาษณ์]*. ตรีคนศ รังควัต และ สันทัด ทองรินทร์. (2554). *การนำเสนอและการใช้สื่อเพื่อการสัมมนา นิเทศศาสตร์*. (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ถึงดิน มุ่งมาจน. (2555). *หมู่บ้านราชธานีอโศก*. สืบค้นจาก <https://banraj.wordpress.com>
- ทิตา ภาณุรัตน์. (2549). *ความพึงพอใจของบุคลากรต่อการพัฒนาไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, กรุงเทพฯ.
- ทิม สมอ. (มิถุนายน 2559). *สี่สันชีวิตเราคิดอะไร*, 22(311), 17-24.
- ตลาดอริยะ:ณ บวรราชธานีอโศก. (2561). [วีดิทัศน์]. อุบลราชธานี: ทีมงานสื่อบุญนิยมทีวี. สืบค้นจาก https://www.youtube.com/watch?v=RtkZDSRx_g0
- ทฤษฎีการขัดเกลาทางสังคม. (ออนไลน์). สืบค้นจาก http://www.baanjommyut.com/library_2/extension-1/concepts_of_developmental_psychology/02.html
- แบบคนจน พระราชดำรัสในหลวง. (ออนไลน์). สืบค้นจาก <https://www.youtube.com/watch?v=18fpXmBydLc>
- ปรัชญาการศึกษาของโรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีอโศก. (ออนไลน์). “ศีลเด่น เป็นงาน ชาญวิชา” สืบค้นจาก https://www.asoke.info/sssasummasikkha_santi.html
- แผนที่หมู่บ้านราชธานีอโศก. (ออนไลน์). สืบค้นจาก http://morkeawmap.blogspot.com/2016/02/blog-post_15.html
- พนม เกตุมาน. (2552). *พัฒนาการวัยรุ่น*. สืบค้นจาก <http://www.familynetwork.or.th/content>
- พีระ จิโรโสภณ. (2557). *ทฤษฎีการใช้ประโยชน์และการตอบสนองความพึงพอใจ ใน ประมวลชุด วิชาปรัชญานิเทศศาสตร์และทฤษฎีการสื่อสาร*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พระไตรปิฎก. (ม.ป.ป.). *อานิสงส์ในการฟังธรรม 5 ข้อ ธรรมัสสวนสูตร*. เล่มที่ 22 พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ 14 อังคุตตรนิกาย ปุณณก-จักกนิบาตหน้าที่ 220/407
- _____. (ม.ป.ป.). *ฉบับมหายานกุฎราชวิทยาลัย*. พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีสันขรรค

เล่ม 1 ภาค 1 หน้า 5 – 7.

พระไตรปิฎก. (ม.ป.ป.). อริยมรรค 8 วิภังคสูตร เล่มที่ ๑๕ พระสุตตันตปิฎก.

_____ . (ม.ป.ป.). เล่มที่ 11 สังยุตตนิกาย มหาวารวรรคหัวข้อที่ 33 – 41).

_____ . (ม.ป.ป.). ฉบับบาลีสยามรัฐภาษาไทย. ปัจจัยเพื่อความเกิดขึ้นแห่งสัมมาทิฏฐิ. เล่มที่ 12.

_____ . (ม.ป.ป.). พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ 4 มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสกข์ ข้อ 497 หน้าที่ 381/430.

_____ . (ม.ป.ป.). วิภังคสูตรพระไตรปิฎก ฉบับบาลีสยามรัฐ (ภาษาไทย) เล่มที่ 19

พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ 11 สังยุตตนิกาย มหาวารวรรคหัวข้อที่ 33 – 41.

_____ . (ม.ป.ป.). เล่ม 11 “สังคีติสูตร” ข้อ 228.

_____ . (ม.ป.ป.). เล่ม 10 “มหาปทานสูตร” ข้อ 54.

_____ . (ม.ป.ป.). เล่ม 22 ทิฏฐิสามัญญาตา โกสัมพีสูตร ข้อ. 282 – 283.

_____ . (ม.ป.ป.). เล่ม 25 พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ 17 “มงคลสูตร” ข้อ 318.

_____ . (ม.ป.ป.). พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค เล่ม 1 ภาค 1 หน้า 5 – 7.

_____ . (ม.ป.ป.). โกสัมพีสูตร พระไตรปิฎก. เล่ม.22 ข้อ.282-283.

_____ . (ม.ป.ป.). ปฐมปราชิกกัณฑ์ พระไตรปิฎก. เล่ม.1 ข้อ. 20.

_____ . (ม.ป.ป.). พระสุตตันตปิฎกเล่ม 1 ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค โสณทัณฑสูตร

พระธรรมปิฎก, (ป. อ. ปยุตฺโต), 2538, น.105.

พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช. (4 ธันวาคม 2539).

"แม้จะมีสื่อเทคโนโลยีสูง แต่ก็ไม่มีอะไรแทนคนสอนคน". พระบรมราโชวาท

พระราชทานแก่คณะบุคคลต่างๆ เนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา.

สืบค้นจาก <http://morning-news.bectero.com/royal/17-Oct-2016/89346>.

พระครูประโชติจันทร์ทิวิมล. (2555). การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียน โรงเรียน

นวนนินทรราชินูทิศ หอวัง นนทบุรี อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี.

(วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาจิตวิทยา ภาควิชาจิตวิทยา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ราชวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

ภัสวดี นิติเกษตรสุนทร. (2557). แบบจำลองการสื่อสารที่ให้ความสำคัญแก่ผู้รับสาร: *ปรัชญา*

นิเทศศาสตร์ และทฤษฎีการสื่อสาร. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

_____ . (2557). แนวคิดหลักด้านการสื่อสาร: *ปรัชญานิเทศศาสตร์ และทฤษฎีการสื่อสาร*.

นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา ศีล สมาธิ ปัญญา มีความสอดคล้องกับ อริยมรรคมีองค์ 8

สืบค้นจาก <http://www.dhammadhome.com/webboard/topic/24212>

ร้อยขวัญพุทธ มุ่งมาจน. (2561, 25 กรกฎาคม). คนวัด บวรราชธานีอโศก [บทสัมภาษณ์].
 แรกรวม ชาวหินฟ้า. (2559). *ทัศนะที่มีต่อพระพุทธศาสนา. เนื้อหาแนวคิด*. (น 81-83) กรุงเทพฯ:

สำนักพิมพ์ก้านแก่น.

โรงเรียนสัมมาสิกขาสันตืออโศก. (ออนไลน์). สืบค้นจาก

https://www.asoke.info/sssasummasikkha_santi.html

วลัญชา สุพรรณธรรมา. (2555). *สังคมอุดมสุขที่ยั่งยืน*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต

ไม่ได้ตีพิมพ์). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.

ศีล 5 ข้อ มีอะไร บ้าง พร้อมหลักปฏิบัติ. (ออนไลน์). สืบค้นจาก <http://dhamma.mthai.com/principle/536.html>

สรวิษฐ์ ทานอก .(ม.ป.ป.). สื่อเฉพาะกิจ สืบค้นจาก

http://53011224035.blogspot.com/2012/09/blog-post_1177.html

สมณะ โพธิ์รักษ์ โพธิ์รักขิต. (2561). *คนจนที่มีแบบฉบับแก้แล้ว ไขอีก*. (พิมพ์ครั้งแรก) กรุงเทพฯ:

อุทยานพิมพ์

_____. (2561, 21 มกราคม). *แนวคิดเกี่ยวกับสื่อศิลปะ โลกุตร* [บทสัมภาษณ์].

_____. (2560). *คนจะมีธรรมะได้อย่างไร*. (พิมพ์ครั้งแรก) กรุงเทพฯ: ก้านแก่น.

_____. (2559). *เพชรพุทธ ที่เป็นศิลปะ โลกุตร*. *เราคิดอะไร*, 22(311), 1.

_____. (2558). *ความรัก 10 มิติ*. กรุงเทพฯ: ฟ้าอภัย.

_____. (2555). *ธรรมที่เป็นพุทธ*. กรุงเทพฯ: ก้านแก่น.

_____. (2552). *วรรณคดี 9 : ลักษณะของคนชั้นสูง*. กรุงเทพฯ: ฟ้าอภัย.

_____. (2543). *อริยโลกุตร*. กรุงเทพฯ: ก้านแก่น.

_____. (2550). *สาธารณโภคี เศรษฐกิจชนิดใหม่*. กรุงเทพฯ: ก้านแก่น

สัญญา สัญญาวิวัฒน์, อรไพ หรรณารักษ์. (ออนไลน์). สืบค้นจาก 4 สืบค้นจาก

<https://www.asoke.info/Book/560317.html>

สัมภาษณ์ในเวทีปฏิบัติกร 05 04 61 สืบค้นจาก <https://www.youtube.com/watch?>

สมาคมผู้ปฏิบัติธรรม. (2559). *โรคไม่รู้จักลำบาก*. ดอกบัวน้อย, (160), 40-41.

สื่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (ออนไลน์). สืบค้นจาก <https://phonake2504.wordpress.com/2008/>

สื่ออิเล็กทรอนิกส์และโทรคมนาคม. (ออนไลน์). สืบค้นจาก

<http://mediathailand.blogspot.com/2012/06/blog-post.html>

- สุทธิติ ชัดติยะ วิไลลักษณ์ สุวจิตตานนท์. (2557). ผลกระทบของการสื่อสารมวลชนต่อบุคคล
 สถานการณ์ด้านการศึกษาของเด็กและเยาวชนในปัจจุบัน ปรากฏการณ์ ปัญหา
 และผลกระทบทางการสื่อสารมวลชน ใน *ประมวลชุดสาระชุดวิชา สัมมนานิติศาสตร*
ศาสตร์ (หน่วยที่ 2) สาขาวิชานิติศาสตร. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
 สุทธิวรรณ ดันติรจนาวงศ์ ศศิกัญจน์ ทวีสุวรรณ. (2552). *การส่งเสริมคุณธรรมที่มีประสิทธิภาพ :*
กรณีศึกษากลุ่มเด็ก/เยาวชนและข้าราชการภาครัฐ กระทรวงวัฒนธรรม พ.ศ. 2552
 สืบค้นจาก <http://mediathailand.blogspot.com/2012/06/blog-post.html>
- สุรเชียร จักรธรานนท์. (2550). *สันติอโศก : สามทศวรรษที่ท้าทาย.* (พิมพ์ครั้งแรก). กรุงเทพฯ :
 มติชน
- สไมย์ จำปาแพง. (2559). *บทกวีเพชรพุทธ ที่เป็นศิลปะโลกุตระ. เราคิดอะไร,* 19(311), 1.
- สมสุข หินวิมาน. (2557). ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม. ใน *ประมวลชุดวิชาปรัชญานิติศาสตร และ*
ทฤษฎีการสื่อสาร. (หน่วยที่2).นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- อภิสิน ศิวาธร. (2555). *หลักการของบุญญาวุธหมายเลข 1.* (วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต,
 ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, อุบลราชธานี.
- อโศกรำลึก 2561. (2561.). [วีดิทัศน์]. อุบลราชธานี: ปู่ก ทองไท บุญนิยมทีวี. สืบค้นจาก
<https://www.youtube.com/watch?v=7D78iimwkQU>
- The MATTER. (2560 พฤศจิกายน21). *เปิดตำราลักษณะนิสัยคนไทยเอกสารยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี.*
 สืบค้นจาก [http://www.thaigov.go.th/ebook/contents/detail /72#book/.](http://www.thaigov.go.th/ebook/contents/detail /72#book/)

ภาคผนวก

ภาคผนวก

แบบขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

แบบสัมภาษณ์การพัฒนาคุณธรรมนักเรียน โดยการใช้สื่อศิลปะโลกุตระ

แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับความพึงพอใจในสื่อศิลปะโลกุตระ

แบบสังเกตพฤติกรรมที่เกิดจากผลของสื่อ

แผนการสอนด้วยสื่อศิลปะโลกุตระ ม.3 เวลา 40 ชั่วโมง

ผลงานของนักเรียน

สรุปสถานะจากการทำงานในเทศกาล “เจ”

หมวดปกิณกะและตอบปัญหา(ทั่วไป) คำถามที่นักเรียนถามหลวงปู่สมณะโพธิรักษ์

ที่ ศธ 0522.23/75

สาขาวิชานิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี

13 มีนาคม 2561

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย
เรียน ดร.ร้อยขวัญพุทธ มุ่งมาจน
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือในการวิจัย จำนวน 1 ชุด

ด้วยนางสุดา ใจดี นักศึกษาหลักสูตรปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช อยู่ระหว่างดำเนินการทำวิจัยในการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การ
พัฒนาคุณธรรมนักเรียน โดยการใช้สื่อศิลปะโลกุตรระ” เพื่อให้เครื่องมือวิจัยที่จัดทำนั้นมีการ
ตรวจสอบคุณภาพครอบคลุมเนื้อหา การใช้ภาษา และสอดคล้องกับหลักกระบวนการวิจัย

ในการนี้ สาขาวิชานิติศาสตร์ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้
ความสามารถ และประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์เรียนเชิญท่านเป็น
ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยให้กับนักศึกษา

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน
ด้วยดี และขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สันทัต ทองรินทร์)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

สาขาวิชานิติศาสตร์

โทร. 02-504-3577

โทรสาร 02-504-3578

ที่ ศธ 0522.23/75

สาขาวิชานิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี

13 มีนาคม 2561

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย
เรียน ดร.หนึ่งฟ้า นาวาบุญนิยม
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือในการวิจัย จำนวน 1 ชุด

ด้วยนางสุดา ใจดี นักศึกษาหลักสูตรปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช อยู่ระหว่างดำเนินการทำวิจัยในการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การ
พัฒนาคุณธรรมนักเรียน โดยการใช้สื่อศิลปะโลกุตรระ” เพื่อให้เครื่องมือวิจัยที่จัดทำนั้นมีการ
ตรวจสอบคุณภาพครอบคลุมเนื้อหา การใช้ภาษา และสอดคล้องกับหลักกระบวนการวิจัย

ในการนี้ สาขาวิชานิติศาสตร์ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้
ความสามารถ และประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์เรียนเชิญท่านเป็น
ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยให้กับนักศึกษา

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน
ด้วยดี และขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สันทัต ทองรินทร์)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

สาขาวิชานิติศาสตร์

โทร. 02-504-3577

โทรสาร 02-504-3578

**แบบสัมภาษณ์ในงานวิทยานิพนธ์ของนักศึกษาปริญญาโท สาขานิเทศศาสตร์
เรื่อง การใช้สื่อเพื่อพัฒนาคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีโอศก**

คำชี้แจง

สื่อที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้มี 4 ประเภท ดังนี้

1. สื่อบุคคล ได้แก่ นักบวช ชาวชุมชน ครู นักเรียน
2. สื่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ธรรมชาติแท้และธรรมชาติที่สร้างขึ้นด้วยฝีมือมนุษย์ อาคาร สถานที่ และฐานงานต่างๆ
3. สื่อเฉพาะกิจ ได้แก่ งานประเพณีของชาวโอศก สิ่งพิมพ์ในรูปแบบต่างๆ
4. สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ สื่อโทรทัศน์ เสียงตามสาย สื่อดิจิทัล อินเทอร์เน็ต และสื่อที่ใช้วัสดุอุปกรณ์ทางอิเล็กทรอนิกส์

ประเด็นสัมภาษณ์

1. สื่อศิลปะโลกุตระ คืออะไร
2. สื่อบุคคล สื่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สื่อเฉพาะกิจ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เป็นสื่อศิลปะโลกุตระอย่างไร
3. การศึกษาของโรงเรียนสัมมาสิกขา มีกระบวนการใช้สื่อศิลปะโลกุตระภายใต้สังคม “บวร” ในการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนอย่างไร
4. การศึกษาในปัจจุบันของเด็กและเยาวชน ไทยล้มเหลว (จากแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี) ทั้งนี้สาเหตุประการสำคัญ เกิดจากผลกระทบของสังคมยุคโลกาภิวัตน์ จากการสื่อสารไร้พรมแดน พ่อครูมีข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาได้อย่างไร

กราบขอบพระคุณพ่อครูสมณะโพธิรักษ์ ทีมปัจฉา อย่างสูงยิ่ง และ
ขอขอบพระคุณทีมงาน ในความกรุณาอนุเคราะห์การสัมภาษณ์ครั้งนี้ค่ะ

สุดา ใจดี

แบบสัมภาษณ์ ชาวชุมชนและคนวัด

หัวข้อ การใช้สื่อเพื่อพัฒนาคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีโอศก

คำชี้แจง

สื่อที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้มี 4 ประเภท ดังนี้

1. สื่อบุคคล ได้แก่ นักบวช ชาวชุมชน ครู นักเรียน
2. สื่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ธรรมชาติแท้และธรรมชาติที่สร้างขึ้นด้วยฝีมือมนุษย์ อาคาร สถานที่ และฐานงานต่างๆ
3. สื่อเฉพาะกิจ ได้แก่ งานประเพณีของชาวอโศก สิ่งพิมพ์ในรูปแบบต่างๆ
4. สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ สื่อโทรทัศน์ เสียงตามสาย สื่อดิจิทัล อินเทอร์เน็ต และสื่อที่ใช้วัสดุอุปกรณ์ทางอิเล็กทรอนิกส์

ประเด็นสัมภาษณ์

1. สื่อศิลปะโลกุตระ มีความหมายอย่างไร
2. สื่อบุคคลทำให้เกิดการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนหรือไม่อย่างไร
3. สื่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนหรือไม่อย่างไร
4. สื่อเฉพาะกิจ ทำให้เกิดการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนหรือไม่อย่างไร
5. สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ทำให้เกิดการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนหรือไม่อย่างไร

**แบบสัมภาษณ์ความพึงพอใจในสื่อศิลปะโลกตระเพื่อพัฒนาคุณธรรมนักเรียน
(สำหรับนักเรียน)**

1. ข้อมูลทั่วไป

ชื่อ.....นามสกุล.....(จริง)

ชื่อ..... (ทางธรรม) ชื่อเล่น.....

เพศ.....ฐานงานประจำ.....

ระยะเวลาการอาศัยอยู่ในราชอาณาจักรไทย.....

ความรู้สึกในการอาศัยในบวรราชธานีอโศก.....

2. สัมภาษณ์เกี่ยวกับสื่อศิลปะโลกตระทั้ง 4 ประเภท ได้แก่ สื่อบุคคล สื่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อเฉพาะกิจ มีรายละเอียดดังนี้

2.1 สื่อบุคคล ดังต่อไปนี้ สมณะ สิกขมาตุ หลวงปู่สมณะโพธิรักษ์ ชาวชุมชน ครู เพื่อน (ให้ระบุชื่อ) ให้เรียงลำดับความชอบจากมากไปหาน้อย ชอบเพราะอะไร ได้แบบอย่างจากบุคคลที่ชอบนี้ หรือไม่

2.1.1

2.1.2.....

2.1.3.....

2.1.4.....

2.1.5.....

2.1.6.....

2.2 สื่อธรรมชาติและสิ่งแวดลอม โดยแยกเป็นสื่อธรรมชาติและสื่ออาคารที่ใช้ในการเรียนตามฐานงาน และ สถานที่เรียนตามอัยาศัย มีรายละเอียดดังนี้

2.2.1 สื่อธรรมชาติได้แก่ น้ำตก ลำธาร แม่น้ำมูล สวน นา เรียงลำดับจากชอบมากไปหาน้อย ชอบเพราะอะไร

- 1).....
- 2).....
- 3).....
- 4).....
- 5).....

2.2.2 สื่อการเรียนตามฐานงาน ได้แก่ ห้องเรียน โรงปุ๋ย ตลาดนัดบุญนิยม โรงสี โรงแหมพู่ โส้งบัว (สถานพยาบาลของชุมชนอโศก) เรียงลำดับจากชอบมากไปหาน้อย ชอบเพราะอะไร

- 1).....
- 2).....
- 3).....
- 4).....
- 5).....
- 6).....

2.2.3 สื่อสถานที่เรียนตามอัยาศัย ได้แก่ ใต้ถุนเฮือนศูนย์ เฮือนเผ็งกัน เฮือนโสเหล่ ใต้ร่มไม้ เรียงลำดับจากชอบมากไปหาน้อย ชอบเพราะอะไร

- 1).....
- 2).....
- 3).....
- 4).....

2.4 สื่อเฉพาะกิจ ได้แก่ งานปลุกเสกพระแท่นของพุทธ งานอโศกรำลึก งานขายอาหารเจ
งานเพื่อฟ้าดิน ได้ความรู้อะไร

งานปลุกเสกพระแท่นของพุทธ.....

.....

งานอโศกรำลึก.....

.....

งานขายอาหารเทศกาลเจ.....

.....

งานเพื่อฟ้าดิน.....

.....

2.5 สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ สื่อโทรทัศน์ สื่ออินเทอร์เน็ต (ระบุชื่อ) คลิปวิดีโอ (ระบุเรื่อง)
ภาพยนตร์ธรรมะ (ระบุเรื่อง) ภาพยนตร์การ์ตูนธรรมะ(ระบุเรื่อง) เรียงลำดับจากชอบมากไปหา
น้อย ชอบเพราะอะไร

2.5.1

2.5.2

2.5.3

2.5.4

2.5.5

3. จะนำแบบอย่างที่ดีหรือความรู้ที่ได้จากสื่อไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันหรือไม่
ใช้อย่างไร

3.1 สื่อบุคคล

.....

3.2 สื่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

.....

3.4 สื่อเฉพาะกิจ

.....

3.3 สื่ออิเล็กทรอนิกส์.....

.....

4. ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันที่คุณรู้สึกหนักใจ

.....

.....

.....

5. เมื่อมีปัญหา แก้ไขอย่างไร ใช้หลักการข้อใด ให้ยกตัวอย่าง

.....

.....

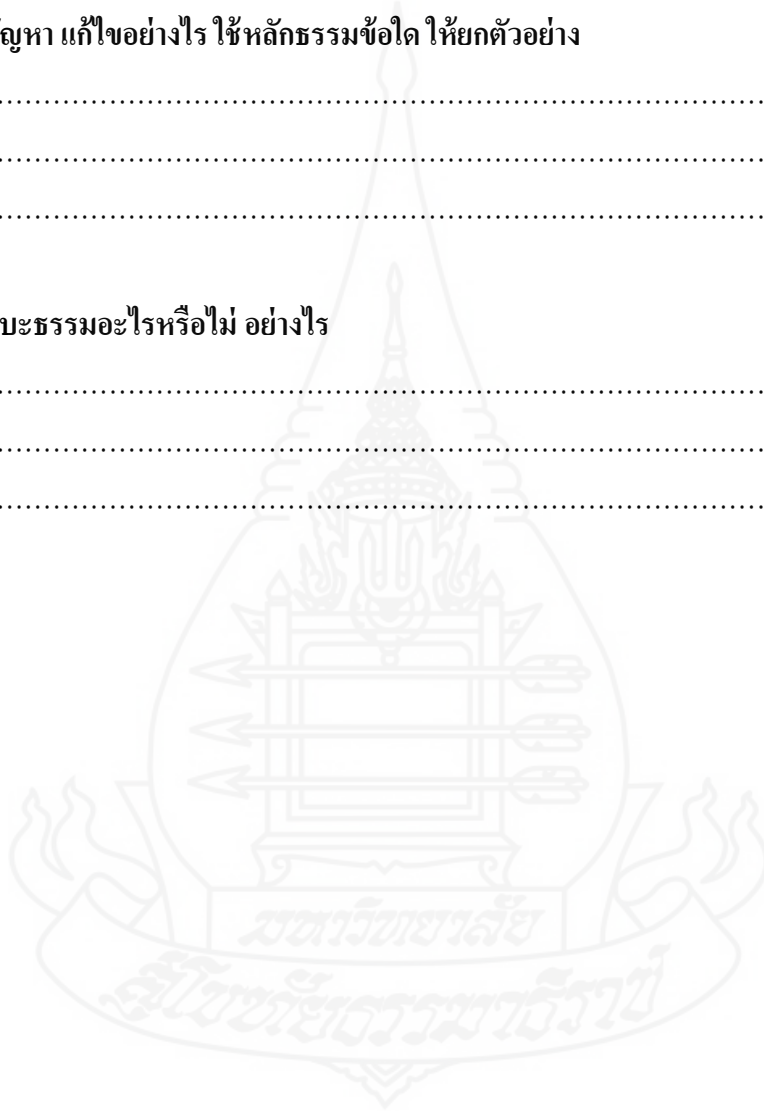
.....

6. ได้ตั้งค่านิยมอะไรหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

แบบสังเกตพฤติกรรมที่เกิดจากผลของสื่อ
(สำหรับนักเรียน)

ชื่อ.....ชั้น.....

การเรียนรู้

.....
.....
.....

การฟังธรรม

.....
.....
.....

การมีปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้าง

.....
.....
.....

การทำงาน

.....
.....
.....

ความคิดเห็นของผู้สังเกต

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ลงชื่อ

ผู้สังเกต

นักบวช.....ครู.....ชาวชุมชน.....เพื่อน.....

ภาพผู้ให้สัมภาษณ์

พ่อครูสมณะโพธิรักษ์
ให้สัมภาษณ์ นศ.ป.โท นางสาว ไฉฉวี วิชาญชัยกุล คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยากุล

พ่อครูสมณะ โพธิรักษ์ โพธิรักจิโต

คุณแซมเดือน ตั้งใจจนแล้ว

ดร.ร้อยขวัญพุทธ มุ่งมาจน

น้ำตกผาแดง

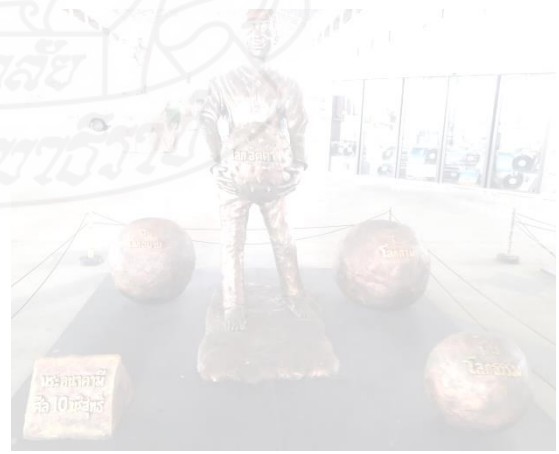
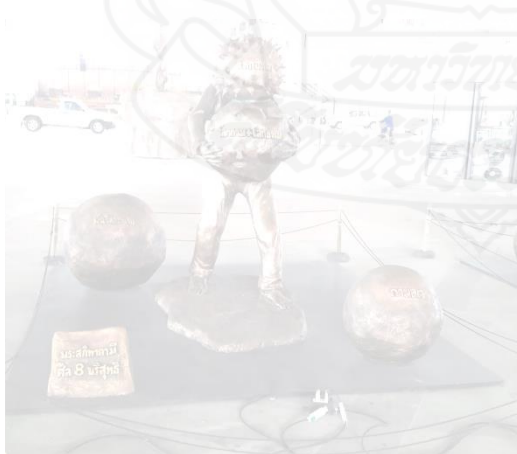
การสรุปงานเล่าสภาวะหลังการ โหมแองในวันบวรของฐานงานทำนา

โอวาทวันเด็กของพ่อครู สมณะ โพธิ์รักษ์

ปุณฺชน

ผู้มีศีล 5 บริสุทธ

ผู้มีศีล 8 บริสุทธ

ผู้มีศีล 10 บริสุทธ

ภาพงานศิลปะปูนปั้นโลกุตระ

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นางสุดา ใจดี
วัน เดือน ปีเกิด	31 ธันวาคม 2506
ประวัติการศึกษา	ศป.บ. (จิตรกรรม) วิชาศิลปป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ. 2530 ประกาศนียบัตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร พ.ศ. 2551
สถานที่ทำงาน	โรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีอโศก
ตำแหน่ง	ครูจิตอาสา ชาวนา นักวาดภาพประกอบเรื่อง

